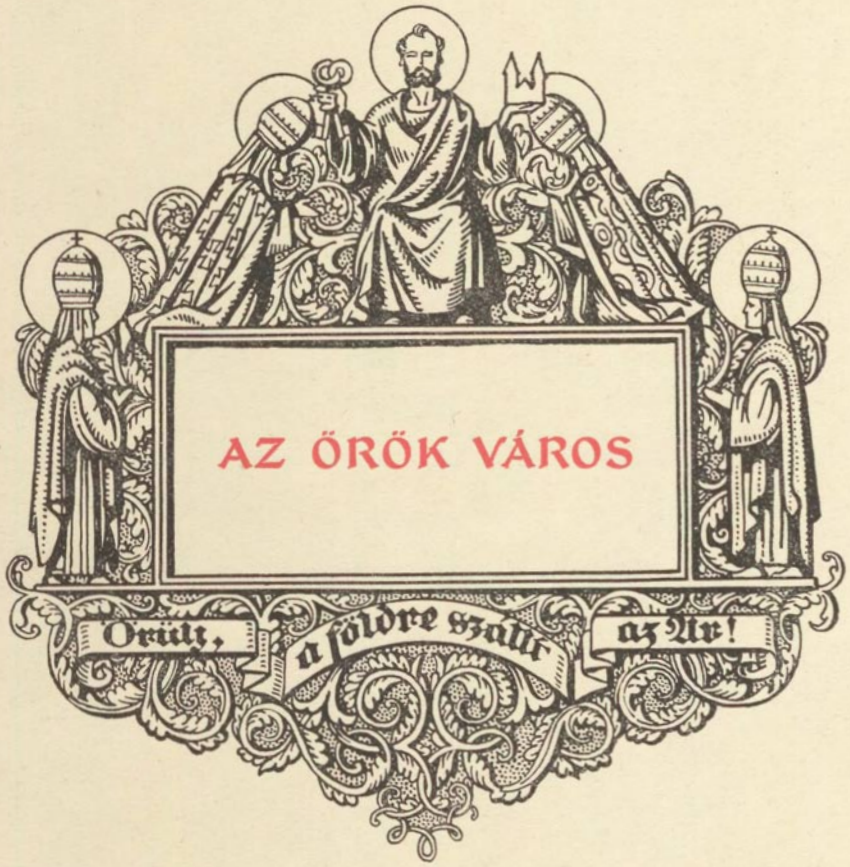

AZ ÖRÖK VÁROS

Ó Róma, te dicső, csodánál is csodább,
Föld-biró Uri Nő, aki hatalmat ád!
Piros mártíri vér hullt pirosan reád,
Szűz vitt neked fehér liliomkoronát!
Téged dicsőítünk mindég tovább-tovább,
Csak téged áld szivünk, időn és koron át!

O ROMA NOBILIS!

Kosztolányi Dezső fordítása.

Itália napja szikrázik felettünk, forró sugárzása mint olvadt arany ömlik el a hegyek szelíd zöldjén, a píniák sötét koronáin, a ciprusok súdár piramisain, vakító fehéren kanyarog utunk a hegyoromra, ahol az ősi etruszk Fidenae helyén Castel Giubileo büszkén magasodik a fellegek közé. VIII. Bonifác pápa építtette ezt a remek kastélyt az első jubileumi szentév emlékére, 1300-ban.

Megállunk a tetőn s körülhordozzuk sóvárgó tekintetünket az Istenáldotta lankák és síkságok felett. Lenn a völgyben ezüstszalag fonódik a dombok és hegyek lábai köré, síma vize tükrösen csillan a tomboló sugárzásban, virágos partjai kacagva ölelik selymes szőke hullámait. S ott, ahol csillogó ezüstlánca eltűnik a távoli szürkeségben, roppant város sziluettje rajzolódik sejtelmesen és gigantikusan a mennybolt halaványkék kárpitjára.

És a kőrengeteg fölött fenségesen és ünnepélyesen szökken a magasba a San Pietro diadalmas kupolája.

Tetején tündöklő tűzben szikrázik az aranykereszt.

Üdvözlégy Kereszt, egyetlen reményünk!

Üdvözlégy Róma, szűzek és mártírok mennyei városa!

Üdvözlégy Szent Péter, hitünk misztikus kősziklája!

Itt a jubileum hegyén felujjong szívünkben a diadal himnusza, és amint a káprázatos látvány lenyűgözi szomjas szemünket, a révület elragadtatásában leborulunk a fájdalom és a feltámadás golgotai keresztje előtt, amely Szent Péter városában fellegekbe nyúló, aranytól sugárzó, messzire tündöklő diadalmi jellé magasodott!

Üdvözlégy Róma, vérkeresztség városa, Krisztus hitének égbenyúló tornya, szent sírok forró földje, üdvözlégy!

Mennyei kerted vérrel áztatott földjében piros rózsák és fehér liliomok zengik a hegyeket megmozgató hit, a csüggedetlen remény, a krisztusi szeretet lángoló himnuszát!

Császárok ledőlt pompája felett dicsőségesen trónoló pápák örök városa, hűséges hit, rendületlen remény, szárnyaló szeretet aranyvedre: üdvözlégy!

Táruljanak meg előttünk százados falaid, hadd boruljunk le szent küszöbeiden, hadd visszhangozza szívünk százszorosan forró földed örök dobogását!

Testvérem, induljunk az ezüstszalag mentén az aranyvárosba, tárjuk felé áldón-ölelőn két karunkat, s mint két élő kereszt induljunk Castel Giubileo magasságából Szent Péter örök keresztje felé.

Mint lángoló fárosz messzi tengerek végtelen éjszakájában: úgy ragyog utunkra a fellegekbe nyúló kupola ormáról az aranykereszt.

Mérhetetlen messzeségekben a királyi nap, San Pietro ormán a diadalmas Kereszt, szívünkben a hit örökmécsese: így indulunk, testvérem, lángok lobogásában!

Aranyváros, szentek roppant dómja, Krisztus felséges trónusa, tornyok titokzatos erdeje, harcok tűzes rózsája, ártatlanság hófehér lilioma, vezeklésünk könnyes kelyhe, vértanúság aranyvedre, örök sóvárgásunk és örök büszkeségünk, édesanyánk: üdvözlégy!

A SZÁRNYAS HARANG

Molyrágta régi könyvben olvastam az örök Rómába-sóvárgásnak ezt a gyönyörű legendáját.

Hallgasd meg, testvérem.

Némán borongtak az 1674. év tavaszának egyik napján a szürke fellegek az áhítatos csendbe merült örök város felett. Hallgattak a harangok: nagyszombat napja volt.

A hajnali tűzszentelés után lassú léptekkel megindult a Szent Péter templom öreg sekrestyése toronyszobája felé. Felballagott a lépcsőn, benyitott a boltozatos kamrába s éppen le akart dőlni heverőjére, hogy pihenjen még egyet, míg a főpapi szentmise glóriájára meg kell zendítenie a két napja komoran hallgató harangokat, amikor véletlenül a roppant harangláb vaskos gerendáira esett tekintete.

Megremegett az öreg sekrestyés attól, amit a harangláb tövében látott. Megdörzsölte szemét, ha nem álmodik-e; bizonyosan tudta, hogy mikor lement, bezárta az ajtót: a rendes úton hát ember nem jöhetett ide be. Mégis hogy kerül akkor ide ez az ifjú, aki oly mélyen és édesen alszik, hogy még a vaspántos ajtó csattanására sem riadt fel? És ugyan ki lehet? Testhezálló zsinóros nadrágja, sujtásos dolmánya, fekete felleghajtója, árvalányhajas kucsmája idegen nemzet fiára vall. Vajjon milyen távoli és ismeretlen nemzet gyermeke, és főképpen hogy került ide?

Valami titkos borzongás bizsergett végig a jámbor öreg sekrestyés hátán. Nem tudta, mitévő legyen. Végre nagynehezen elhatározta magát. Kiment, bezárta maga után az ajtót és leszaladt a sekrestyébe, hogy valami magánál okosabb embert keressen. Szerencsére ott találta az egyik gyóntató atyát s most már kettesben kapaszkodtak fel a sok száz lépcsőn, hogy a csodálatos titoknak végére járjanak.

Bementek a harangok közé és hosszas fáradozás után felébresztették az ifjút. Riadtan ugrott talpra és álmélkodva nézett a furcsa öregre s a komolyarcú papra. Körülhordta tekintetét a harangtoronyban is, felpillantott a magasba és egyszerre csak megvonaglott a teste, imádságra kulcsolt kezekkel leborult és búgó zokogás közben forró könnyek fakadtak szemeiből.

A két ember most aztán igazán nem tudta mire vélni a dolgot.

Végre a pap megszólította; próbálkozott vele a világ mindenféle nyelvén, de egyikkel sem boldogult. Ki fia lehet ez az idegen? Végre mentő gondolata támadt: latinra fogta a szót.

Erre aztán felcsillant az idegen szeme:

— Kopeczky Mihály a becsületes nevem, magyar ember vagyok, deák a nagy hegyek tövében, messze északon, Késmárk városában.

Azok bizony hírét sem hallották még a nemes városnak.

— Hogyan kerültél ide? — kérdezte a pap.

— Tisztelendő atyám, nagy sora van annak, talán el sem hiszed: magam sem akartam hinni a szemeimnek, mikor felébredtem. De ha jól meggondolom, mire vágyakozott a szívem, s ha nézem odafent a mi késmárki öreg harangunkat, azt kell hinnem, hogy Róma szent városában vagyok. Mondd, így van-e?

— Itt vagy, fiam, Róma városában, a Szent Péter templom tornyában.

— Hála legyen a magasságos jó Istennek, aki ezt a csodát művelte velem, méltatlan gyermekével.

— Beszélj hát — sürgette a pap.

— Úgy volt az, szent atyám, hogy kicsiny gyermekkorom óta legforróbb, egyetlen igaz vágyam volt, hogy megláthassam Rómát és csodálatos templomait s imádkozhassam a szent apostolok és vértanúk sírjainál. De esztendőről esztendőre egyre szomorúbban éreztem, hogy forró vágyam sohasem teljesülhet: hiszen szegény vagyok, pártfogóim sincsenek, hát nem is álmodhatok arról, hogy hosszú hónapokig tartó messzi útra induljak. De én azért csak tovább álmodoztam. Kisgyerek koromban hallottam valahol, hogy nagycsütörtökön a harangok az egész világról Rómába repülnek s ott maradnak a feltámadás szent ünnepéig. Mentő gondolatom támadt: hátha én is elmennék a harangok titokzatos útján? Odakötözöm magam az öreg harang nyelvéhez s ha igaz, hogy Rómába repül, hát én is oda jutok. Ha nem igaz, szegényebb leszek egy szép álommal. Tehát nagycsütörtök hajnalán titokban felmásztam a csipkés csonka toronyba, felkúsztam az öreg haranghoz, megöleltem a nyelvét és szíjakkal erősen hozzákötöztem magamat. Vártam. Egyszerre csak rettenetes ropogást hallottam, mintha a torony minden ereszteke megrecsegett volna; úgy éreztem, hogy megrázkódik velem az egész torony, élesen arcomba csapott a hűvös levegő: kint voltam a toronyból, repültem a haran

szárnyán . . . és aztán elaléltam, többet semmit sem tudok. Csak azt tudom, hogy nagy csodát művelt velem a jó Isten és nem is tudom, hogyan köszönjem meg neki végtelen kegyelmét.

— Te Deum laudamus — mondta rá meghatottan a pap, s miután pár szóval elmondta az ámuló sekrestyésnek is a csodás eseményt, mind a hárman térdre borultak és forró imában mondtak hálát az Égnek e csodálatos kegyelemért.

Kopeczky Mihály csodálatos utazásának hamarosan híre ment a pápai udvarban és a bíborosok előtt is el kellett mondania legendás teljesülését legforróbb vágyának. A diák aztán nem is távozott többé a szent városból : élete fogytáig Róma gyermeke maradt, és a husvéti harang, amelynek szárnyain az örök városba repült, rajongó utasa nélkül tért vissza a Tátra hófedte bércei alá, csipkés tornyába.

Testvérem, érzed ebben a naiv legendában az örök városért égő évezredes sóvárgás forró tüzének misztikus lobogását?

SZAVAK ÉS SZIVEK

Mi nem a harangok szárnyán szállunk, testvérem, minket a lélek és az áhítat szárnyai röpítenek. Acélos szárnyak ezek, izmos szárnyak, csodálatos szárnyak : röpítenek bennünket térben és időben, át a kéklő Adrián, át kétezer év roppant óceánjain, s ahogy közeledünk szent hitünk városához, lelkünk városához, mint Byron nevezte, isteni színjáték bontakozik káprázó szemeink előtt, komor és tündöklő, izgalmas és fenséges, tragikus és diadalmas színjáték, Dante tollára, Michelangelo ecsetjére méltó.

Nézd, testvérem, az aranyváros szikrázó csillogását, a márványváros vakító tündöklését! Nézd a császárok pompás fórumait, a Capitoliumi Juppiter égbenyúló aranytemplomát, Domitianus tündérpalotáját! Nem volt a világon párja ennek a ragyogásnak. A Capitoliumi Juppiter templomának csak az aranyozása mai értékben hatvan millió aranykoronába került. És ez mind elhalványodott a Palatinus pompája mellett: Plutarchos, a II. század elején élt történetíró mondja, hogy aki

Domitianus palotájának csak egyetlen csarnokát, oszlopsorát, fürdőjét vagy dísztermét látja, önkéntelenül felkiált: Ennek az embernek megvan az az adománya, mint Midas királynak, hogy minden arannyá és márvánnyá válik a kezében! Amily gigantikus volt ez az eszeveszett pompa, ép oly mérhetetlenek voltak a bűnök is, amelyek beszennyezték az arany és a márvány ragyogását, a tivornyák, a fajtalankodások, a gyilkosságok, amelyek ennek a tündérpalotának s az egész büszke világbirodalomnak sírját megásták.

Az első században szinte hihetetlen pompa és nagyszerűség bontakozott Róma városában, amely már Augustus császár halálakor páratlanul impozáns világvárosi képet mutatott. 423 utcáján 1790 palota pompázott; a városban több mint 46,000 lakás volt, 11 nagy fürdő, 85 fürdőszoba, 1352 nyilvános kút, 10 bazilika, 36 diadalív. A Tiberist nyolc remek híd szelte és 19 vízvezeték szállította a városba a hegyek tiszta vizét. Ezek közül négy ma is működik és bőven elegendő a mai milliós Róma ellátására. Káprázatos pompát és ragyogást sejtetnek ezek a szürke számok.

Mulandó fény, esendő pompa, lelketlen kőhalom!

És „leomlott, leomlott e nagy Babilon! Jaj, jaj, ama nagy város! mely bíborba, bársonyba és skárlátba öltözött s fel volt ékesítve arannyal, drágakővel és gyöngyökkel, egy órában mind odalett ennyi gazdagság! És a hárfások, énekesek és síposok szava és a harsona nem hallatszik többé benned, és semmi művészet mestere benned többé nem találtatik, és a lámpavilág többé nem fénylik benned, mert a te árúsaid a föld fejedelmei valának, mivel varázslásaiddal elcsábítottál minden nemzetet, és abban találtatott a próféták és szentek vére és mindazoké, kik megöltettek a földön!“ (János Jelenések könyve 18, 2; 16—17; 22—24).

Tovább, testvérem, szálljunk tovább a rohanó időben! Csak egy szempillantás: itthon vagyunk, szívünk városában. Aranykeresztek ragyognak a tornyok ormain: ez már az örök város, Krisztusnak eljegyzett szent városa. Nézd, testvérem, ezt a pompát, amely nem bűnök terméke, mint a régi, nézd ezt a ragyogást, amelyet a hit kiapadhatatlan fényforrásai árasztanak. Anastasius látta a keresztény Róma pompájának ezt a hajnalodását és mámoros lélekkel itta az aranymozaikok, a sugárzó márványoszlopok, a drága egyházi edények, csillogó ruhák és pazar fogadalmi ajándékok fényzuhatagát. De nemcsak ő. Mindenki,

Phot. Alinari.

JÉZUS ÁTADJA A KULCSOKAT SZENT PÉTERNEK.

Muziano festménye.

OSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

aki ott járt vagy ott élt a pogányság összeomlása és a keresztény Róma bontakozása idején, az elragadtatás himnuszával ajkán magasztalja a pápák városát.

Így szólnak a szavak és így dobognak a szívek.

Ebben a negyedik században, Nagy Constantinus századában új gondolat születik, amely eltéphetetlen lánccal fűzi minden keresztény lelkét lelkének városához: megszületik a keresztény hazaszeretet nagyszerű gondolata.

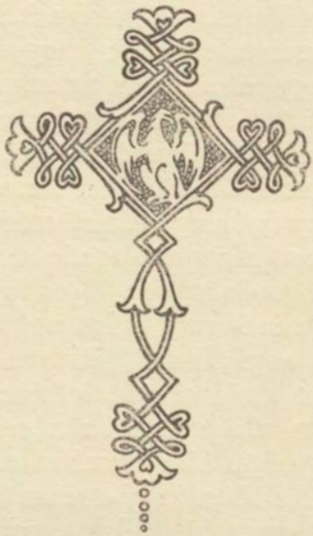
A keresztények nemcsak elfoglalták Rómát, hanem az ősi római dicsőség jogos örököseinek, egyedüli letéteményeseinek és őrzőinek vallják magukat. Prudentius, a zengő szavú keresztény költő a pogányok helyett, sőt velük szemben, védelmére kel a római név becsületének, a római dicsőségnek és lelkesedéssel hangoztatja, hogy nála jobban senki sem csodálja a római ősök nagy tetteit. Nem az istenek hatalma tette naggyá Rómát, nem Venus és Victoria adták a győzelmeket, hiszen akkor mért nem segítették meg a rómaiakat Cannaenál és Cremeránál? Róma hatalmának egyedüli forrása az ősök vitézsége. Keresztény írónál ez meglepő gondolat, amelyre néhány halvány célzást már Tertullianusnál is találhatunk, aki büszkén mondja az Apologeticusban, hogy a keresztények a legjobb hazafiak. De a gondolat ily világos fogalmazásban és ily határozottan Prudentiusnál jelenik meg először.

Prudentius azonban nem áll meg félúton. Isten volt az, — mondja tovább — aki a rómaiak karjába erőt, lelkébe vitézséget öntött, hogy eszközül használja Róma világuralmát a népek egységének megteremtésére, hogy ebben az egységes birodalomban megszűnjék minden háborúskodás, legyen uralkodó a béke, hogy e réven Krisztus országának megalakulása előkészíttessék. Így a birodalom most olyan, mintha egy város volna az egész; ez a nagy város immár el van készítve Krisztus befogadására. Valóságos lelkesedéssel szól Prudentius különben is Rómáról, de örömét mámoros enthuziazmussá fokozza az a büszke tudat, hogy Róma megtért, kereszténnyé lett s hogy a szenátus legelőkelőbbjei is áhítattal csókolják a vértanúk és apostolok templomainak küszöbét.

Ez a megtérés szerinte történeti szükségesség volt; a rómaiak, ha öntudatlanul is, már régóta dolgoztak a kereszténység győzelmének előkészítésén; ez a győzelem utolsó állomása és mintegy koronája az egész római történelemnek. Róma, az egykori üldöző, megtért s most a keresz-

tény költőnek szemefénye: Róma és a kereszténység közt nincs többé ellentét. A keresztények most mintegy kisajátítják Rómát a maguk számára: energikusan dolgoznak szent városuk érdekében. Boissier mondja: Nem hiszem, hogy volt ebben a korban lelkesebb római hazafi, mint Prudentius! És ez a gondolat nem halt meg vele: kortársa, a nagy Damasus pápa, kőbe vésette a katakombák művészi sírfeliratain, amelyekben mindig következetesen hangoztatja a szentek és vértanúk római polgárságát.

Íme, testvérem, így szólnak a szavak és így dobognak a szívek!

Testvérem, ez a mi városunk, mi vagyunk az örök Róma polgárai! Vér és könny áztatott itt minden talpalatnyi földet, szent emlék tapad Róma köveihez.

Nézd az ősi Via Appiát, az utak királyát, amint az ókorban nevezték. Ez az út látta Róma hazatérő diadalmas tábornokait, látta a kacér Poppaea tivornyába induló selymes-bársonyos száz hintaját, — és ez az út látta Rómába bevonulni szegényen, csapzottan, fáradtan, gyalogszerrel Szent Pál apostolt (Ap. Csel. 28, 15).

Nézd ezt a csodálatos ellentétet, testvérem! A hivalkodó márványsíremlékek között komor arccal, de repeső szívvel siet eléje római híveinek kicsiny serege: a nemzetek apostolának súdár alakja felmagasodik a holdfényben, tekintete büszke elszántsággal röppen végig a távolban megcsillanó aranyos tetők s a Palatinus roppant márványtömege felett. Ő tudta, hogy ez a káprázatos ragyogás magában hordja halálos ítéletét. Ez már a mult, ez a festett koporsó, s ő és ez a kicsiny sereg a jövő, a diadalmas jövő, amely szegényen, kopottan, de szívében a szent elhivatottság büszke alázatával bevonul a fény városába a diadalmas tábornokok útján . . .

Itt pedig álljunk meg az úton, testvérem. Köröskörül, amerre ellátsz, szentek porladó csontjait takarják a Campagna rögei: katakombák között járunk. A forró napsütésben sínylődő mező aszott füvei közül, mint egy halott világ málladozó csontjai, mindenütt kifehérlenek a szá-

zadok viharaiban összeomlott templomok és síremlékek kopott kövei. A ragyogó római márványsíremlékek helyén keresztény kápolnák sora állt itt valamikor, kis templomok, az imádság csöndes szentélyei, a fájdalomnak és dicsőségnek e szent útja mentén, ahol valamikor a hitvallók és vértanúk százainak drága tetemét vitték le a hívők csillagos éjszakákon a katakombák diadalmas sötétségébe. Köveiket régen szétszórta a barbár dúlás, gótok és vandalok förgeteges pusztítása, százados harcok kegyetlen tombolása. Csak a napfényben fehérlő kövek és régi írások őrzik emléküket.

Csak szent Urbanus kis templomának évezredes falai állnak még ma is. Valamikor a pogány Bacchus temploma volt s a IX. században avatták fel Szent Urbanus tiszteletére, aki a közeli Praetextatus-katakombában volt eltemetve. A falain régi festmények halvány nyomai, oltárán a Szűzanya ősi képe. Bacchus tivornyás szentélye helyén keresztény templom: csodálatos szimboluma a diadalmas hitnek! Bacchus meghalt és örökre elhangzott a tomboló orgiák rikoltása: a Szűzanya egy örökre elmerült világ felett évezredeken át éli örök, szelíd és szent életét.

És áll még egy kis templom, testvérem, amelyet a legenda százszor szentté avatott minden katholikus szívében. A Via Appia és a Via Ardeatina elágazásánál megállunk a kis templom előtt, amelynek homlokán megcsillan a latin felírás: Domine, quo vadis? Uram, hová mégy?

Ősidők óta templom állott ezen a helyen, amelyet a szent legenda örökre megszentelt. A középkorban pusztulásnak indult a kis templom s a XVI. században Pole angol bíboros valamivel távolabb kerek kis kápolnát építtetett helyette, hogy a szent legenda hagyománya ne menjen veszendőbe. De már a következő század elején Barberini bíboros újjáépíttette az eredeti kis templomot a régi helyén. Azóta őrzi itten a Quo vadis kápolna a gyönyörű legenda szívbemarkoló emlékezetét.

Javában dühöngött a zsarnoki Nero kereszténylildözése és Szent Péter apostol is a földalatti börtön penészes sötétjében sínylődött, reménytelenül, hogy még valaha folytathatja apostoli munkáját. De a lélek a börtönben sem hagyta nyugodni. Ha nem volt más, aki a szent tanítást hallgassa, ott voltak a börtönőrök. És Szent Péter elszánta magát a legveszedelmesebb munkára: hirdette Jézus tanítását a pogány őröknek. És az Úr, aki soha nem hagyta el hűséges öreg apostolát, most is erőt adott szavának és dicsőséggel koronázta buzgó fáradozását: az őrök

sorra megtértek Krisztus hitére. Tudták, hogy a szent apostol az egyház feje, tudták, hogy a gyenge nyájnak az üldözések tomboló viharában szüksége van a bölcs és jóságos pásztorra, tehát szabadon bocsátották, hogy hívei közé mehessen vígasztalásukra. Szent Péter is féltette bárányait, és bár Jézus jövendöléséből tudta, hogy vértanú halállal kell megpecsételnie hitét, szent buzgalmában úgy gondolta, hogy még nem érkezett el az ő órája.

Hajlott tehát rajongó új híveinek tanácsára és távozott a börtönből. Éjnek éjszakáján átvágott a városon és észrevétlenül kijutott a Via Appia pompás síremlékei közé. Egyszerre csak az út kettévált előtte: ismerte az utat. Ha egyenesen tovább megy, Brundusiumba jut s onnan visszamehet Keletre, hogy ottan folytassa tovább apostoli munkáját. Ha jobbra tér, Ostia kikötőjébe jut, s onnan Galliába vagy Hispaniába mehet, Nyugat pogány népeinek térítésére. Megállt a koromsötét éjszakában és tanakodott, melyik úton induljon. Az Úr kihozta a reménytelen börtönből, tehát nyilván nem kívánja még vértanúságát. Csöndesen imádkozott s végül felkapta fejét, megragadta vándorbotját: mintha máris határozott volna.

És ebben a pillanatban tündöklő fényességben megjelent előtte Jézus.

Hajladozva jött a Via Appián, vállát a súlyos kereszt terhe nyomta, glóriás fejét a töviskorona tüskéi vérezték: így közeledett.

Döbbenten meredt a szent apostol a fehér jelenésre, botja kihullott kezéből, nagyot koppant a kövezeten. Könyörgésre tárta karjait és szemét rimánkodón és kétségbeesetten függesztette az Úr fehéren imbolygó alakjára. A jelenés pedig egyre közeledett, már egészen közel volt és szinte el is haladt mellette. De a szent apostol a rémület és megdöbbenés izgalmában is érezte, hogy beszélnie kell vele, meg kell tudnia tőle a csodás jelenés titokzatos értelmét. Erőt vett hát remegésén és halk hangon megszólította Jézust:

— Uram, hová mégy?

Az Üdvözítő megállt, felvetette elcsigázott arcát és Szent Péterre emelte szelíd tekintetét, úgy mint akkor, azon a hűvös és szörnyű éjszakán, a főpap tornácában.

És bársonyos hangján halkan felelte:

— Megyek Rómába, hogy mégegyszer megfeszítsenek.

És ezzel eltűnt.

Szent Péter ott feküdt az út hideg kövén, s mikor újra ráborult az éjszaka sötétsége, lelkében kigyúlt a mennyei világosság. Most már tudta az Úr akaratát.

Talpra állt, felvette vándorbotját és lehajtott fejjel, a vértanúság átszellemült ujjongásával és szelíd alázatával szívében megindult a város felé. S még fel sem virradt a hajnal, már újra ott ült földalatti tömlöcében: kezén-lábán a súlyos bilincs, ajkán a hálaadás forró imádsága. Másnap a Vaticanus-hegy ormáról hirdette keresztrefeszített teste Krisztus diadalát...

CASTULUS

Ha feljösz velem, testvérem, a Palatinus hegyére, ahol az üdvösség első századában a császárok fejedelmi palotái sorakoztak, álljunk meg a Flavius-dinasztia egykori palotájának omladékai között. Valamikor tündöklő márványfalak közt visszhangzott itt a pompás szökőkút hűs vizének csobogása és a ragyogó oszlopos csarnokból nyíló pazar trónteremben szenátorok, tábornokok és főpapok tarka serege tolongott a hatalmas Flavius-császárok trónja körül. Ezt a pompás palotát Vespasianus császár építtette.

De a néma romok között a mi szíveinkben nem a császári Róma pompájának, hanem csodálatos keresztény legendáknak szent emlékei bontakoznak. Tudjuk, hogy Krisztus Urunk és az apostolok elsősorban nem a föld hatalmasait, hanem a szegényeket és elhagyatottakat keresték fel, és nem a paloták ormaira, hanem rozzant viskók alázatos és elgyötört lakóinak szívébe tűzték ki a keresztet. A szenvedés és a szeretet vallása először a szenvedőket hódította meg: Róma első keresztényei nagyobb részben a rabszolgák sorából kerültek ki. Mégis már a kereszténység elterjedésének első évtizedeiből számos előkelő római keresztényről is van tudomásunk. A rómaiakhoz írt levél (Kr. u. 59—60) szerint a római egyházközség tagjainak száma már tekintélyes volt s e levél 16. fejezete már néhány előkelő származású férfit és nőt is felsorol az egyházközség tagjai között (Aquila, Prisca, Andronicus, Junias). Mikor Szent Pál

Rómába érkezett, már a császári palotának valamely eldugott részében is volt kicsiny keresztény egyházközség. Számos bizonyítékunk van arra, hogy a szegények és rabszolgák vallása az előkelők és vagyonosak közt is hamar hódított és magában a császári udvarban és a császári családokban is voltak hívei. Valószínűleg keresztény volt Titus Flavius Sabinus, Vespasianus császár öccse, de egészen bizonyosan az új vallás hívei, még pedig lelkes és buzgó hívei közé tartozott Sabinus fia: Titus Flavius Clemens konzul és ennek felesége: Flavia Domitilla. Clemens vértanúhalált szenvedett hitéért, Domitillát számkivetette Domitianus császár. Bizonyosan keresztény volt ennek a jámbor házaspárnak két fia: az ifjabb Vespasianus és az ifjabb Domitianus, akiket a császár utódaiul szemelt ki. Azonban Domitianus császárt meggyilkolták, mielőtt unokaöccseinek utódlását rendezhette volna. Ha Kr. u. 96-ban ezek a keresztény ifjak kerülnek a császári trónra, minden bizonnyal kétszáz évvel hamarább bekövetkezett volna a keresztény vallás végleges diadala.

Így a vértanúk ezreinek kellett elvérezniök, míg a diadal napja elérkezett. Itt, a szomorú omladékok közt ma is kápolna hirdeti egy dicső vértanúság emlékét: a Flavius palota közelében nyilazták le Szent Sebestyént, a daliás testőrkapitányt, Krisztus bátor katonáját.

E megdöbbentő vértanúság kapcsán csodálatos dolgokat hallunk a legendában. Mikor az íjászok elvégezték kegyetlen munkájukat, eltávoztak, abban a hiszemben, hogy Szent Sebestyén halott. Ebben a meggyőződésben volt Irene is, Castulus főkamarásmester felesége, aki a császári palotában lévő lakásából irtózattal nézte végig a gyilkos hóhérmunkát és áhítatosan imádkozott, miközben a vértanú hősiesen állta az emberfeletti szenvedéseket. És amint az este leszállt, néhány keresztény testvére kíséretében lement és felvitte az élettelen testet lakásába, amely a palota legfelső emeletén volt. Itt pedig már nem egymaga borult a szent vértanú testére, hanem számos keresztény hívővel együtt, akik a főkamarás lakásában összegyülekeztek istentiszteletre. Castulus ugyanis a Diocletianus-féle üldözés viharában a legvakmerőbb szerepre vállalkozott: vállalta, hogy megmenti a pápát az üldözéstől és az esetleges haláltól, hogy így a rettentő szorongattatás idején ne maradjon pásztor nélkül a nyáj. És Cajus pápát éjnek idején felhozta a lakásába és hosszú időn át itt rejtegette. Ide jártak nagy titokban a hívők tanácsért és vígasztalásért és itt tartották a főpapi szentmiséket.

Krisztus tehát bevonult a Császár palotájába; a pápa egy fedél alatt lakott az Üldözővel! Ez már a közelharc, ez a vezérek párbaja: a küzdelem a vége felé jár, ennyi bátorságnak, ennyi szenvedésnek, ennyi vakmerő elszántságnak nemsokára diadalt kell aratnia. Valóban, egy emberöltővel Diocletianus után a római hadsereg zászlain ott tündöklik a Kereszt!

Castulus házában mély megilletődéssel állották körül a vértanú halálra kínzott testét és könnyes imádságot mondtak felette, mielőtt még az éj leple alatt levinnék a katakombákba. És íme, a daliás katonának hatalmas szervezete csodálatos módon győzedelmeskedett a gyilkos sebeken: Szent Sebestyén magához tért és néhány napi gondos ápolás után talpra állhatott. Azt hiszed, testvérem, hogy most bujdosásra fogta a dolgot? Nem! Egyenesen visszament a császári törvényszék elé, ahol kíméletlen szavakkal ostorozta a pogányok kegyetlenségét és megátalkodottságát. Azok aztán felháborodásukban agyonkorbácsolták a halálból megelevenedett hős katonát. De nem érték be ezzel: kutatni kezdtek, vajjon hol időzött Sebestyén, míg sebeiből felgyógyult. És így tudódott ki, hogy magában a császári palotában, a főkamarás lakásában van az új és gyűlölt vallás főhadiszállása.

Castulust nyomban a törvény elé állították; hiába csábítgatták, hiába vonták kínpadra, nem tagadta meg hitét.

Castulus vértanúhalállal fizetett a pápa és az egyház életéért.

De az első században még gondolni sem lehetett arra, hogy az istentiszteletek céljaira külön épületeket rendezzenek be. Az első keresztényeknek nem voltak templomaik abban a Rómában, amelyben a földkerekség bármely vallása vagy kultusza barátságos otthonra lelt, sőt még támogatásban is részesült. Tehát az első hívek a vagyonosabb testvérek házaiban gyülekeztek össze szentmisére és egyéb egyházi cselekményekre. Már a II. század vége felé egyes vagyonos keresztények tágas palotákat vagy házakat adományoztak az egyháznak s innen kezdve ezek csak istentiszteleti célokra szolgáltak; ezek voltak az első keresztény templomok. Az ókeresztény bazilika sokáig magán viselte ennek az eredetének bélyegét. A IV. századból maradtak is ránk ókeresztény bazilikák, amelyek nagyjában mutatják a római magánház berendezésének nyomait. Ilyenek a római San Clemente és a Santa Maria in Cosmedin nevű ókeresztény templomok.

Az ókeresztény templomot rendszerint oszlopos csarnok előzi meg. Ebből nyílik maga a templom, amelyet három hajóra oszt a szentély félköréig futó kettős oszlopsor. A félkörben végződő apsis előtt húzódik a kereszthajó; a főhajó és a kereszthajó az alaprajzban latin kereszt alakot mutat. A két hajó keresztezésénél állott szabadon a főoltár, felette oszlopos mennyezet; előtte a kórus, vagyis a papság helye, a szent lecke és az evangélium olvasására szánt emelvényekkel vagyis ambókkal; a kórust korlát kerítette el a hívek tartózkodására szánt hajóktól. A középhajó oszlopai felett magasan felnyúltak a falak és föléjük nyitott tetőszék borult; ezért hat zavarólag a San Clemente bazilikában a XI. Kelemen pápától (1700—1721) emelt aranykazettás mennyezet. Az ókeresztény bazilikák legszebb ékességei voltak a mozaikképek, amelyek az apsis hátterét és a főhajóra néző diadalívét díszítették, de ép ily elmaradhatatlan díszei voltak a templomoknak a padló, az oszlopok, a korlátok, az ambók dús színes kőmozaikjai, amelyek közt a legszebbek a XI. században élt Cosmas-testvérek mesterművei.

Látogassunk el Róma ókeresztény templomaiba, testvérem, amelyekben az áhítat és az emlékezés aranyszárnyai emelik lelkünket...

SZENT KELEMEN

Szent Péter harmadik utódjának, Szent Kelemennek (91—100) háza helyén emelkedik Róma egyik legrégibb és legszentebb ókeresztény temploma, a San Clemente.

Már Szent Jeromos említi 392-ben; 417-ben zsinatot tart az egyház ezen az ősi szent helyen és 885-ben ugyancsak itt helyezik nyugalomra Szent Cirillnek, a szlávok apostolának holttetemét.

Drága ereklyék kincsesháza ez a templom: szentelt földje takarja Szent Kelemen pápa és Szent Ignác antiochiai püspök hamvait. Távol keleti hazájából hurcolták Rómába az apostoli lelkű antiochiai főpapot, akiről a legenda azt mondja, hogy egyike volt ama kisdedeknek, akikre az Üdvözítő mondotta: „Engedjétek a kisdedeket hozzám jönni, mert övék mennyeknek országa". A legenda szerint Jézus homlo-

kon csókolta Szent Ignácot, akit ez a csók örökre eljegyzett az apostolsággal és a vértanúsággal. Az agg püspököt oroszlánok marcangolták szét a Colosseumban, 114-ben.

Szent Ignác fenséges legendájánál sokkal színesebb, költői szépségekben gazdagabb Szent Kelemen pápa legendája. Előkelő római úr fiának született, két öccsével együtt, azonban csakhamar el kellett válnia tőlük, mert anyja elmenekült velük Rómából, hogy megszabaduljon sógorának szüntelen ostromlásaitól. Szent Kelemen egy ideig atyjával élt és kiváló mestere lett a pogány bölcsességnek, mikor pedig atyja is a Keletre ment, hogy felkeresse feleségét és elveszett fiait, ő egymaga maradt Rómában az egész családból. Ekkor történt, hogy Barnabás apostol Rómában járt és megtérítette a húszéves ifjút s magával vitte Keletre Szent Péterhez. Szent Péter környezetében csodálatos módon összetalálkozik anyjával és két öccsével, végül pedig valamennyien rábukkannak az atyára, Faustinusra is, aki szintén megtér. Boldogan térnek haza mindnyájan Rómába Szent Péterrel együtt, aki Szent Kelement pappá szenteli és házában, a mai San Clemente templomban, gyakran mutatja be az Úr vértelen áldozatát. Mikor Szent Péter érzi, hogy vértanúhalála már nem lehet messze, meghagyja híveinek, hogy Kelement vegyék majd utódjául. És valóban: Szent Linus és Szent Cletus pápák után Szent Kelemen lett az apostol utóda. Főpásztori hivatását apostoli buzgósággal és rettenthetetlen bátorsággal töltötte be, és csakhamar éreznie kellett az államhatalom üldözését. Mikor az előkelő Sisiniust és feleségét Theodorát megtérítette, betelt a mérték: Mamertinus helytartó száműzte Cherson városába, a mai Krim-félszigetre. Ez Szent Kelemen számára az apostolkodás újabb állomása volt: a bányákban sínylődő keresztény vértanúkat lelki vígasztalásban részesítette, gondozta és a legenda szerint csodálatos módon forrást fakasztott nekik, hogy testi szenvedéseiket is enyhítse. Három évig tartott ez az apostoli munka, mikor is Trajanus császár parancsára Szent Kelement is halálra ítélték és a tengerbe vetették.

Testvérei buzgón imádkoztak Istenhez, hogy mutassa meg nekik, hol nyugszik a szent püspök teteme. És íme: egyszerre csak szétvált a tenger vize és fenekén gyönyörűséges kápolna tűnt szemükbe, amelyben márványkoporsóban nyugodott Szent Kelemen teste s ott volt a horgony is, amelyet nyakába kötöttek, mikor a tenger fenekére vetették.

A szent legenda szerint minden évben, Szent Kelemen napján, szétválik azon a helyen a tenger vize és az emberek száraz lábbal mennek a templomhoz a tenger fenekén, ahol hét napon át buzgón tisztelik Szent Kelemen emlékezetét.

Történt egyszer, hogy egy anya lement kis fiával a szent nyugvóhelyéhez és imádkozott. Mikor pedig a víz kezdett visszatódulni, a nagy zűrzavarban a többiekkel együtt maga is a part felé sietett és gyermekéről egészen megfeledkezett. Már a víz egészen ellepte a kis templomot, mikor gyermeke eszébe jutott és kétségbeesetten várt a parton, hogy hátha a víz legalább a holttestét kiveti. De hiába várt. Álló esztendeig siratta akkor holtnak hitt gyermekét. A következő évben, mikor a tenger megint megnyílt, elsőnek sietett Szent Kelemen kápolnájába és íme ott találta gyermekét, azon a helyen, ahol esztendeje hagyta. Felvette, hogy hazavigye és eltemesse, de a gyermek egyszerre csak felnyitotta szemeit, mert nem halt meg, csak aludt. Akkor a hívek mind áldották Szent Kelement e nagy csodatételért.

A San Clemente mai alakjában a XII. századból származik, mikor II. Paschalis pápa a norman dúlás után a régi templom romjain ezt az új és fényes templomot építtette. Azóta többször javították és szépítették; legtöbbet tett érte a már említett XI. Kelemen pápa. A XIX. század második felében a dominikánusok nagyszabású ásatásokat rendeztek a templom alatt és napfényre hozták a régi ókeresztény bazilika maradványait. Ez volt az eredeti Szent Kelemen-templom, amely ma mint a bazilika altemploma szerepel és egykor Szent Kelemen pápa lakóháza volt. Az ásatások alkalmával kiderült, hogy az ókeresztény templom egy Mithra-szentély felett épült. Milyen gyönyörű szimboluma ez Krisztus győzelmének a pogány napisten felett!

A mai pompás templom gazdag mozaik- és Cosmas-díszének káprázatos fényességéből jólesik elvonulnunk a földalatti templomba: az eredeti ókeresztény bazilikába, amely különösen akkor megragadó, mikor teljesen ki van világítva (jan. 31, febr. 1, nov. 22—23). Ez az ősi bazilika a IV. században épült Szent Kelemen háza helyén és innen kezdve szüntelenül áhítatos tisztelet tárgya volt, hiszen Szent Ignác és Szent Cirill holtteste mellé nemsokára hazahozták ide, egykori lakásába Szent Kelement is a Fekete Tenger mélyéből. Az altemplom festményei a IX. századból származnak és bibliai jelenetek mellett különösen érdekes és megkapó

eseményeket örökítenek meg Szent Elek s főképpen Szent Kelemen legendájából. Itt sorakozik egymás mellett: Szent Kelemen pápává választása, Szent Kelemen főpapi miséje, Theodora és Sisinius megtérése. A képek mellett ott látjuk kisebb méretben Benno Rapizának és feleségének, Maria Macellariának, a képek adományozóinak alakjait.

Míg körülleng a legendák megejtő varázsa a fényáradatban úszó szent falak között, szálljon fohászunk az apostoli lelkű pápához, aki feltámadt a tengerek mélységeiből és diadalmas oltárt emelt Krisztusnak a bikaölő napisten föld alá süllyedt templomának elfelejtett romjain. Ég és föld elmúlnak, de Krisztus oltára örökkön áll és a Fekete-Tenger mélységeiből örökké felzúgnak a gyönyörű legenda lelket zsongító aranyharangjai . . .

MÁRTIROK HÁZA

Ha feljösz velem, testvérem, a Colosseum közelében emelkedő Coelius-hegyre, ódon épületek gomolyagában gyönyörű középkori harangtornyon akad meg tekintetünk. A San Giovanni e Paolo templom tornya ez. A passzionista kolostor udvarából oszlopos előcsarnokon át lépünk be a két szent ragyogó bazilikájába, amely egyike Róma legrégibb és legszentebb templomainak. Valamikor Johannes és Paulus előkelő római urak háza volt. Mikor Julianus Apostata irtó hadjáratot indított a kereszténység ellen és vak fanatizmussal vissza akarta állítani a pogányságot, amely pedig akkor már korhadt és halott volt, a két főúr bátran megvallotta hitét és semmi áron nem volt hajlandó követni a császárt a hithagyás útján. A legenda szerint Julianus haragjában parancsot adott, hogy egykor kedves embereit a tulajdon házukban gyilkolják meg. A bíróság tehát meglepte a két hitvallót s a magukkal hozott hóhér mindjárt ott a lakásukban végrehajtotta rajtuk a halálos ítéletet: mind a kettőt lefejezték és valahol a házuk területén elásták. A keresztények sokáig keresték a két szent vértanú holttestét, végre isteni útmutatás nyomán rájuk akadtak a ház pincéjének földjében. Crispus, Crispinianus és velük egy Benedicta nevű szűz a tilalom ellenére buzgón eljártak a sírhoz,

virágokkal díszítették és imádkoztak felette. Azonban kegyeletüket a hatóság a császárral való dacolásnak minősítette és mind a hármat lefejeztette ott, a szent vértanúk sírja felett. A vértanúk házának egyik freskója megörökítette a három vértanú lefejezésének jelenetét.

Maga a remek bazilika kevesett őrzött meg ókeresztény jellegéből, mert először a normann pusztítás tépázta meg, aztán pedig a sok átalakítás és javítás vetkőztette ki ősi alakjából és stílusából; az ősi stílusnak Paolucci bíboros adta meg a kegyelemdöfést, mikor a templom belsejét barokk stílusban újraépíttette (1718).

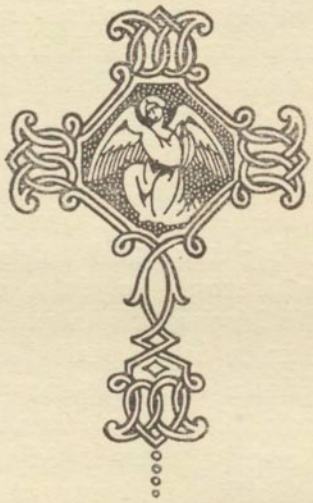
Paulus és Johannes háza helyén először bizonyos Byzantius nevű keresztény úr jóvoltából imádkozhattak a keresztények; a vértanúk után ő volt a ház tulajdonosa és kegyeletből odaajándékozta azt az egyházközségnek. A IV. század végén Pammachius birtokában volt a ház; ő lebontatta az emeletet és a földszint falaira felépíttette a bazilikát, amelybe lépcsők vezettek fel. Ezek ugyanazok a lépcsők, amelyek most a bazilikából a földalatti helyiségekbe, a szent vértanúk egykori házába vezetnek. Az egykori háznak ez a földszinti része a századok folyamán föld alá került, s ennek köszönhetjük, hogy épségben megmaradt s így ma fogalmat alkothatunk magunknak: milyen volt a római keresztény ház belseje.

A sekrestyéből lemenet kisebb méretű előcsarnokon át a római ház fogadószobájába jutunk, amelynek falain a pogány korból örökölt díszítő motívumokon kívül két keresztény festményt látunk s mellettük egy kitárt karokkal imádkozó nőalakot (Orante). Az innen nyíló ebédlőnek pogány jellegű festményei még a III. századból származnak s nyilván már ott voltak helyükön, mikor a ház többi részét a keresztény tulajdonosok kifestették. Egy következő helyiség valószínűleg kápolna volt s Pammachius építhette azon a helyen, ahol a két vértanúnak fejét vették; a falfestmények itt Crispus, Crispinianus és Benedicta elfogatását és kivégzését ábrázolják. Ez az úgynevezett Confessio, amely a vértanúk halálának helyét jelöli; alatta volt ideiglenes nyugvóhelyük. A másik három vértanú holttestét mindjárt haláluk után átvitték a katakombákba, ellenben Szent János és Szent Pál tetemét itt temették el; földi maradványaik ma is a bazilika főoltára alatt nyugszanak. A földalatti házban megvan még a két vértanú eredeti nyugvóhelye, megvan a fürdőszoba, a pince, s a régi háznak egykori előcsarnokában, amelyet a X. században kápolnává alakítottak át, értékes freskók maradtak meg, köztük Krisztus

Urunk hat apostolával, Krisztus a két arkangyallal és Krisztus keresztrefeszítése; a kereszt felett a négy evangelista képe.

Keresztény őseink tehát ebben a most már földalatti házban éltek, amely a IV. században előkelő palota volt! Ezeket a falakat látták, ezek közt telt el jámbor munkában és imádságban életük, s mint látod, nemcsak templomukat, hanem mindennapi lakásukat is vallásos képekkel díszítették. Ez az egyetlen, épségben ránk maradt keresztény ház, a Crispus és társai kivégzését megörökítő kép benne a vértanúság első ábrázolása az ókeresztény művészetben: s maga az egész ház egyike azoknak a kevés szenthelyeknek, amelyek hitelesen őrzik egy vértanúság emlékezetét.

San Giovanni e Paolo, Pammachius háza, Mártírok Háza: köszönjük neked ezt a felejthetetlen hangulatot, köszönjük a multnak édes-bús lehelletét, amellyel megillettél, míg ősi falaid közt jártunk és áhítatos imádságban térdeltünk vérrel áztatott köveiden.

OLTÁRJÁS BILINCS

A hagyomány szerint Róma legrégibb temploma a Santa Pudenziana, amely Pudens szenátor háza helyén épült még a III. században s ma jóval az utca szintje alatt fekszik. A legenda szerint Szent Pudentiana vértanúnak atyja, Pudens, kortársa volt Szent Péternek, aki gyakran megfordult házában, ahol a szentmiseáldozatot is sokszor bemutatta. A baloldali hajó oltára még most is őrzi egy darabját annak az asztalnak, amelyen Szent Péter misézett. Már a IV. században nagyszabású építkezéseket végzett itt Siricius pápa és a templomnak három papja, akik közül Maximus és Leopardus készítette az apsis mozaikját, amely Krisztus Urunkat ábrázolja apostolai között; a háttérben Jeruzsálem pompás épületei és a négy evangelista szimbolumai, középütt a Golgota, amelyből drágakövekkel kirakott remekművű kereszt emelkedik égnek. Ez Róma leggyönyörűbb ókeresztény mozaikja. A templom alatt földalatti helyiségek vannak: Pudens egykori házának maradványai.

Szent Péter oltárától zarándokoljunk el Szent Péter bilincseihez. A San Pietro in Vincoli már a IV. században állt; az V. század elején III. Valentinianus császár felesége, Eudoxia, Szent Péter bilincseinek tiszteletére szentelte, renováltatta és elhelyezte benne Szent Péter bilincseit, amelyeket anyja hozott Jeruzsálemből zarándokútjáról. Nagy Szent Leo pápa ugyancsak itt helyezte el azokat a bilincseket, amelyeket Szent Péter római fogsága alatt viselt. A főoltár alatt 1477-ből való bronz-

ajtós szekrény rejti a szent bilincseket, amelyeket minden évben augusztus 1-én közszemlére tesznek a híveknek.

A középkorban, Nagy Szent Gergely pápa óta, szokásban volt, hogy a pápák keresztény fejedelmeknek és egyéb érdemes férfiaknak emlékül adták Szent Péter sírjának kulcsait, kisebbített aranymásolatban s ezekbe belefoglalták a szent bilincsek egy-egy szilánkját. Ma a hívők vászondarabkákat szoktak emlékül vinni, amelyekkel ledörzsölték a rozsdát a szent láncokról.

A templom stílusát a sok átalakítás meglehetősen elrontotta. De a vértanúság ősi keresztény stílusát, amelyet a vértanú-apostol bilincsei jelképeznek, semmi emberkéz munkája nem tudta megrontani és megzavarni.

És ebben a templomban sujt le rád földöntúli és megdöbbentő fenségével Michelangelo Mózese, az emberi nagyságnak, a roppant alkotóerőnek, az isteni ihletnek és a prófétai mennydörgésnek harsogó mennyei rapszódiája.

Hajtsunk fejet a fenség előtt és térdeljünk oda az alázatosság bilincseihez: illessük forró csókkal az időmarta vasat, amely valaha a lelkek szent halászának áldó kezeit felvérezte.

A fenség alázatosságával és az alázatosság fenségével szívünkben távozunk a bilincsek templomából.

Jőjj velem, testvérem, szelidebb halmokra: látogassuk meg az Aventinuson Szent Sabina templomát, amely egyike Róma legszebb és legépebb ókeresztény bazilikáinak. Az V. század elején épült Sabina nevű előkelő római hölgy háza helyén, amelyet az egyháznak adományozott s amelynek maradványait nemrégiben megtalálták a templom szintje alatt. Amint belépsz, meglepnek a ciprusfából faragott ajtók gyönyörű domborművei, amelyek az V. századból származnak; a fafaragások többnyire olyan jeleneteket ábrázolnak, amelyek a katakombák festményeiről jó ismerőseink, de szerepel köztük egy keresztrefeszítés, amely ennek a legszentebb tárgynak első művészi ábrázolása.

Huszonnégy pompás parosi márványoszlop tartja a főhajó két magas oldalfalát, amelyeken a nyitott tetőszék emelkedik. Az oszlopok s a falak remek márványdíszei abból a pogány templomból valók, amely itt valamikor Juno Regina, az istenek királynéja tiszteletére emelkedett. Az istenek meghaltak, testvérem, és él az Isten és felmagasztalja szentjeit a pogány Róma romjai felett...

Ez a csöndes templom nem csupán tiszta és harmónikus ókeresztény stílust és hangulatot lehel, hanem egyúttal lépten-nyomon az egyház történetének szent emlékeivel fogad. A középkorban két századon át ez volt a pápák temploma; mellette állt a hatalmasan megerősített pápai palota; ennek a palotának egyik részét engedte át III. Honorius pápa Szent Domonkosnak és szerzeteseinek, akiknek szabályait itt hagyta jóvá. Szent Domonkos égő lelke és emléke sugárzik itt a templom és a kolostor köveiből; szobáját később kápolnává alakították át s a kolostor kertjében ma is ott virágzik és illatozik egy százados narancsfa, amelyet a legenda szerint Szent Domonkos ültetett.

Testvérem, Juno Regina meghalt, de Szent Sabina és Szent Domonkos királyi hite és tüzes lelke itt él és itt szálldos örökre az ősi narancsfa hófehér virágainak éteri illatában . . .

Jer velem még Szűz Anyánk templomába a Tiberisen túl (Santa Maria in Trastevere), amely Calixtus pápa házának helyén épült s egyúttal a legenda szerint ott, ahol Krisztus Urunk születésekor hirtelen csodálatos olajforrás fakadt a földből . . .

A hagyomány szerint a türelmes Alexander Severus császár alatt a keresztények pörbe keveredtek e ház és telek miatt a kocsmáros céh uraival s a pörben a császár a keresztények javára döntött, akik templomot akartak erre a helyre építeni. A császári ítélet kimondta, hogy akármilyen templom épül is valamely helyen, az mindig jobb, mintha a tivornyázásnak emelnek újabb hajlékokat. Annyi bizonyos, hogy ha épült is ebben a korban (222—235 közt) templom ezen a helyen, történeti adatok csak a IV. század elejéről igazolják, hogy itt bazilika állt, és csak a VIII. században lesz ebből a bazilikából Mária-templom. A templomot sokszor restaurálták, utoljára 1874-ben, valóságos fejedelmi pompával. Áhítattal csodáljuk meg gyönyörű mozaikjait és áhítattal térdelünk főoltára előtt, amelynek oszlopos mennyezete Calixtus, Cornelius és Julius pápák s Quirinus püspök és vértanú tetemeire borul.

Mennyei hárfák hangja zendül a szíveinkben Szent Cecilia fényben és aranyban sugárzó sírja felett.

Ahol valamikor az előkelő Caecilius-család palotája állott túl a Tiberisen, ott most az arany és a márvány káprázta tó ragyogásában tündöklik az üldözések viharában letört szépséges szent szűznek és vértanúnak, Krisztus gyönyörűséges jegyesének királyi temploma.

A költészet és a művészet ihletett lélekkel és mesteri kézzel hintette tele ezt a szent helyet a bűbájos legendák virágaival, a mennyei tisztaság márványba és aranyba nemesedett imádságaival.

Míg térdre hullunk a csillogó bazilika pompájában, a mennyezetes főoltár aranyának sápadt sugárzásában, mennyei hárfák hangja zendül a szíveinkben s körüllebeg ódon szent legendák sejtelmes édes hangulata.

Testvérem, hallgassuk a mennyei hárfák felséges harmóniáját . . .

Halk és szelíd bánattal búcsúzott a nyár, halványan mosolygott a bágyadozó őszi napsugár a Caeciliusok büszke palotájára, amelynek egyik ragyogó termében bánatosan üldögélt aranyhímes fehér ruhájában Róma legszebb menyasszonya: Cecilia.

Nyüzsgött a ház, mint a méhkas, sorra érkeztek az előkelő vendégek s a büszke apa boldogan várta a vőlegényt, a daliás Valerianust. A pogány Róma minden pompája kibontakozott ezen a napon a káprázatos esküvőre.

És a gyönyörű menyasszony, aranyhímes ruhájában, remegő lélekkel, könnyes szemmel üldögélt a tündöklő teremben és várta a csodát.

Imádkozott.

Imádkozott isteni vőlegényéhez, akit magának örökre választott, hogy mentse meg a pogányok kezéből s ne engedje, hogy földi nász szennyezze fehér lelkét, alabástrom testét, amelyet mennyei jegyesének szentelt a tisztaság áldozati aranyvedre gyanánt.

Cecilia keresztény volt.

És mikor a nyoszolyólányok érte jöttek, már nem sírt, arcáról elröppentek a bánat fellegei, szép szemében szelíd békesség csillogott s égi jegyese jóvoltából mennyei nyugalom szállt szívébe.

Mikor lezajlottak a pogány szertartások és elhangzott az ünnep ujjongó lármája, a csendes palotában, a nász-szoba tündöklő fehérségében megtörtént a csoda . . .

— Édes uram, — mondta szerelmesen hozzá közeledő vőlegényének — ne érints engem, mert angyal van velem s lesujt reád, ha tisztátalan szándékkal illetsz engemet. De ha megőrzöd tisztaságomat, úgy fog szeretni téged is, mint engem.

Valerianus visszatorpant a boldogság küszöbén ezektől a szokatlan szavaktól és azt felelte, hogy szívesen kedve szerint tesz, hiszen egész lelkéből szereti, de ha azt akarja, hogy higyjen neki, mutassa meg az angyalt, hadd lássa ő is.

— Az angyalt pedig csak akkor látod meg, édes uram, — felelte a szent szűz — ha kész vagy hinni az én Istenemben és megkereszteltetni az ő papja által.

Valerianus pedig úgy szerette, hogy szíves-örömest hajlandó volt mindent megtenni, amit szépséges jegyese kívánt tőle, csak el ne veszítse az ő szeretetét. Akkor tehát Cecilia utasítására kiment a Via Appiára, a katakombákba, ahol az akkor dühöngő üldözés miatt Orbán pápa (227—233) rejtőzködött. Jelentkezett a szent pápánál azzal, hogy jegyese, Cecilia küldötte. Orbán pápa igen megörült, hogy szent Ceciliát mennyei jegyese megmentette a földi násztól, amelytől régóta annyira rettegett, s hogy íme ezenfelül megadta neki azt a kegyelmet, hogy pogány jegyese sóvárgó lélekkel eljött ide, megismerni az egyetlen igazságot. Akkor tehát oktatta az előkelő ifjút a keresztény hitben s íme egyszerre hófehér ruhába öltözött aggastyán jelent meg, aki aranybetűkkel írott könyvet tartott kezében. Valerianus elkáprázott a jelenés láttán és térdrehullott, az aggastyán pedig szelíd szóval bátorította és megmutatta neki a könyv aranybetűkkel írott szavait, amelyekben Valerianus ezt olvasta: „Egy az Isten, egy a hit, egy a keresztség! Egy az Isten, mindeneknek atyja, ki öröktől fogva bennünk vagyon, mindörökké".

És akkor Valerianus a szent pápa oktatása és a mennyei jelenés által megvilágosodott lelkében és buzgón felvette a szent keresztséget.

Mikor hazatért és belépett a nász-szobába, íme ott látta gyönyörűséges jegyesét, aki a mennyei fényes angyallal társalkodott. És szólt az angyal:

— Ma nagy öröm van mennyekben s azért hoztam, íme, a paradicsomból két koszorút, egyet rózsából Valerianusnak, egyet pedig liliom-

ból Ceciliának. És ezek nem hervadnak el soha és nem veszítik el mennyei illatukat. Látni pedig csak az látja e mennyei virágokat, aki tiszta testében és lelkében.

Akkor este pedig Valerianus öccse, Tiburtius, pogány főnemes úr, elment a nász-szoba előtt s beszédet hallott abban és kábító rózsa- és liliomillatot érzett. Sehogysem értette ezt a dolgot, hiszen késő őszre járt az idő s virág már nem nyílt sehol. Benyitott hát az ifjú házasok szobájába és megkérdezte, honnan jő e csodálatos illat, mert bizony virágot nem látott sehol. Mondotta akkor Valerianus:

— Édes öcsém, a rózsák és liliomok itt vannak nálunk s fehérek mint a hó és szebbeket még nem láttál életedben. De hitetlenséged gátol benne, hogy meglássad őket. Ha pedig megtérsz és megkeresztelkedel, meglátod e mennyei csodavirágokat.

És akkor ketten nagy buzgón oktatták őt, mire Tiburtius is elment a szent pápához és megkeresztelkedett.

És innen kezdve hármasban tiszta és Istennek tetsző keresztény életet éltek: imádkoztak, eltemették a halottakat, vígasztalták a szenvedőket és vagyonukat elosztották a szegények között.

Szent életüknek híre eljutott Almachius pogány helytartó fülébe is. Ez nem merte előbb bántani az ilyen előkelő embereket, hanem maga elé hívatta őket és parancsolta nekik, hogy mutassanak be áldozatot a bálványoknak. Ők pedig mind a hárman bátran ellentmondottak a parancsnak, szívesen tűrtek minden bántalmazást és kínzást és rendületlenül megvallották hitüket. Mikor a nép látta a gyönyörű hajadont, sokan sajnálták, hogy oly szép, gazdag, nemes és íme: gyönyörű testét oly igen szívesen adja a gyötrelmekre és a halálra. Szent Cecilia pedig hangosan megvallotta hitét és hirdette nekik a test feláldozásának és a vértanú-halálnak üdvösséget szerző boldog édességét. És szavainak hallatára mintegy négyszázan megtértek és elmentek Orbán pápához, aki megkeresztelte őket.

A tömeges megtérések hírére Almachius elvesztette türelmét és megparancsolta, hogy Ceciliát vigyék haza, zárják be fürdőszobájába és egész nap és egész éjjel tüzeljenek, hogy a forró víz és a gőz halálra égesse. És akkor mennyei jegyese csodát tett vele, mert a forró víz és gőz nem égette meg szűzi testét, hanem úgy érezte, mintha hűs harmatban ülne; még csak a verejték sem verte ki. Almachius a szűz e csodálatos meg-

menekülésének hallatára megparancsolta, hogy fejezzék le ott a fürdőben. A poroszlók tehát visszamentek, hogy fejét vegyék. A hóhér háromszor csapott szent fejéhez, de nem tudta levágni, mert Istennek kegyelme nem engedte, hogy Krisztusnak ez a választott drága edénye megcsonkíttassék. Mivel pedig negyedszer nem volt szabad hozzásujtani, elmentek a poroszlók és otthagyták a fürdőben a vérző szűzet.

Akkor eljött hozzá Orbán pápa, mennyei jegyesének szent testével erősítette a nagy útra induló lelkét és apostoli áldását adta rá. A haldokló szűz pedig megszólalt:

— Atyám, gondjaidba ajánlom szegényeimet; vedd magadhoz mindenemet és osszad el közöttük. Házam fölé pedig, amelyben születtem és Istenemnek kegyelméből éltem, építtess templomot, hogy e valamikor pogány falak mindörökre az Úr dicsőségét visszhangozzák!"

És ezzel imádságra kulcsolta kezeit, elfordította vérző arcát és csendesen elszenderült. Szent Orbán pápa drága ciprusfából faragott koporsóba helyezte szent tetemét és diakonusaival elvitte a Szent Calixtus katakombába, oda, ahová Szent Cecilia temette forrón szeretett urát és annak öccsét, akik néhány nappal előtte szenvedték el a vértanúhalált.

És századokon át békességben nyugodott a vértanú szűz megdicsőült teste a Calixtus katakombában, a pápák sírboltjának tőszomszédságában s a hívők ezrei zarándokoltak áhítatos lélekkel a tisztaságnak és a hősies hitnek e sugárzó szent oltárához. De mikor a IX. században a barbárok folytonos betörései miatt a feldúlás veszedelme fenyegette a pápák sírboltjait is, Paschalis pápa (817—824) a pápák szent tetemeit kiemeltette a katakombákból és részben a Szent Péter-templomba, részben más római bazilikákba vitette. Kerestette Szent Cecilia sírját is, de azt annyi törmelék borította, hogy nem tudta megtalálni. És íme egyik éjjel látomása volt; megjelent álmában Szent Cecilia és így szólt hozzá:

— Mikor ott jártál a szent pápák sírjában és tetemeiket elvitetted, oly közel voltál hozzám, hogy beszélhettél volna velem.

Akkor Paschalis pápa új bizalommal fogott hozzá a kutatáshoz, elhordatta a rengeteg törmeléket, ami a legutóbbi barbár dúlások óta a vértanú szűz sírja felett felhalmozódott és alatta megtalálta a sírt. Tanúk jelenlétében kiemeltette a ciprusfa-koporsót és felnyittatta a fedelét. És a jelenlévők ámulatára ott feküdt benne épségben Szent Cecilia teste,

abban a helyzetben, amelyben a halál álmába szenderült: föld felé fordított fejjel, imára kulcsolt kezekkel, aranyhímes ruhában, lábainál pedig összegöngyölt lepleket találtak, amelyekkel halálakor vértanú vérét felitatták. Paschalis pápa a cipruskoporsót a szent szűz testével díszes márványkoporsóba helyeztette és vértanú férjével és sógorával együtt átvitette egykori lakóházába, amelyet ragyogó bazilikává alakított. Ez 821-ben történt. Ugyanekkor vitette át a pápa a Szent Cecilia-templomba Maximus vértanú tetemét is; Maximus volt az a római lovag, akinek őrizetére bízta a helytartó az elfogott Valerianust és Tiburtiust s akit ezeknek hite és vértanúsága megtérített, mire őt is nyomban lefejezték.

Paschalis pápa látomását régi falfestmény örökítette meg, amely ma is látható a templomban a szentély jobboldalán. A következő századok folyamán a templomot annyiszor és oly gyökeresen átalakították, hogy Szent Cecilia sírjának helye egészen feledésbe merült. Mikor végre 1599-ben Sfondrato bíboros a templomot restauráltatta, a főoltár alatt egy boltozatos kamrában két fehér márványkoporsóra bukkantak. Tanúk jelenlétében felnyitották a koporsókat és az egyikben felismerték Valerianus, Tiburtius és Maximus holttesteit, a másikban pedig Szent Cecilia cipruskoporsóját és aranyhímes drága szövetekbe burkolt tetemét. A szent test épségben volt még és épp úgy feküdt, mint ahogy Paschalis pápa idejében látták; a szemtanúk azt is hangoztatják, hogy testének nemes formája és ifjúi szépsége mindenkit elkápráztatott. Négy hétig nyitva hagyták a koporsót és egész Róma áhítattal zarándokolt a vértanú szűz drága ereklyéihez. Az akkori időknek egyik kitűnő szobrásza, Maderna, azt a megbízatást kapta a bíborostól, hogy örökítse meg a szent szűz tetemét márványban; el is készítette a szobrot, amely ma ott látható a templom főoltára alatt és ezt a felírást véste alá: „Ez a márványszobor Szent Ceciliát ábrázolja abban a helyzetben, amelyben én magam láttam őt a koporsóban, teljes épségben".

A legenda még elbeszéli, hogy bizonyos Carphosius nevű ember elárulta a helytartónak Szent Orbán pápa rejtekhelyét, mire a helytartó elfogatta a buzgó főpásztort és követelte, hogy adja ki Szent Cecilia kincseit, mert hallotta, hogy a haldokló reá bízta egész vagyonát. A pápa azt felelte, hogy a kincseket mennyekben kell keresnie, mert a szegények és koldusok imádsága immár mennyekbe juttatta a szent szűz minden vagyonát. Akkor börtönbe vetették a hőslelkű pápát, aki ott megtérí-

tette őreit; mikor pedig odaállították a bálvány elé, hogy áldozzon, imádságára az élettelen kő nyomban összeomlott. Erre a helytartó lefejeztette. Így nyerte el a szent pápa is a vértanúság koronáját, miután annyi szent vértanút vezérelt mennyek országába. Ő volt az első, aki Szent Cecilia házában kápolnát emelt; ennek helyén építtette Paschalis pápa az első gyönyörű bazilikát.

Az áhítat és a kegyelet a századok folyamán mindig különös szeretettel ékesítette Szent Cecilia templomát; 1725-ben Acquaviva bíboros építtette újra, 1899—1900-ban Rampolla bíboros államtitkár restaurálttatta pazar fénnyel, az arany és a márvány tündöklő pompájában. Ugyanekkor ásatásokat is végeztek és a templom alatt számos helyiség, pogány és keresztény építkezés maradványaira bukkantak. Ekkor épült a remek és hangulatos altemplom a régi romokon. Gyönyörű modern mozaikok ékesítik falait s a pompás oltáron ott áll Szent Cecilia márványszobra; pazar fényben csillog a sírkápolna, amelyben a szent szűznek és vértanú társainak hamvai nyugszanak. Valóban: már csak a hamvaik, mert mikor Rampolla bíboros felnyittatta a márványkoporsókat, már porrá omlottak bennük a szentek tetemei; a márványkoporsóban már csak hamvak és foszlányok pihennek, az emberek millióinak szívében azonban töretlen sugárzásban és hófehér fényben tündöklik a szűz vértanú legendás alakja: szelíd arcán az égi menyasszonyság átszellemült mosolya, szent fején a mennyei virágokból font örökké illatos koszorú.

A háromhajós pompás bazilika drága márványdíszében ezer színben csillognak az apsis fenséges mozaikjai: a IX. század remekművei. A jobboldali második oldalkápolnában álljunk meg, testvérem, mert ez a vértanúság szentelt helye. Ez az a fürdő, amelyben a szelíd szűz elvérzett irtózatos sebeiben; itt vette a szent pápától a mennyei útravalót, itt hangzottak el utolsó szavai, itt lobbant utolsó földi gondolata. A szeretet és Isten dicsősége volt utolsó gondja, s míg áldott vére lassan szivárgott a hideg márványra, alázatosan fordította fejét a földnek s mennyei szemeit az égnek, amelynek felhőiből látta közeledni fényben és dicsőségben égi jegyesét és hallotta az angyalok karának énekét: „Jőjj, Krisztusnak jegyese!"

A legenda beszéli, hogy Szent Cecilia életében különös áhítattal zengte a szent énekeket s dalát mindig orgonaszóval kísérte. Egyszer, midőn ilyen áhítatos hangulatban az ég felé szálltak szent énekei, meg-

nyílt a menny és ő meghallotta az angyalok mennyei dalát, a szférák zenéjét, amelyet földi ember füle nem hallott még soha. A legendának erre az elbeszélésére támaszkodik a szent hagyomány, amely Ceciliában az egyházi zene védőszentjét tiszteli. A művészet is mind máig zengő ajakkal és zengő hangszerrel ábrázolja Istennek e kiváltságos szent vértanúját.

Itt, a vértanúság kápolnájának falaiban látod még az egykori fürdő vízvezetékének ólomcsöveit, amelyeken át valamikor testére áradt a forró víz s a gyilkos gőz. Szálljon innen csendes fohászunk az égre, hogy láthatatlan mennyei vezetékeken áradjon szét a világban a legendás szent szűz szelídségének, jóságának és szeretetének, Krisztushoz való hősi hűségének forró tüze, s míg lelkünkben a legendák édes-bájos hangulatában megzendül a szférák zenéjének isteni harmóniája, imádkozzunk, hogy testünket s lelkünket mindig tisztán megőrizhessük és mint egykor Valerianus és Tiburtius, mi is megláthassuk az angyal kezében a mennyei rózsák és liliomok hervadhatatlan és örökké illatos koszorúját...

A HALOTT HERKULES

Az Aventinus-hegy tövében az ókori gabonaraktárak helyén emelkedik a Santa Maria in Cosmedin nevű ókeresztény bazilika, amelynek egyik oldalkápolnája a Szűzanyának ezerkétszázéves mozaikképét őrzi. Ez a templom már a VI. században ismeretes volt és az idők folyamán egyre bővítették és szépítették a pápák és a bíborosok. Az 1899. évi újjáépítés után egyike lett Róma legszebb és legtanulságosabb ókeresztény bazilikáinak. Mennyezetes oltárán, mint a Santa Ceciliában, a Cosmas testvérek remek kőmozaikjai csillognak, ambói és korlátjai még az ősidőkből maradtak meg s a husvéti gyertyatartóval és a püspöki trónussal együtt Róma leggyönyörűbb emlékei közé tartoznak, csak úgy mint a pazar és művészi márványpadló. Antik oszlopok tartják a főhajó falait, amelyekben valamikor páholyok voltak a nők számára, akkor, mikor a templom még a görög telepé volt. A XII. században eltávolították a páholyokat, felemelték a templom szintjét és előcsarnokot építettek elé, amivel visszaadták ókeresztény jellegét.

Az előcsarnokban Triton-fejes antik márványlap, amely valamikor egy fürdő gőzvezetékének nyílása volt: ezen ömlött ki a forró gőz. Ez a híres Bocca della Verità, az igazság szája: a középkorban az a monda fűződött hozzá, hogy ha valaki hazudott és kezét bizonyságul ebbe a fejbe dugta, a Triton szája megfogta a kezét és nem engedte el. Micsoda lenyűgöző erejű szimboluma ez a pogány szörny-fej itt, a templom előcsarnokában, a keresztény igazság, a keresztény hit ellentállhatatlan hódító hatalmának!

És még egy szimbolum, amilyennel már többször találkoztunk római zarándoklásunk folyamán: ez a templom ugyan a császárkori gabonaraktár oszlopos csarnokának helyén áll, de ezen a helyen a köztársaság korában Hercules pogány szentélye büszkélkedett. Meghalt a nagy Pán, meghalt Juno Regina és meghalt a bikaölő Mithra: meghalt a legyőzhetetlen Hercules is, testvérem, és sírja felett az Igazság Szája, a Szűzanya évezredes képe és a felhőkbe nyúló torony aranykeresztje hirdeti Krisztus Király örökkévalóságát...

És menjünk fel még a régi Róma nyüzsgő piaci életének egykori helyére, az oszlopos nagyvásárcsarnokba, amelyet Simplicius pápa építtetett át keresztény templommá (468—483). Hatvankét antik oszlop övezi a középső kerek csarnokot, amelynek főoltára alatt Primus és Felicianus vértanúk tetemei nyugszanak. A XV. században még megvoltak a pazar porfíroszlopok és gyöngyházberakások, amelyeknek ma már nyomuk sincs. A templom Szent István vértanúnak van szentelve.

Ez a San Stefano Rotondo.

Sivár és üres templom, de drága nekünk, magyaroknak: V. Miklós pápa, mikor pazar fénnyel újjáépíttette, odaajándékozta a magyar pálosoknak. Csak százhuszonöt évig volt magyaroké, azután kiűzték belőle a pálosokat és a templomot a kolostorral együtt a német (később német-magyar) papnevelő intézetnek adományozták. Közelében állott századokig a Szent István királytól épített magyar zarándokház, amelynek födele alatt húzódtak meg a Rómát járó jámbor magyarok. És itt, a templom tornyos főoltára előtt, látod azt a fehér márványlapot, amely alatt Lászai János, a Szent Péter templom 1523-ban meghalt magyar gyóntatója nyugszik. Itt olvassuk a legvígasztalóbb és legédesebb szavakat, amelyek Róma kövein hozzánk beszélnek: „Róma mindnyájunk édesanyja".

És karácsony másodnapján, a templom ünnepén, itt árulják azokat a kis agyagharangocskákat, amelyek a vigíliák ősi megünneplésének kegyeletes hagyományát őrzik. A magányosság e kongó csarnokában, amelynek helyén az ősidőkben Faunus hangos szentélye, majd a lármás vásárcsarnok állott, mennyei hangon csendülnek meg lelkünkben a karácsonyi harangok, s míg Remete Szent Pál jámbor magyar fiaira gondolunk, a néma és megejtő csendben, az évezredes sötét falak között, a napfényben szikrázó déli ég sátora alatt mintha századok ködös távolából átszűrődnék hozzánk kesergő magyar eleink zúgó éneke:

Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga?...

Félórányira a Porta Piától, a város falain kívül, pazar villák és dús szőlőskertek között egyszerre csak elénk bukkan egy viharvert középkori harangtorony, mellette ódon templom.

Sant' Agnese fuori le mura.

A szűzesség és vértanúság glóriás bazilikája egy tizenhárméves kislány dicsőséges sírja felett.

Gazdag és előkelő szülők gyermeke volt a kis Ágnes, akinek tündöklő szépsége megejtette Symphronius helytartó daliás fiának szívét. El is ment nyomban Ágnes szüleihez és megkérte a kisleány kezét s egyúttal pazar ajándékokkal igyekezett megnyerni hajlandóságát. Csakhogy ez a gyermek már menyasszony volt: tizenhárméves szívének minden rajongásával Jézust választotta mennyei jegyeséül és szentül megfogadta ártatlan lelkében, hogy soha nem akar földi férfit ismerni. Megvetette hát a dús ajándékokat, s mikor az ifjú után maga a helytartó kereste fel, hogy fiának feleségül kérje, Ágnes szelíden megmondta neki, hogy nem választhat már más jegyest, mivel örökre eljegyezte magát egy mindenkinél gazdagabb és gyönyörűségesebb vőlegénnyel, akinek neve Jézus Krisztus, Istennek fia.

Mikor a helytartó látta, hogy a gyermek keresztény, megpróbált fenyegetésekkel célhoz érni. Megmondta a leánykának, hogy ha el nem hagyja gonosz babonáját és nem áldoz Róma isteneinek, cifralányok házába viteti tivornyás és parázna emberek prédájára.

A fenség lehellete csapja meg lelkünket, testvérem, mikor olvassuk a legenda szavait, amelyekkel a gyönge gyermek a helytartó fenyegetésére megfelelt:

— Sem isteneidnek nem hozok áldozatot, sem mások szennye be nem mocskol engemet, mert velem van testemnek őrizője, az Úr angyala!

Tizenhárom éves volt ekkor Ágnes, Istennek fehér báránykája...

Akkor a helytartó parancsára mezítelenre vetkőztették, de íme: haja egyszerre csodálatosan megnövekedett és betakarta egész szűzi testét. És mikor a szolgák betuszkolták a cifralányok házába, annak kamrájában már ott várta Ágnest az Úr angyala: tündöklő fényességgel töltötte be az egész helyet és hófehér leplet tartott kezében, amellyel nyomban betakarta az ártatlan gyermek liliomszál testét. És akkor a paráznaság helye imádkozás helyévé változott, s ha akadt vakmerő, aki betette oda lábát, hogy durva kézzel illesse a szűzi gyermeket, a mennyei fényesség iszonyú sebeket égetett arcán és testén.

Felháborodott a helytartó fia a többiek gyávaságán és elszántan berontott a kamrába, hogy erőszakkal magához vonja a fényességben ragyogó liliomszáltestet.

És íme: azon nyomban holtan bukott a földre.

Nagy kesergéssel jött akkor a helytartó és kérte Ágnest, hogy mutassa meg hát Istenének hatalmát, és ha nem boszorkánysággal művelte fia halálát, akkor támassza fel halottaiból. A gyermek pedig buzgó imádságba mélyedt és könyörgött mennyei jegyeséhez, hogy tegyen bizonyságot hatalmáról e hitetlen pogányoknak. És íme: megtörtént az újabb csoda a gyalázat házában: a helytartó fia fölkelt halottaiból és fennszóval hirdette Krisztus hitének igazságát. A helytartó is megdöbbent a csoda láttán és magábaszállott; s mikor a pogány papok hangosan követelték, hogy ölje meg e gyermeket, mert boszorkány és megháborítja az emberek elméjét, inkább elmenekült és messze útra ment, mert nem merte Ágnest megölni, de nem is akart a császár parancsa ellen tenni és kegyelmezni egy hitvalló kereszténynek. Mikor pedig elment, Aspasius nevű főemberét tette meg helyettesének.

Aspasius azonnal megparancsolta, hogy vessék lobogó máglyára a gyermeket: de csodák csodája, a máglya lángjai szétváltak és a pogányokat seregestül sebezték halálra, Szent Ágnes szűzi testében pedig semmi kárt nem tettek. Ott állott liliomszál teste: átszellemült arccal imádkozott,

hálát adott mennyei jegyesének, hogy megoltalmazta szűzességét, és sóvárgó szeretettel könyörgött hozzá, hogy vegye magához az örök mennyei menyegzőre.

Akkor a helytartó helyettese nagy haragra gyulladt és a legbiztosabb eszközhöz folyamodott: megparancsolta, hogy a gyermeknek azonnal vegyék fejét. Jött is már a hóhér és egy csapással lenyakazta a hősies kisleányt.

Tizenhároméves volt ekkor Ágnes, Istennek hófehér báránykája...

Történt pedig e dicsőséges vértanúság Decius császár kegyetlen uralkodásának idején, az Úrnak 250-ik esztendejében. Szülei nagy áhítattal és tisztességgel eltemették a letört liliomszál vértanú testét a Via Nomentana mentén, a keresztény hívek nagy sokaságának kíséretében. Mikor a pogányok látták a rengeteg embert, haragjukban köveket ragadtak és megtámadták a gyászoló gyülekezetet. Volt pedig ott egy Emerentiana nevű szűz, az egyik szent legenda szerint a kis Ágnes tejtestvére, aki bátran szembeszállott a dühöngő pogányokkal és megfeddette őket elvetemült szentségtörésükért. Azok tehát valamennyien reá vetették magukat és ott nyomban agyonkövezték. De Isten villámlást és mennydörgést támasztott, amely sokakat agyonsujtott a pogányok közül, mire a többiek elmenekültek. Így aztán a keresztények odamerészkedtek Emerentiana holttestéhez és akkor álmélkodva látták, hogy semmi ütésnek vagy zúzódásnak nyoma sincs rajta. Így dicsőítette meg Isten a bátor vértanú leányt.

Szent Ágnes szülei pedig nyolc napig virrasztottak drága kis vértanú gyermekük sírjánál és bánatuk csak nem csillapodott. A nyolcadik napon pedig szűzek seregét pillantották meg a sírnál, tündöklő arany ruhában és közöttük Szent Ágnest, ugyancsak színarany öltözetben, jobboldalán pedig hófehér bárány állott. És Szent Ágnes megszólalt:

— Jó szüleim, ne szomorkodjatok, inkább örvendezzetek velem, mert én e szűzekkel együtt az örök fényességben lakom, a Bárány országában.

Istennek hófehér báránykája, tisztaságod liliomszálának édes illata mint örökké zengő angyali himnusz száll-száll a századok forgatagában a bűnös világ felett...

Vértanúság fenséges valósága, szűzesség bűbájos költészete, örök igézettel emeled ég felé a szennyben fuldokló emberszíveket...

Üdvözlégy, fehér gyermek, ártatlanság aranykelyhe, marcona hősöket megszégyenítő vértanúság fegyvertelen hérosza!

Kinek játszadoznod kellett volna még kicsiny pajtásaiddal, kacagó napfényben lepkét kergetned a mezők illatos virágai között: a paráznaság tanyáján küzdöttél a tisztátalanság undok szörnyetegével, máglya lángjaiban rebegted gyermeki imádat és pallos alá hajtottad szelíd szép fejedet.

És szennyek és lángok és pallosok felett tisztán és fehéren, frissen és illatosan mennyekig magasodtál, mint súdár liliomszál!

Vérző fehér bárány, milliók szívét örökre lenyűgöző titkos értelmű szent szimbolum, tündöklő mennyei liliomszál, üdvözlégy!

... Áhítat szárnyain száll a lelkünk, ha megállunk a szűzesség illatában fürdő ódon templom Porta Santa és Pavonazzetto oszlopai között, szemben a főoltárral, amelynek mennyezetét négy drága porfíroszlop emeli. Ott áll az oltáron a Liliomszál szobra: teste hófehér alabástrom, feje, kezei, lábai bronz és arany. Így áll ott az oltár káprázatos márványragyogásában, szárnyaló angyalok és arany liliomok között: arcán földöntúli szelíd mosoly, fején a vértanúság koronája. Már nem is áll, hanem lebeg a fényben úszó oltár és a szennyben fuldokló föld felett. Háta mögött, az ezerháromszázesztendős apsismozaikon a megnyílt felhők között Isten keze nyúlik a szent szűz felé és fejére helyezi a vértanúkoronát; fejedelmi aranyhímes ruhában ott lebeg Ágnes, lábainál a pallos villog, kétoldalt a máglya lángjai lobognak... A főoltár alatt ezüstkoporsóban pihennek a fehér báránykának és testvérének, Szent Emerentiának hamvai.

A mennyei tisztaságnak ezt a liliomos hajlékát Constantina, Nagy Constantinus császár leánya építtette; a VII. század első felében I. Honorius pápa újjáalakíttatta s ma is ebben az ősi alakjában borul fölénk. Negyvenhét széles márványlépcső vezet le a háromhajós bazilikába; a lépcső alján Damasus pápa gyönyörű versei fogadnak, amelyek valamikor a fehér gyermek katakomba-sírját ékesítették. A három hajót elválasztó antik oszlopok felett kisebb oszlopok sorakoznak és vonják a magasba tekintetedet, s úgy érzed, hogy az oszlopoknak ez az égbenyúló kettős sora ég felé emeli a lelkedet is: az egész templom mint egy égbe szálló szelíd, alázatos ima...

Szent Ágnes ünnepén ma is ott áll két gyönge bárányka a liliomillatos templom oltára előtt; ezen a napon megáldják itt azt a két kis bárányt, amelyeknek gyapjából az érseki palliumok készülnek. A feketekeresztes hófehér palliumokat az apostolfejedelmek ünnepének vigíliáján

leteszik Szent Péter sírján s onnan küldik el az új érsekeknek, emlékeztetésül Jézus szavaira, amelyekkel Szent Péterre és utódaira bízta bárányainak legeltetését. Íme, testvérem, a fehér gyermek ragyogó emléke ölelkezik az egyház legmagasztosabb titkainak szimbolumaival . . .

Ha lelkünkben édesen zsongó hangulattal feljövünk a liliomszál templomából, az udvarból kis kerek templomba jutunk: ez a Santa Costanza.

A legenda beszéli, hogy Nagy Constantinus császár beteg leányát oly édes áhítattal és vonzalommal töltötte el mindaz, amit a szent gyermek életéről és haláláról hallott, hogy bár még pogány volt, éjjel titokban elzarándokolt sírjához, imádkozott és meggyógyult. E csodálatos esemény után Constantina megtért és Istennek szentelte életét: egyike volt a katholikus egyház első szent apácáinak. Ezt a kis kerek épületet atyja emeltette szeretett leánya sírja fölött; az oszlopos csarnok boltozatát gyönyörű mozaikok díszítik, amelyek fehér alapon kék kövekből rakott szüretelő amoretteket ábrázolnak. A boltozat alatt állt a szent apáca gyönyörű porfírszarkofágja, amelyet ma a vatikáni múzeum kincsei között őriznek. A fejedelmi síremléket 1256-ban alakították templommá.

. . . Miközben búcsúzunk az ódon bazilikától, lelki szemeink előtt mintha felvillanna a fehér gyermek sírjának egykori felirata a csillogó márványlapon: „Agnes sanctissima" — s úgy érezzük, mintha az este megejtő csendjében, a végtelen messzeségekben titokzatosan szikrázó csillagokból a lelkünkre halkan-lágyan mennyei liliomok hullanának . . .

A HÉT ARANYCSILLAG

A hét csillag titka, melyeket az én jobbkezemben láttál, ez: a hét csillag a hét egyház angyalai.

SZ. JÁNOS: JELENÉSEK 1, 20.

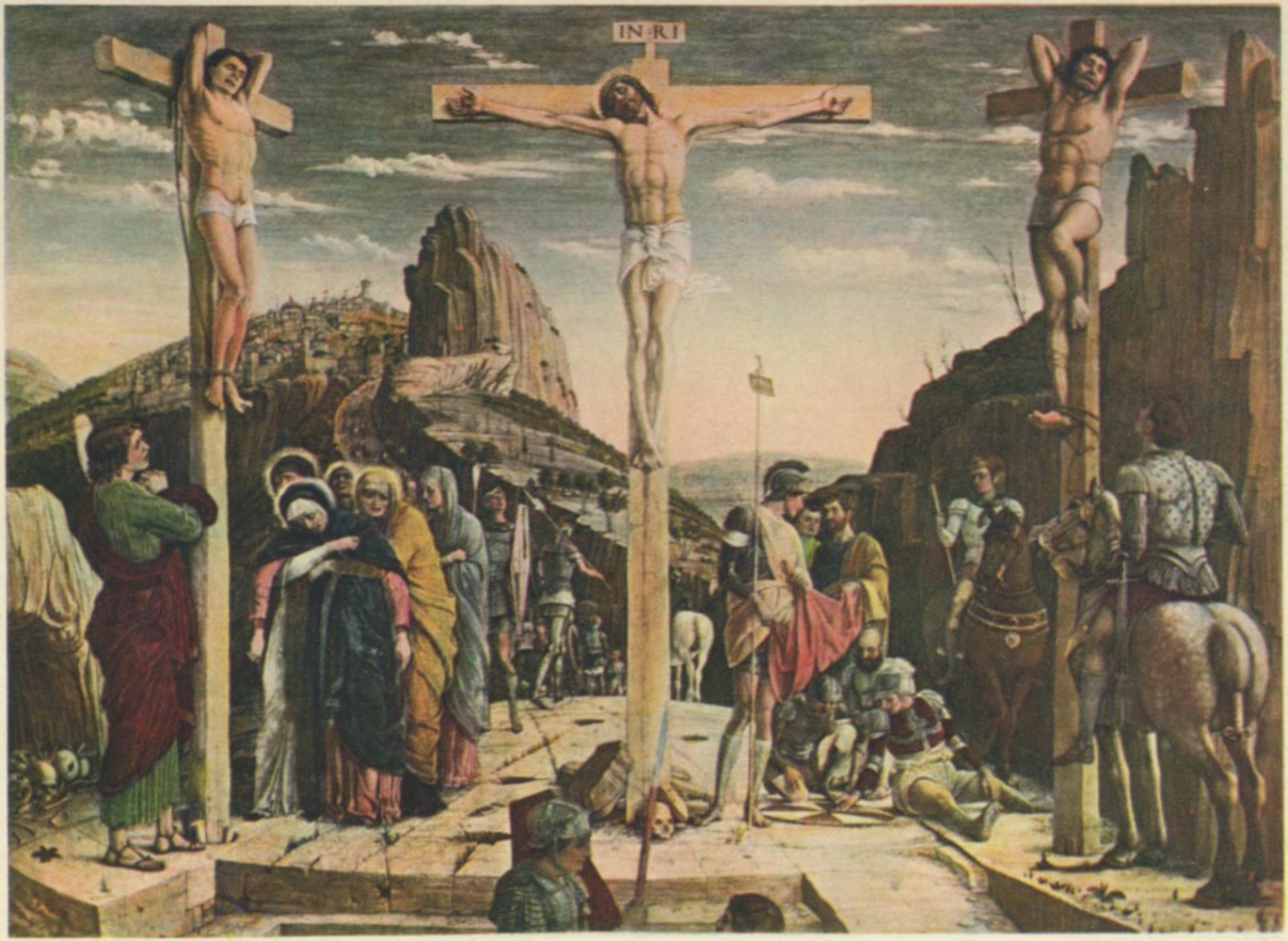
Az Apokalipsis egyik csodálatos látomásában olvassuk:

„És megfordulék, hogy lássam a szólót, ki velem szól vala; és megfordulván, láték hét arany gyertyatartót, és a hét gyertyatartó között az ember fiához hasonlót, felöltözve bokáig érő ruhába és körülövezve mellén

aranyövvel, feje pedig és hajaszálai fehérek valának, mint a fehér gyapjú és mint a hó, és szemei mint a tűz lángja, és lábai hasonlók a kemencében égő sárgarézhez és szózata mint a nagy vizek zúgása; és jobb kezében hét csillag vala, és szájából kétélű kard jöve ki, és orcája mint a teljes erejében fénylő nap. És látván őt, lábaihoz esém, mint egy holt; és ő rám tevé jobb kezét, mondván: Ne félj, én vagyok, az első és az utolsó, és az élő; — halott voltam, és íme élek örökkön örökké, és nálam vannak a halál és pokol kulcsai. Írd föl tehát, amiket láttál, és amik vannak és amiknek ezután kell történni. A hét csillag titka, melyeket az én jobb kezemben láttál, és a hét aranygyertyatartó, ez: a hét csillag a hét egyház angyalai, és a hét aranygyertyatartó a hét egyház" (János, Jelenések könyve 1, 12—20).

A pathmosi látnok csodálatos víziója prófétai erővel markol a szívünkbe ma is: szózata csakugyan mint a nagy vizek zúgása, és a jelenés, amelyet költői pompában tár elénk a csillogó szavak ünnepi zengésében: mennyei fényességgel káprázтatja el a lelkünket. Hófehér ruhában ott áll az Ember Fia, mellén aranyöv, haja fehéren tündöklik, mint a hó, és mint a tűz lángja lángol a szeme: körülötte hét aranygyertyatartó, jobb kezében hét csillag: a hét egyház és a hét egyház angyalai . . .

Testvérem, Szent János csodálatos jelenése a hét ősegyházra vonatkozik, de római zarándokságunk szent hangulatában jól esik arra a hét római templomra értenünk, amelyek ősidőktől fogva legszentebb céljai voltak minden zarándoknak, aki az örök város szent követ taposta. Olvastuk ódon könyvekben, hogy már az első század végétől kezdve seregestül járták Nyugat jámbor keresztényei az akkor még pogány Rómát, hogy az apostolok fejedelmeinek sírjainál imádkozzanak. Különös kegyelettel keresték fel a zarándokok a Vatikán dombját, ahol Nero egykori pazar kertjei közelében pihent az első pápa sokat szenvedett teste, — a Via Ostiensist, ahol a nemzetek apostolának vértanúteteme nyugodott — később pedig Szent Sebestyén sírját a Via Appián, ahová Krisztus hős katonájának hamvai mellé rejtették az üldözések viharaiban a két nagy apostol szent csontjait, — Szent Lőrinc templomát és nyugvóhelyét a Tibur felé vezető út mentén, ahol a római egyház vértanú diákonusának emlékét őrizte a keresztény kegyelet. A harmadik század óta szabadabban lélegzettek a sokat szenvedett római keresztények és hamarosan díszes templomok emelkedtek a szent vértanúk sírjai felett. A negyedik század

Phot. Alinari.

GOLGOTA.

Mantegna festménye.

OSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

eleje, Constantinus császár diadalával meghozta az egyház diadalát is, és a győzelem boldog elragadtatásában, a Krisztusnak hódoló császár bőkezű támogatásával sorra épültek a pompás bazilikák a vérrel ázott szenthelyeken.

Ha az ősi Capitoliumon jársz, Juno Moneta egykori templomának helyén, a Santa Maria in Aracoeli bazilikában, ne mulaszd el meglátogatni a templom baloldali kereszthajójában Szent Ilona császárnénak, Nagy Constantinus jámbor édesanyjának nyolc ragyogó márványoszlopon nyugvó síremlékét: antik porfírszarkofágban nyugszanak itt hamvai.

A szent legenda beszéli, hogy mikor a római szenátus az istenek sorába akarta emelni Augustus császárt, megjelent neki álmában a tiburi szibilla és tudtára adta, hogy elközelgetett az istenek alkonya és megszületett már a messze Keleten Krisztus, a világ üdvözítője. Örökre elmúlt az a világ, amelyben az emberek istenekké lettek: itt az új világ, amelyért évezredeken át epedt az emberiség: most az Isten lett emberré, hogy megváltsa a bűnbe és vakságba süllyedt földet. A császárt megrendítette a pogány szibilla jóslata és fenn a Capitoliumon oltárt emeltetett „Isten egyszülött fiának" tiszteletére. A szent hagyomány szerint ez az oltár ma is ott van Szent Ilona császárné sírkápolnájának oltára alatt...

Így a legenda. A halott Juno felett a pogány császár oltára az igaz Isten Fiának tiszteletére, fölötte a keresztény császárnénak, a Szent Kereszt császárnéjának bíborkoporsója: testvérem, csodálatos piramis!

Szent Ilona teremtette meg Rómában a legszentebb templomok egyikét, a jeruzsálemi Szent Kereszt templomát, amelyben az Üdvözítő szenvedésének drága ereklyéi azóta is a legáhítatosabb tisztelet tárgyai. A Santa Croce in Gerusalemme közelében tornyosul a lateráni bazilika, „a Város és a Világ valamennyi templomának anyja és feje", a pápák egykori székhelye, s innen egyenes út vezet Liberius pápa bazilikájához, a Santa Maria Maggiore-hez, amelynek alapítása a Boldogságos Szűz egyik bájos legendájához fűződik. Ez a három templom az előbb említett néggyel együtt ősidők óta különös varázzsal vonzotta a zarándokokat. Így alakult ki már a legrégibb időkben a római zarándoklatnak egy különös faja: a zarándoklás Róma hét főtemplomához.

A hét főtemplom tisztelete már a hetedik században teljes pompájában virágzik. Az idők folyamán a hét templom zarándokainak sorában ott látjuk az Egyház legnagyobb szentjeit, akik különös buzgósággal

látogatták a különös kegyelmeknek ezeket a megszentelt helyeit. Szent Brigitta, mikor leányával, Szent Katalinnal Rómába jött, gyakran elvégezte ezt a zarándokutat; Szent Ignác, mikor a Jézus-Társaságát megalapította, előbb végigzarándokolt a hét legszentebb templomon; azonban e kegyelmekben bővelkedő zarándoklat igazi apostola Neri Szent Fülöp volt (1515—1595), az oratoriánusok alapítója, aki harminc éven át számtalanszor megtette ezt a szent utat és lelki kalauzt is dolgozott ki a hét templom zarándokai számára; buzgó követője volt ebben az ájtatosságban Borromei Szent Károly, Calasanzi Szent József és V. Pius, a szent pápa, aki még néhány nappal halála előtt is végigjárta a kegyelmek hét templomát.

A XII. század óta a Szent Péter templomban hét kiváltságos oltár van, s azok, akik betegségüknél, gyengeségüknél vagy egyéb körülményeiknél fogva nem járhatják végig a hét templomot, ennél a hét oltárnál végezhetik el a szent zarándoklatot és megnyerik mindazokat a kegyelmeket, amelyeket az egyház a hét templom zarándokai számára tartogat. Ezt a jámbor zarándoklatot a legbőségesebb kegyelmek forrásává avatta IX. Pius pápa, midőn 1866-ban teljes búcsút engedélyezett mindazok számára, akik egyszer végigjárják a hét szent templomot, az egyháztól megszabott lelki gyakorlatok elvégzése, szent gyónás és szent áldozás kíséretében.

Ez a hét aranycsillag, testvérem, a kegyelmek hét legszentebb forrása, amelyek ott fakadnak a hét aranygyertyatartó között, a Bárány lábainál, akinek orcája, mint a tündöklő nap, és szózata, mint a nagy vizek zúgása.

Ha van erőd leszállani lelked mélységeibe és áhítattal járod a hét templom szent küszöbeit, amelyek úgy ragyognak előtted, mint hét szikrázó aranygyertyatartó, és úgy ölelik a modern Róma bűnös Bábelét, mint mennyei szelíd karok: akkor meglátod az üdvösség ormain a hét aranycsillagot és meghallod a Bárány szózatát, amely mint nagy vizek zúgása orgonál fenséges búgással a lelkedben, és túlharsogja a tomboló és tülekedő világ pokoli hangzavarát.

Jer velem, testvérem, induljunk, amerre a hét szikrázó aranycsillag vezet...

AZ EGYHÁZ KINCSEI

Valerianus császár üldözése idején az apostoli buzgóságú II. Sixtus pápa kormányozta az Egyház viharvert hajóját. Az ilyen zivataros időkben fokozott munkával kellett zaklatott híveiről gondoskodnia Szent Péter utódjának és az agg pápa ereje megtört volna ebben a testet emésztő fáradságos apostolkodásban, ha a Gondviselés nem adta volna mellé munkatársul Szent Lőrincet, a római egyház fődiakonusát. Megosztották ők ketten a szeretet munkáját: vígasztalták a szenvedőket, látogatták a betegeket, táplálták a szegényeket, erősítették a hitvallókat és eltemették a vértanúk szent tetemeit. Történt azonban, hogy a császár számkivetésbe küldte a pápát, szigorúan betiltotta a keresztények gyülekezését és megparancsolta, hogy az egyháznak bárhol található vagyonát elkobozzák.

Szent Lőrinc volt ekkor a szegények kincsének őre.

Ez a kincstár ha megtelt, azonnal kiürült, hiszen olyan sok volt a szegény és az inséges, különösen ebben a gyilkos időben, amikor számtalan keresztény család veszítette el az üldözések viharaiban kenyérkeresőjét. És ez a kincs olyan volt, mint Elizeus csodálatos korsója: ha kiürült, hamarosan újra megtelt. Mindig voltak vagyonos keresztények, akik szívesen adták fölöslegeiket az egyház pénztárába. Mikor tehát a szentéletű pápát elszakították híveitől, Szent Lőrinc vállára nehezedett a munka javarésze; és ő fáradhatatlanul járta a szegények és szenvedők házait és osztogatta a földi és a mennyei kenyeret.

A császár azonban megittasult a vértől és elrendelte, hogy az agg püspököt hozzák Rómába és állítsák színe elé. A tárgyalás rövid ideig tartott: Szent Sixtus bátran megvallotta hitét, mire nyomban halálra ítélték. Meg is indultak vele a bakók a vesztőhely felé.

Szent Lőrinc nem tudott semmit az ilyen hirtelen bekövetkezett gyászos eseményekről. Apostoli útját járta éppen, midőn a zajongó menettel találkozott, amelynek közepében megismerte szeretett főpásztorát. Könnyes szemmel odasietett hozzá és megszólította:

— Atyám, hová mégy fiad nélkül? Hiszen sohasem szoktad bemutatni a szent áldozatot diákonusod nélkül s ime mostan egyedül mégy az áldozatra! Vajjon méltatlannak ítélsz engem szent szolgálatodhoz?

Engedd meg, hogy veled menjek, hadd mutassam meg, méltó vagyok-e az Egyház kincseinek őrzésére?

Könnyek szöktek a főpásztor szemébe és így válaszolt:

— Édes fiam, nem hagylak el: három nap mulva követni fogsz ezen az úton. Én már öreg vagyok és utolsó harcom könnyű lesz, de reád kemény próba vár és fényesebb győzelem. Menj, használd fel e három napot és gondozzad az Egyháznak reád bízott kincseit.

A szent pápa vértanúsága után Lőrinc teljesítette főpásztorának utolsó kívánságát: összegyűjtötte az egyház minden kincsét, az arany és ezüst edényeket, gyertyatartókat, füstölőket s egyéb drágaságokat, egybetörette azokat, eladta és az árát kiosztotta a szegények között, hogy ha majd ő sem lesz velök, legalább hosszabb ideig ne szenvedjenek inséget.

Gonosz besúgók megjelentették a helytartónak, hogy mennyi kincse van a keresztények egyházának s hogy Lőrinc diákonus mind összegyűjtette s elrejtette valahol. Mert némelyek hallották ama szavakat, amelyeket a szent pápával váltott, mikor a kivégzésre kísérték. Maga elé idézte hát az ifjú diákonust.

— Hallom, hogy rengeteg arany és ezüst kincsetek van: parancsolom neked, hogy add elő valamennyit.

— Nem tagadom, — felelte Szent Lőrinc — hogy a keresztény egyháznak rengeteg a kincse. Adj nekem három napot, hogy mind összegyűjtsem s akkor megmutatom neked.

Akkor elment és a maradék vagyont kiosztotta a szegények között s meghagyta nekik, hogy harmadnapra valamennyien gyülekezzenek össze a fórumon, a tanácsház előtt, ahol ő maga is meg fog jelenni. És harmadnapra nagy sereg keresztény gyülekezett össze a fényes palota oszlopcsarnokában: ott voltak az egyház szegényei és nyomorultjai, a sánták, a vakok, a bénák, a betegek, a koldusok. Mikor pedig a helytartó megjelent, Szent Lőrinc rámutatott a seregre és mondotta a helytartónak:

— Ime, ezek az egyház kincsei: aranyat és ezüstöt nem mutathatok neked, de bizony mondom, ezeknek hite, szeretete és szenvedése minden aranynál és ezüstnél drágább kincs mennyekben! Vedd őket tehát és viseld gondjukat, ha én már nem leszek.

A helytartó rettentő haragra gerjedt, mert úgy érezte, hogy a szent pap megcsúfolta őt és személyében a római államot. Haragjában arra

ítélte Lőrincet, hogy tüzes rostélyon megsüttessék. Előbb tehát parancsot adott katonáinak, hogy verjék szét a szegények és nyomorultak csapatát, aztán vasrostélyt hozatott, amelyre a pribékek meztelenül rákötözték a szent ifjút s lassú tüzet gyújtottak alatta.

Órákig tartó irtózatos kínok között halt meg a tüzes rostélyon a szegények apostola.

Megszenesedett holttestét egy Cyriaca nevű előkelő hölgy megvásárolta a katonáktól és birtokán, nem messze a tiburi kaputól nagy tisztességgel eltemette.

Ma Rómában öt templom hirdeti dicsőséges emlékezetét.

Valamennyi közt legpompásabb az a bazilika, amelyet Nagy Constantinus császár emelt a szent diákonus sírja felett.

San Lorenzo fuori le mura.

II. Pelagius pápa, mikor 578-ban újjáépíttette és pompás mozaikokkal díszítette a régi templomot, Szent Lőrinc márványszarkofágjában helyezte el az első vértanúnak, Szent István diákonusnak tetemét is, amelyet akkor hoztak Rómába Jeruzsálemből. Egymás mellett nyugszik az ősegyház két legnagyobb diákonusa, két legendás vértanúja és körülöttük valósággal a szentek serege.

Mert San Lorenzo a szent sírok temploma.

Itt nyugszik az egyik baloldali kápolnában Szent Cyriaca, a jámbor úri hölgy, aki később maga is vértanúhalált szenvedett Krisztusért; itt pihennek Szent Justinus hitvallónak, Szent Hippolytusnak, Zosimus, Hilarius és III. Sixtus szent pápáknak tetemei. Testvérem, a szentek néma sírjai diadalmasan zengik a San Lorenzo csillogó mozaikjai alatt a hit és a szeretet mennyei himnuszát.

Szent Lőrinc halálában is hű őre az Egyház kincseinek.

Mert az Egyház kincsei a szentek és vértanúk, a hősies hit ezüstedényei, a lángoló szeretet aranygyertyatartói.

Szent Lőrinc temploma mellett az V. században még egy templom állt, amely a Boldogságos Szűznek volt szentelve. A két templomot III. Honorius pápa összeépíttette (1220); de mivel a Szent Lőrinc templom szintje mélyebb volt, telehordatta törmelékkel, hogy egy szintre hozza a két templomot. IX. Pius pápa újra kiásatta a betemetett részeket, régi alakjában helyreállította a Szent Lőrinc templomot és a Constantinus-féle bazilikát altemplommá alakította (1864—1870).

A templom előtt magas oszlopon Szent Lőrinc szobra fogadja a zarándokot, az antik oszlopokon nyugvó előcsarnok felett emelkedő homlokzat pedig mozaikszerű falfestményen ábrázolja a templom szentjeit s az előttük térdelő IX. Pius pápát. Az előcsarnok festményei Szent István vértanúságát és hamvainak Rómába szállítását, Szent Lőrinc vértanúságát és néhány középkori legendáját ábrázolják. Amint belépsz a háromhajós templomba, meglepnek a huszonkét drága antik oszlop két sora felett emelkedő kisebb oszlopok, amelyek a templomot egyetlen párjává teszik Szent Ágnes templomának: emeletet alkotnak az alsó oszlopsor felett. A földszinti oszlopok felett jobbról-balról négy-négy modern festmény: Szent Lőrinc és Szent István vértanúsága, a korán elhunyt Cesare Fracassini remek alkotásai. Az ambók, a nyitott tetőszék, a menynyezetes főoltár, az apsis ősi mozaikjai, a püspöki márványtrónus és a papok ülései első pillantásra rávallanak az ókeresztény bazilika stílusára.

Az altemplomban meghatottan borulunk le az egyház kincsei: Szent Lőrinc és Szent István közös márványszarkofágban nyugvó tetemei előtt; a koporsó mögött drága szekrény rejti azt a márványlapot, amelyen Szent Lőrinc vértanú teste nyugodott, mikor a kivégzés helyéről idehozták. A hagyomány szerint a szent diákonus a Viminalis-hegyen, a mai Santa Pudenziana templom közelében szenvedte el a vértanúhalált: ezen a helyen emelkedik ma a San Lorenzo in Panisperna nevű ősi templom. A Corso Umberto közelében áll a San Lorenzo in Lucina, amelyet a IV. században építtetett egy Lucina nevű előkelő hölgy a szent vértanú tiszteletére; itt a sekrestyében őrzik egy darabját annak a rostélynak, amelyen Szent Lőrinc a szörnyű mártírhalált elszenvedte.

Lenn, a San Lorenzo fuori le mura hangulatos altemplomában a szent diákonusok koporsójával szemben választotta nyugvóhelyét IX. Pius pápa: ragyogó modern mozaikháttér keretezi a harcos pápának végtelenül egyszerű, de csodálatosan szép márványszarkofágját.

... Mikor áhítattal szívünkben távozunk a szentsírok templomából, forró fohásszal emeljük lelkünket a szent diákonusok kincseket rejtő koporsója felé és halkan száll imánk a márványoszlopok erdejében: Szent Lőrinc, taníts minket soha meg nem fogyatkozó szeretetre és bátor önfeláldozásra! Taníts hűséges szolgálatra, mennyei kincsek gyűjtésére, hősi hitvallásra, — vértanúság aranycsillaga ...

A NYÁRI HAVAZÁS LEGENDÁJA

Élt Róma városában bizonyos Johannes Patricius nevű dúsgazdag szenátor, akinek feleségével együtt legforróbb vágya volt, hogy Isten házasságukat gyermekkel áldja. Azonban a mennyei Atya kifürkészhetetlen akaratából ez a kívánságuk sohasem teljesült. Mikor tehát a jámbor tanácsúr látta, hogy élete napjai alkonyatra hajlanak és nem lehet már reménysége, hogy valaha utódokkal áldja meg az ég, feltette magában, hogy egész vagyonát Isten és különösképpen a Boldogságos Szűz tiszteletére és dicsőségére szenteli. De hiába tanácskozott jámbor feleségével, hogy milyen célra adják roppant vagyonukat, nem tudtak megállapodni semmiben. Végre Johannes buzgó imádsággal fordult a Szűzanyához, hogy világosítsa meg elméjét és adjon neki valamilyen jelt, hogy abból megismerje akaratát.

És a Szűzanya segítségére sietett a jámbor házaspárnak szent szándékuk megvalósításában. Ezen az éjszakán mindketten álmot láttak. Megjelent előttük a Boldogságos Szűz mennyei ragyogásban és így szólt hozzájuk:

— Holnap reggel siessetek ki jószágotokra, az Esquilinus hegyre, és ott azon a helyen, amelyet hóval födve találtok, építsetek tiszteletemre fényes templomot.

Mikor Johannes Patricius felébredt, igen elcsodálkozott éjjeli látomásán; hiszen augusztus negyedike volt, hát hogyan eshetett volna hó az éjjel? Ilyesmi soha nem történt még! Hiszen künn a mezőn virágok illatoznak, madarak dalolnak, lepkék keringenek és forrón tűz a nap! De Johannes hite győzedelmeskedett a kétségeken: a Szűzanya ígérte meg a csodálatos havazást, hát bizonyosan úgy is lesz.

Elsietett Liberius pápához és remegő izgalommal megjelentette neki a csodálatos álomlátást; de mily nagy volt álmélkodása, mikor hallotta, hogy a pápa is ugyanazt az álmot látta az éjjel: neki is megjelent a Szűzanya s közölte vele akaratát, hogy az Esquilinus behavazott területén Johannes építsen templomot az ő tiszteletére.

Akkor a pápa számos világi nemes úr és főpap kíséretében Johannes Patriciusszal együtt kiment az Esquilinus-hegyre s valamennyien meg-

állottak a szenátor birtokán. És íme, nem sokat kellett nézelődniök: egyszerre csak megpillantottak egy nagy területet, amelyet frissen esett hó borított. Nyár volt, a nap forrón tűzött, de a hó csak megmaradt, egy szem el nem olvadt belőle. A hóborította helynek pedig ép olyan formája volt, mint valamely bazilikának.

Liberius pápa azonnal ásót fogott és a hó mentén kijelölte a bazilika határait, hogy ha a hó el is olvad, pontosan igazodhassanak a Szűzanya akaratához. És íme: alig hogy végigásózta a hó mentén a területet, az ásónyomok mentén meghasadt a föld és készen volt az alapfalaknak való árok.

Johannes Patricius és felesége boldogan áldozták vagyonuk javát a hatalmas bazilika építésére, amelyet Liberius pápa 362-ben felszentelt Havi Boldogasszony tiszteletére.

Augusztus ötödikén, a templom főünnepén a baloldali kereszthajó kupolás kápolnájában, az úgynevezett Borghese-kápolnában van az ünnepi nagymise. Ilyenkor jázminok s egyéb fehér virágok sziromesője hull lassan, szüntelenül a kupolából, s mint vastag puha hóréteg belepi a csillogó márványpadlót.

Ezzel a költői, kedves szokással ünnepli Róma népe a csodálatos nyári havazás legendás emlékét.

Az ősi Liberius-féle bazilikát az V. század elején fényesen újjáépíttette III. Sixtus pápa; a régi épületből csak az antik márványoszlopokkal szegett középhajót tartotta meg s az egész bazilikát pompás mozaikokkal díszítette. Lényegében ma is ebben az alakjában áll előttünk Johannes és Liberius bazilikája: a Santa Maria Maggiore, Róma nyolcvan Mária-temploma között a legnagyobb.

Természetesen a századok folyamán nem kerülhette el a kisebb-nagyobb változtatásokat; minden kor hozzányúlt és ékesítette a maga ízlése szerint. Az ókeresztény bazilikából a középkor tornyos román templomot formált, míg az újkor eleje óta lassan-lassan a renaissance-stílus ütötte rá bélyegét. Az újkor összehangolta a különböző korokból való építkezések elütő vonalait s közös nevezőre hozta őket a renaissance-ban. Ebben az időben építették körül a palotaszerű renaissance épületekkel. A templomnak két kupolás oldalkápolnája van: az egyiket, az úgynevezett Sixtus-kápolnát, V. Sixtus pápa építtette 1586-ban, a baloldalit, a Borghese-kápolnát, V. Pál pápa 1611-ben. Legutoljára XIV. Benedek pápa restauráltatta pazar pompában a templomot a kiváló Fuga tervei szerint (1743).

A régi bazilika mozaikokkal diszített homlokzata elé ekkor került az oszlopos előcsarnok és emeleti loggia. Itt gyönyörködünk a régi mozaikokban, amelyek Jézus, a Madonna és az apostolok csoportjain kívül megörökítik a nyári havazás legendáját is: a baloldalin Liberius pápa és Johannes Patricius álma, a jobboldalin a behavazott Esquilinus és a bazilika helyének kijelölése emlékeztet a templom csodálatos eredetére.

Bent káprázatos fény fogad. Harminchat hymettosi márványoszlop tartja a főhajó két oldalfalát s ezeken és az apsis diadalívén a III. Sixtus bazilikájából származó mozaikok pompáznak, amelyek részben ó-szövetségi jeleneteket ábrázolnak, részben pedig Jézus születésének és gyermekségének bibliai elbeszélését illusztrálják. A diadalív mozaikja, amelyet ugyancsak III. Sixtus pápa készíttetett 432-ben, történelmi emléke a 431-ben tartott efezusi zsinatnak, amely Nestorius eretnekségével szemben kimondta a Boldogságos Szűz Istenanyaságát. Különben is ez a zsinat adta meg az ösztönzést Sixtus pápának, hogy az Istenanyának ezt a minden eddiginél fényesebb és nagyszerűbb bazilikát építse. Az egykorú adatok elmondják, hogy a pápa ezenkívül megszámlálhatatlan arany és ezüst edényt, füstölőt, gyertyatartót, kelyhet, lámpát s egyéb drága egyházi felszerelést ajándékozott a bazilikának, amelyet birtok- és házadományozásokkal is gazdagított.

A középhajó pazar kazettás mennyezetét VI. Sándor pápa készíttette és az Amerikából hozott legelső arannyal aranyoztatta be. A porfíroszlopokon nyugvó mennyezetes főoltár mögött az apsis mozaikjai Mária koronázását, az apostolfejedelmeket és az evangelistákat ábrázolják más szentek társaságában. A főoltár alatt nyugodott valamikor a templom alapítója, Johannes Patricius: most a világ legdrágább márványaival tündöklő Confessio Szent Mátyás apostol, Simplicius, Faustinus, Viatrix és még három más szent vértanú ereklyéit rejti. És itt őrzik Jézus szent bölcsőjének öt szál deszkáját. Karácsony estéjén a szent jászolt felhozzák és átviszik a sekrestyébe, másnap, karácsony napján pedig korán reggel elhelyezik a főoltáron. Vecsernye után ünnepélyes körmenetben viszi vissza a templom bíboros-főpapja a szent jászol deszkáit a főoltár alá, a Confessióba.

A drága ereklyetartó üvegén át látod, testvérem, az öt szál hosszúkás deszkát, az egykori betlehemi jászol maradványait és szent meghatottsággal gondolsz a tengerek és évszázadok távolára, amelyen át ez a leg-

szentebb ereklye az ezüstcsillag templomából a fehér hó templomába jutott. Valóban, a betlehemi jászol szent ívben köti össze a tengereket és századokat s íme: bárhová lépsz a világon, mindenütt az üdvösség szent emlékei fogadnak. Itt is, a hófehér Szűz ragyogó templomában a legenda, a bölcső és az apostol emlékei ölelkeznek, a költészet és művészet szárnyaló himnuszai zengenek és minden isteni harmóniában olvad össze az egykori jászol rozzant deszkái előtt, amelyben a Gyermek nyugodott valaha, a hófehér Szűz gyermeke, az apostolok Mestere, a megváltásnak a betlehemi jászolban támadt csillaga. Szent bölcsője íme csillaggá avatja ezt a tündöklő istenházát is, amelynek magasztos hangulatában fellobbannak lelked előtt a Jelenések aranygyertyatartóinak titokzatos lángjai.

A szent jászol deszkái 750-ben kerültek a Havi Boldogasszony bazilikájába Zakariás pápa buzgóságából, aki Jeruzsálemből elhozatta a drága ereklyét, hogy megmentse a hitetlenek dúlásaitól és a megszentségtelenítéstől. Hosszú századokon át a bazilika egyik kápolnájában őrizték, míg végre IX. Pius pápa mostani, fejedelmi díszben tündöklő helyén állíttatta fel a szent ereklye gyönyörű urnáját.

Még ennél is régibb ereklyéje a Santa Maria Maggiorenak egy ősi Madonnakép, amelyet a hagyomány szerint Szent Lukács evangelista festett. A Borghese-kápolna lapislazuli és achát dús pompájában csillogó főoltárán áll ma a Szűzanya csodatévő képe, amely ciprusfára van festve és a hosszú századok folyamán szinte már egészen megfeketedett. A legenda szerint a csodálatos képet még Szent Ilona császárné hozta Jeruzsálemből és Liberius pápának ajándékozta, aki az új bazilikában helyezte el. Arra pedig hiteles történeti adataink vannak, hogy Nagy Szent Gergely pápa idejében már ebben a bazilikában tisztelték a Szent Lukácsnak tulajdonított csodálatos Madonna-képet.

Az 590. évben irtózatos pestis pusztította Rómát és hiába volt minden óvatosság, minden gondoskodás, a szörnyű járvány csak nem akart szűnni. Ekkor Nagy Szent Gergely pápa elhatározta, hogy könyörgő körmenetet rendez, amely a Santa Maria Maggioreből indul és a Szent Péter templomba megy. A körmenetben maga a pápa vitte Szent Lukács Madonnaképét és híveivel együtt az egész úton imádsággal ostromolta a Szűzanyát, hogy könyörögjön a rettentő járvány elmúlásáért. Az óriási embertömeg ugyancsak egy lélekkel, egy szándékkal buzgón és könnyes ájtatossággal énekelt és imádkozott az egész úton. És íme: mikor a roppant menet

Hadrianus császár gigászi síremlékének közelébe ért, a pápa látta, hogy fenn a hatalmas emlékmű ormán ott áll Szent Mihály arkangyal és éppen hüvelyébe dugja pallosát. Örömmel hirdette akkor híveinek, hogy a Szűzanya könyörgése nyilván megengesztelte Isten haragját és a szörnyű pestis bizonyára véget ér. És csakugyan: ettől a perctől fogva megszűnt a pusztító járvány s a könyörgő körmenet ujjongva énekelte a Te Deumot a Szent Péter templomában. Hadrianus síremlékének ormára pedig a pápa hálából Szent Mihály arkangyal óriási szobrát állíttatta. Az elpusztult ősi márványszobor helyébe hatalmas bronz Szent Mihály került, amely Verschaffelt flamand szobrász alkotása (1752).

Ez a felhőkben csillogó roppant angyalszobor hirdeti most a világnak a csodatévő Madonna-kép évszázados dicsőségét. Királyok és pápák térdeltek a századok folyamán Szent Lukács ősi Mária-képe előtt, s mikor V. Pál pápa felépíttette számára a mai pazar kápolnát, fejedelmi pompával helyezte el itten és külön breveben állapította meg, hogy a századok folyamán hiteles adatok szerint számos csoda történt a tiszteletreméltó kép révén. V. Pius pápa az egész kereszténység ünnepévé tette Havi Boldogasszony napját, amelyet addig (1570) csak Rómában tartottak meg.

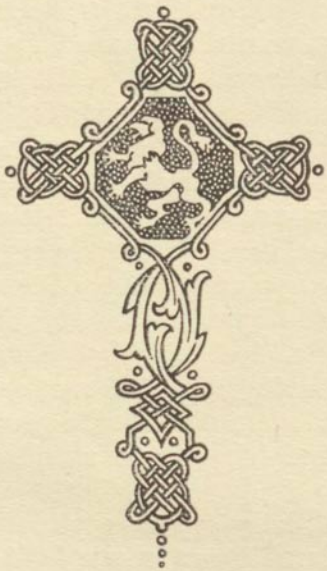
A XIX. század harmincas éveiben két ízben is szörnyű járványok dühöngtek a városban és ekkor XVI. Gergely pápa ugyanahhoz az eszközhöz folyamodott, amellyel valamikor Nagy Szent Gergely a pestis veszedelmét elhárította a szent városról. Öt év leforgása alatt kétszer is körülvitték a csodatévő Mária-képet könyörgő körmenetben Róma utcáin, és csakugyan: Mária könyörgése megint megmentette a várost a pusztulástól. Mikor 1837-ben a kolera megszűnt, a pápa drágakövekkel kirakott két aranykoronát ajánlott fel, egyiket a Szűzanyának, másikat isteni gyermekének.

Régi legenda beszéli, hogy egyszer egy utas eltévedt kint a mezőkön, s mivel már az éjszaka leszállt, nem merte útját folytatni, hanem ezernyi aggodalom és rettegés közben megadta magát sorsának és várt, hogy vajjon rablók vagy farkasok oltják-e ki életét. Ebben a szorongattatásában buzgón fohászkodott Máriához segítségért. És íme, egyszerre csak mennyei hangok csendülnek a néma éjben és szállnak-szállnak a mozdulatlan csendességben s mint ujjongó ünnepi himnusz ütik meg a csüggedt vándor fülét; megismerte a hangot: a Santa Maria Maggiore harangjai zendültek meg az éjszakában. Megindult tehát a hang irányában

és hamarosan beért a városba, másnap pedig hálából örök alapítványt tett, hogy az esti harangszó után mindennap külön harangozzanak a Santa Maria Maggiore tornyában, figyelmeztetésül és útmutatóul az eltévedt utasoknak.

És Angelus után ma is minden este megcsendülnek a Santa Maria Maggiore zengő harangjai, hogy boldog otthonukba vezéreljék az éjszaka eltévedt vándorait.

Testvérem, hallod-e a lelked éjszakájában zengeni-búgni Santa Maria Maggiore hívogató harangjait? . . .

SZENT ILONA PALOTÁJA

A harmadik aranycsillag tündöklik előttünk, testvérem, mikor a Santa Maria Maggiore kincses hangulatával szívünkben folytatjuk a hét-templom zarándoklatát. A harmadik aranycsillag a Jeruzsálemi Szent Kereszt Temploma, a Santa Croce in Gerusalemme.

Nyílegyenes út vezet ide Havi Boldogasszony bazilikájától. A régi városfalak egyik szögletében vagyunk, ott, ahol valamikor a híres és népszerű katonai amfiteátrum állt s később a pompás Sessorium oszlopos csarnoka és fejedelmi épülete emelkedett. Hogy a régebbi időben mi volt ennek a Sessoriumnak a rendeltetése, nem tudjuk; csak annyi bizonyos, hogy Nagy Constantinus korában Szent Ilona császárné palotája volt. Elképzelheted, testvérem, azt a fényt, arany és márványragyogást, amellyel a császár szeretett anyjának lakóhelyét ékesítette!

Szent Ilona, mikor jeruzsálemi zarándokútjáról hazatért, ennek a tündérpalotának legszebbik és legragyogóbb termét felajánlotta templomul, a Szent Kereszt tiszteletére, amelyhez, mióta feltalálta, gyermeki forró alázatossággal és rajongással ragaszkodott. A Sessorium nevéről az új templomnak Basilica Sessoriana lett a neve. A szent hagyomány elmondja, hogy a császárné nagy tömeg földet hozott magával a Golgota hegyéről s ezzel a földdel terítette be az egyik kápolna talaját, s itten helyezte el azt a sok drága ereklyét, amit a Szentföldről magával hozott. Ezeknek az ereklyéknek javarészét ma is kincsek gyanánt őrzi a templom, amely éppen a kínszenvedés legszentebb ereklyéi révén már a leg-

régibb időktől fogva különösen tisztelt szenthelye volt a kereszténységnek s egyik legáhítottabb végcélja a római zarándoklatnak.

Császárok és pápák szerető gonddal díszítették Szent Ilona kedves templomát; Valentinianus császár az V. század elején mozaikokkal ékesítette, a XII. században II. Lucius pápa teljesen újjáépíttette, s ugyancsak a XVIII. században még egyszer egészen átalakíttatta XIV. Benedek pápa; ekkor kapta a barokk homlokzatot is, amellyel azután végkép elvesztette régi bazilika-stílusát.

A háromhajós templomban nyolc antik márványoszlop tartja a főhajót, amelynek végében szabadon áll a főoltár. Mögötte az apsisban régi festmény ábrázolja a Szent Kereszt feltalálását. A kínszenvedés szent ereklyéi az egyik baloldali kápolnában vannak. Itt őrzik a Szent Kereszt három darabkáját, a keresztrefeszítés egyik szögét és a Szent Kereszt feliratát, amelyen három nyelven: héberül, görögül és latinul olvasható a Jézust gúnyoló ismeretes szöveg. Itt őrzik Szent Tamás egyik ujját, amelyet az Üdvözítő szent sebébe mélyesztett s egyebeken kívül néhány követ a Golgota hegyéről, a Szent Kereszt tövéből. A főoltár alatt Szent Anastasius és Caesarius vértanúk tetemei nyugszanak.

A Santa Croce altemplomában a boltozat gyönyörű mozaikjai alatt Szent Ilona márványszobra áll az oltáron: jobbkezében a Szent Kereszt, baljában a szegek. A szobor feje a XVII. századból való, teste valamikor a pogány Hera szobra volt. Itt is, mint Róma annyi más szenthelyén, a kereszténység lelke eleveníti a pogány köveket.

Csókoljuk áhítattal az ódon Sessorium bazilikájának legszentebb ereklyéit és halkan szálljon szívünkből a megváltó Szent Kereszt felé az ősi himnusz:

Üdvözlégy Kereszt, egyetlen reményünk!

A TEMPLOMOK ANYJA

A negyedik aranycsillag Keresztelő Szent János lateráni bazilikája felett ragyog.

San Giovanni in Laterano: a földkerekség minden templomának feje és anyja.

Az ősi Porta Asinaria közelében, a városfalak mellett, a hét halom egyikén, a Coeliuson emelkedett valamikor az előkelő Lateranus-nemzetség pompás palotája. A Lateranusok is azok közé a főurak közé tartoztak, akik csöndes megvetéssel visszavonultak az udvari élettől akkor, mikor Nero komédiássá alacsonyította magát és lejáratta a császári méltóság tekintélyét. A büszke arisztokraták, hatalmas vagyon urai, nem kerülték el sorsukat. Nero kegyetlen kézzel kiirtotta a hangtalan és szívós ellenzéket, amely nem volt hajlandó tapsolni őrültségeinek. A Lateranus nemzetség is ekkor hullott el egy szálig a hóhér pallosa alatt és roppant birtokaik Nero, majd az államkincstár kezébe kerültek.

Mikor Nagy Constantinusnak csodálatos égi jelenésben feltűnt a Kereszt és megjósolta fényes győzelmét, nemcsak a császár maga szegődött hívéül a diadalmas új vallásnak, hanem az államhatalmat is a kereszténység szolgálatába állította. Nemcsak a hadsereg zászlóira került fel jelvényül a diadalmas Kereszt, hanem az egyház életének minden területén éreztette a császár alázatos háláját Krisztus iránt. A keresztény császárságnak első gondja volt biztosítani a vallás szabadságát, sőt uralmát: a kereszténység az állam hivatalos vallásává lett. Ekkor épültek sorra a szenthelyeken a fényes bazilikák és a császár kifogyhatatlan bőkezűségében a szent vallás intézményeiről és papjairól sem feledkezett meg. Így juttatta a Lateranusok egykori fényes palotáját Szent Péter utódainak, Krisztus helytartóinak, a pápáknak, akiknek addig nem volt méltó székhelyük a ragyogó Rómában. Szent Péter vendégszerető házakban lakott, Szent Kelemen a maga palotájában, a többi pápák ki tudja hol. Végre a Lateranus-palotában a pápaság mennyei méltóságához illő földi palotát kapott székhelyül. Százhatvanegy pápa lakott ebben a palotában a századok folyamán és huszonhárom itt alussza síri álmát a bazilika fenséges csarnoka alatt.

A Pons Milviusnál 312-ben nyerte meg a császár a döntő ütközetet és 314-ben ajándékozta I. Sylvester pápának a Lateranus-palotát, amelyben mindjárt a győzelem után egyetemes zsinatot is tartottak. De fontosabb volt ennél a fényes, öthajós bazilika alapítása, amelyet Nagy Constantinus hálája jeléül a Lateranus-palota mellé építtetett az Üdvözítő Krisztus tiszteletére. Később még Keresztelő Szent János lett a bazilika védőszentje s róla kapta mai nevét is.

Mint a pápák székhelye és az egyházi élet gócpontja már az ősidők-

től fogva egyike volt a legszentebb zarándokhelyeknek: ez az oka, hogy a pápák annyi szeretettel gondoskodtak róla a századok folyamán. 896-ban földrengés pusztította el; nyolc év mulva III. Sergius pápa újraépítette és Keresztelő Szent Jánosnak szentelte. A XIV. században kétszer is tűz martaléka lett: mind a kétszer ragyogóbban támadt fel poraiból. Innen kezdve minden század épített és szépített rajta: 1560-ban átépítették barokk stílusban, 1650-ben X. Ince pápa Borrominivel újjáépíttette s 1734-ben XII. Kelemen a gígászi méretű pompás előcsarnokot toldotta hozzá. A szentély újjáépítését XIII. Leo pápa fejezte be (1887).

A főhomlokzat monumentális oromzatán mint égbenyúló piramisok magasodnak fel Krisztusnak, az apostoloknak és szenteknek hatméteres roppant szobrai. A hatvan méter széles előcsarnokból, amelyben egy pillanatra megállít Nagy Constantinus antik lovasszobra, római bronzajtókon át lépünk a főhajóba. Az öthajós, 130 méter széles templom lenyűgöz monumentális arányaival és ragyogó szépségével. Messze a főhajó végében karcsún szökken a magasba a remek gótikus főoltár, a pápai oltár, amelyen csak a pápának vagy külön erre meghatalmazott képviselőjének szabad miséznie.

Ez a főoltár az ereklyéknek valóságos kincsesháza. Szűzek, hitvallók és vértanúk ereklyéin kívül itt rejtik drága szelencék Szent Péter és Szent Pál apostol fejét és a Szent Keresztnek két darabját, valamint a kínszenvedés néhány más ereklyéjét. A kereszténység hőskorának szent emlékei közül itt őrzik azt a katakombákból származó faasztalt, amelyen Szent Péter misézett.

Mélységes áhítattal borulunk le, testvérem, a templomok anyjának dobogó szívén, az üdvösség szent keresztjének évezredes szilánkjai előtt, az apostolfejedelmek szent feje előtt, Szent Péter tiszteletreméltó oltára előtt és megcsap egy pillanatra a keresztény hőskor lenyűgöző hangulata: mintha hirtelen eltűnnék minden pompa és ragyogás és ott látnók a két szent apostol glóriás fejét a korhadt faoltár felett, a Szent Kereszt tövében ... Szent Péter reszkető öreg kezével magasba emeli a kelyhet és a kenyeret és megismétli az utolsó vacsora vértelen áldozatát isteni Mestere emlékezetére ... Mintha a katakombák csendje borulna ránk ... odafenn a vértanúk halálhörgése, szűzek elhaló sóhaja, az üldözők őrjöngő üvöltése ... aztán fegyverek csattogása, keresztes labarumok lengése, véres-poros légiók keresztény hálaadása, a keresztény császár diadalmas

bevonulása . . . Íme sorra nőnek ki a földből a ragyogó bazilikák, végeláthatatlan seregek jönnek messze idegenből, zarándokok dala zeng márványfalak között: s egyszerre újra itt vagyunk, San Giovanni in Laterano fényességében, fölöttünk karcsún szökken magasba a gótikus tabernákulum, a szent fejek békén nyugosznak drága szelencéikben és Szent Péter oltára felett némán lebeg a századok áhítata . . .

Térdeljünk le, testvérem, a jobboldali kereszthajóban a legméltóságosabb Oltáriszentség pazar oltára előtt: drága márványok és aranyozott antik ércoszlopok ragyogásában pompázik a királyi oltár, amelynek oszlopai az ősi bazilika emlékét őrzik. Álljunk meg kegyelettel a béke nagy pápájának, XIII. Leónak művészi síremléke előtt: a zöld márvány szarkofág felett az áldást osztó pápa szelíd arca mosolyog reánk, mellette a gyászoló Egyház és egy zarándokruhás munkás szimbolikus alakja. A főoltár mögött messzire benyúlik a káprázatos fényben fürdő kórus: fent jobbról és balról aranyrácsos erkélyek, az apsisban a XIII. századból megőrzött gyönyörű mozaik. Középütt Krisztus emelkedik ki a felhőkből: ez a kép a IV. századból való mestermű. Alatta drágakövekkel kirakott hatalmas kereszt ragyog mennyei fényben a szent Jeruzsálem felett; a Kereszttől jobbra és balra Mária, Szent Péter és Pál, Keresztelő Szent János és Szent János apostol, Szent András apostol, Szent Ferenc és Szent Antal megragadó, áhítatos alakjai.

Járjuk végig alázatosan a tükrös fényben tündöklő mozaikpadlón a bazilika kápolnáit: imádkozzunk a szent hamvakat rejtő Corsini-kápolnában, a művészi emlékek között, mutassuk be hódolatunkat a Torlonia-kápolnában a hétfájdalmú Szűzanyának, s a középhajó első pillérjén csodáljuk meg Giotto képét, amely VIII. Bonifác pápát ábrázolja bíborosai társaságában, amint az első jubileumi évet (1300) hirdeti. Megdobog a szívünk e kép előtt: ez volt az az év, amelyben először nyüzsögtek milliók a szentek városában . . . Érezzük, testvérem, hogy az örökké szikrázó aranycsillagok fényében a Róma felé özönlő zarándokok kifogyhatatlan légiói örökre hirdetni fogják az ősi századok töretlen hitét, az üdvösség reményét, az alázatos szívek szelíd szeretetét.

S míg a templomok anyjának kebelén felénk dobog ősi századok lángoló hite, álljunk meg kegyelettel egy márványemlékmű előtt: fent a magyarok Nagyasszonya, lent II. Sylvester pápa, amint átadja Szent István követének a szent koronát, tovább első szent királyunk imádkozik

áhítatosan országa Védőasszonyához. Magyar munka: Damkó szobrászunk alkotása, Fraknói Vilmos püspök áldozatkészségéből állították fel itt, az egyházak ősanyjának szentelt csarnokában, 1909-ben.

Így fonódik össze lelkedben itt, a katholikus pompa földi Jeruzsálemében szent vallásodnak és hazádnak szeretete. Valami boldog érzés ejt rabul: a századok viharaiban megtépett vérző és szenvedő magyar hazánkat itt testvérül fogadták, a templomok anyja nekünk is édesanyánk, s ha mindenki üldöz és mindenki megtagad, ha az egész világ ellenünk esküdött, ha évezredes küzködéseink kétségbeesett siralma mint a pusztában kiáltónak szava hangzik el a világ népeinek rideg testvérietlenségében: itt mi is az édes otthonban érezzük magunkat, Szent Péter asztalánál nekünk is van helyünk, az apostolfejedelmek glóriás feje reánk is ragyogva sugározza fényességét, és San Giovanni in Laterano, a Diadalmas Krisztus ragyogó bazilikája, a templomok anyja, minket is szeretettel ölel dobogó szívére . . .

Testvérem, a San Giovanni in Lateranóban ölelkezett először évezredes hazánk Krisztus Egyházával, itt jegyezte el Sylvester pápa aranykoronája Krisztus Királlyal első szent királyunkat örök hűségre, örök szövetségre.

Testvérem, San Giovanni aranycsillaga, a szebb jövendő mennyei üstököse, ma is töretlenül sugárzik a magyar éjszakában . . .

A VÉRES LÉPCSŐ

Szemben a Lateránnal lépjünk be áhítattal a Szent Lépcső házába. Emeletes előcsarnok vezet a Scala Santa épületébe, amely a római zarándoklatnak egyik legszentebb helyét takarja. A keresztes háborúk vége felé hozták Rómába a jeruzsálemi Antoniából, Pilatus egykori palotájából azt a 28 márványlépcsőt, amelyeken az Üdvözítő a megostoroztatás és a töviskoronázás után lejött a helytartó házából.

Ennek a lépcsőnek legfelső fokán állott, midőn Pilatus kivezettette a tomboló és üvöltő nép elé s rámutatott meggyötört alakjára:

— Íme az ember!

És odalent felhangzott az őrjöngő tömeg „Feszítsd meg" ordítása,

miközben a lépcső fehér márványára halkan hullottak az isteni Bárány megkínzott testének szent vércseppjei . . .

És miközben levezették, hogy kihurcolják a vesztőhelyre, és roskatag lábai meg-megroggyantak a délutáni nap sugaraiban szikrázó köveken, áldozati vére pirosra festette a lépcsők ragyogó fehérségét.

A Szent Lépcső aljában két szoborcsoport: az egyik Júdás árulása, a másik Krisztus Pilatus előtt. Lelkünkben egy pillanatra végigviharzik a kínszenvedés egész tragédiája . . .

Emberi láb nem taposta azóta sem ezeket a szent lépcsőfokokat: évszázadok óta millió és millió zarándok csúszott fel térdenállva az isteni vérrel szentelt lépcsőn, és csókolgatta könnyes áhítattal a szenvedő Jézus áldott lába nyomait.

Faburkolat védi a drága márványfokokat; imitt-amott üvegfedél szakítja meg a burkolatot s az üvegen keresztül látod és csókolod a szent vér fekete foltjait.

Zarándokoljunk végig mi is térdenállva a szenvedés huszonnyolc véres lépcsőfokán, töredelmes imádsággal, alázatos vezekléssel, és csókoljuk leborulva az értünk hullott vérnek megváltó harmatát . . .

Ha megállunk a legfelső fokon, ahol valamikor az Ember állott véresen és szelíden a habzó gyűlölet viharában, tekintsünk be kegyelettel a Szentek Szentjébe, abba a kis kápolnába, amely a régi Laterán-palotának, a pápák egykori lakóhelyének egyetlen megmaradt része s amelyben valamikor a mai Laterán-templom drága ereklyéit őrizték. A kis kápolnát III. Miklós pápa építtette 1278-ban: ma már csak egy régi mozaik Krisztuskép van benne s ugyancsak Urunknak egy fára festett képe, amely a jámbor hagyomány szerint Szent Lukács kezének műve. Kétoldalt keskenyebb lépcsők vezetnek le: ezeken jönnek vissza a zarándokok. Lejövet szemünkbe tűnik IX. Pius pápa térdelő szobra; a harcok pápája sűrűn látogatta ezt a legszentebb helyet s 1870-ben, egy nappal Róma elfoglalása előtt még elvégezte itt szokott kedves ájtatosságát. Azóta pápa még nem lépett ki a Vatikán kapuján.

Mennyei lépcső, szent vér lépcsője, héttemplomos zarándoklatunk fájdalmas pihenő állomása, vezess minket a vérkeresztség tövises fokain át a megtisztulás magasságaiba, hogy szívünk fehér legyen, mint a ragyogó márvány, s ha ráharmatoznak halkan a megváltás vércseppjei, szűz földjéből az üdvösség rózsái fakadjanak . . .

KRISZTUS HŰS KATONÁJA

Diocletianus császár idejében nehéz napok szakadtak a keresztényekre; Maximianusszal, császártársával együtt tűzzel-vassal irtotta az új vallás híveit. Rengeteg volt a rab, százával termettek a vértanúk: bizony bőséges alkalom nyílt az irgalmasság és a szeretet munkáinak gyakorlására.

Ebben az időben a császár egyik leghívebb kapitánya volt bizonyos Sebestyén nevű vitéz, régóta alázatos hívője Krisztus vallásának. És bár nagyon szerette volna letenni magas katonai rangját, hogy meneküljön a császári udvar pogány istentelenségei közül, mégis másképp határozott: megmaradt a császár katonájának, mert magas állásában sokkal több jót tehetett keresztény testvéreivel.

Történt egyszer a kegyetlen üldözés során, hogy hitük miatt fogságra vetettek két testvért, Marcust és Marcellianust. Hiába faggatták, hiába kérlelték, hiába kínozták őket, semmi áron nem voltak hajlandók áldozni a bálványoknak. Akkor a bíró parancsot adott, hogy lefejezzék őket és Sebestyént is kirendelték a kivégzésre.

Amint a két ifjú ott állt már a vesztőhelyen, jött nagy siránkozással apjuk és anyjuk, azután pedig mindkettőnek feleségei, akik karjukon hozták kisded gyermekeiket, és rimánkodva kérték a két hitvallót, hogy áldozzanak a bálványoknak és ne hagyják itten szüleiket, feleségeiket és gyermekeiket szomorú árvaságra. Sebestyén pedig igen félt, hogy hátha a két keresztényt megingatja e sok és keserves siránkozás, tehát odalépett hozzájuk és biztatta őket, hogy semmi földi boldogságért el ne játsszák mennyei koronájukat; a siránkozókat is kemény szóval intette, hogy ne vegyék el a két hűséges hitvallótól a vértanúság szent bátorságát.

És mikor ezeket mondta, íme egyszerre tündöklő angyalok serege szállott le hozzá és mennyei fényesség öntötte el daliás alakját.

Akik pedig ott voltak, elálmélkodtak a mennyei jelenésen és közülük kilépett egy Nicostratus nevű tiszt, aki a két halálraítélt ifjút őrizte és vele Zoe nevű felesége, aki immár hat esztendeje néma volt. Az asszony a fényesség láttára odaborult Sebestyén lábaihoz és könyörgőn ráemelte tekintetét, mintha arra akarta volna kérni, hogy gyógyítsa meg.

Sebestyén pedig megértette az asszony kívánságát és buzgó imádságban kérte Istent, hogy adja vissza szegénynek szavát. És íme néhány pillanat mulva felkelt az asszony és hangos szóval magasztalta az Urat és Szent Sebestyént. És akkor férjével együtt megtért; férje pedig nyomban szabadon bocsátotta Marcust és Marcellianust, de azok már úgy kívánták a vértanúságot, hogy nem távoztak onnét, mire a pogány katonák Nicostratusszal és Zoeval együtt lándzsáikkal agyondöfködték őket.

Szent Sebestyén a legádázabb üldözések közben mérhetetlen szolgálatokat tett a kereszténveknek, mert magas állása miatt senki sem mert szólni ellene vagy kezet vetni rá. Látogatta a fogságban sínylődőket, gyámolította a szegényeket és özvegyeket, gyógyította a betegeket és eltemette a szent vértanúk tetemeit. Isten erejével számos csodát is művelt, amelyekkel száz és száz pogányt megtérített az igaz hitre. Megtérítette a város nagy álmélkodására Chromatius helytartót is, aki Krisztus híveinek táborába szegődvén összetörte bálványait.

Híre ment ennek az esetnek a városban és Fabianus, a város parancsnoka is meghallotta. Ektelen haragra gerjedt, hogy így megcsúfolták isteneit és számos keresztényt nyomban megöletett, Chromatius fiát, Tiburtiust pedig elfogatta s vallatni kezdte, hogy vajjon csakugyan keresztény-e. Tiburtius bátran megvallotta hitét, mire Fabianus arra ítélte, hogy tüzes parázson kelljen járnia. De Isten csodát tett hű hitvallójával és Tiburtiusnak semmi baja nem lett az izzó parázstól. Erre Fabianus dühében lefejeztette.

És tudta ugyan, hogy Tiburtiust is Sebestyén térítette meg, de nem mert ellene tenni semmit, mert a császár igen kedvelte derék és vitéz kapitányát. Elment tehát Fabianus a császárhoz és elpanaszolta neki, hogy Sebestyén csúfot űz az istenekből és Krisztust imádja. A császár maga elé idézte kedves kapitányát és szemére vetette, hogy bizalmát és jóságát hűtlenséggel viszonozta.

— Az igazság az, — felelte Szent Sebestyén — hogy éppen nem voltam hűtlen hozzád, hanem szüntelenül imádkoztam érted, hogy Isten gyógyítsa meg tévelygésedet és vakságodat.

A császár felháborodott Sebestyén beszédén és haragjában megparancsolta, hogy kötözzék oszlophoz és nyilazzák agyon. A poroszlók teljesítették a parancsot, oszlophoz kötözték Szent Sebestyént és deli testét sűrűn telelövöldözték nyilakkal. Mikor pedig úgy gondolták, hogy nincs már

benne élet, eloldozták az oszlopról és ott hagyták a mezőn ragadozó madarak eledeléül.

Mikor pedig leszállt az este, eljött Irene, Castulus császári főkamarás felesége, férjével és más jámbor keresztényekkel: felszedték Szent Sebestyén vértanú testét és felvitték a császári palota emeletére, ahol Castulusnak lakása volt, amelyben akkor magát a pápát is rejtegette az üldözés viharai elől. És mikor kihúzták testéből a megszámlálhatatlan nyilakat, látták, hogy kevés nyoma van még benne az életnek. Buzgón ápolásba vették hát és Isten segedelmével a daliás katona nemsokára kigyógyult súlyos sebeiből. Erről pedig a pogányok mit sem tudtak, mert a nyilazás óta nem látták Szent Sebestyént.

Egy napon tehát felöltötte vitézi ruháját és a szokott időben felment a palotába a császár elé a többi lovagokkal és tisztekkel együtt. Azok pedig először nem ismerték meg. És akkor Szent Sebestyén felállott és szemére vetette a császárnak és tanácsosainak, hogy esztelenül úgy kegyetlenkednek a keresztényekkel és gyilkolják őket, halott azok semmiben sem ártanak nekik, sőt bizonnyal leghívebb alattvalói a császárnak. Akkor mindenki megismerte, hogy ez Sebestyén, akit egyszer már halálra nyilaztak és igen csodálkoztak, hogyan került ide. Szent Sebestyén pedig folytatta:

— Ne csodálkozzatok, mert csakugyan én vagyok, akit a mezőn halálra nyilaztatok. De Isten megsegített, hogy meggyógyuljak sebeimből és megfeddjelek benneteket bűneitekért.

A császárt sértette ez a kemény beszéd és újból parancsot adott, hogy egykor leghívebb lovagját nyomban korbácsolják halálra. És akkor ott nyomban megkötözték Krisztusnak bátor katonáját és addig korbácsolták, mígnem kiadta lelkét.

A keresztények pedig aznap este felszedték vértanútetemét és kivitték a városból s a Via Appia mentén eltemették egy sírkamrában, amelyet a Katakomba nevű dűlőben ástak. Azóta, hogy Szent Sebestyént ide temették, ez a földalatti temetkező hely nemcsak Róma város, hanem az egész keresztény világ egyik legszentebb zarándokhelye lett.

De ide zarándokolt már a hős katona vértanúsága előtt is az egész keresztény világ jó százéven keresztül, amaz idő alatt, míg az apostolfejedelmek tetemei itten nyugodtak. Mert Szent Sebestyén vértanú testének nyugvóhelye ősidők óta a sírok földje volt: pogány és keresztény sírok

ezreit hozták napfényre itten az ásatások. Talán ez volt Róma szegényeinek legnépesebb temetője; itt és ennek környékén temetkeztek az első keresztények is, és mikor 258-ban Valerianus császár halálbüntetés terhe alatt megtiltotta a keresztényeknek, hogy bizonyos szentnek tartott sírokat kegyeletes imádkozás céljából látogassanak, a buzgó hívek nem akartak lemondani az apostolok sírjainál addig végzett ájtatosságaikról s ezért kiemelték Szent Péter apostol tetemét vatikáni sírjából, Szent Pál hamvait pedig az ostiai út mentén lévő nyugvóhelyéről és mindkettőt idehozták, abban a meggyőződésben, hogy a pogány üldözők itt, a szegények temetőjében, ahová naponta több temetési menet is kivonul, nem fogják azzal gyanúsítani őket, hogy szentjeik sírjainál ájtatoskodnak. Különben is a pogány hatóságok tudták, hogy hol tisztelik a keresztények a két nagy apostol sírjait; amint tehát nem jártak többé a Vaticanusra és a Via Ostiensisre, megszabadultak minden gyanútól.

Körülbelül száz évig nyugodtak itt az apostolfejedelmek hamvai és csak akkor vitték vissza őket régi nyugvóhelyükre, mikor az üldözések viharai egészen elültek és a keresztény vallás az állam hivatalos támogatásával teljes szabadságot élvezett. Azonban akkor már ideszoktak a keresztény zarándokok százezrei, s mikor a szent tetemek már régen visszakerültek előbbi sírjaikba, a zarándokok még mindig ide jártak ájtatoskodni: olyan erős volt az a hagyomány, hogy ez a katakomba a szent apostolok sírjait rejti.

Lassankint azonban mégis csak átment a keresztény világ köztudatába, hogy Szent Péter a Vaticanuson, Szent Pál pedig a Via Ostiensisen van eltemetve s Nagy Szent Gergely pápa idejében már csak úgy emlegetik az itt álló templomot, mint Szent Sebestyén bazilikáját.

Abban az időben, mikor az apostolfejedelmek szent hamvai itt nyugodtak, a keresztények kápolnát építettek a drága sírok fölé. Ez a kápolna nem istentiszteleti célokat szolgált, hanem az volt a rendeltetése, hogy a zarándokok itt költsék el a szeretetlakomát, miután a szent síroknál elvégezték ájtatosságukat. Tíz méter hosszú s hat-hét méter széles épület ez, amely a homlokzatán nyitott s csak a másik három oldalát övezi fal. Ellenben a hozzátartozó egész területet fal zárta, mint valami udvart. Ez az épület igazán nem tűnhetett fel a legkajánabb üldözőnek sem, hiszen nem volt egyéb, mint fedett lejárat a földalatti temetőbe, ahová naponta jártak a gyászoló családtagok, akik halottaikat kikísérték.

Ez a helyiség, amelyet keresztény őseink memoriának neveztek, az 1915. évi ásatások alkalmával a mai bazilika szintje alatt két méternyire megint hozzáférhetővé vált. Több mint ezer évig senki sem tudott róla s egyszerre feltámadt és megszólalt.

Igen, testvérem, megszólalt! Mert ennek az ősi helyiségnek a falain százával találtak a tudósok latin és görög feliratokat, amelyeket a jámbor zarándokok hegyes vagy éles szerszámmal bekarcoltak, emlékül: a zarándokok ősi szokása szerint így örökítve meg nevüket és zarándokságukat. „Péter és Pál, könyörögjetek Victorért", „Péter és Pál, ne feledkezzetek meg Antonius Bassusról és Gelasiusról". És ezek mellett számtalan felirat szól azokról, akik jámbor fogadalomból a refrigerium nevű szeretetlakomát megtartották barátaikkal és családjukkal együtt itt, az apostolok memoriájában. „Én, Tomius Coelius, refrigeriumot tartottam itt Péter és Pál tiszteletére", „Én Dalmatius fogadalmamhoz híven megtartottam a refrigeriumot", „Gyermekeimmel és atyámfiaival refrigeriumot tartottam Péternél és Pálnál".

Úgye testvérem, ékesen beszélnek ezek az együgyű feliratok? Elmondják, hogy a két nagy apostol sírját itt tisztelték bizonyos időben s tanúskodnak egyúttal, hogy a hívők ezrei zarándokoltak kegyeletből és fogadalomból a szent sírokhoz. A tudósok megállapították, hogy az az idő, míg Szent Péter és Pál holtteste itt nyugodott, 258—354-ig terjedt; erre tanítanak a feliratok, amelyek hiteles megállapítás szerint ebbe az időbe esnek; e mellett 258 előttről és 354 utánról ugyancsak hiteles adataink vannak arra, hogy Szent Péter sírját a Vaticanuson, Szent Pálét pedig a Via Ostiensisen tisztelték.

A legutóbbi ásatások felkutatták azt a sírkamrát is, amely valamikor a memoria alatt a két apostol hamvait rejtette, s ugyancsak megtalálták a közelében azt a másik sírkamrát, amelyben Szent Sebestyén hamvai nyugodtak. Így ez az ősi temető nemcsak a szent hagyomány erejénél fogva, hanem a tudomány tanúsága szerint is a keresztény világ egyik legdrágább szenthelye, római zarándokságunk egyik legfényesebb aranycsillaga.

A mai Szent Sebestyén templom helyén a IV. században épült az első bazilika s ekkor került az apostolok memoriája a föld alá, éppen a bazilika középhajójának vonalában. A bazilika oltára azon a helyen állott, amely alatt az apostolok egykori nyugvóhelye volt; innen, az oltár mellől veze-

tett le a lépcső Szent Sebestyén sírkamrájába. Mikor az apostolok tetemeit eredeti nyugvóhelyeikre visszavitték, a bazilika védőszentje Szent Sebestyén maradt egyedül. Így emelkedik ma Krisztus hős katonájának ódon és drága temploma a keresztény Róma egykori legszentebb temetője felett.

A San Sebastiano bazilika mai alakjában a XVII. századból származik, de részben a középkori átalakítások, részben a XVII. századi újjáépítés hibái miatt alig emlékeztet már ókeresztény jellegére. Hat antik márványoszlop tartja az előcsarnokot, innen lépünk be az egyhajós templomba, amely végtelenül egyszerű, de végtelenül szent is. Itt nyugszik a templom nagy szentjén kívül Eutychius vértanú és ide rejtették a barbárok elől a pannoniai Siscia püspökének, Szent Quirinusnak hamvait. Ma az ő sírkápolnája is a föld alatt van, mint az apostolok egykori nyugvóhelye. Közelében legújabban feltártak egy másik sírkamrát, amelynek falába valamely jámbor zarándok ezeket a szavakat karcolta: Péter háza. Ennek s a többi itteni sírkamrának falait a katakombák szimbolikus ábrázolásaira emlékeztető falfestmények díszítik.

A templom első baloldali kápolnájában Szent Sebestyén modern márványszobra, a jobboldali első kápolnában Krisztus Urunk lába nyoma, amelyet akkor hagyott a Via Appia kövében, mikor a Rómából menekülő Szent Péterrel találkozott. Szent Sebestyén hamvait drága lapislazuli ereklyetartóban a baloldali kápolna oltára rejti.

Ha megilletődött lélekkel távozunk Krisztus hős katonájának ódon templomából, haladjunk tovább a vértanúk és szentek sírjai felett húzódó Via Appián egészen a Quo vadis kápolnáig; itt térjünk le a régi ardeai útra, majd jobbra forduljunk be a Héttemplom Útjára (Via delle sette Chiese); itt is szent emlékek szegik utunkat, szentek százainak csontjait rejtik az útmenti katakombák. De most előre szegezzük tekintetünket és repeső szívvel igyekszünk az út vége felé, ahol a nemzetek apostolának aranycsillaga szikrázik felénk.

San Paolo fuori le mura, — Szent Pál királyi sírja!

A Via Ostiensis, amelybe a Héttemplom Útja torkollik, Szent Pál dicsőségének útja. A város felé eső részén kis kápolna látszik ide, amely azt a helyet jelöli, ahol a két apostolfejedelem elvált egymástól, mikor a halálos ítélet kimondása után a vesztőhelyre vitték őket: Szent Pétert a Vaticanusra, Szent Pált a Via Ostiensis Aquae Salviae nevű pontjára. Ahol hajdan az Aquae Salviae vízvezetékének ívei emelkedtek, most a Tre Fontane nevű trappista apátság őrzi a nagy apostol vértanúságának emlékezetét.

A legenda szerint, mikor a hóhér lefejezte Szent Pált, a levágott fej háromszor felugrott a földről s mind a három helyen, ahol a földet érintette, azonnal hűsvizű forrás fakadt. Már a kereszténység első századaiban különös tisztelet tárgya volt ez a szenthely, az V. században pedig lépcsőzetesen emelkedő három nyílt oszlopcsarnok borult a három szent forrás fölé. Ma a San Paolo alle Tre Fontane nevű kis templom áll a kivégzés helyén; benne a három legendás forrás és egy fehér márványoszlop, amelyhez a hagyomány szerint Szent Pált a kivégzéskor kötözték.

Csodálatos szimbolum a fehér márványoszlop a három csodaforrás felett.

Az elhagyatott kis templom zsongító csendjében felmagasodik előttünk gígászi fehér oszlopon a harcos apostol súdár alakja és mint az örök élet titokzatos vize csillog a három szent forrás.

Dicsőség oszlopa, harcos hit forrása, vértanúság acélos vize: a kicsiny templom csendességében örökre hirdeted, hogy az igazságot nem öli meg az üldözők pallosa.

A próféta feje lehull, de szelleme tündöklőn magasodik a ködös világ fölé s vére a meddő sziklákból az örök élet forrását fakasztja . . .

Amint megállunk a Héttemplom Útjának végén, egyszerre szemünkbe szökik a hatalmas épülettömb. A templomon alig van külső dísz; a tornya tetején nyitott oszlopcsarnok, északi oldalán oszlopos előcsarnok s a Tiberisre néző oldalán, amely a tulajdonképpeni főbejárat, keskeny homlokzat, amely alatt kétszer olyan széles, tíz gyönyörű gránitoszlopon nyugvó előcsarnok húzódik. A homlokzat ormát és falát mozaikok díszítik: fenn Krisztus trónol, mellette a két apostolfejedelem; alattuk széles sávban a katakombák ábrázolásaira emlékeztető szimbolikus kép; fatörzs és kétoldalt bárányok; ez alatt a három ablak-alkotta négy mezőben a négy nagy próféta. A homlokzat felett tündöklő aranykereszt.

Egyszerű külső, nem hivalkodó: nemes, amilyen az apostol élete volt.

Ha belépünk az öthajós óriási templomba, bent mennyei ragyogás, tündöklő márvány és arany, a világ legcsodálatosabb pompája fogad.

Valamikor így volt ez kívül is.

Zarándok őseink még látták a pazar székesegyházat, amelyet Nagy Constantinus ősi bazilikája helyén Theodosius császár kezdett építeni, Honorius császár fejezett be (395) és Galla Placidia császárné ékesített a legdrágább mozaikokkal. Látták a nemzedékek díszítő munkáját a gyönyörű székesegyházon, a pápák művészeinek vetélkedését, a városfalakat a templommal összekötő oszlopcsarnokot s a káprázatos fényt és pompát, amelyben a San Paolo különösen III. Szent Leo pápa építkezése és átalakítási munkálatai után tündöklött.

Nem volt Rómának még egy ily ragyogó temploma.

És ekkor elkövetkezett a pusztulás, amelynek hallatára ma is összeszorul minden szív, amely szeretettel ragaszkodik az ősök szent emlékeihez.

1823 július 15-ének éjszakáján lobbant fel a láng San Paolo tetején. A gondatlanságból keletkezett szörnyű tűzvész egy éjszaka alatt elpusztította a kereszténység egyik legdrágább szenthelyét, amely századokon át épségben megmaradt, régi pompájában, stílusában és nagyszerűségé-

ben, míg Róma minden többi ókeresztény temploma megszenvedte az idők és az átalakítások viszontagságait. Kiállta a barbárok és a szaracénok dúlását, nem döntötték le a földrengések, nem mosták alá az áradások: hogy végül ennyi drága emlék, szépség és kincs, ennyi szentség temploma, millió zarándok sóvárgásának aranycsillaga egy ostoba ember gondatlanságából egyetlen éjszakán zsarátnokká üszkösödjék és porba omoljon . . .

Ennek a régi templomnak minden köve századok kincses kegyeletének szent emlékét őrizte. Nyolcvan parosi márványoszlop tartotta a középhajót, amelynek oromfalain ott díszlettek a pápák mellképei; ősi mozaikok és drága freskók, száz és százmilliót érő fogadalmi ajándékok káprázták el benne a zarándokokat. Ez a fény, pompa és gazdagság majdnem nyomtalanul elpusztult . . .

A drága szenthely katasztrófája oly fájdalmasan sujtotta a keresztény világot, hogy az újraépítés szinte azonnal megkezdődött és tizenhét évi megfeszített munka után 1840-ben sikerült újra felszentelni a templomot. De ez nem volt a régi: alig két évtized alatt nem lehetett pótolni annyi század alatt felhalmozott kincseket s szépségeket. A méretek megmaradtak, de a régi szépség és ragyogás mintha örökre eltűnt volna San Paolo falai közül. A régi tisztes pompa és a sokszázados hagyománytól megszentelt szépség csakugyan el is tűnt, de feltámadt helyette a keresztény világ áldozatkészségéből a modern egyházi pompának olyan tündöklő fényessége, amelynek nincs párja a világon. S mikor a remek alkotás 1891-ben egy lőporos torony felrobbanása alkalmával megint komoly sérüléseket szenvedett, XIII. Leo pápa idehalmozta a művészetnek mindazt a ragyogását, ami talán még hiányzott belőle azóta, hogy IX. Pius 1854-ben, a Szeplőtelen Fogantatás dogmájának kihirdetése alkalmával az újjáépített bazilikát felszentelte.

Álljunk meg itt a főbejáratnál, testvérem, a két drága alabástromoszlop között; ezeket, valamint a főoltár mennyezetének négy oszlopát az egyiptomi khedive ajándékozta, az oszlopok malachit-lábazatát pedig I. Miklós orosz cár. Szinte megsemmisültnek érzed magadat, szemben ezzel a káprázatos ragyogással: nyolcvan súdár márványoszlop tartja a főhajót; fölöttük sorakoznak a pápák másfélméteres mozaikképei s ezek felett, az ablakok között, modern olasz művészek festményei, amelyek Szent Pál életének egyes jeleneteit ábrázolják. Lábaidnál a tükör-

síma színes márványpadló, fölötted a sugárzó aranykazettás mennyezet, előtted a főoltár az ősi tabernákulummal, a feljáratánál jobbra-balra Szent Péter és Szent Pál kolosszális szobra, fölöttük a diadalív, amely még Galla Placidia áldozatkészségét magasztalja; másfélezer év suhant el már e remek alkotás felett, s bár ez idő alatt sokszor javították, ma is a régi művészet alkotásainak minden szent áhítatával szól hozzánk és fenséges hangulatot kelt már tárgyával is: középütt aranyos glóriában Krisztus mellképe, kétoldalt pedig a Jelenések Könyvének huszonnégy örege, fölöttük a felhőkben a négy evangelista szárnyas, glóriás szimboluma. Az apsis mozaikja a XIII. századból maradt meg: középütt Krisztus, mellette és alatta apostolok, evangelisták és angyalok. A kereszthajóban hajtsunk térdet az Oltáriszentség előtt, és jusson eszünkbe, hogy 1541-ben itt térdelt első rendtársaival Loyola Szent Ignác és itt tette le III. Pál pápa kezébe a szerzetesi fogadalmat. Innen indult el harcos és szent munkájára Jézus Társasága, mind a mai napig a küzdő világegyház vezérkara.

A sekrestyében áhítattal csókoljuk a Szent Kereszt itt őrzött darabját, Szent Pál apostol bilincseit és szent emlékezéssel imádkozunk az itt nyugvó szentek és vértanúk hamvai felett. De zarándoklatunk igazi célja a főoltár, amely Szent Pál földi maradványait rejti.

Itt, az alabástrom-mennyezet alatt, a porfíroszlopokon nyugvó tabernákulum árnyában nyugszik a nyughatatlan apostol, a tüzes harcos, Krisztus lángoló szavú katonája.

Királyi sír ez, testvérem, amelynek misztikus fénye túlragyogja a csodálatos templom minden tündöklését.

Fenn, a diadalív mozaikján a huszonnégy öreg viszi Krisztus elé áldozatul alázatos fejhajtással koronáját: lenn, a főoltár mélyén egy Krisztusért áldozott élet koronája nyugszik, mint a hitnek és az apostoli önfeláldozásnak örök fényforrása.

Gondoljunk a nemzetek apostolának fenséges életére, emberfeletti munkájára és itt a királyi sír fényességében vessük fel magunkban a kérdést: mit tettünk már Krisztus egyházáért?

S ha még nem tettünk semmit, kérdezzük meg magunkat: megvallottuk-e őt pogányok, görögök és zsidók előtt, az egész modern világ előtt, amely gúnyosan mosolyog a hit együgyűségén, — megvallottuk-e őt hittel és igaz keresztény élettel, megvallottuk-e bátran és rendületlenül, mint a nagy apostol, akit pedig a római hóhér pallosa fenyegetett?

Erős hitünk minden fellobbanása és minden vallomásunk, akár hangos, akár néma: egy-egy cselekedet Krisztus országa érdekében. Nemcsak szóval, hanem életünkkel is hirdethetjük az evangéliumot és apostolai lehetünk Krisztus hitének. A tiszta és igaz keresztény katholikus élet, ez a néma hithirdetés: a modern idők apostolkodása.

Itt, a királyi sír áradó fényességében fogadjuk meg ezt az apostolkodást Jézusnak, akihez zarándokságunk minden útja vezet. S ha elmerengünk a királyi sír végtelenül egyszerű feliratán: „Pál apostolnak, a vértanúnak", — jusson eszünkbe a felséges dóm mennyei ragyogásában az apostol, aki egykor a Via Appián, a pogány sírok tündöklő márványai között szegényen és kopottan bevonult a császári Róma palotái közé, hogy ledöntse a bálványimádás fellegvárait s nevének és emlékének, Krisztus egyháza dicsőségének ércnél maradandóbb fejedelmi diadaljelet állítson.

És folytassuk apostolkodását, mígnem leszen egy akol és egy pásztor.

A LÁNGOLÓ DÓM

Üdvözlégy Szent Péter, hitünk misztikus kősziklája!

Héttemplomos zarándoklatunk utolsó állomása, a szent Róma felséges koronája, áldás és szentség háza, hódolattal borulunk le előtted, zengő kövek mennyekig harsogó himnusza, aranypalota!

Míg roppant piramisod szent döbbenetbe dermeszti remegő szíveinket, az egész katholikus világ szíve dobogását érezzük felénk lüktetni élő köveidből, égbe szárnyaló gígászi imádság!

Aki látott a jubileumi kivilágítás sugárzó fényözönében, megsejthette a mennyei Jeruzsálem tündöklésének káprázató fenségét.

De így is, mikor már az ünnepi lámpák fénye rég kihunyt, a királyi nap szikrázó ragyogásában, mint az örök hit roppant fáklyája lángolsz a sötétségbe süllyedt világ felett!

Galileai halász lángoló dómja: üdvözlégy! . . .

A templom terén 284 oszlop és 88 pillér márványerdeje fogad; korláttal övezett tetején 162 szentnek szobra int felénk s évszázadok millió zarándoka felé: Isten hozott benneteket Szent Péter házában!

Testvérem, a roppant arányok lenyűgöznek. Ahogy megállunk Bernini pazar kolonnádja előtt, amely mint két szerető kar öleli a hatalmas dóm terét, közepében a huszonötméteres obeliszket, a két óriási szökőkutat, — tekintetünk ég felé szárnyal a negyvennégy méter magas remek homlokzat hatalmas korinthusi oszlopain és pillérein, hogy megpihen-

jen odafent Krisztus és az apostolok majdnem hatméteres szobrain, amelyeknek hátterében diadalmasan szökken a felhők közé a 133 méter magas karcsú kupola, tetején a királyi fényben sugárzó aranykereszt.

Lelkünk visszaszáll a messze multba, mikor még a mai San Pietro helyén a tisztes hagyományoktól megszentelt ókeresztény stílusú Szent Péter bazilika állott. A XV. század végének zarándokai még gyönyörködhettek a bazilika ókeresztény szépségeiben. Jobboldalt, ahol ma a vatikáni palota bronzkapus bejárata van, karcsú harangtorony emelkedett, mellette árkádos palota, amelyben a fejedelmi zarándokokat elszállásolták. A főkapun át tágas oszlopos udvarba jutott a zarándok; az udvar közepén mennyezetes szökőkút oszlopain játszottak az arany napsugarak, szemben a bazilika mozaikdíszes homlokzata csillogott. A bazilikát száz oszlop osztotta öt hajóra; a falakon bibliai festmények, az apsisban és a diadalíven drága mozaikok, a főhajó és a kereszthajó metszési vonalában a mennyezetes főoltár Szent Péter sírja felett. Nagy ünnepeken az oszlopok között és a falakon drága szőnyegek függtek, amelyeknek művészi hímzései Jézus és a szentek életének jeleneteit ábrázolták. A bazilikához kívül kápolnák sora tapadt, és hozzá volt építve Szent András és Szent Petronilla körtemploma. Körülötte pedig sűrűn egymás mellett sorakoztak a kolostorok, szegényházak, az egyes nemzetek római állandó otthonai és zarándokházai.

Szent Péter apostol Nero kertjeinek helyén, a Vaticanus hegyen szenvedte el a vértanúságot és itt is temették el. Sírja fölé, amely mindjárt a halálát követő években kegyeletes zarándokhelye lett a keresztény világnak, először Nagy Constantinus császár épített templomot. Ez a pompás öthajós bazilika az idők folyamán sokat változott és szépült, de lényegében egészen a XV. századig megtartotta ókeresztény jellegét. Minthogy azonban ebben az időben omladozott és pusztulásnak indult, V. Miklós pápa elhatározta, hogy a szent apostol sírja felett hatalmas és hozzá méltó székesgyeházat emel. Rossellino tervei szerint meg is kezdődött az építkezés 1452-ben. Azonban a pápa halála miatt abbamaradt a már meglehetősen előrehaladt építkezés és csak ötven évvel később indult meg újra, a nagy renaissance-pápának, II. Gyulának kezdeményezésére.

A pápa a legkiválóbb építészeket kérte fel tervek készítésére. Firenzében, az Uffizzi múzeumában ma is megcsodálhatjuk a szebbnél-szebb terveket, amelyek erre a pályázatra beérkeztek. Minden művész tudása és

Phot. Alinari.

URUNK SZÍNEVÁLTOZÁSA.

Raffaello Santi festménye.

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

tehetsége legjavát vetette latba, hogy a kereszténység Szentek Szentje minél ragyogóbb és fenségesebb legyen. A pálmát Bramante nyerte el, görög keresztalakú tervével, amelyet négy kisebb kupola között hatalmas központi kupola koronázott. 1506-ban harmincöt bíboros jelenlétében le is tette a pápa a mai Szent Péter templom alapkövét. Bramante halála azonban megakadályozta az eredeti terv megvalósítását, mert utódai, köztük Raffael, több ponton megváltoztatták. Mikor végre 1547-ben Michelangelo lett az építés vezetője, erős akaratával sikerült mindazt megmentenie Bramante tervéből, amit még lehetett; a görög keresztalakú alaprajzot ekkor már latin keresztalakú alaprajz váltotta fel. Michelangelo megtisztította az eredeti tervet az idők folyamán rátapadt torzításoktól, úgy hogy a mai latin kereszt alaprajzú San Pietro lényegében mégis teljesen fedi Bramante elgondolását. Önálló alkotása Michelangelonak a magas dombra helyezett felséges kupola, ez a nemes vonalú, máig is utólérhetetlen mesterm ű, a templomépítő művészet örök csodája. Sajnos, hogy mikor V. Pál pápa 1606-ban elrendelte a homlokzat kiképzését, előcsarnokot terveztetett a templom elé; ez egyrészt rontja az arányokat, másrészt a homlokzat, Maderna alkotása, a templom teréről nézve eltakarja a kupola dobjának jó részét, úgy hogy ma a remek kupola közelről nem érvényesül, és csak távolról gyakorolja azt a hatást, amelyre alkotója, Michelangelo számított.

Castel Giubileo magaslatán lelkünkbe kapott ennek a kőbe és ércbe merevedett csodálatos álomnak fensége.

A hatalmas előcsarnokban Nagy Constantinus és Nagy Károly lovasszobra fogad; a kereszténység két nagy hőse áll őrt Szent Péter sírjánál. Öt kapu vezet a templomba; a jobboldali utolsó kapu a Porta Sancta, a Szent Kapu, amelyet csak minden jubileumi évben nyit meg maga a pápa, különben be van falazva. Legutoljára 1925-ben ünnepelte az egyház nagy fénnyel a Szent Kapu megnyitását.

Amint belépünk a XV. századból való, domborművekkel ékes gyönyörű bronzkapun, döbbenten állunk meg. Testvérem, nincs a világnak még egy építménye, amely a fenségnek ilyen megrázó hatalmával nyűgözné le a lelkünket. A roppant arányok között testileg eltörpülsz, lelkileg a porig alázkodol. Fölötted a gigászi pilléreken nyugvó aranykazettás boltozat, körülötted huszonkilenc oltár, 148 oszlop, Michelangelo könnyekre fakasztó Pietà-ja, Szent Péter ódon bronz-szobra, Bernini és Canova már-

ványkölteményei, csillogó mozaikok és képek, domborművek és arabeszkek, sírok és kápolnák, előtted a huszonkilenc méter magas főoltár, Bernini remeke, mögötte az apsis, amelynek hátterében a négy nagy egyházatya: Szent Ambrus, Szent Ágoston, Szent Athanáz, Aranyszájú Szent János roppant szobrai emelik Bernini gyönyörű bronztrónusát, amelybe Szent Péter pápai széke van elrejtve, alattad a tündöklő márványpadló, Giacomo della Porta és Bernini alkotása, és lenn, a Szent Grottákban, a Halász sírja s minden oltáron, minden talpalatnyi földön szentek és vértanúk ereklyéi: csodálatos Pantheon! Tizenhárom vértanú pápa és huszonöt hitvalló szent pápa, Simon és Juda apostolok, Szent András, Szent Márk és Szent Damasus és még megszámlálhatatlan szentnek ereklyéje nyugszik ebben a kincsesházban.

San Pietro a hit és a művészet mennyei temploma.

Zarándokoljunk végig, testvérem, ezen az imádságra és megalázkodásra hangoló fényességen és térdeljünk le a roppant kupola alatt, ahol a főoltár előtt pazar márványsorompó zárja a két sor márványlépcsőt, amely Szent Péter sírjához vezet. Éjjel-nappal 89 aranyozott bronzlámpa hinti fényét a mélybe, ahol VI. Pius pápának Canovától márványba vésett alakja térdel a szent sírbolt ősi aranybronz kapuja előtt.

Oldjuk meg saruinkat és lépjünk be a sírboltba. Előttünk félköralakú fülke, a padlóján érclap zárja az apostolfejedelem hamvait. Térdre borulunk hitünk misztikus kőszálának lábainál, és miközben eszünkbe jut egész hányatott élete, könnyes hűsége, buzgó apostolkodása és hősi vértanú halála, áhítattal csókoljuk a hideg érclapot, amely alatt a forró szív hamvad, a Krisztus szeretetében elégett forró és apostoli szív. És eszünkbe jutnak a magasztos szavak, amelyeket az imént olvastunk odafenn a magasságban, a kupola erkélye alatt: „Te Péter vagy és e kősziklára építem anyaszentegyházamat, és neked adom mennyek országa kulcsait."

És íme itt tornyosodik égre a felséges templom a kőszikla felett és áll az anyaszentegyház, amelyet a poklok kapui sem fognak megdönteni!

Galileai Halász lángoló sírja, hitünk misztikus kősziklája, köszöntünk szívünk fiúi alázatával!

Megállunk a kupola sugárözönében, körülöttünk a négy gigászi pillér, mindegyikben fülkék, minden fülkében egy-egy ötméteres szobor. Jobboldalt Szent Longinus, aki lándzsájával átdöfte az Úr mellét, és Szent Ilona, a Kereszt császárnéja; balról Szent András, akinek feje a templom

egyik legdrágább ereklyéje és Szent Veronika, aki kendőjével felitatta a szenvedő Jézus véres izzadságát. A jeruzsálemi szent asszony szobra feletti loggiáról mutatják meg a híveknek nagy ünnepeken a San Pietro legszentebb ereklyéit; a Szent Keresztnek egy darabját, a melyet Szent Ilona hozott Jeruzsálemből, Veronika kendőjét, amelybe az Üdvözítő belenyomta szentséges arca képét, Szent András apostol fejét és a lándzsát, amellyel Longinus Urunk oldalát átszúrta.

Látogassunk el még a bal oldalhajó végébe és álljunk meg Algardi márványdomborműve előtt, amely azt a jelenetet ábrázolja, mikor Nagy Szent Leo pápa megjelent a Róma ellen támadó Attila előtt és visszatérésre bírta az „Isten ostorát". Úgy érezzük, hogy büszkén megdobban a szívünk arra a gondolatra, hogy sem a rettegett húnok, sem magyar eleink soha nem dúlták a kereszténység szent városát. Nagy Szent Leo oltárától visszajövet szálljunk le a kriptába, amelynek rengeteg művészi és kegyeletes emléke között mondjunk forró imádságot a szentéletű X. Pius pápa egyszerű szarkofágjánál és a világháború békepápájának, XV. Benedeknek pazar művészi díszben pompázó síremlékénél és távozzunk abban a felemelő érzésben, hogy Szent Péter késő utódai apostoli hűséggel őrzik az őskeresztény szentség és békesség drága hagyományait.

... Mikor jámbor keresztény kezek a csillagos nyári estén levették a szent apostol vértanú testét a keresztről, amelyen Krisztus hitéért kiszenvedett, mindjárt ott a közelben temették el az egyik keresztény család telkén. Már az első század nyolcvanas éveiben kápolna épült az apostolfejedelem sírja felett és a hívők nemcsak a vértanúság évfordulóján, hanem máskor is sűrűn keresték fel a vértanú-apostol sírját, hogy ott buzgón ájtatoskodjanak. Innen kezdve mind a mai napig sohasem szűnt meg a kegyeletes zarándoklás Szent Péter sírjához. Ez a kis kápolna, vagy amint keresztény őseink nevezték: memoria, körülbelül 250 évig állt, míg végre Nagy Constantinus pompás bazilikát emelt az első pápa hamvai fölé.

Testvérem, nagy az út a memoriától a mai San Pietro székesegyházáig. Ezt az utat századok viharai söpörték végig, tomboló harcok, tüzek, pusztulások, küzdések, reménykedések és egetvívó alkotások a mérföldkövei. A kicsiny memoria lángoló dómmá magasztosodott, az Egyház diadalmas hatalommá növekedett.

Testvérem, ez az óriások útja.

Gondolj az évszázadok könnyes kegyeletére, milliók bűnbánó vezeklésére, a szentévek jubileumi ujjongására, császárok és királyok megalázkodására Szent Péter előtt. Gondolj a multak ezer szenvedésére, az áldozatokra és harcokra, amelyekkel ezt a szenthelyet keresztény őseink meghódították és megtartották, és ne feledd, hogy ez a fejedelmi fény, amely még a hitetlent is elkápráztatja s egy-egy pillanatra kiemeli a földi szennyekből és mennyei szférákba lendíti: csak halvány visszfénye annak a földöntúli, erkölcsi, hitbeli és szívbeli ragyogásnak, amelyet Szent Péter roppant sírja, a lángoló dóm a világra s az évszázadokra sugároz. Töretlen erővel árad ma is és örökké ez a sugárzás a misztikus kőszálból, akire Krisztus az anyaszentegyház megdönthetetlen dómját építette.

És áll a kőszál rendületlenül, túl időkön és világokon!

És áll San Pietro, a hegyen épített város, a diadalmas hit tündöklő fellegvára, a kőszál messze sugárzó fárosza.

A lángoló dóm kereszthajójának ormán olvassuk ezeket az aranyalapon kék mozaikba rakott örök szavakat: „Péter, háromszor mondotta neked Jézus: Szeretsz-e engem? Te pedig, az ő választottja, háromszor felelted neki, mondván: Uram, te ki mindent tudsz, tudod, hogy szeretlek!"

Szent Péter, hited és szereteted árad el szívünkön, miközben zarándokbotjaink visszhangosan koppannak előtered fejedelmi oszloperdejében, amelynek közepén mint titokzatos szimbolum szökken magasba Caligula heliopolisi obeliszkje, a pogány cirkusz egykori büszkesége: csúcsán az aranykereszt, benne a Szent Kereszt darabkája.

Hited és szereteted a Szent Kereszt örök glóriája!

Hit és szeretet misztikus kősziklája, üdvözlégy!

NERO FÁKLYÁI

Jer velem, testvérem, ide a San Pietro tőszomszédságába, ahol a német nemzet római otthona és temetője símul Szent Péter roppant falai alá. Ülj le velem a csöndes temető méltóságos ciprusai alatt és olvasd el a feliratot, amely megörökíti a Nero alatt szenvedett keresztény vértanúk emlékét, akik itt, Nero cirkusza és villája egykori helyén ontották vérüket

Krisztus hitéért s a gyalázatosságoknak ezt a förtelmes tanyáját a kereszténység lángoló dómjává avatták. Ennek a német temetőnek, a Campo Santo-nak rögeit a jámbor hagyomány szerint Szent Ilona császárné hozta a Golgota hegyéről, hogy a vértanúk tetemei a Bárány vérétől megszentelt földben nyugodjanak.

Ennek az áldott földnek dobogó szívén, a sötét ciprusok tövében, a lángoló dóm árnyékában, hallgasd meg, testvérem, az első szörnyű csaták legendáját, ami véres valóság és egyúttal szívetrázó hősköltemény...

Tacitusnak, a történetírás nagy tragikusának néhány mesterien megírt fejezete adja a kereszténység eljövendő nagy küzdelmeinek megrázó prelúdiumát. A pogányság és kereszténység nagyszerű küzdelmének hősköltemény Neróval indul: ez a küzdelem majdnem három századon át folyt az ősi római vallás gígászi épületének rombadöntéséért; az omladozó palota lehulló kövei a hős keresztények ezreit temették maguk alá, de túl az államhatalom gyilkos üldözésén, a vérpadon, a cirkuszok halálordításán és a martírium ezernyi szenvedésein végre mégis felragyogott a kereszt Róma ormain.

A keserű megpróbáltatások első napjait Nero uralkodása hozta a keresztényekre. A Kr. u. 64. év július havának 19-én, — beszéli Tacitus — minden eddiginél rettenetesebb tűzvész kezdte pusztítani a várost. A Circus Maximus végében lévő boltok egyikében ütött ki a tűz s részben a gyúlékony árúk, részben a szél csakhamar hatalmassá növelte a lángokat. A tűz hihetetlen sebességgel terjedt: elpusztította a Circus fából épült emeleteit, átharapódzott a védtelen templomokra s főkép a kanyargó és szűk utcákon pusztított borzalmasan, és terjedt egyre tovább. Irtózatos volt az eszeveszett és félelmükben őrjöngő asszonyok és gyermekek és öregek jajveszékelése, tolongása, tehetetlen futkosása; százan és százan pusztultak el közülük, holott volt módjuk a menekülésre, de inkább ott lelték halálukat ősi házuk és minden vagyonuk füstölgő romjain.

Rendkívül megnehezítette az oltás munkáját ez a tolongás és fejetlenség, továbbá a szél, ezek mellett azonban sokkal komolyabb akadály is jelentkezett: egész sereg ismeretlen ember járt mindenfelé és folytonos fenyegetéssel elriasztotta az oltani iparkodókat, mások pedig égő fáklyákkal jártak és nyiltan gyújtogattak, hangosan hivatkozva arra, hogy parancsuk van. Lehet, hogy gyalázatos brávók voltak, akik a zavarosban akartak halászni, de az is lehet, hogy csakugyan valamiféle parancsot teljesítettek.

Hat nap mulva sikerült csak a borzalmas pusztítást megállítani, miután a lángok egész Rómát végigpusztították. Pár nap mulva — még el sem ült az előző napok borzalma — újra kiütött a tűz, ezúttal Tigellinusnak, Nero kedvelt miniszterének birtokán, a Capitolinus és a Quirinalis között. Ezúttal főkép a templomok és a középületek lettek a tűz martalékaivá: ragyogó szentélyek, a görög művészet csodás alkotásai, pompás régi emlékek s olyan kincsek pusztultak el, amelyeket soha többé nem lehetett pótolni.

A történetíró szerint nem állapítható meg, vajjon a tűzvészt puszta véletlen, vagy maga a császár okozta-e.

Nincsen hiteles történeti adatunk arra, hogy a gyújtogatás értelmi szerzője maga a császár volt, de hiteles tények beszélnek az aljasságokról, amelyeket elkövetett, és nevelőjének, anyjának, vérbeli rokonainak, barátainak őrült gyilkosáról, a leghajmeresztőbb szörnyűségek véreskezű tetteséről, a császári trónus nevetségesen hiú komédiásáról bátran feltételezhető az is, hogy felgyújtotta a világ szemefényét, az emberi kultúra és hatalom diadalmas metropolisát.

Igaz, hogy a veszedelem hírére azonnal hazasietett antiumi nyaralójából s erélyes és okos intézkedéseivel megfékezte a pánikot, a fejetlen és kétségbeesett tömeget középületekben helyezte el, megnyitotta kertjeit is és a hajléktalanok között pénzt és élelmiszereket osztatott ki. Sőt éjjelente maga is bejárta a várost és elriasztotta a gyújtogatókat és a rablókat, akik a zavarosban halászni akartak. Azonban a közvéleményben, amelyet elfogulttá tettek Nero korábbi őrültségei és erőszakosságai, sajátságos makacssággal tartotta magát az a meggyőződés, hogy a várost maga a császár gyujtotta fel. Egész sereg ellenőrizhetetlen mendemonda szállt szájról-szájra a császár állítólagos nyilatkozatairól, sőt maga Tacitus is feljegyzi azt a gyanúsítást, hogy Nero azért gyújtotta fel a várost, hogy nevét új és pompás város építésével örökre emlékezetessé tegye. Nyilván Tacitus is hajlott Nero bűnösségének feltételezéséhez, és ugyancsak a császár bűnössége mellett szólt az a körülmény, hogy a második tűzvész éppen Tigellinusnak, a császár kész szolgájának birtokán ütött ki és hogy az éjszakában a tűz körül fáklyás emberek szaladgáltak, akik felsőbb parancsra hivatkoztak. Sőt szárnyra kelt az a hír is, hogy a tűzvész dühöngésének tetőpontján a császár színésznek öltözött, felment a Palatinus ormára és lantkíséret mellett énekelte Homerosnak Trója pusztulásáról írt verseit.

Mindehhez hozzájárult még az, hogy Nero a tűzvész után a maga elpusztult palotáját fejedelmi fényben újjáépíttette: a palota parkja csodája volt a kertművészetnek, maga a palota pedig, a híres „Aranyház" csak úgy ragyogott a márványtól, aranytól, drágakövektől és a görög művészet legremekebb alkotásai pompáztak benne. Jellemző az, amit Nero mondott, mikor a palota elkészült: „Végre ember módjára lakhatom!"

Így a gyújtogatásnak eleinte lappangó vádja a közönségben meggyőződéssé érlelődött. Ekkor már maga Nero is belátta helyzetének kínos voltát és minden módon azon volt, hogy a nép kedvét megnyerje. Azonban a szükség enyhítésére tett intézkedéseivel elért népszerűségét lerontotta az a szállongó hír, hogy a legborzalmasabb percekben ráért színészi és énekesi bolond hajlamainak áldozni. Megpróbálkozott tehát nagyszabású körmenetek, engesztelő áldozatok és vallásos ünnepségek rendezésével: de így sem tudta eloszlatni a nép sanda gyanúját.

Ekkor végső, irtózatos kísérletre szánta magát: a gyújtogatás vádját a keresztényekre sütötte, akiket a nép, állítólagos gyalázatosságaik miatt, amúgy is mélységesen gyűlölt. Ezzel aztán egy csapásra tisztázta magát, mert sikerült az erjedő, háborgó népszenvedély kitörésének más szelepet nyitnia. Így kezdődik meg a kereszténység sokszázados szenvedése és üldöztetése.

Mesterien rajzolja Tacitus a nagy konfliktus kitörését és érdemes elolvasni azt a pár mondatát, amelyekkel a kereszténység úgyszólván hivatalosan bevonul a világtörténelembe. „Hogy tehát elhallgattassa a mendemondákat, — beszéli Tacitus — Nero vád alá helyezte és a legválogatottabb kínzásokkal gyötörte azokat, akiket a nép keresztényeknek nevezett és gyalázatosságaik miatt amúgy is gyűlölt. Ennek a felekezetnek alapítója, Krisztus, Tiberius uralkodása alatt Pontius Pilatus helytartó által halálbüntetéssel sujtatott: s bár ez egyelőre elnyomta ezt a veszedelmes babonát, újra felülötte fejét, és pedig nemcsak Judeában, ahonnan eredt, hanem Rómában is, ahol mindenfelől minden gyalázatos és undorító dolog összefoly és követőkre talál."

Íme a kereszténység, elterjedése első éveinek pogány szemüvegén át nézve! A kereszténység alapítójáról annyit tud Tacitus, hogy a gonosztevők halálával halt meg, tanítását veszedelmes és átkos babonának tartja és egy sorban említi a világ gyalázatával és szennyével, vagyis a kicsa-

pongó és aljas keleti kultuszokkal. Nyilván múló jelenségnek tartja, egyáltalán nem tulajdonít neki jelentőséget és érezhető szavain a bosszúság, hogy kénytelen foglalkozni vele.

A hivatalos vizsgálat abból a tételből indult ki, hogy a keresztények gyújtották fel Rómát; feladata tehát az volt: megtudni, ki keresztény. Az összefogdosottak egy része kereszténynek vallotta magát, mire minden további vallatás mellőzésével vád alá helyezték őket. De a rendőrfőnök, Titus Flavius Sabinus nem érte be ennyivel; elfogatta mindazokat, akikről az a hír volt elterjedve, hogy keresztények; ezek közt sokan nem is voltak keresztények, s hogy annál könnyebben meneküljenek, másokat vádoltak meg az új vallás követésével. Így nőtt a foglyok száma napról-napra. Mikor már nagy tömeg keresztény volt együtt, megkezdődött a kihallgatás, ami, mint maga Tacitus előadja, valóságos történelmi meglepetést hozott.

Mert nem a gyujtogatás vádját igyekeztek rájuk bizonyítani, hanem „az egész világ s az emberiség iránti gyűlöletet", ami már eddig is ellenszenvesekké tette őket a nép szemében. A kihallgatások során világosan kiderült, hogy az egész köz- és társadalmi élettől való elzárkózásuk, az állami, vallási és magánélet minden nyilvánulásával szemben tanúsított konok szembehelyezkedésük mélyen a lelkükben gyökeredző meggyőződés, kiirthatatlan és minden áldozatra kész rajongó hit eredménye. Most derült ki első ízben hivatalosan és világosan, ami eddig csak kósza hír és suttogó mendemonda volt, hogy van egy felekezet, amely merészel szembeszállni a mindenható római állammal és a századok szentesítette vallási és társadalmi berendezkedéssel.

Vallomásaik anyaga kétségtelen bizonyosságot szolgáltatott abban a tekintetben, hogy felfogásuk és magatartásuk vallás- és államellenes, egyúttal pedig a legnagyobb mértékben veszélyes a társadalmi rendre s a békére is: egy szóval ellenségei a trónnak és hazának, s mint ilyenekről, a bíróság a maga meggyőződése szerint nyugodtan feltételezhette, hogy Rómát felgyújtották. És a tömeg vakon vezettette magát a császártól, bár Tacitus szerint is meg volt győződve, hogy semmiféle államérdek nem követeli a keresztények kínzását és kivégzését; arról is meg volt győződve a nép, hogy a keresztények a terhükre rótt bűnben ártatlanok s nem egyszer zúgott végig a tömegen az eddig hallatlan és hihetetlen kínzások láttára a szánakozás moraja.

Mert Nero most, hogy az utolsó hetek rettenetes lelki feszültsége után megtalálta a módját, hogy hogyan terelje el magáról a szörnyű gyanút, az elítélt keresztényekkel szemben egészen új és szokatlan kínzásokat és kivégzési módokat alkalmazott. Rendőrfőnökével együtt értett hozzá, hogy a kínzások és kivégzések egyhangúságával ne fárassza és ne undorítsa a népet, hanem inkább változatos és újszerű hóhérmunkával gyönyörködtesse, mulattassa és kielégítse vad ösztöneit. A keresztrefeszítést és a máglyahalált újfajta kínzásokkal fűszerezte s különösen a nőkkel bánt el gyalázatosan. A tömeg felizgatott szenvedélye különös kedvét lelte abban a mulatságban, mikor a kereszténveket friss állatbőrökbe varrták és felbőszített vérebekkel szétmarcangoltatták. A legborzasztóbb kínzások színhelye azonban maga a tündéri szépségű császári kert volt.

Testvérem, fájdalmasan megvonaglik a lelkünk, ha keresztény őseink emberfeletti szenvedéseire gondolunk . . . Itt, ahol most megindultan hallgatod elbeszélésemet, az egykori pazar császári kertek fölött fenségesen hallgató keresztény temető ciprusai alatt, itt hangzott fel azokon a borzalmas éjszakákon a meggyötrött nők, gyermekek, aggok és férfiak halálos sikoltása és alázatos imádsága, itt csattogtak a császár paripáinak patkói, itt üvöltött a tomboló tömeg részeg gyönyörűségében . . .

Kaulbach német festőművésznek van egy megrázó képe, amely e kínzásokat ábrázolja és borzalmasságában megdöbbentő párja Tacitus tragikus előadásának. Alkonyat borult a páratlan művészettel megtervezett és ápolt császári kertekre, az aranyban és márványban ragyogó pompás nyári palotának már csak halvány sziluettjei sejlenek fel a szürkület fátyola alatt. Azonban körös-körül, az utak mentén oszlopok állanak, rajtuk magasan fent fekete rőzse és szuroktömeg, amelybe mintha emberi alakok volnának burkolva . . . Szolgák sietnek égő fáklyákkal és sorra meggyújtják az oszlopok tetejére erősített rőzsekötegeket . . . Mint fenn az égen a csillagok, úgy gyulladnak ki a kertben a hatalmas élő fáklyák: eleven testek kínos vonaglása, ijesztő vörös lángok, fekete szurokfüst és az emberfeletti fájdalom borzalmas hangjai kavarognak irtózatos vízióban a fák üde zöldje s a nyári virágok balzsamos illata felett. Most egyszerre harsonák zendülnek, díszbe öltözött udvari szolgák, katonák, tisztek és főméltóságok tarka tömegének kíséretében magasra emelt gyalog-hintóban hozzák a császárt . . . Bíbor ruhájában szélesen terpeszkedik a trónuson és gúnyos és megvető arccal gyönyörködik a borzalmas látványban.

Tacitus leírása talán még jobban kiélezi a szörnyű jelenet részleteit. Említi ugyanis, hogy Nero e látványossághoz a népet is bebocsátotta kertjeibe s nem egyszer cirkuszi játékokkal kötötte össze a véres mulatságot, amelyekhez az égő keresztények lángja adta a borzalmas világítást. Ilyenkor benne is kigyúltak a művészi hajlamok s a beteglelkű ember, aki legtöbbször a lantos költő, az énekes, néha a színész szerepében tetszelgett, ilyenkor a cirkuszi versenykocsisok ruháját öltötte fel és a nép közé vegyült, hogy ünnepeltesse magát, vagy személyesen is résztvett a rögtönzött kocsiversenyben. Fizetett versenytársai, mint máskor, ilyenkor is fölényesen engedték győzni, a nép ünnepelte, a hízelgők magasztalták páratlan tehetségét... és mindehhez a vértanú keresztények mint égő fáklyák adták a kísérteties világítást...

Kigyulladt tehát a kereszténygyüldözések tüze és innen kezdve egyre izzóbban, egyre pusztítóbban égett három századon keresztül. Ezt a lángot, az élő fáklyák rettenetes lángját egy kimondhatatlanúl hiú, beteglelkű és gyáva uralkodó keze gyújtotta, azé a császáré, aki halála percében is pótolhatatlan művészetére gondolt. „Ó mily nagy művészt veszít bennem a világ!" — sóhajtott, mikor már mellét érte a gyilkos kard könyörtelen vasa.

Nem volt igaza. Emléke nem veszett el, hanem mint rettegett Antikrisztusé tovább élt a keresztény legendában, — fáklyáinak lángja pedig a kereszténység diadalmas jövőjének vérrel szentelt hajnalhasadása lett...

A NÉMA VÁROS

Ó boldog százszor és ezerszer,
Aki ama Városba lakhat,
Mely vértanúid drága csontját
Nyugtatja a dicső helyen.
Odaborulhat közelükbe,
Könnyekkel öntheti a sírjuk,
Földig hajolhat, verve mellét
S érettük halk imát rebeg...

PRUDENTIUS: PERISTEPHANON 529—536.
Kosztolányi Dezső fordítása.

Jer velem, testvérem, mondjunk Istenhozzádot a drága vérrel megszentelt Campo Santo-nak, s míg orgonabúgásként zeng a szívünkben a vértanúság felséges dala, induljunk a szikrázó keresztek s a tündöklő templomok ragyogó városából a földalatti néma város, a katakombák felé.

S míg áthaladunk a pazar paloták s büszke dómok városán, míg alázatos lélekkel rójuk a hosszú utat, amely Nero kertjeitől a Via Appia szent magányosságába vezet, hallgasd meg szeretettel: mit beszélnek a földalatti Rómáról a rég letűnt századok.

Mint szentek mennyei koszorúja, úgy övezi a roppant Rómát a régi keresztény temetők, a katakombák gyűrűje. Drága gyűrű, amelynek rubintja a vértanúk vére, gyémántja a szűzek lilioma...

Keresztény őseink kezdettől fogva földalatti sírokba temetkeztek. Már az első században akadtak vagyonosabb hívők, akik egy-egy telküket felajánlották temető céljaira; a legelső ilyen keresztény temető lehetett a mai Szent Sebestyén katakomba, amely az Ad Catacumbas nevű dűlőben terült el; innen nevezték el az ókeresztény temetkezőhelyeket katakombáknak, s ehhez az általános elnevezéshez hozzátették még a telek tulajdonosának nevét könnyebb tájékozódás céljából. Így a katakombákat ma is kettős néven nevezzük: Calixtus-katakomba, Domitilla-katakomba, Priscilla-katakomba, Szent Ágnes-katakomba. Hogy a keresztények a római elégetéssel szemben a föld alá temetkezést választották, abban természetesen része volt a keleti, zsidó hagyománynak, de ezenkívül a folytonos véres üldözések szinte kényszerítették is őket erre, mert a földalatti folyosókból és sírkamrákból álló katakombákban vértanúik és szeretteik emlékét szívük szerint ünnepelhették s egyúttal zavartalanul végezhették a szentmise áldozatot és magukhoz vehették az Úr szent testét a legviharosabb üldözések idején is. Mert a pogányok ismerték ugyan a keresztény temetkezőhelyeket, de nem nyúltak hozzájuk, mert törvényük és hitük egyaránt azt követelte, hogy a holtak nyugvóhelyét tiszteletben tartsák; e tekintetben mindegy volt, hogy pogány-e vagy keresztény-e a halott. Még az üldözések idején sem nyúltak szentségtörő kézzel a katakombákhoz, és bár akadt egy-egy elvetemült császár, aki a keresztény temetkezőhelyeket is feldúlta vagy elkobozta, ez ritka és sajnálatos kivétel volt csupán. Általában a keresztények zavartalanul használhatták katakombáikat, elvégezhették halotti szertartásaikat, megünnepelhették hitük titkait is, és a sírások nyíltan és háborítatlanul dolgozhattak és fuvarozhatták ki a kiásott törmeléket, amelyet legtöbbnyire el is adtak, építkezési célokra.

A római katakombák a földbe ásott folyosók és kamrák, amelyeknek falaiba ládaalakú nyílásokat vágtak egymás mellett és egymás felett és

ezekbe a nyílásokba temették halottaikat, koporsó nélkül, csupán a halott lepelben. Gyakran, különösen a sírkamrák falában, boltozatos mélyedést vágtak s ennek aljában vagy hátsó falában ásták meg a sírt. A sírkamrákban néha szarkofágokba is temetkeztek. A sír nyílását aztán cserép vagy márványlappal lezárták s rávésték vagy ráfestették a sírfeliratot. Minthogy pedig egy-egy teleknek a befogadóképessége véges volt; a telek határain túl pedig a törvény értelmében nem volt szabad terjeszkedni, kénytelenek voltak lefelé bővíteni a temetkezőhelyet: a meglévő folyosók alatt újabb emeletet nyitottak, s ha szükséges volt, ez alatt ismét újat, úgy hogy némelyik katakombában öt emelet sorakozik egymás alatt.

A katakombák folyosói labirintus módjára ágaznak szét, keresztezik egymást, úgy hogy hosszas gyakorlat nélkül egy-egy emeleten is lehetetlen a tájékozódás. Mert a folyosók nem szabályszerű rendszerben sorakoznak, hanem szeszélyes összevisszaságban, amelyben mi már nem tudjuk a rendszert felismerni. E folyosók oldalában négyes-ötös sorokban húzódnak a sírfülkék. Ha meggondoljuk, hogy Róma közvetlen környékén máig mintegy 50 katakomba ismeretes és mindegyik több emeletre oszlik: akkor fogalmat alkothatunk e temetkezőhelyek monumentális arányairól. Ha e folyosókat egymás hosszába raknák, végigérnének az egész olasz félszigeten, a halottak száma pedig, akiket valamikor e földalatti sírokban eltemettek, mintegy hat millió.

Nem volt utolsó szempont e temetkezési mód megválasztásánál az sem, hogy rendkívül olcsó volt, a keresztények javarésze pedig, különösen eleinte, éppen nem a vagyonosabb osztályokból került ki. Azt a pár fillért azonban, amibe itt lent egy egészen egyszerű sír került, még a legszegényebb ember is meg tudta fizetni a fossoroknak.

Fossor annyit jelent, mint sírásó. Eleinte csakugyan nem voltak egyebek a fossorok sírásóknál, sőt tudjuk, hogy a legrégibb időkben buzgó keresztények ingyen végezték ezt a kegyeletes munkát. Később azonban, mikor a munka is, az igények is megszaporodtak, a fossorok csoportokba tömörültek és temetkezési vállalatokat alakítottak, úgy hogy a sírok és a temetések ára csakhamar szilárdan kialakult. A fossorok nem egy helyen egyházi fennhatóság alatt álltak, később maguk is a klérus tagjaivá lettek, amennyiben felvehették a kisebb egyházi rendeket, és tekintélyük egyre növekedett, úgy hogy lassankint egészen a maguk kezére kerítették a

katakombák igazgatását. Több fossornak a neve, egynek pedig a sírja is ránk maradt. A San Pietro e Marcellino katakombában, a Via Labicanán van ez a sír, amelyen maga a fossor, Diogenes is meg van örökítve: tunicában áll előttünk, ruháján három kampós kereszt, jobb kezében csákány, baljában olajlámpa, a földön több szerszám, köztük véső, körző, a kép két oldalán galambok, a lélek szimbolumai, fölötte pedig a felirat: „Diogenes fossor nyugszik itt békében, eltemettetett szeptember 24-én."

A fossorok munkája nem volt nehéz: Róma környékének, a Campagnának geológiai alakulata vulkanikus; a talaj alatt nagy mélységben salakból, hamuból, homokból és vízből összeállott tuffa-réteg húzódik, amelyben főkép az úgynevezett szemcsés tuffa szerepel. Ebbe a puha kőzetbe vájták a keresztények a katakombákat, mert ez alig adott munkát a csákány ütéseinek, emellett azonban tartós és eléggé ellenálló anyagnak bizonyult. A katakombák folyosói, főleg azok, amelyek annak idején nem készültek el egészen, világosan mutatják, hogyan dolgoztak a fossorok. Újonnan nyitandó folyosónak, sírkamrának vagy sírhelynek körvonalait vastag csákánybevágásokkal jelölték ki, maga a kivágás munkája aztán semmi nehézséget sem okozott; a folyosókon bizonyos távolságban egészen a föld felszínéig fénykürtőket vágtak, amelyeken át a törmeléket kihordták s amelyek egyúttal világításra is szolgáltak. A folyosók vezetésében semminemű előre megállapított tervet nem követtek: ha sírkamrákhoz vagy folyosókhoz közeledtek ásás közben, a kőzet kongása eléggé útbaigazította őket. Munkájuknak máig is megmaradt nyomai azok a bevágásokból álló hálózatok, amelyek a kivájandó sírok körvonalait jelölik. Hogy pedig a katakombák bizonyos kerületekre voltak felosztva s a fossorok is ilyen kerületi beosztás szerint dolgoztak, mutatja Longinus fossor sírfelirata: „Longinusnak, aki ezen a környéken ásott", — de mutatják azok a számok is, amelyeket gyakran találunk bevésve egyes katakombák folyosóin; ezek egyrészt az egyes parcellák számát jelzik, másrészt mintegy útmutatóul szolgálnak a holtak hozzátartozóinak, hogy a folyosólabirintusban kedveseik sírjára könnyebben ráakadhassanak. Ugyanerre a célra szolgáltak azok az apró tárgyak, amelyeket a sírzáró cserép- vagy márványtábla puha vakolatába nyomtak ismertetőjelül. Igen sok gyűrűt, pénzt, csontocskát, kagylót, játékkockát, üvegdarabot s egyéb apróságot találtak így a katakombákban. Nem egy sír mellett olajlámpa volt a falba erősítve; kevés maradt a lámpák közül a helyén,

de ezek felett még ott feketéllik a sokszázéves korom is, egy rég letűnt világ kialudt fényének beszédes tanúja . . .

A sírokat záró feliratok igen sok fontos adatot szolgáltatnak az ókeresztény élet ismeretéhez és éppen ezért csak sajnálni lehet, hogy sok sírra egyáltalán nem tettek feliratot. Pedig a feliratok sok mindenről tudósítanak, amiről a keresztény irodalom mélységesen hallgat. Így gyakran adnak pontos évszámokat, felvilágosítanak a halott neve, személye, állása felől, fontos adatokat közölnek az ókeresztény egyházi rangfokozatok és szertartások kérdésében. De ezeken és ilyenféle adatokon kívül becsesek a feliratok azért is, mert a halálról, a túlvilági életbe vetett hitről s a mindent áthidaló szeretetről oly megható, oly szívhez szóló mondásokat tartalmaznak, hogy azoknak szelid melancholiája, gyengéd bája valósággal elvarázsolja az olvasót. Gyakran a legigazibb, a legmélyebb költészet szól belőlük és a ragaszkodásnak, a szeretetnek, a viszontlátás reményének ezek a gyengéd hangjai, mint finom húrok rezgése, évezredek mulva is halk visszhangot keltenek minden érezni tudó ember lelkében.

Érdekesek ezek a feliratok még egy szempontból: gyakran közlik a sír megvételének külső körülményeit, árát, vagy óvnak a sír megszentségtelenítésétől s a halott nyugalmának megzavarásától. Gyakran említik a feliratok, hogy az illető még életében megvette a sírt s nem egyszer hozzáteszik azt is, hogy mennyiért, vagy azt, hogy senkinek sincs joga e sírhely felett rendelkezni vagy a sírt és értékeit örökség címén birtokba venni. Főképpen azok a feliratok fontosak, emelyek említik, hogy a sír valamelyik vértanú nyugvóhelyének közelében van; így már nem egy vértanú, hitvalló vagy pápa sírját sikerült ezen a nyomon feltalálni. De mutatják ezek a feliratok a fossorok egyre növekvő tekintélyének és befolyásának egyik forrását is: mikor ugyanis a III. század közepe óta a vértanúk tisztelete egyre nagyobb erőre kapott, mindig többen és többen kívánkoztak a vértanúk sírjainak közelében nyugodni. Ennek a törekvésnek egyenes következménye az lett, hogy az ilyen sírok ára igen magasra szökött. Egész sor felirat mutatja, milyen nagy volt a kereslet ilyen sírok tekintetében: a Santa Ciriaca katakomba egyik felirata szerint a sírt Apro és Viator fossorok vették az „új kriptában, a szentek mögött". Egy másik felirat szerint „Serpentius a sírhelyét Szent Cornelius mellett vette meg Quintus fossortól". Más feliratok „a szent vértanúk", vagy „szent Hippolytus" mellett lévő sírhelyekről beszélnek. Nem egyszer megadják a sírhely árát is.

Mikor a szentek és vértanúk sírjainak közelében már nem volt üres hely, régi sírokat bontottak ki és adtak el újra drága áron; e kegyeletsértés ellen különösen a katakombák nagy pártfogója, Szent Damasus pápa tiltakozik kellő szigorúsággal. Egyébként a sírhely megvétele eléggé körülményes volt: szerződést kellett kötni, és pedig tanúk előtt. Egy felirat így hangzik: „Ha valaki Vincentiusnak ezt a sírhelyét, amelyet ő megvett, meg akarja tőle szerezni, jöjjön el a ... katakombába." Bizonyára ott kellett megkötni az adás-vételi szerződést Vincentius fossorral, aki ott dolgozott. Egy másik felirat megnevezi a tanúkat: „Ezt a kétszemélyes sírfülkét Artemisius vette meg és kifizette az árát, Severus fossor és Laurentius jelenlétében". Szegény egyháztagok részére, Tertullianus tanúsága szerint, a szegényalapból fizették ki a sír árát; természetesen csak egyháztagok kaphattak sírt a katakombákban. Ugyancsak bőven maradtak ránk olyan feliratok is, amelyek a sír megszentségtelenítése ellen tiltakoznak, vagy a sír őrét kérik, hogy vigyázzon a sír épségére, sőt gyakran meg is átkozzák azt, aki a sírt kirabolja vagy bármiképpen megsérti. „Kérlek benneteket, keresztények, és téged, Szent Julianus templomának őre, Krisztusra és az ítélet rettenetes napjára, hogy ezt a sírt soha senki meg ne sértse, hanem maradjon épségben a világ végéig, hogy baj nélkül feltámadhassak, midőn eljön az, aki meg fogja ítélni az eleveneket és a holtakat". A szentségtörőket így átkozzák a feliratok: „Legyen a sorsa, mint az áruló Judásé", „Legyen átkozott", „Gonoszul pusztuljon el, temetetlenül feküdjék, ne támadjon fel soha!"

Mert ennek a néma városnak minden köve, minden felirata, minden festménye a feltámadás rendíthetetlen hitét, az örök élet ujjongó és vígasztaló himnuszát zengi. Ezért keresztény őseink coemeteriumnak, vagyis nyugvóhelynek, alvóhelynek nevezték a temetőt, cubiculumnak, vagyis hálószobának a sírkamrát, amelyben feliratai szerint „nyugszanak", „alszanak", „békében pihennek" kedveseik.

A folyosó a római katakombákban átlag egy méter széles, máshol azonban, például a nápolyi San Gennaro dei Poveri katakombában 3—10 méter széles folyosókat is találunk. A folyosók egyenesek és csak akkor hajlanak el, ha a fossor csákánya leküzdhetetlen akadályokra talált, vagy ha már meglévő folyosók nem engedték meg az egyenes vagy törtvonalban való továbbhaladást; mennyezetük lapos vagy boltozatos. A folyosók oldalaiba vágott sírfülke neve loculus (koporsó), a sírok másik faja

az arcosolium, azaz boltíves sír: vagyis a sírkamrákban falba vágott boltozatos mélyedés, amelynek alaplapjában lefelé, szarkofágszerűen vájták ki a sírüreget. Az ilyen arcosoliumok belső falát és ívét, valamint a sírkamrák falait bevakolták és festményekkel díszítették; gyakran a folyosók loculusait is bevakolták és befestették, hasonlóképpen a mennyezeteket is.

Az arcosoliumba süllyesztett sírok márványlapja minden bizonnyal oltárul is szolgált, különösen ha a sír valamely szent vagy vértanú földi maradványait rejtette. Azonban az arcosoliumok többnyire a sírkamrákban vannak, amelyekbe nem igen fért több húsz személynél, úgy hogy nem gondolhatunk az egész egyházközségnek szóló hivatalos istentiszteletekre, bár az üldözések idején kényszerűségből bizonyára több sírkamrában egyszerre is misézhettek a papok és áldozhattak a hívők.

Az ilyen sírkamrákban leginkább vagyonosabb egyháztagok és családjaik nyugodtak s ezek gondoskodtak sírboltjuk gazdagabb díszítéséről is. A cubiculumba ajtó vezet a folyosóról (galeria) és az ajtó burkolata gyakran művészi márvány és mozaik-díszítést mutat. A cubiculum belsejét ornamentális és szimbolikus freskókkal díszesebben kifestették, néha szarkofágot állítottak be s abba temették a halottat, sokszor pedig márványszéket vagy kőpadot állítottak a fal mellé pihenőhelyül.

Nemcsak Róma, hanem az egész Nyugat keresztényei kezdettől fogva áhítatos kegyelettel látogatták a katakombákban nyugvó szent püspökök, hitvallók és vértanúk sírjait. E szent sírok különösen az üldözések idején voltak az áhítat és vígasztalás kiapadhatatlan forrásai: innen az a mindennél erősebb vágy, hogy lehetőleg a mártírok közelében szerezzenek maguknak sírhelyet, és innen a római pápáknak, főképpen Szent Damasusnak fáradhatatlan és lelkes törekvése a vértanúk és hitvallók sírjainak minél pompásabb díszítésére. Szent Damasus pápa (366—384) élete főfeladatának tekintette a hitvallók és főképpen a vértanúk kultuszának fellendítését. E célból fényesen restauráltatta a római pápák sírboltját a Szent Calixtus katakombában, pompás márványoszlopokkal díszítette és márványkorláttal övezett oltárt is állított benne. Mindennek az egykori ragyogásnak csak halvány töredékei maradtak ránk. A vértanúk sírjait hasonló lelkes buzgalommal gondozta Szent Damasus s mind ezeket, mind a pápa-sírokat márványlapokra vésett verses sírfeliratokkal jelölte meg. Munkásságának legbecsesebb emlékei ezek az epigrammák, amelyeket

Phot. Alinari.

A CSODÁLATOS HALFOGÁS.

Raffaello Santi műve.

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

hűséges munkatársa, Furius Dionysius Filocalus a maga tervezte díszes betűkkel vésetett márványba.

Szent Damasus pápa korában a katakomba-kultusz nagy lendületet vett, a katakombák látogatása nagy arányokat öltött. Azonban a katakombák egyre jobban megteltek, egyre kevesebb volt a lehetőség újabb emeletek nyitására és ezért, különösen az egyház győzelme óta, a IV. századtól fogva, nemcsak a katakombákban, hanem már a szabad ég alatt is temetkeztek a keresztények. Mikor aztán 410-ben Alarik gótjai betörnek Rómába és a katakombákat is feldúlják, a temetkezés súlypontja egyre inkább eltolódik a nyílt temetők felé. Azonban a katakombák tovább is kegyeletes célpontjai maradnak a jámbor zarándoklatoknak. Szent Damasus pápa után arany és márvány csillogott a szentek sírjain, széles lépcsők vezettek le a szent sírokhoz, a vértanúk és szentek sírhelyeit kápolnákká bővítette, a mennyezeten számos fénykürtőt vágatott s így levegő és világosság tódult be az eddig szellőzetlen és sötét folyosókba. A vértanúk sírjai felett az addigi igénytelen kápolnák (memoria) helyén ragyogó bazilikák emelkedtek és a keresztény világ minden részéből évről-évre nagyobb csapatokban tódultak a jámbor zarándokok az apostolok, szentek és vértanúk sírjaihoz. Ez volt a katakombák fénykora. Azonban a barbár dúlások és a járványok mindjobban elriasztották a hívőket a szenthelyek látogatásától, Róma népe is úgy megfogyott, hogy a rettentő csapások közben nem tudtak kellőképpen gondoskodni a katakombák régi fényének fenntartásáról és így történt, hogy a katakombák és a föléjük épült templomok már a VIII. században pusztulásnak indultak. Éjjelente a campagnai pásztorok behajtották nyájaikat a szentek és vértanúk sírjai közé és rongálták, pusztították, beszennyezték a néma város szent sírjait.

Tehát I. Pál pápa elhatározta, hogy megmenti a szentek és vértanúk ereklyéit a szűntelen megszentségtelenítéstől s ezért a katakombákban nyugvó hamvaikat kezdte átvitetni egyes városi templomokba. Példáját egyre több utódja követte s így lassankint nem maradt semmi a katakombákban, ami a zarándokokat és az ájtatoskodókat vonzotta volna. Ez a kegyeletes intézkedés tehát betetőzte a katakombák hanyatlását és feledésbe merülését. Míg az előbbi századokban még drága ereklye volt a vértanúk sírjain égő lámpából hozott olaj, — János apát is vitt úrnőjének, Theodelinda lombardiai királynénak ilyen szent olajat egy kis üvegben,

amelyet ma a monzai múzeum őriz — addig már a IX. században a katakombák folyosói sorra beomlanak, a sírok csupaszon és kifosztva állanak és csak a Szent Sebestyén katakombában, az apostolok egykori nyugvóhelyén égnek szüntelenül a mécsesek. Így válnak elhagyatottakká a földalatti város szenvedésektől és könnyektől megszentelt helyei, így borul sötétség és magányosság a szentek egykori kriptáira, amelyekről Prudentius, a lángoló szavú keresztény költő még az V. század első éveiben azt írja, hogy bennük vakító parosi márvány és csiszolt ezüstlapok csillogása káprázтatta a jámbor látogatók szemeit...

Innen kezdve századokon át aludtak a katakombák és a keresztény világ szinte egészen megfeledkezett a szentek és vértanúk egykori néma és ragyogó városáról.

A XVI. századig tartott ez a lethargia. 1578-ban munkások ásás közben egy földalatti sírkamrára bukkantak, amely teli volt márványtáblákra vésett ókeresztény feliratokkal. Itt kezdődik a katakombák feltámadása. Csakhamar jelentkezett a gondviselésszerű férfiú Antonio Bosio személyében, aki egész életét a katakomba-kutatásnak szentelte. Utána P. Marchi, Giovanni B. de Rossi, a katakomba-kutatás nagymestere, O. Marucchi és a kiváló J. Wilpert prelátus szereztek elévülhetetlen érdemeket a feledésbe merült szenthelyek feltárása, a sírok meghatározása, a feliratok megfejtése és a festmények magyarázása és kiadása körül.

Ma már kényelmesen járhatunk a földalatti néma városban, és hogy az első századok kereszténveinek buzgóságával és könnyes áhítatával áldozhatunk kegyeletünknek a szentek és vértanúk egykori nyugvóhelyein, azt ezeknek a lángoló buzgalmú férfiaknak köszönhetjük. Őrizd meg szívedben nevüket, áldd életüket és emléküket.

És ha egyszer hazatérünk édes hazánk földjére, testvérem, fogadjuk meg, hogy ellátogatunk Pécs városába és kegyelettel fogunk imádkozni a csodálatos bazilika tövében abban a földalatti sírkamrában, amely festményeiből ítélve ugyancsak ókeresztény eredetű és vérbeli rokonuk a római katakombáknak. Sajnos, feliratot nem találtak benne s így koráról és eredetéről semmi bizonyosat nem tudunk mondani.

És jusson eszünkbe, testvérem, a tudományért és szent hitünk drága emlékeiért lelkesedő hollandusnak: Jan Diepen-nek gyönyörű vállalkozása, amellyel valkenburgi birtokának tuffás talajában megteremtette évek odaadó, fáradságos és áldozatos munkájával a római katakombák

hű másolatait. 1909—1913-ig kiváló művészek dolgoztak a nagyszabású munkán, amelynek fenntartását alkotója gazdag alapítványokkal és tudományos intézményekkel biztosította. A valkenburgi katakombák könyvtára, múzeuma és kiadványai nagy mértékben fokozni fogják a katakombák ismeretét és tiszteletét a keresztény világban.

... A római keresztény régiségek bizottságának katakomba-ásatásainál dolgozó munkásoknak ma is fossor a nevük; azokban a katakombákban, amelyekben nincs állandó őr, ezek kalauzolják a zarándokokat, máshol, mint a leglátogatottabb Calixtus-katakombában, trappista barátok a vezetőink. Vékony gyertyafonat pislákol a kezünkben, a gyenge kis fénypont alig-alig világít meg egy-egy loculust, egy-egy feliratot ... Valami lelket megejtő csend borul fölénk, nagyszerű érzések egész áradata ejt rabul ... Ezer és ezer nyitott sír ... emitt egy szarkofág, benne üveg alatt a halott, még hosszú haja egész épségben megvan ... aztán egy egészen ép galéria, felbontatlan sírokkal, festmények és feliratok, amelyekről egy eljövendő boldog élet olthatatlan hite árad, zúg, harsog felénk ... Ez a zengő némaság felemeli a lelkünket s mindennél meggyőzőbben hirdeti, hogy ez az óriási temető, sötét folyosóival, nem a halálnak, hanem a diadalmas életnek, az örök feltámadást sóvárgó krisztusi igéretnek ragyogó mennyei városa ...

És ugyanez az igézet nyűgöz le, ha elnézzük a katakombák festményeit, amelyek a maguk kezdetleges eszközeivel, dadogó nyelven, de a századok viharzását túlharsogó zengéssel hirdetik keresztény őseink kegyeletét, a feltámadás és a túlvilági élet örök hitét. A mértani díszek, idomok, virágfűzérek, körök, gyöngy- és szalagdíszek, tájképek, oszlopok, lepkék hozzátartoztak a pogány művészet ornamentikus közkincséhez s mindezt egész terjedelmében átvette a fiatal keresztény művészet is, mert természetes, hogy a katakombák első művészei csak pogány, vagy a pogányságból újonnan áttért festőmesterek lehettek. Már pedig az első évtizedekben nem volt még idő és mód önálló keresztény festőművészet kialakulására. Természetesen ezek közt a pogány ornamensek közt sok olyan is volt, amely szimbolikus értelmet rejtett; megtaláljuk a katakombákban is a lélek szimbolumait: a lepkét, a gyíkot, az emberfejet, a madarat. Az ókeresztény művészetnek alig van még egy motívuma,

amely oly sokszor és oly nagy változatosságban fordulna elő, mint a madár, különösen pedig a galamb; ez lesz lassankint egyedüli képviselője a katakomba-festészetben a léleknek; mellette még a páva szerepel sűrűn a halhatatlanság szimboluma gyanánt.

Már egészen a szimbolika szolgálatában állnak a szüreti jeleneteket és lakomákat ábrázoló képek: mind a túlvilági boldogság örömeinek jelképe. Különösen a lakoma-jelenetek érdemlik meg figyelmünket; félkörben húzódó asztalnál rendesen hét személy ül, előttük kenyerek, tálak, poharak, halak, szárnyasok, nyúl; a szereplők száma s az ételek, italok és az egész jelenet beállítása gyakran változik. Van olyan lakoma-jelenet, amelyen kiváló kutatók véleménye szerint felismerhető a szentmise áldozat leglényegesebb része: a kenyér és bor átváltoztatása.

Ugyancsak szimbolikus értelem hordozói a katakomba-festményeken nagy számban szereplő bárányok; a bárány valósággal tipikus állat; néha magányosan szerepel, néha párosával, szimmetrikusan, néha pedig csoportosan, a kép közepén pedig majdnem mindig ott van a fejősajtár. Hogy az ilyen képek szimbolikus értelme világossá legyen előttünk, elég arra gondolnunk, hogy Krisztus Urunk bárányoknak nevezte híveit. A bárány azonban legtöbbször a pásztorral együtt szerepel a katakomba-festményeken. A jó pásztor maga Krisztus, aki életét adja az ő juhaiért; ha elvész egy, vállain hozza vissza, s nagyobb öröme van az egy eltévedt, de megtalált bárányban, mint egész nyájában. A katakombák festményei, a szarkofágok domborművei, sőt egy ókeresztény szobor is úgy ábrázolja a jó pásztort, amint vállán hozza az eltévedt juhot. Néha nem a vállán tartja a juhot, hanem mellette áll a megkerült bárány, egy vagy kettő, középütt a fejősajtár, a pásztor kezében a pásztorbot.

Ép ilyen kedvelt motívuma a katakomba-festészetnek a hal, az ókeresztény szimbolikában Krisztus legkedveltebb jelképe. A hal görög nevének mind az öt betűje Krisztus egy-egy nevének kezdőbetűjét rejti, a régi keresztény hagyomány értelmezése szerint (Jézus Krisztus Isten Fia Üdvözítő). Ezenfelül bizonyára a bibliai csodálatos halszaporítás emléke is hozzájárult ahhoz, hogy a katakombák művészei hamarosan Krisztus szimboluma gyanánt fogták fel és használták a halat. A katakomba-festményeken gyakori a hal és kenyér együttes ábrázolása, sőt a Szent Calixtus-katakomba úgynevezett szentségkápolnáiban olyan ábrázolás is előfordul, hogy a hal kosárban hátán hozza a kenyeret és a bort, amit

minden erőszakosság nélkül úgy magyarázhatunk, hogy Krisztus hozza híveinek a lelki táplálékot, az Oltáriszentség kenyerét és borát. Tekintélyes katholikus tudósok kételkednek ennek a magyarázatnak a helyességében, azzal a megokolással, hogy a katakombák minden festménye a halotti szimbolika szolgálatában áll. Azonban mi szívesen ragaszkodunk ehhez az értelmezéshez és jogunk is van hozzá, mert bebizonyíthatólag vannak a katakombáknak bőven olyan festményei is, amelyek a halotti szimbolikával semmiféle vonatkozásban nem állanak. Ilyen például a napkeleti bölcsek imádása, Mária a gyermek Jézussal, vagy hogy a szentségek körében maradjunk: a kenyér átváltoztatása bizonyos lakomajeleneteken, vagy Krisztus keresztelése.

Különben pedig meglep bennünket a festményeknek ebben a csodálatos galériájában az a páratlan leleményesség, amellyel az ókeresztény művészek a szentírás roppant anyagából mindig ki tudták választani éppen azokat a jeleneteket, amelyek valamiképpen összefüggésbe voltak hozhatók a halállal, a feltámadással és a túlvilági élettel, a megújulással, a lélek megtisztulásával. Íme: Dániel sértetlenül kerül ki az oroszlánok veméből, a három ifjú a tüzes kemencéből, Noe is épségben menekül az özönvíz borzalmaiból, Jónás pedig a cethal gyomrából. Főleg a Jónás-ábrázolások gyakoriak és rendesen három részben ábrázolják Jónás történetét: az első képen Jónást a hajósok a tengerbe dobják, amelyen már közeleg a szörnyeteg, hogy elnyelje; a másodikon a cethal kidobja gyomrából; a harmadikon pedig Jónás a hirtelen nőtt tök árnyékában a zöld lugasban pihen. Lehetetlen fel nem ismerni e három részben a halálra, a feltámadásra, a túlvilági boldog életre való világos vonatkozást. Ugyancsak a túlvilági megenyhülésnek jelképezője a mannaesőt ábrázoló festmény és Mózes, amint vizet fakaszt a sziklából; ezt az utóbbi jelenetet a szarkofágokon is gyakran viszontlátjuk. Az Új-Szövetségből vett ábrázolások ugyanebben a gondolatkörben mozognak: Lázár feltámasztása, a vaknak, a bélpoklosnak, az ördöngösnek meggyógyítása mind a feltámadásnak és a lelki megtisztulásnak a szimbolumai.

Krisztus Urunkat a régebbi katakomba-festmények szakálltalan ifjú, a későbbiek szakállas férfi alakjában ábrázolják. Több képünk van, amelyeken Krisztus emelvényen ül, mennyei dicsőségében, kezében irattekercs jelzi tanítói méltóságát, körülötte tanítványai s előtte rendszerint a halott, aki ítéletre jelent meg. A halottakat a katakombák művészei rendesen

imádkozásra tárt karokkal (orante) s legtöbbször üdvözültek és szimbolumok társaságában ábrázolják. A vértanúság ábrázolása az V. század előtt nem fordul elő. Ellenben igen korai katakombaképek ábrázolják már magát a halottat mindennapos foglalkozásai közben, hivatása gyakorlásában, legtöbbször beszédes szimbolumok kíséretében, például pálmafával, horgonnyal. A halottak ábrázolása néha meglepően mutatja az arcképszerű hűségre törekvést.

A katakombák művészei a szűk és gyéren világított folyosókon vagy sírkamrákban igen egyszerű eszközökkel dolgoztak; freskóikat rendesen magára a fehér falra festették, vörös vagy sárga alapot csak ritkán találunk. A rajz az első századokban jobb, később mindinkább hanyatlik, ép úgy, mint a kivitel gondossága is; a színek megválasztásában és a kidolgozás tökéletességében jóval elmaradnak a katakomba-képek a pompejibeli falfestmények javarésze mögött. Ha még számbavesszük a katakomba-festők anyagi eszközeinek elégtelenségét, bámulatosnak kell mondanunk azt a munkát, amelyet végeztek. Valósággal új művészetet kellett teremteniök s ezt eleinte a pogány sírművészet hagyományainak, később pedig a biblia és a keresztény tanítás kínálkozó tárgyainak oly ügyes felhasználásával teremtették meg, hogy a művészet történetében minden időkre különálló irányt képviselnek, bár eléggé sajnálatos, hogy egyetlenegynek a nevét sem ismerjük.

Most, hogy meghallgattuk, mit beszélnek a századok a néma város csodáiról, gyújtsuk meg, testvérem, a vékony gyertyafonatot és szálljunk le a mélybe, hallgatni a szent sírok szavát...

A CSÁSZÁR KATONÁI

Szent Priscilla katakombájába vezet legelső utunk, a legrégibb római keresztény temetőbe. Valamikor annak a Pudens szenátornak a birtoka volt ennek a katakombának a területe, akinél Szent Péter apostol barátságos otthonra talált. Ennek alsó rétege minden bizonnyal azonos azzal a hellyel, ahol Szent Péter apostol keresztelt. Nevét Pudens szenátor anyjától, Szent Priscillától kapta. Itt nyugodott a Szent Páltól emlegetett Aquila

és Prisca, Szent Pudentiana, Praxedis, hét szent pápa, köztük Sylvester, akinek sírja felett gyönyörű bazilika épült, mikor ez a katakomba lett a IV. század folyamán a pápák hivatalos temetkezőhelye. Ide temetkeztek a legelőkelőbb keresztény főnemes családok is, többek közt az Aciliusok, akiknek sírkamrája még ma, romjaiban is hangosan tanúskodik az egykori ragyogó pompáról. És ebben a katakombában van a három apsisban végződő híres Görög Kápolna, amely onnan kapta nevét, hogy két görög feliratot találtak benne. Megmaradt még remek stukkódísze és egész sor szimbolikus festménye, köztük a híres „Kenyértörés", vagyis a szentmise leglényegesebb részének első és eddig egyetlen ábrázolása. A mennyezet díszes ornamentikája keretezi az érdekes Mária-képet: Mária és a gyermek Jézus mellett ott áll Izaiás próféta és egy csillagra mutat, amely az Izraelben támadott új fényességet szimbolizálja. Ez a festmény a II. századból származik és így a legrégibb Madonna-ábrázolás a keresztény művészetben.

Ősi hagyományoktól megszentelt földön járunk, testvérem, ha visszatérünk a Héttemplom Útjára és lemegyünk a Commodilla-katakombába, amelynek területét 200 körül egy Commodilla nevű hölgy adományozta az egyháznak. Ebben a katakombában Siricius pápa földalatti bazilikát építtetett Felix és Adauctus vértanúk tiszteletére, akik itt nyugodtak s akiknek sírját Szent Damasus pápa verses felirattal ékesítette. A bazilika VI. századi festményei épségben megmaradtak: Krisztus a földglóbuson ül és átadja Szent Péternek a mennyország kulcsait; másik képen Szent Pál, a katakomba két szent vértanújával; egy harmadik képen a Madonna a két szent vértanúval; Szent Adauctus egy imádkozó asszony fején nyugtatja kezét; a felirat elárulja, hogy ez az asszony Turtura, aki 26 éves korában özvegyen maradt és még 36 évet élt tisztes özvegységben: a fia temettette el itt a szent vértanúk közelében. Különös áhítattal járjuk be ennek a katakombának egyik folyosóját, amelyet egészen a legutóbbi időkig fal zárt el s ennélfogva sírjai teljes épségben megmaradtak. Itt ősi állapotában látunk egy ókeresztény katakombát és szívünket-lelkünket édes hangulattal tölti el ennek a helynek zengő magányossága, ódon szentsége, és képzeletünk s áhítatunk szárnyain a hősi mult áldott századaiba röpít az emlékezés . . .

Szálljunk le mégegyszer, testvérem, a Héttemplom Útjának áldott földjébe, ahol Szent Nereusnak és Achilleusnak Siricius pápától épített

egykori bazilikája emelkedik ki a földből. A bazilika sokáig romokban hevert, csak 1874-ben ásták ki és 1899-ben múzeummá alakították. Az egyik oszlopon még felsejlenek a Szent Achilleus kivégzését ábrázoló ódon festmény körvonalai, egy-két törött márványkorlát s az egykori oltár oszlopai emlékeztetnek még a régi pompára. A szentélyben az egykori oltár helyén három üres sír: itt nyugodtak egészen a VIII. századig Szent Nereus, Achilleus vértanúk és Szent Petronilla tetemei, aki a legenda szerint Szent Péter leánya volt.

Még megvannak Damasus pápa egykori márványtáblájának töredékei, amelyen áhítatos versekben magasztalta az itt nyugvó hős vértanúk dicsőségét. Nereus és Achilleus a császár katonái voltak; derekasan megállták helyüket a csatákon a császár szolgálatában, de azután felismerték az isteni igazságot, az igaz hitre tértek és még nagyobb bátorsággal vallották meg hitüket az üldözések viharában s még hősiesebben harcoltak és haltak meg Krisztusért. Itt temették el őket, ebben a földben, amelyet Domitilla, a Flavius-császárok leánya ajándékozott egyházának.

Testvérem, a Domitilla-katakomba a császári leánynak s a császár keresztény katonáinak örökké szent temploma.

Ó ha itt járhattunk volna az V. században, mikor a pompás háromhajós bazilikában zengett a kórus áhítatos éneke! Csodálatos lehetett ez az előcsarnokos, háromhajós bazilika, amelynek csak a fedele látszott ki a földből: alapjai mélyen a föld alatt szent vértanúk hamvait ölelték körül. Maga a katakomba egyike a legrégibb római keresztény temetőknek: már az első század vége felé használatban volt, mint az ebből a korból maradt, Pompeji stílusára való, egészen pogány díszítő jellegű festményei elárulják. De ha ma némán hallgatnak is falai és folyosói, annál ékesebben beszél az a 900 felirat, amely innen előkerült. Régi századok áhítatos buzgósága dobog ezekben a drága feliratokban, amelyeknek mindegyike egy-egy gyöngéd üzenet a messze mult ragyogó ködéből.

Az egykori bazilika apsisa mögötti sírkamrában falfestmény ábrázolja az itt eltemetett Venerandát; a festményen Szent Petronilla vértanú bevezeti az elköltözöttet a mennyekbe. Innen a folyosók a katakomba legősibb részeibe vezetnek bennünket, majd kisvártatva széles folyosón kijutunk a szabadba és akkor szemünkbe tűnik az eredeti katakombának nyerskő bejárata, amelyet még az első században Flavia Domitilla építtetett. Balra a temető őrének lakása, jobbra nagyobb terem, benne kő-

padok: itt gyülekeztek keresztény őseink a halotti ünnepekre. Benn a katakombában a folyosót jobbra-balra fülkék szegélyezik, amelyekben a Flavius-dinasztiának keresztény tagjai nyugodtak. A falakon bibliai tárgyú és szimbolikus értelmű festmények: Dániel az oroszlánbarlangban, Noe, lakoma hallal és kenyérrel, Krisztus és az apostolok, Krisztus a mennyei trónuson, körülötte tanítványai, másik képen Krisztus Szent Péterrel és Szent Pállal, a napkeleti bölcsek imádása.

Ebben a szent labirintusban, amely a Domitilla telkén ásott különféle földalatti temetők összekapcsolásából keletkezett, az első keresztény század tiszteletreméltó és szent emlékei környeznek léptennyomon. Minden kő, minden felirat, minden szarkofág, minden töredezett kis olajlámpa a szent hajdan varázsos hangulatával önti el lelkedet. A császár leányának nagylelkűségét áldja minden sír, minden kép, minden folyosó, Szent Péter vértanú leányának lelke lebeg az évezredes holtak emléke felett, és a császár katonáinak: Krisztus katonáinak dicsősége sugárzik a sötétség sűrű fátyola mögött. Szívjuk magunkba elmúlt századok szentségének illatát, és míg a libegő gyertyalánggal kezünkben fölfelé haladunk a szent sírok áhítatos csendjéből, vigyük magunkkal zarándokutunkra édes és vígasztaló emlékül keresztény őseink lángoló hitének és buzgóságának tüzét, amely feltör a századok távolából, mint a két hős keresztény katona bazilikája a katakombák néma éjjeléből . . .

PÉTER HÁZA

Szent Sebestyén bazilikája alatt, a Via Appia mentén húzódnak azok a katakomba-folyosók, amelyek Róma valamennyi katakombája közül egymaguk voltak hozzáférhetők az egész középkoron át, mikor a többi mind a feledés homályába merült. Itt mindig égtek a mécsek, itt mindig sűrű rajokban ájtatoskodtak a zarándokok. És a zarándokok elsősorban nem Krisztus hős katonájának, Szent Sebestyénnek sírját látogatták, hanem azt a félköralakú sírkamrát, amely a szent hagyomány szerint egy ideig a két apostolfejedelem nyugvóhelye volt

Régi legendák beszélik, hogy egy időben az a hír terjedt el Róma keresztényei között, hogy a keleti egyházak el akarják raboltatni a két

szent apostol holttestét. Ennek a hírnek hatása alatt kihantolták a két szent tetemet és átvitték a Szent Sebestyén-katakombába, amelyet biztosabbnak tartottak, annál inkább, mivel meggyőződésük volt, hogy ha a keletiek a szent tetemekért jönnek, bizonyosan eredeti nyugvóhelyükön fogják azokat keresni: Szent Pétert a Vaticanuson, Szent Pált az ostiai út mentén. A történeti valóságot ma sem tudjuk kihámozni a századok avatag rétegei alól; meglehet, hogy az apostolok eredeti nyugvóhelyét csakugyan valami veszedelem fenyegette, meglehet, hogy a vatikáni és az ostiai út menti temető szűk lett az egyre szaporodó zarándokok befogadására, meglehet, hogy a III. század üldözéseinek viharaiban a keresztények védettebb helynek tartották a Via Appia melletti temetkezőhelyet: elég az hozzá, hogy a két szent apostol holttestét csakugyan átszállították a Szent Sebestyén-katakombába. Innen kezdve a pápák is mind ide temetkeztek.

És innen kezdve a Szent Sebestyén katakomba századokon át a keresztény zarándoklatok legszentebb helye volt.

Egészen a legújabb időkig úgyszólván egyetlen nevezetessége volt ennek a katakombának az úgynevezett Platonia, az a félköralkú sírkamra mintegy öt méternyire a föld alatt a Szent Sebestyén bazilika apsisa mögött, amelyet a hagyomány a szent apostolok nyugvóhelyének tartott. Ezenkívül alig volt egyéb, ami a hívőket vonzotta volna; egyetlen érdekessége volt az a festmény, amely Krisztus születését ábrázolta: a jászolban feküdt a glóriával övezett isteni gyermek, mellette ökör és szamár; ritka kép, amelynek azóta sem akadtak párjára a katakombákban; ma már alig látszik belőle valami.

Tehát a Platonia volt a zarándoklatok szenthelye. Ez a sírkamra csak félig volt a föld alatt: teteje kimagaslott a földből, boltozatos mennyezetén két nagy ablak ontotta a világosságot. Közepében oltár állott és ál ma is, alatta a márványlapokkal kirakott Confessio, amelyben a hagyomány szerint a két apostol holtteste nyugodott. Köröskörül a falban tizenhárom íves sírfülke, mindegyik három-három halott számára. A hagyomány azt tartotta, hogy miután az apostol oktetemeit ismét visszavitték eredeti nyugvóhelyükre, más szenteket temette kezekbe a sírfülkékbe. A IV. században Szent Damasus pápa verses feliratot helyezett el ebben a sírboltban, amelynek egyik kifejezése azt mondja, hogy „itt laktak" az apostolok. A sírkamra falán egy graffito (bekarcolt felirat) így hangzik: „Péter háza".

Ezek az adatok csak megerősítették a hagyományt, hogy valamikor csakugyan itt nyugodott a két nagy apostol holtteste. Az 1919-ben végzett ásatások azonban a Platonia közelében tizenhárom méter mélységben újabb sírkamrát tártak fel, amelyhez 32 lépcső vezet le: ennek a falai telisteli vannak bekarcolt feliratokkal, amelyeken a jámbor zarándokok a két szent apostolhoz fohászkodnak. Így nyilván kiderült, hogy ez a földalatti sírkamra volt az apostolok nyugvóhelye s a Platonia csak emlékmű volt, amelyet később emeltek ájtatosságok céljaira, mert a nehezen hozzáférhető és szűk sírkamra alkalmatlan volt istentiszteleti célokra. A sírkamrához a szeretetlakomák céljaira szolgáló terem csatlakozott (Triclia), míg fenn a Platonia fülkéiben az apostolok szobrai voltak felállítva. Odalent nyugodtak tehát ideiglenesen a szent apostolok tetemei, míg itt fenn, a Platoniában a jámbor zarándokok ájtatoskodtak sírjaik felett.

Máig sincs teljes bizonyossággal kiderítve, hogy mért hozták ide s mért vitték ismét vissza eredeti nyugvóhelyükre a két szent apostolt; de annyi bizonyos, hogy jó ideig itten nyugodtak és ilyen értelemben valóban igaza volt annak a zarándoknak, aki ezt a helyet Péter házának nevezte.

Szent Péter sírja felett ma a világ leghatalmasabb székesegyháza ragyog: egykori sírja a földalatti néma város szívében hallgat. Ha áhítatos lélekkel térdelünk a mélységben Péter egykori házának nyirkos kövein, körüllebeg a századok örök kegyelete, mintha millió zarándok himnusza csengene fülünkbe, és egyszerre úgy érezzük, hogy a sötét sírkamra kopott falai felragyognak és Péter egykori szerény háza mennyei fényességben feltündöklik a katakombák éjszakája felett..

A FEHÉR BÁRÁNY

Szent Ágnes bazilikájának liliomos ragyogásából szálljunk le a baloldali mellékhajó lépcsőjén a katakombába, amelyben valamikor Isten fehér báránykájának vértanú testét szerető kezek nyugovóra helyezték.

A hófehér szűz katakombájának folyosói mintegy 1600 méter hosszúságban, tizenegy méter mélységben húzódnak a föld alatt; keskenyek és alacsonyak, a sírfülkék is kicsinyek, jelentékenyebb festmények nincsenek bennük; nyilván a szegények temetője volt ez. Sokszorosan kár-

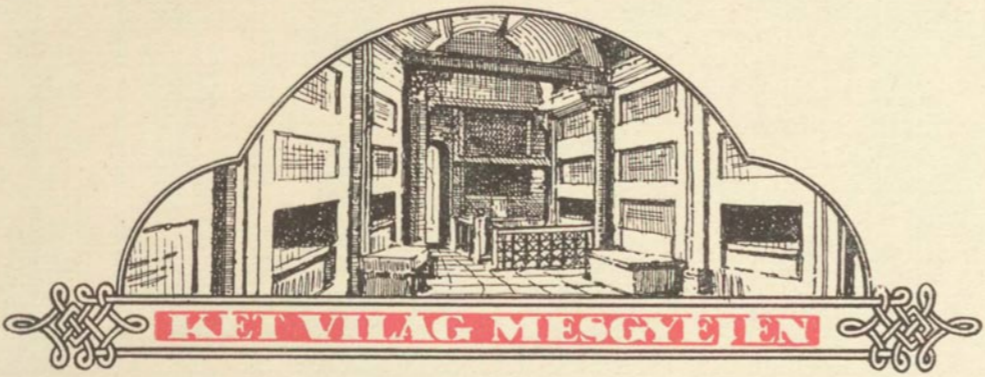
pótol azonban a katakomba szegénységéért az a néhány felirat, amely innen előkerült és mutatja, hogy a katakomba már az első keresztény században használatban volt. És kárpótol az, hogy a sírok javarésze épségben, zártan maradt ránk. Így tiszta fogalmat kapunk egy ókeresztény katakomba ősi állapotáról.

Találtak nyitott sírokat is, és bennük a halottak csontvázait; az egyik fehér gyolcsba volt burkolva és mésszel leöntve; egy ifjú csontváza mellett aranyhímes szövet maradványaira bukkantak. Meglepnek az egyik sírcsoportban a feliratokon a Phoebilla, Narcissus, Crescens, Paula nevek, amelyek mind Szent Pál leveleiben fordulnak elő; 54 ilyen sír van itt egymás mellett: nyilván a híveknek egyik csoportja, amely különösen tisztelte Szent Pált és őt vallotta védőszentjének.

Az egyik folyosón meglep egy sírkamra, amely apsisban végződik: nyilván egyike azoknak a fülkéknek, amelyekben emléknapokon vagy szükség esetén szentmisét tartottak. Általában mindenütt kevés itt a kép; a sok pecsét és álló vagy fekvő keresztjel a fossorok jelzése; a feliratok rendkívül szűkszavúak és legtöbbször csak a nevet adják; az egyik sír felett mozaikon volt ábrázolva a halott, a mozaik azonban már majdnem egészen elpusztult; a legérdekesebb valamennyi közt az egyik sír márvány zárólapjába vésett Krisztusmonogramm, s felette a kenyér és a hal; ennek az ábrázolásnak szimbolikus értelme világos: Krisztus hozza a mennyei kenyeret a hívőknek.

Közvetlenül a Szent Ágnes katakomba mellett volt egy pogány temetkezőhely, amelyet a keresztények valószínűleg már a II. században bekapcsoltak a katakombába és annak falaiba újabb sírokat vágtak. Ez az első példánk arra, hogy a keresztények egy felhagyott pogány temetkezőhelyet birtokukba vettek.

A Szent Ágnes katakomba sírjainak száma majdnem hatezer; ezek közül 860 felbontatlan. Ősi temető ez, testvérem, s akármilyen szegényes és dísztelen is, az Egyháznak egyik legdrágább kincsét rejti: lenn, mélyen a bazilika főoltára alatt nyugszik immár több mint másfélezer éve az ezüstkoporsó, benne a fehér báránynak és Szent Emerentiának áldott hamvai. Ennek a kincsnek ragyogása áttör a katakomba néma és fekete éjszakáján és fehér fényben szikrázik a mennyei liliomszál ódon temploma felett. Az ősi katakombából hozzuk fel magunkkal szent útravalóul a hófehér bárányka csendes temetőjének lelket megejtő édes hangulatát...

KÉT VILÁG MESGYÉJÉN

Szent ének zendül odalenn a csendesség házában . . . Jer velem, testvérem, siessünk le a meredek lépcsőn Szent Calixtus katakombájába.

Nem vagyunk egyedül. Itt a Via Appia alatt, a legnagyobb és egykor legpompásabb római katakombában, vértanúk, pápák és szentek évezredes nyugvóhelyén most Róma lelke lobog, Róma szíve dobog . . .

A vértelen áldozat titkát ünneplik odalent. Szentmise van a katakombában.

A hideg őszi napfény sápadtan ömlik el a sötét ciprusokon, megaranyozza a kis kápolnát, amely a trappisták kertjében áll és valamikor Szent Cecilia és Szent Sixtus pápa emlékének volt szentelve. Ma modern oltár áll benne és a reggeli nap sugarai a katakomba-kutatás nagymesterének, G. B. de Rossinak márvány mellszobrát símogatják . . .

Hagyjuk itt az őszi sugárzást és siessünk le Szent Cecilia sírkamrájába, ahol már hangzik a szentmisére hívó csengettyű szava. Egyházi és világi méltóságok szoronganak a szűk sírkamrában, amely gyertyák fényességében fürdik; a falakon ódon festmények válnak ki a százados feketeségből: Krisztus felséges feje, Szent Orbán és Szent Cecilia, akinek egykori sírja ma oltár, rajta fehér terítők, aranyszövetek, drága kehely. Az oltár alatt az egykori sírfülkében fekszik Krisztus szent jegyesének szobra, úgy amint Maderna az ősi szarkofágban látta: földnek fordított arccal, imádságra kulcsolt kezekkel. A szobor hófehér márványa szikrázva csillan meg a gyertyák ragyogásában . . .

Felejthetetlen, áldott, édes hangulat . . . Szívd a szívedbe minden atomját, idd fel szomjas szemeddel minden sugarát és hallgasd remegő

lélekkel amint a titkos áldozat szárnyaló áhítatában földöntúli hangokon, földöntúli gyönyörűségekről zeng a márványszobor a földalatti sugárzásban, mint ahogy valamikor megzengettek a Memnon-szobrok Egyiptom hajnali fényözönében . . .

Zengő kövek: öleljetek magatokhoz mennyei titkos harmóniátok örök melódiáival . . .

Szentek és pápák hatalmas temetője ez, testvérem. Az az alig 75 méter hosszú és 30 méter széles telek, amely alatt az eredeti Calixtus-katakomba öt emelete a földbe mélyed, ma messze ágazó földalatti temetők főbejárata. Valamikor csak az e telek alatt lévő temető viselte a Calixtus nevet, mert Szent Calixtus szerezte meg a 200. év táján diákonus korában ezt a telket a temetővel együtt az egyház számára; addig magántulajdon volt, akkor került a pápák fennhatósága alá. Azóta beleolvadt Szent Balbina szűz és vértanú, Szent Marcus pápa és Szent Marcus és Marcellianus vértanúk katakombája is, úgy hogy ma négy katakomba egyesül Szent Calixtus neve alatt. Hozzájuk csatlakozik még Lucina kisebb temetője, amelyben Cornelius pápa nyugszik; sírjának magas boltívekben végződő pillérein VI. századbeli festmény örökíti meg más három pápa társaságában Corneliust, gazdag egyházi ruhában, fején a szentek glóriájával, kezében bibliával. Lucina temetőrészének festményei között különösen megragadó az Oltáriszentség ábrázolása: két hal egymással szemben, mindegyiknek hátán kosár, a kosárban kenyér, fonatán átcsillan a bor vörössége. Ismerjük a drága szimbolumot: Krisztus hozza a mennyei eledelt híveinek . . .

Az ugyancsak a San Callistóhoz csatolt Marcus és Marcellianus katakombában 1903-ban fedezte fel a katakombák ma is élő nagy tudósa, Wilpert a két szent vértanú sírját; a sírkamra márványoszlopainak töredékei még megvannak, a festmények azonban majdnem teljesen elpusztultak; az egyik festmény Szent Perpetua látomását ábrázolja: a mennyei létrát, amelynek tövében a sárkány igyekszik elrettenteni Istennek szolgáit az ég lépcsőjétől. Ugyanitt állunk meg hálás emlékezéssel Szent Damasus pápa sírboltjában; a katakombák zarándokainak szívében örökre él a szent pápa emléke, mert ő volt az, aki fénybe és ragyogásba vonta a szentek sírjait és szívhez szóló verseivel szította a zarándokok áhítatát.

Amint a Calixtus-katakomba mai bejáratán lejutunk a föld alá, utunk a pápák sírboltjába torkollik. Tizenhárom pápa hamvai nyugodtak itt,

köztük II. Szent Sixtus, akit Valerianus császár poroszlói éppen akkor rohantak meg, mikor a szentmise áldozatot bemutatta; a vad pribékek diákonusaival együtt lemészárolták a szent pápát, akit hűséges hívei itt külön fülkében temettek el. Hosszú időkön át a zarándokok különös kegyelete övezte a vértanú pápa sírját; a sírkamra falain ezernyi bekarcolt felirat tanúskodik jámbor tiszteletükről. Damasus pápa fejedelmi fénnyel díszíttette fel a pápák sírboltját; tündöklő márvánnyal vonta be falait, oltárt állított, áttört márványkorláttal kerítette el a papság számára fenntartott helyet és gyönyörű feliratos márványtáblát helyezett el a háttérben.

Közvetlenül a pápák sírboltjából nyílik Szent Cecilia egykori sírkamrája, ahonnan Paschalis pápa 818-ban a drága tetemet a szent szűznek egykori házába, illetőleg a fölé emelt pompás bazilikába vitette. A falon az egyik festmény Szent Ceciliát ábrázolja, imádságra tárt karokkal, a mennyei édenkert virágai között; a másik festmény Szent Orbán pápát örökíti meg, aki a legenda szerint Szent Cecilia vőlegényét és sógorát megtérítette és megkeresztelte. Mellette egy fülkében Krisztus mellképe, amely előtt az ősidőkben örökmécses égett...

A pápák sírboltjából kijövet balra kanyarodunk és pár lépésnyire elérjük az úgynevezett szentségkápolnákat. Hat sírkamra viseli ezt a nevet, mert festményeik, amelyek a II. századból származnak, már a legrégibb katakombakutatók felfogása szerint is a katholikus egyház legmélységesebb értelmű hittételeit és szentségeit példázzák. Mózes vizet fakaszt a sziklából: a kereszténység kegyelme, amely Krisztusból, az élő víz kősziklájából fakad. Péter csodálatos halfogása: a keresztségben megtisztult ember megmentése az egyház számára. A lakoma: az Oltáriszentség; a köszvényes meggyógyítása: a lélek megtisztulása a bűnbánatban; Izsák feláldozása: az Üdvözítő véres áldozatának szimboluma; Jónás és Lázár története: a feltámadás hitének jelképe; az asztal, rajta hal és kenyér, mellette egy házaspár: a keresztény házasság apoteózisa. Gyönyörű képe ennek a sorozatnak a tengeri vihar: az elemek tombolásában a hajó egyik utasa ég felé tárja karjait és imádkozik a mennyei segítségért, és íme, a felhőkből glóriás fejű ifjú mellképe bukkan ki és kezét az imádkozó fejére helyezi: Krisztus, aki a bűnök és veszedelmek orkánjában nem hagyja el azt, aki hittel esedezik az ő mennyei segítségéért.

A szentségkápolnák közelében találjuk Szent Eusebius pápa sírboltját, amelyet Damasus remek felirattal ékesített, szemben pedig Cajus pápa

sírját, amelynek görög felirata darabokra törve maradt meg. Akármerre jársz ebben az óriási földalatti temetőben, szentek és pápák, hitvallók, szűzek és vértanúk sírjai között visz utad. Képzeld el ezt a földalatti várost a Damasus-korabeli ragyogásban, vagy akár az V. század elején, mikor itt járt Spanyolországból a nagy keresztény költő, Prudentius és ámulva látta a fejedelmi pompát a vértanúk sírboltjaiban és büszkén nézte az ezer meg ezer zarándokot, akik a világ minden részéből seregestül tódultak az apostolok, szentek és vértanúk sírjaihoz. Ő háromszor, négyszer és hétszer boldogok, — kiált fel — akik naponta csókolhatják a szentek küszöbeit és áhítattal imádkozhatnak a néma város titokzatos csendjében, mennyei ragyogásában . . .

Testvérem, ennek a katakombának minden köve, minden porszeme nagy idők történetének tanúja. Valamikor Calepodius temetőjének hívták ezt a földalatti sírvárost; Calixtus pápa (217—222) nevéhez fűződik keresztény egyházi tulajdonba jutása; 1849-ben ennek a katakombának a felfedezésével kezdi meg G. B. de Rossi a modern katakomba-kutatást és azóta nyílnak meg sorra keresztény őseink földalatti szenthelyei, hogy új oltárai legyenek a kegyeletes zarándoklásnak, lángoló oltárok, amelyeknek fénye és melege besugározza az egész katholikus világot.

Azóta a trappista atyák szent kertjében, amely Szent Calixtus földalatti városa felett virul, hatalmas ciprusok kettős sora áll őrt a szentek és vértanúk csendes sírhelyei felett. Ha megállunk itt, a gyönyörű fasorban, egyik végében feltűnik a Via Appia roppant pogány kolosszusa: Caecilia Metella síremléke; és ha a fasor másik vége felé pillantunk, tengelyében ragyogva és büszkén tündöklik a San Pietro gigászi kupolája.

A pogány Caeciliától a keresztény Cecilián át Szent Péter diadalmas dómjáig: testvérem, szívet dobogtató csodálatos szimbolum!

Két világ mesgyéjén a vértanúk . . .

Ezt dobogja szívünkbe Róma szíve, a néma város, amely túl a századokon és évezredeken minden harsonánál ércesebben zengi Krisztus dicsőségét.

. . . És ezzel a csodálatos akkorddal szívünkben, lelkünkben a szent Róma zengő muzsikájával búcsúzunk az örök város drága követeitől.

Királyi város, lángoló dóm, Isten veled!

Isten veled, szűzek és mártírok mennyei városa!

Édesanyánk, Isten veled!

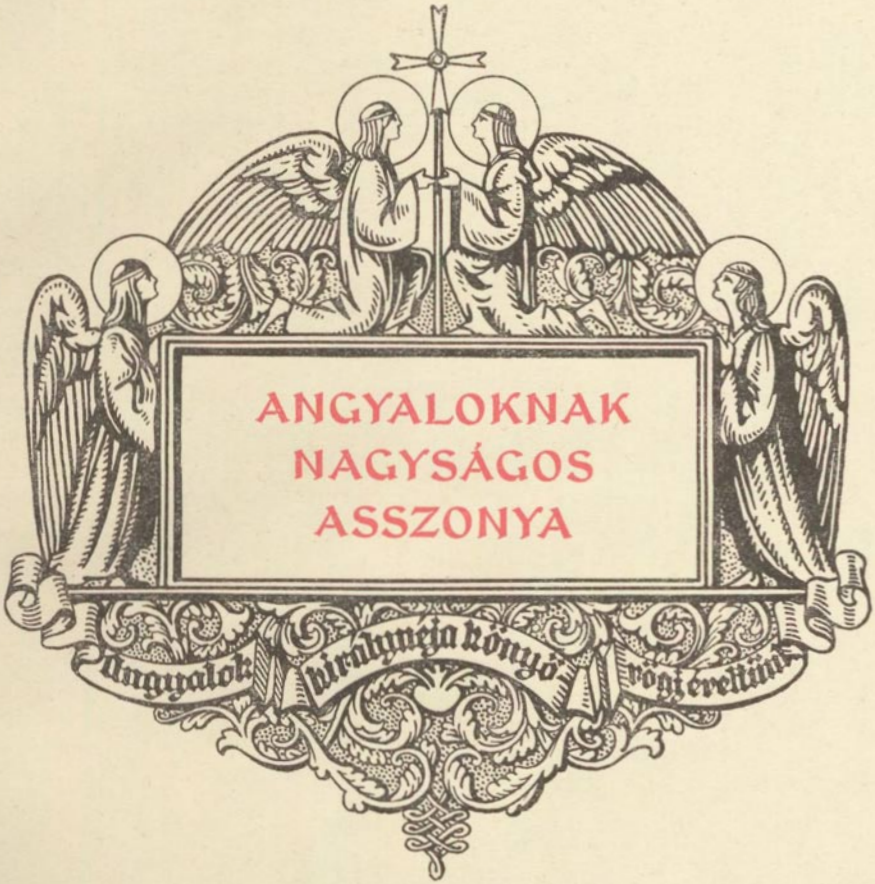

Phot. Alinari.

ÉN VAGYOK A SZEPLŐTELEN FOGANTATÁS.

Ciseri festménye.

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

ANGYALOKNAK
NAGYSÁGOS
ASSZONYA
Angyalok
királynéja könyörögj értünk

Angyaloknak nagyságos Asszonya,
Úr Jézusnak boldogságos szent Anyja,
Mennyországnak szépséges ajtója
Paradicsomnak nagy szélös kapuja!

Asszonyoknak szépséges tűköre,
Férfiaknak tisztes győzedelme,
Halottaknak ő nagy híedelme,
Ördögöknek ő nagy töredelme.

ÉNEK A SZŰZ MÁRIÁHOZ. 1508.

Hozzatok virágot, harmatos rózsát, illatos jázmint, fehér liliomot, és szórjátok lábai elé a virágok fehér Asszonyának, Máriának, a Titkos Értelmű Rózsának!

Gyújtsatok fényt, szelíd gyertyát, lobogó szövétneket, lángoló üstököst, és vonjátok ragyogásba a fényesség fehér Asszonyát, Máriát, a Hajnali Szép Csillagot!

Zengjetek éneket, drága dalt, halk himnuszt, olvadó melódiát, és köszöntsétek szent harmóniákkal a szférák fehér Asszonyát, Máriát, a Zengő Arany Házat!

Testvérem, Máriához megyünk.

Tűzoszlopok vezettek zarándokútunk elhagyott állomásain: a Golgota Keresztje, vértanúk máglyáinak haragos lobogása, hitvallók és szűzek

lelkének tiszta lángja, s mostan immár virágos utakra térünk, rózsák illatában, csillagok tündöklésében, himnuszok zengésében Máriához megyünk!

Fonjunk hófehér koszorút, övezzük vele a görcsös zarándokbotot s a szívünkben is rózsák nyíljanak, mécsek gyúljanak, dalok fakadjanak, mikor Máriához megyünk!

És mint a legenda szegény asszonya: vigyük neki szívünket tenyerünkön, égő, dobogó, zengő áldozatul . . .

Míg repeső szívvel lépkedünk a virágos úton, amelynek végében fehéren csillog az Elefántcsont Torony, titokzatos hárfák húrjai zendülnek a szíveinkben és ősi századok dús televénye legendák virágait hinti lábaink elé. Szent emlékezés felhői lengenek körül, látjuk a kereszténység zivataros századait s a szent hit csatatereinek véráztatta talajából látjuk kisarjadni az áhítat és a gyengédség liliomait, a legendák gyöngyeit, amelyek szűzi és szikrázó koszorút fonnak a szeretet és a fájdalom anyjának szelíd homloka köré . . .

Testvérem, míg Máriához megyünk, hallgasd meg, mit beszélnek róla régi századok.

Midőn Isten szent Anyjának földi napjai beteltek, egy imádságos éjszakáján íme angyal szállott le az égből a jeruzsálemi kis házba, amelyben Szent Fia halála óta árva napjait töltötte. És amint a mennyei fényességben Mária édes elragadtatással tekintett a jól ismert égi jelenésre, az angyal hozzálépett, pálmaágat vont elő köntöse alól és átnyujtotta a Szűzanyának.

És Mária megértette a mennyei üzenetet.

Eljött hát az utolsó földi nap, a szenvedések és könnyes kálváriák után íme Szent Fia magához szólítja, az örök fényességbe. Ezen a napon összegyűlnek kis szobájában az apostolok és elfogult szívvel lesik a Szűzanya halkuló lélegzetét. S mire feljő az esti csillag, íme lehunyja pilláit és üdvözült mosollyal ajkán elszenderül. Meghalt.

Lelke felszáll az égbe, ahol az angyalok seregei ujjongó hozsannával fogadják és Szent Fia szeretettel öleli keblére a legjobb és legtisztább földi Anyát, akinél többet asszony nem szenvedett.

Az apostolok csüggedten készülődnek a könnyes temetésre és vállukon viszik a szent testet a sírboltba, a Jozafát völgyén és a Cedron patakán át, az Olajfák Hegye tövébe, ahol a szent Szűz családjának kősírja fehérlik. És egyszerre csak szentségtörő kezek megzavarják a csendes temetést.

A főpapok és a nép elvakult gyűlölete, amellyel valamikor a keresztre juttatták szent Fiát, még most sem csillapodott. A főpap, nagy csődület élén, íme szembejő a temetési menettel és miközben a kaján zsidók fenyegetőn üvöltenek, odalép a koporsóhoz és le akarja taszítani a jámbor halottvivő apostolok válláról.

De jelen van az Úr, a seregek Ura, és hatalmas kezével megvédi szent Anyját a gyalázatos bántalomtól: abban a pillanatban elszárad a főpap keze s az egész tömeg mind egy szálig megvakul. A főpap döbbenten hull térdre, megismeri szörnyű bűnét és megnyílik értelme: ott a koporsó előtt megtér és megvallja Krisztusnak igaz hitét.

Most előlép Szent Péter és odanyújtja a mennyből hozott pálmaágat a főpapnak, hogy áldja meg azzal népét, hátha vak gyűlöletük lecsillapodik, magukba szállnak és megismerik most már, hogy Krisztus az Istennek igaz fia. A főpap csakugyan megáldja népét a pálmaággal, mire a tömeg java része megvallja hitét és nyomban visszanyeri szeme világát. És akkor zsoltárok zengése közben nyugalomra helyezik a sírboltban a Szűzanya szent testét.

Harmadnap hajnalban pedig, miközben a tanítványok ott imádkoztak a sírnál, íme nagy fényességben leszállt az égből Szent Mihály arkangyal és visszahozta a Szűzanya hófehér lelkét. Belépett a sírba és egyszerre vakító ragyogás öntötte el az apostolok szemeit és a mennyei sugárzásban látták, hogy az arkangyal mennyekbe száll, Máriával együtt, akinek testébe visszahelyezte lelkét. Jézus tehát arra méltatta szent Anyját, hogy szűzi testével együtt vitte fel magához mennyekbe. Az apostolok pedig a földre hullottak és zokogva imádkoztak.

Csak Szent Tamás apostol nem volt tanúja a szent Szűz mennybemenetelének. Mikor tehát odajött és megtudta, miért zokognak a többi apostolok, nyomban megmondotta nekik, hogy bizonyára megtévedtek és Mária teste benn van a sírban. És íme ebben a pillanatban a felhők magasából lábai elé hullott a Szűzanya kék öve.

És akkor Tamás is leborult, hitt és zokogott, és szent áhítattal emelte ajkához a drága ereklyét...

Testvérem, így szólnak hozzánk a régi századok. A keresztény világ már az első századokban ilyen gyöngéd és költői legendákkal övezte a szent Szűz fehér alakját. De a legendák csak a tisztelet virágai és mutatják, hogy Mária tisztelete már a legősibb keresztény idők áhítatának drága kincse volt. Szent Lukácsról mondja a hagyomány, hogy a Boldogságos Szűznek többször is megfestette arcképét és sok Mária-templomban őriznek ma is olyan képeket, amelyeknek eredetét a szent hagyomány az evangelista nevéhez fűzi. Az ókori zarándokkönyvek különös kegyelettel emlegetik azokat a helyeket, amelyek a Boldogságos Szűz életével és halálával összefüggésben voltak és a jámbor leírások bizonyítják, hogy ezeken a szenthelyeken már a legősibb időkben buzgón ájtatoskodtak.

Mária már keresztény őseink szemében is a mennyei tisztaság, szeretet és fájdalom apoteózisa volt. Az ősi szent legendákban az első keresztény századok lelke lobog felénk.

Innen kezdve mély gyökereket vert a keresztény köztudatban az a meggyőződés, hogy minden gondunkban, bajunkban, fájdalmunkban és szomorúságunkban Mária szeretete a legbiztosabb támaszunk. És mind azóta őrizzük a vígasztaló hagyományt, hogy minden ügyünkben az ő közbenjárása hajlíthatja felénk leghathatósabban Szent Fia kegyelmét.

A Mária-tiszteletnek ez a hagyománya túlélte a századokat és ma is legdrágább kincse minden szenvedőnek és megszomorodottnak. Századok óta szállnak a forró imádságok a kegyelmek anyjához és szállani fognak még évezredeken át, törhetetlen hittel, izzó reménységgel, forró szeretettel. És az imádság dadogó nyelve mellett ott zeng ebben az örök Mária-kórusban a költészet himnusza és a művészet tiszta harmóniája, és alkotásai javával magasztalja Máriát, a szép szeretet és az örök fájdalom anyját. Mária nélkül nem születtek volna meg a művészet legremekebb alkotásai.

És nem tanultunk volna meg szívből, buzgón, benső áhítattal imádkozni.

Testvérem, erre tanítanak bennünket a régi századok.

És a Mária-tisztelet mellett hamarosan eljött a Mária-zarándoklatok kora is. Emlékszel, testvérem, a nyári havazás gyönyörű legendájára? Íme, Rómában már a IV. században hatalmas bazilika épül a Boldogságos Szűz tiszteletére, amely csakhamar a zarándokok százezreit látja falai között a Santa Maria Maggiore a legrégibb és legszentebb Mária-zarándok-

helyek egyike. És így volt ez másutt is. A középkor elején már a nyugati országokban is pompásan kivirágzott a Mária-tisztelet, és ahol csak Mária-kép, vagy szobor volt, oda tömegesen jártak ájtatoskodni a hívek; hamar híre kelt egy-egy jelenésnek vagy csodálatos gyógyulásnak egy-egy Mária-kép előtt s az ilyen helyekre özönével tódultak a zarándokok. A legendák pedig, mint halk melódia, mindenütt nyomon kísérték a zarándokok áhítatos Mária-tiszteletét.

Mindennél és mindenkinél többet tett a Mária-tisztelet terjesztéséért Szent Bernát, a ciszterciták, és Szent Norbert, a premontreiek alapítója. Mindketten áhítatos tisztelői voltak a Boldogságos Szűznek és rendjük minden templomát neki szentelték s mindegyikben művészi Mária-képet helyeztek el. A XII. században már seregestül keletkeznek a Mária-szenthelyek. Különös buzgósággal fordult a nép Máriához háborúk, járványok, elemi csapások, üldözések idején; a hagyomány ilyen időkből jegyzi fel a legtöbb csodálatos eseményt; a csodálatos gyógyulásokat, járványoktól, háborúktól, elemi csapásoktól való megmenekülést a hívők Mária közbenjárásának, együgyű fogalmazásuk szerint: a Mária-képnek vagy szobornak tulajdonítják, s kialakul az a hit, hogy bizonyos Mária-képek vagy szobrok előtt eredményesebb az imádság és ájtatoskodás. Így keletkeznek a csodatévő Mária-képek és szobrok, amelyek rendszerint hamarosan ezrével vonzzák magukhoz a zarándokokat. Az ilyen helyeken, az áhítat forró izzásában, természetesen ezer színben virágzik a legenda; nincs Máriának olyan szenthelye, amelyhez ne fűződnék egész sor szebbnél szebb, költőibbnél költőibb legenda.

Mikor Szent Ferenc fiai megkezdik áldásos munkájukat, az ő révükön a Mária-tisztelet is hatalmas lendületet vesz. A ferencesek a nép közt élnek, prédikációiknak, mindennapi beszélgetéseiknek a nép a közönsége: így hamarosan népszerűsítik a Mária-legendákat is és ezzel a Mária-tisztelet magvait a katholikus világ minden zugában elhintik. A középkor végén és az újkor elején a Mária-tisztelet és a Mária-szenthelyekhez való zarándoklás óriási méreteket ölt s mind máig sem csökkent, sőt szinte roppant arányokban megnövekedett. Elég csak Lourdes-ra vagy Mária-Zellre gondolnunk; a százezres és félmilliós zarándoktömegek éppen nem ritkák; és nem lep meg, mikor azt olvassuk, hogy az egyik francia zarándokhelyen 1853-ban 4000 pap gyóntatott s így is csak emberfeletti erővel tudta elvégezni feladatát. És ha ma ellátogatunk Lourdes-ba

vagy a Boldogságos Szűz valamely más nevezetes szenthelyére, meggyőződhetünk, hogy a régi áhítat nem fogyott meg: ma is százezrek járják szent buzgósággal az Irgalmasság Anyjának, a Szomorúak Vígasztalójának, a Hűséges Szűznek áldott útjait.

A Boldogságos Szűz gyümölcsöző közbenjárásába vetett törhetetlen hitnek mindig legerősebb támaszai voltak a csodálatos gyógyulások, amelyekről a nagyobb szenthelyeken már a legrégibb időktől fogva hiteles jegyzéket vezettek. A „Csodák Könyvei" beszámolnak a meglepő gyógyulásokról, a hívők kéréseinek teljesüléseiről, és kiapadhatatlan forrásai a hit és az áhítat hegyeket megmozgató erejének. És ezek mellett egy-egy szenthely népszerűségének legbiztosabb és legértékesebb előmozdítói a hozzá fűződő legendák.

A legendák a nép vallásos költészete. Mária pedig az imádság és a költészet örökké tündöklő szent Asszonya.

Testvérem, ha utad egyszer Marseille nyüzsgő kikötőjébe visz, nézz fel a sziklafokra, mikor hajód a parthoz közeledik: fenn a kopár tetőn kupolás dóm nyúlik a magasba, negyvenötméteres tornyának ormáról kilencméteres Mária-szobor nyugtatja szelíd tekintetét a vizek kéklő végtelenjén: a Nôtre Dame de la Garde: Mária, az Őrtorony. A legenda beszéli, hogy az Úr halála után Mária Magdolna, Márta és Lázár ide vetődtek a már akkor is óriási forgalmú kikötőbe és Mária tiszteletére templomot építettek, amelyben elhelyezték Szent Lukács egyik Mária-szobrát. Itt, a zúgó hullámok felett a történeti adatok szerint is ősidők óta Mária-templom állt, 1864-ben pedig hatalmas kupolás bazilikát építettek, amelynek felszentelésén százezer ember ünnepelte a Tengeren Járók Csillagát s három bíboros és 34 püspök osztotta a pápa áldását. Szent Lukács ősi szobrát a templomban ma kétméteres ezüst Madonna-szobor helyettesíti.

Felséges gondolat és felséges szimbolum Mária a szirtfokon, a zúgó tenger végtelen vizei felett! És felséges a matrózok imája, amellyel a marseille-i Mária felé közelednek: „Matrózok jóságos Anyja, óvjon bennünket szent kegyelmed, irgalmasságodban ments meg a hullámsírtól, Őrtornyunk, Mária!"

Így áll őrt Mária a századok tomboló Óceánjai felett, fenn a reménység szirtfokán.

Így magaslik ki a legendák aranyos ködéből: élő valóság, vezérlő csillag, fuldoklók acélhorgonya.

Míg a mérhetetlen vizek zúgásában táncol kicsiny hajónk a tajtékzó hullámok taraján, szent és örök bizalommal tekintünk feléd, fellegekben szikrázó aranyszobor, reménység sugárzó fárosza: Őrtornyunk, Mária!

Leszálltam a multak mélységeibe és kincses legendák titokzatosan búgó kagylóiból csillogó gyöngyszemeket hoztam fel neked, testvérem. Kicsiny gyöngyszemek, de rajtuk a gyöngéd szeretet harmata, századok áhítatának szikrázó aranypora.

... Szent Gergely, tours-i püspök beszéli a mártírok dicsőségéről írt gyönyörű könyvében, hogy mikor egyszer úton volt, már messziről rettenetes tűzvész fénye csapott a szemébe. Riadtan sietett közelebb és látta, hogy szegény emberek minden vagyonkáját s életét fenyegetik a gyilkos lángok. Nem volt vesztenivaló ideje, ha segíteni akart a szerencsétleneken. Máriához emelte szívét s kivonta kebléből aranykeresztjét, amelybe a Boldogságos Szűz ereklyéinek darabkái voltak belefoglalva. Magasra emelte a drága keresztet, mintegy megfenyegette vele a tomboló tüzet s íme, a lángok abban a pillanatban kialudtak.

... Élt Bourges városában egy zsidó üvegfúvó mester, akinek fia a keresztény iskolába járt. Történt egy napon, hogy az iskola növendékeit szent áldozáshoz vezették a Boldogságos Szűz templomába. A zsidó fiú kíváncsiságból velük tartott s mikor rákerült a sor, ő is megáldozott; otthon aztán elmondta apjának, hogy ő is magához vette Krisztus szent testét. Az apja éktelen dühre gerjedt, hogy fia így megcsúfolta ősei hitét, és a gyermeket beledobta az izzó üvegolvasztó kemencébe. A fiú anyja kétségbeesésében kirohant az utcára és segítségért kiáltott; emberek rohantak be és azonnal kihúzták a fiút a kemencéből, és íme: semmi baja nem esett az irtózatos tűzben. És alig hogy talpra állították, megszólalt: „Mikor a kemencébe estem, megjelent előttem az a hölgy, akit a templomban láttam trónon az oltár felett a csecsemővel karján, és betakart köpenyével, hogy a tűz ne tegyen bennem kárt".

... A római Renati-zárdának apátja, Probus beszélte Nagy Szent Gergely pápának ezt a legendát a tulajdon húgáról: Fiatal leányka volt Musa, mikor egyszer éjjel megjelent neki álmában a Szeplőtelen Szűz-

anya és fehérruhás fiatal leánykákat mutatott neki, akik a kíséretében voltak. Musa nyomban oda akart menni hozzájuk, hogy játszadozzék velük, de a Szűzanya visszatartotta és megkérdezte:

— Szeretnél együtt lenni ezekkel a lányokkal és az én szolgálatomba kerülni?

— Szeretnék, — felelte Musa.

— Akkor mostantól fogva hagyj fel a gyermekes játékkal és tréfálkozással és kacagással és akkor megígérem neked, hogy mához harminc napra szolgálatomban leszel és e fehér leánykák közé kerülsz.

Musa tehát e jelenés óta egészen megváltozott: kerülte pajtásai társaságát és mindenben nagyon komolyan viselkedett. Szüleinek azonban feltűnt a jókedvű kisleány hirtelen megkomolyodása és faggatni kezdték az oka felől. Akkor Musa elmondta nekik, hogy mit kívánt tőle a Szűzanya, és azt is megmondta, hogy melyik napon fogja őt felvenni szolgálatába a többi fehér kislányok közé.

Huszonöt napra a jelenés után Musa forrólázat kapott, a harmincadik napon pedig, mikor halálának órája közeledett, ismét látomása volt: látta, hogy a Szűzanya feléje közeledik s vele azok a kislányok, akiket álmában már látott. Mária pedig odalépett ágyához és megszólította:

— Musa!

És a kis leány lesütötte szemét és hangos ujjongással felelt:

— Nézd, asszonyom, megyek!

És amint ezt kimondta, elszállott ártatlan lelke szűzi testéből, hogy örökre együtt legyen a fehér szűzekkel Mária szolgálatában.

... Egy ifjú ember buzgó tisztelője volt a Szűzanyának, de a rossz barátok társaságában egy idő mulva megfeledkezett régi jámborságáról és tivornyákra s játékra adta fejét. Midőn pedig egyszer minden pénzét eljátszotta, éjjel egyik társa köpenyéből kilopta annak aranyait és visszament a játékházba. De közben a társa felébredt, lármát csapott és a tolvajt hamarosan elfogták. Akkor pedig kemény törvények voltak a tolvajokra s ezért a bíró az ifjú embert is kötélhalálra ítélte. Nyomban siralomházba vitték s ott az éjszaka folyamán elgondolkozott léha életén, eszébe jutott a Szent Szűz és könnyes szemmel könyörgött hozzá, hogy mentse meg a gyalázatos haláltól és akkor egész életében megint hű tisztelője lesz. Reggel pedig jöttek a poroszlók és kivitték a vesztőhelyre, ahol már összegyülekezett a bíróság és az őrség. A tolvajt megragadták a pribékek,

kötelet vetettek nyakába és felhúzták a szégyenfára. És íme, ebben a pillanatban nagy fényesség vakította el valamennyiük szemét: aranyos ruhában leszállt a Szent Szűz mennyekből, megfogta a szerencsétlen ifjút és leemelte a bitófáról. Az pedig térdre borult, s miután a mennyei kegyelem láttán a bírák elbocsátották, innen kezdve a jó útra tért és holta napjáig buzgó tisztelője maradt Máriának.

... Volt egyszer egy lovag, aki megelégelte a világi életet, a lovagi tornákat és tivornyákat és lelke hajlandóságát követvén belépett a ciszterci rendbe. Ám őt világéletében csak hadi mesterségre oktatták, nem pedig imádságra és Isten szolgálatára, tehát nem is tudott más imádságot, mint az Üdvözlégy Máriát. Amint tehát a szerzetben élt és a többi barátokkal együtt imádkozott, bármit imádkoztak is azok, ő mindig csak az Üdvözlégy Máriát mondta, minthogy nem tudott egyebet. Így élt mind holta napjáig a kolostorban és társai sokat csodálkoztak együgyűségén, hogy semmi imádságot nem tud megtanulni, bár buzgósága láttán nem csúfolták, hanem inkább szánakoztak rajta. Mikor pedig meghalt, tisztességgel eltemették a kolostor kertjében és emléket állítottak sírja fölé. A Boldogságos Szűz ekkor megmutatta, mily kedves előtte a jámbor szív együgyű imádsága, mert ő nem az ékes nyelvet nézi, hanem a buzgó és szent szándékot. Mikor tehát a barátok másnap a kertben jártak, íme észrevették, hogy az együgyű barát sírján liliomok nőttek reggelre, amiket senki sem ültetett. Mikor pedig közelebb mentek, hogy a csodálatos virág illatát élvezzék, látták, hogy a liliomnak minden levelén aranybetűkkel írva van: Üdvözlégy Mária!

... Egy lovagnak szívét igen megfertőzte a kapzsiság bűne és minden erejével hívta az ördögöt, hogy neki akármilyen áron mérhetetlen kincseket szerezzen. Az ördög meg is jelent és megígérte a kincset, de kikötötte, hogy annak fejében adja neki a lovag szép ifjú feleségét, aki pedig hűséges és jó asszony volt és igaz szívvel szerette urát. Ám a kapzsiság erősebb volt benne, mint a hitvesi szeretet és megkötötte az ördöggel a gonosz egyességet. Lovára ültette hát szépséges hitvesét és megindult vele oda, ahol az ördög várta a megígért kincsekkel. Útközben az asszonyka megkérte urát: engedje meg neki, hogy Mária templomába bemenjen imádkozni. Az ura pedig megengedte. Kisvártatva kijött az asszony és az ura megint felvette a nyeregbe, de nem nézett arcába. Mikor pedig ama bizonyos helyre értek, a hölgy leszállt a lóról és nagy bátran odalépett az

ördöghöz. A gonosz lélek pedig, amint megpillantotta, nagy visítozás és üvöltés közben hanyatthomlok menekült. Akkor a lovag a hölgynek arcába nézett és megismerte, hogy a Boldogságos Szűz jött vele hitvese helyett. Térdre borult akkor és buzgó könyörgéssel kérte bocsánatát és fogadta igaz megjobbulását. A Szűzanya pedig megbocsátott neki, felült a lovára, visszament a templomba és felszállott az oltárra, honnan lejött a szegény asszony kedvéért, hogy őt és urát megmentse a gonosz lélek karmaiból.

... Volt valamely faluban egy pásztor, akinek hajadon leánya segített a nyáj őrzésében. Istenáldotta jámbor egy hajadon volt ez, aki gyakorta imádkozott a kis templomban, amely ott volt a mezőn. Volt ebben a templomban a Boldogságos Szűznek egy szobra, karján a gyermek Jézussal, de bizony ritkán járt erre ájtatoskodó s ezért a szobornak nem volt szép és illendő ruhája. A pásztor leánya tehát így imádkozott:

— Mennyei jó Anyám, én nem tudok neked ruhát és cipőt szerezni, de imádkozom, hogy legyen cipőd, legyen ruhád és köpenyed és imádkozom mindenért, ami ily felséges asszonyhoz illik.

És évről-évre így imádkozott, míg végre egyszer nehéz betegségbe esett és Isten magához akarta venni őt.

Ekkor történt, hogy két szerzetes járt a pásztorleány faluja közelében, s át kellett menniök egy erdőn, amelyben sok rabló tanyázott. Az egyik barát pedig elálmosodott éppen az erdő kellős közepében és szólt:

— Le kell feküdnöm, hogy aludjam.

— Csakhogy akkor előjönnek ám a rablók és megölnek bennünket, — mondta rá a másik.

— Nem bírok tovább menni, aludnom kell — erősködött az előbbi.

És csakugyan lefeküdt és nyomban elaludt, a másik pedig elővette a könyvét és imádkozott. És íme, egyszerre csak nagy sereg gyönyörűséges hajadon jött felé, valamennyi csíkos ruhában. A barát meghajolt előttük, de azok nem szóltak hozzá, hanem tovább mentek. És utánuk másik csapat jött, piros ruhában; a barát ezek előtt is meghajolt, de ezek sem szóltak hozzá, hanem tovább mentek. Végül jött a harmadik csapat; ebben voltak a leggyönyörűbb hajadonok, valamennyi hófehér ruhában, mögöttük pedig egy mennyei szép szűz, a teste csupa fehér és piros rózsa, a fején aranyos rózsafűzér: mintha egyenest a Paradicsomból jött volna.

A barát felállt és alázatos hódolattal köszöntötte a gyönyörűséges szűzet és mivel nagyon szeretett volna beszélni vele, megszólította:

— Ki vagy te, szépséges hajadon?

— Én Mária vagyok, Isten Anyja, ki nem vetem meg a bűnösöket.

— És kik voltak eme fehérruhás szűzek?

— Ezek azok, akik szűzességet fogadtak a földön és fogadásukat híven megtartották. Akik pedig piros ruhában mentek el itten, azok a vértanú szűzek, akik gyötrelmeket és kínzásokat szenvedtek Krisztusért és mégis megtartották fogadalmukat. Akik pedig csíkos ruhában voltak, azok nem voltak elég erősek sem a házasságra, sem a szűzességre.

Akkor megkérdezte a barát:

— Hová mentek mostan, Szűzanyám?

— Ide a faluba egy hajadonhoz, — felelte a Boldogságos Szűz — aki halálán van. És ezeket a ruhákat, amiket ölemben viszek, mind ő szerezte nekem az imádságával. És én a fehér seregbe fogadom őt.

A barát pedig felelte:

— Mi is elmegyünk oda, hogy lássuk.

Felébresztette akkor a társát, aki nyomban így szólott:

— Testvérem, gyönyörűséges álmot láttam, és álmomban láttam mindazt a gyönyörűséget, amit te ébren láttál. Menjünk tehát oda, hogy lássuk, miképpen válik meg ama hajadon a világtól.

És bementek a faluba és kérdezősködtek, hol van egy hajadon, aki a halállal vívódik, az emberek azonban azt mondták, hogy ilyen hajadon bizony nincs az egész faluban. Akkor megszomorodott szívvel már távozni akartak a faluból, mikor egy emberrel találkoztak, aki megmondta nekik, hogy fenn a faluvégen lakik egy szegény pásztor, annak a leánya haldoklik. Repeső szívvel siettek oda és beléptek. De bizony senki mást nem láttak ottan, csak a leányt, aki a szalmán feküdt. És megszólalt a leány:

— Szentatyáim, vegyétek le csuklyátokat és könyörögjetek Istenhez, hogy meglássátok ama gyönyörű sereget, amely itt van ágyamnál.

A barátok pedig levették csuklyáikat és térdre hullván buzgón imádkoztak, és íme: látták mind a szűzeket, akikkel útközben találkozásuk esett és körülöttük megszámlálhatatlan angyalsereget és mellettük a Boldogságos Szűzet, aki aranyos rózsafűzért tartott kezében.

És akkor az egész szent sereg mennyei énekbe kezdett és felfogták a jámbor hajadon elszálló lelkét, megkoszorúzták a szent rózsafűzérrel és felvitték az örök életbe...

Testvérem, érzed ebben az aranylegendában a Mária-tisztelet bűbájos költészetét?

Hallgasd meg, mit mesélnek Máriáról a Tátra bércei.

Fenn északon, az ősi Késmárk városa felett, a Tátra hegyrengetegében két roppant bérc fúrja fejét a fellegek közé: az egyik a Héttorony, a másik a Lengyel Barát.

A Héttorony alatt roppant kincs van elrejtve; ennek a kincsnek őre a Lengyel Barát.

A mesés kincsben minden ott van, ami drágaság csak a magyarok tejjel-mézzel folyó országában akad: csodálatos fák, gyümölcsök, szőlők, állatok, minden színaranyból; és bor helyett cseppentett arany és aranytyúkok, amelyek aranytojást tojnak, aranykavicsok, aranybúza és száz meg száz egyéb gyönyörűség. Aki bejut a Héttoronyba, vihet amit akar és amennyit akar, de éjfél után egy órakor menekülnie kell, mert ebben az órában mennydörgő robajjal becsapódik a Héttorony kapuja. Ha valaki benn rekedt, ott kell maradnia és senyvednie, évekig, évtizedekig vagy évszázadokig, míg csak be nem kerül megint valaki, aki megváltja. Ha szerencsésen kijut, egész életére boldoggá teszi az a kincs, amit magával kivisz.

Ennek a roppant kincsnek legdrágább darabja a Boldogságos Szűz aranyszobra. Aki ehhez hozzányúl azzal a szándékkal, hogy valamit elvegyen belőle, nyomban szörnyet hal. A Lengyel Barát keményen őrzi a hegyek drága kincsét, az Aranymadonnát...

Testvérem, legyen a szívünk a Héttorony sziklavára: minden kincsünket elvihetik, de Madonnánkat nem adjuk semmi kincséért a földnek!

Ragyogjon szívünkben az aranyszobor, emberkéz ne érje, földi gondolat ne szennyezze: őrizze híven a Héttorony sziklavára.

S ha a magányosság csendes éjszakáin leszállunk a kincsek kamrájába, boruljunk térdre a szikrázó fényesség előtt, adjuk neki a szívünk minden kincsét, koronázzuk a szeretet aranykoronájával, ékesítsük a tisztaság aranyliliomával, tömjénezzük az imádság jóillatú füstjével.

Mária, Aranyház, szép szeretet Héttornya, üdvözlégy!

A SZENT GRÁL HEGYEN

A Montserrat meredek bércei alatt gyönyörű nyári este hajolt szelíden a havasi legelők smaragdjára, amelyben ezüstcsík gyanánt rohant a Llobregat zúgó vize. Szombat este volt.

Olesai pásztorok a fáradságos heti munka után hazafelé terelgették nyájaikat és útközben jámbor énekeket zengtek a Boldogságos Szűz dicsőségére. Egyszerre csak csodálatos fényesség támadt s ahogy körülnéztek, egy sötét sziklahasadékban ezernyi apró fénypontot pillantottak meg. Gyökeret vert a lábuk döbbenetükben. Riadtan meredt szemük a sziklahasadékra és látták, amint a ragyogó mennyboltról sorra leválnak a legfényesebb csillagok és szikrázva megállnak a fényességben fürdő barlang felett.

Ahogy tétován közelebb léptek, mennyei himnusz hangjai ütötték meg füleiket s a levegőben földöntúli illatok lebegték körül az angyalok karának szárnyaló dalát.

A pásztorok izgatottan tértek haza és elmondták a csodálatos látomást gazdájuknak, aki azonban sehogysem akart hinni az egyszerű parasztok beszédének. De azok addig-addig erősködtek, hogy a következő szombaton maga a gazda is kiment velük. És íme: megismétlődött a csodálatos csillageső, fényben tündöklött a barlang és mennyei illatokban zengett az angyalok kara.

A következő szombaton már ott volt az olesai pap is, aki eleinte ugyancsak hitetlenül fogadta a pásztorok elbeszélését, de mikor maga is felment és látott: hitt. El is indult rögtön Manresa városába és megjelentette püspökének a csodálatos eseményeket.

Gundemar püspök elálmélkodott a pap elbeszélésén és elhatározta, hogy maga is felmegy a hegyre, megtudni a valóságot; hogy pedig megismerje az Úr igaz akaratát, háromnapos szigorú böjtöt rendelt el híveinek és papságának, azután pedig nagy fáradsággal, híveinek támogatásával megmászta a hegyet.

Nyolcvanéves volt ekkor Gundemar püspök.

Fenn a hegyen, amint az este leszállt, kigyúlt a barlang, megzendült a mennyei ének és szikrázva hullott a csillageső. Térdre borult az agg

főpásztor és buzgó imádságban kérte Istent, hogy mutassa meg akaratát alázatos szolgájának. Amint imádságát elvégezte, felkelt és híveivel együtt közelebb ment a barlanghoz. Azonban az idők folyamán oly sűrű bozót nőtte be annak bejáratát, hogy nem tudott bejutni. De szüntelen hallotta az égi dalt és látta a barlangban tündöklő fényességet. Végre engedelmével a munkások fejszéikkel kivagdosták a sokszázados bozótot és a püspök beléphetett.

Alighogy pár lépést tett a barlangban, földöntúli ragyogással megpillantotta a földön az Istenanya fából faragott szobrát.

Máriát ölelte a mennyei fény, Máriának zengett az angyalok kara, Máriát lengték körül a balzsamos illatok . . .

Az agg püspök híveivel együtt térdre hullott és az ájtatos sereg ajkán harsogva zendült fel a Máriát dícsérő dal a csillagos éjszakában.

Mikor elhangzott a dicsőítő ének, a püspök vállára vette a drága szobrot és ünnepélyes menetben megindult vele a városka felé. Alig értek azonban az első lejtőre, Gundemar püspök úgy érezte, hogy a szobor oly irtózatos súllyal nehezedik rá, hogy nem bírja tovább. Megpihent, aztán tovább akart menni: felvette a drága kincset, de egy lépést sem tudott tovább tenni vele. Hiába próbálkoztak fiatalabb, erősebb emberek, nem bírták egy tapodtat sem tovább vinni.

És akkor megértették Mária kívánságát, hogy itt akar maradni a szent hegyen.

Bevitte tehát a csodálatos Mária-szobrot a bencések közeli kolostorába, s miután szent fogadalmat tett, hogy ezen a helyen pompás templomot emel a Boldogságos Szűznek, megindult lélekkel visszatért a városba.

És fogadását megtartotta: pompás templomot építtetett és a drága szobrot abban helyezte el. Csakhamar ezrével tódultak a zarándokok Montserrat hegyére, amely hamarosan Spanyolország egyik legszentebb helye lett, Mária fellegvára a zengő bércek között . . .

Az Úr 880. esztendejében történt ez a csodálatos esemény.

Gundemar püspök jól tudta, és tudta minden hívő spanyol, hogy a Montserrat fűrészes bércei alatt talált Mária-szobor ősi kincse Spanyolországnak, amely azelőtt már századokon át a legáhítatosabb tisztelet tárgya volt.

A legenda szerint Montserrat hegyén, amelyet az Üdvözítő halála pillanatában földrengés szaggatott ilyen csipkésre, a II. században Venus

pogány istenasszonynak állott temploma, amelyet Szent Mihály arkangyal elpusztított. A keresztények kápolnát építettek a pogány templom helyén s néhány száz évvel később Szent Benedek egyik tanítványa, Quiricus, kolostort alapított itten. Mikor pedig a mórok hódításai gyászos időket hoztak Spanyolországra, ide menekültek mindazok, akik háborítatlanul akartak hitüknek és lelkük üdvösségének élni. Hatalmas menedékhely volt ez a kolostor fenn a vad bércek között és éppen ezért számos egyházközség itt rejtette el drága templomi kincseit. És így történt, hogy mikor Barcelonát is fenyegette a mórok támadása, ide hozták az ottani Szent Justus templom csodatévő Mária-szobrát is, amelyről a szent hagyomány azt tartotta, hogy Szent Lukács faragta és Szent Péter hozta Jeruzsálemből Spanyolországba. Tehát 717-ben Péter barcelonai püspök és Erigonius helytartó fel is vitték a szent szobrot a Montserrat hegyére. Egy jámbor remete élt ebben az időben a zordon hegy egyik szakadékában s ez mutatott nekik egy barlangot, amelyben a drága ereklyére sohasem tudnak ráakadni a vad mórok. A püspök és a helytartó csakugyan el is rejtette a szobrot a barlang mélyén s rajtuk kívül csak az öreg remete tudott a szent kincs rejtekhelyéről. De múltak az idők és a mórok csak nem távoztak Spanyolország földjéről: a szent szobor visszahozatalára nem lehetett gondolni. Mikor pedig visszahozhatták volna, már sem a püspök, sem a helytartó, sem a remete nem volt az élők sorában s így többé senki sem tudta, hová került Barcelona drága kincse. Bozót nőtte be a barlang bejáratát és a szent szoborra a feledés másfélszázada borult.

De újra felragyogott dicsősége és ragyog mind a mai napig, azóta, hogy az isteni kegyelem Gundemar püspököt csillagok hullásában a Hajnali Szép Csillag sziklabarlangjába vezérelte.

Az ősi templomnak ma már nyoma sincs, és csak gyér romok maradtak meg a kolostorból is, amelyet Wilfred, Barcelona grófja építtetett, halála után pedig a bencések foglaltak el. A mai kolostor roppant épülete és a remek templom a XVI. században épült, de azóta sok átalakuláson ment keresztül. II. Fülöp király kezdte építtetni a templomot, amelyet harminckét évi munka után 1562-ben fejeztek be. A csodatévő Mária-szobrot addigi helyéről 1599-ben vitték át az új templomba, ragyogó ünnepségek keretében, amelyeken maga a király, III. Fülöp is résztvett. Innen kezdve oly óriási tömegekben tódultak a zarándokok Montserrat hegyére, hogy a tágas kolostorépület csakhamar szűknek bizonyult a sokezer idegen

befogadására. Ezért a XVIII. század közepén hatalmas arányú hétemeletes kolostor építésébe fogtak, amely 1792-ben készült el. Ez a roppant épület kétezer zarándok befogadására alkalmas és ma is nem egyszer szűknek bizonyul, hiszen évente legalább 80,000 zarándok fordul meg Montserratban és ezeknek legnagyobb része éppen a templom nagy búcsúja idején.

Sajnos, a háborúk, a járványok és a sorozatos csapások a századok folyamán kegyetlenül megtépázták Montserrat dicsőségét. Ma is áll a hatalmas kolostor, ma is ragyog a templom és benne a csodálatos Mária-szobor, ma is rengeteg zarándok járja a csillaghullás hegyének kanyargós ösvényeit, hogy feljusson a kegyelmek Anyjához, — de a régi fény halvány mása ez csupán. Elmúltak azok az idők, amikor Montserrat a világ legpompásabb és legtiszteltebb Mária-szenthelye volt, amelyen a kereszténység legkimagaslóbb alakjai, királyai és császárai térdenállva hódoltak a kegyelmek asszonyának. Itt részesült égi látomásban Petrus Nolascus francia lovag, akinek buzgó ájtatossága közben megjelent a Szűzanya és megparancsolta, hogy alapítson szerzetesrendet a szaracén fogságba esett keresztények kiváltására; ekkor alapította meg a Mercediusok vagy a Kegyelmek Asszonyának rendjét (1218). Itt jelent meg vezeklő ruhában 1522-ben egy hős kapitány, Loyola Ignác, és felajánlotta kardját és tőrét a Boldogságos Szűznek. Katholikus Ferdinánd és V. Károly óta királyok és császárok egész sora hódolt a montserrati Szűznek, akinek szent szobrát kincseket érő drágaságokkal halmozták el.

A háborúk, forradalmak és a zavaros idők viharaiban martalóc hadak és gonosz kezek széthordták a templom ragyogó kincseit s ma már nincs egyéb kincse a gígászi falak között, mint a csodatévő Mária-szobor. De ez kincsek kincse, amelyet századok áhítata és milliók, élők és holtak kegyelete leng körül s amelyhez ma is alázatos szívvel zarándokolnak Spanyolországnak Máriához hű fiai.

Fenn a Montserrat ezerméteres magasságában híven őrzi az ősi csodaszobrot a roppant templom és kolostor, mint a mondabeli aranyszobrot a Héttorony sziklavára.

A templom főoltára felett nyolc kettős márványoszlop tartja a mennyezetet, amely alatt a Szűz csodálatos szobra fürdik a lámpák ragyogásában. A márványboltozatot tartó íveket remek domborművek díszítik: csillanva törik meg rajtuk az ezüstlámpák fénye. Magas trónuson ül a csodálatos szobor. Mária ősi szobra illatos fából van faragva, ölében tartja

a kis Jézust; az arca fekete, a gyermeké is sötét, mindkettejük fején korona, amelynek igazi drágaköveit azonban elrabolták szentségtörő kezek. Legszebb ékessége a selyemköpeny és a jámbor zarándokok imádságainak égre szálló tömjénfüstje.

A montserrati Mária csodáinak végtelen sorából hadd vegyünk ki, testvérem, néhány gyöngyszemet.

A XVI. században bizonyos Antonio Montanero nevű embernek hároméves fiacskája beleesett a kútba; a szülők kétségbeesetten keresték gyermeküket s mire ráakadtak, a fiúcska halott volt, hiszen két óra eltelt azóta, hogy a kútba esett. A boldogtalan anya rimánkodva könyörgött a montserrati Máriához, hogy adja vissza forrón szeretett gyermekét: és íme, még be sem végezte imádságát, a gyermek felnyította szemét, s mintha mi sem történt volna vele, kacagva kiszaladt pajtásaihoz játszani. A montserrati Mária, a fájdalmak anyja, visszaadta a fájdalmas anyának elveszett gyermekét.

Hét spanyol fogoly sínylődött a keserves török fogságban, köztük némelyik már harminchárom éve. Mind a heten buzgó tisztelői voltak a montserrati Máriának és esedezve kérték, hogy szabadítsa meg őket a kínos rabságból. Végre 1554-ben egy éjszaka alkalmuk nyílt a szökésre. Csónakba ültek és megindultak, de kis vártatva észrevették, hogy gyors vitorlás vette őket üldözőbe. Térdre hullottak és megint csak Máriához könyörögtek segítségért, és íme, csodák csodája, a vitorlás minden látható ok nélkül egyszerre csak visszafordult és otthagyta őket. Amint a bástyák alatt eveztek, egyszerre csak kisütött a hold és ők halálos aggodalomban voltak, hogy felfedezik őket. Ismét térdre hullottak és megfogadták Máriának, hogy ha megmenti őket, elzarándokolnak Montserratba. Már az őrség is tüzelni kezdett rájuk és íme, ebben a pillanatban sötét felhők takarták el a holdat s ők a sötétség leple alatt megmenekültek. Mikor már messzi jártak Törökországtól, egy napon rettentő vihar támadt a tengeren és kevés híja volt, hogy oda nem csapta a törékeny csónakot valamelyik zátonyra. Buzgón imádkoztak megint Máriához és ebből a veszedelemből is megmenekültek. Mikor szerencsésen elérték Spanyolország partját, első útjuk Montserratba vezette őket, ahol a bencés barátokkal jegyzőkönyvbe vétették csodálatos megmenekülésük történetét, a montserrati Mária dicsőségére.

Ezren és ezren találtak gyógyulást és meghallgattatást a montserrati szent Szűz csodálatos kegyelemhelyén. Ezren és ezren tettek jámbor foga-

dalmat a montserrati Mária kezébe, akinek áldása messze sugárzott a keresztény világra innen a sziklák felleges magasából. Itt írta Donna Margherita, V. Károly császár unokája, ezeket a megindító szavakat: „Szívem vérével Krisztus jegyesének áldozom és szentelem magamat: Mária, Montserrat kegyelmes asszonya, te légy a szószólóm!" És innen hódította meg a Boldogságos Szűz az Új-Világot, mikor egyik montserrati hű szolgáját, Bernardo Boil bencés barátot küldötte Kolumbus Kristóffal Amerikába annak második útján, hogy első érseke legyen az újonnan felfedezett világrésznek. Ez az egyszerű barát tűzte ki elsőnek Krisztus keresztjét az ismeretlen új partokon, és lett Amerika első apostola.

Az ősmondák egyik legragyogóbb és legköltőibb elbeszélése áhítattal emlegeti a Montsalvat hegyet, az Üdvösség Hegyét, amelyen fényes lovagok őrzik a Szent Grált, a csodálatos edényt, amelyet valaha angyalok hoztak az égből és a Montsalvat felhőkbe nyúló ormán aranyos templomban helyeztek el. A nagy német zeneköltő ragyogó képzelete isteni harmóniák felséges akkordjaival hódolt a hősmonda csodálatos kincsének, a Szent Grálnak, a fényesség, az erő, a lovagság tiszta forrásának.

Keresztény szívünknek, testvérem, Montserrat a Szent Grál hegye. Montserrat hegyéről ragyog át a századokon keresztény szivünk Szent Grálja: Mária, az Aranykehely, a fényesség, az erő, a szépség tiszta forrása.

És akit ő lovagjává avat, annak lelkébe földöntúli erőt lehel, azon nem vesz erőt a bűn és gonoszság, s megszégyenülten hull porba előtte a halál.

Testvérem, utunk első állomásán a mi Szent Grálunk fényessége sugározza be lelkünket Montserrat tündöklő magasából.

A SÖTÉT ERDŐ REMETÉJE

Aranyfelhők közt ragyog a Madonna-szobor aranyköntöse Einsiedeln roppant templomának oltárán.

Fenn a bérceken feketébe bágyadt már a rengeteg erdők zöldje, halkan suhan a haldokló napfény utolsó sugaraiban a fátyolos este, és a gígászi monostor épülete s a templom két súdár tornya felett ezüstösen csendülnek a csendesség titkos harangjai.

Benn a templomban is hallgat a csend, szálldos az éjszaka s megpihenni készül az aranyoltár halványodó glóriáján.

Egyszerre csak nyílik a sekrestye ajtaja, karinges bencések hosszú menete kígyózik a szent szobor oltára felé. Fekete kámzsájuk felett világít a fehércsipkés karing, kezükben gyertyák lobognak, ajkukon himnusz zendül.

Salve Regina . . .

És a gyertyák lobogásában, a himnusz zengésében megcsillan az aranyszobor, barokk pompában gomolyognak az aranyfelhők, s mikor elhal a szárnyaló ének és a sekrestye megint elnyeli a gyertyák apró csillagait, úgy érezzük, testvérem, hogy a szíveinkre halkan hullnak a csend és az áhítat lelket fürösztő aranycseppjei . . .

Századok óta minden este így mennek Einsiedeln bencései az ősi Mária-szobor oltára elé s hódolnak neki gyertyák lobogásában, himnuszok zengésében.

A századokon átsugárzó Mária-szobor, a zarándokok milliói és a bencések mindenesti áhítatos Salve Regina-körmenete: így sugárzik Einsiedeln dicsősége az ormok magasából.

Az einsiedelni Mária-szobor másolatai ott trónolnak a világ száz meg száz templomában, a kápolna ajtaját szinte évente meg kell újítani, mert a zarándokok széthordják az egész világra szilánkjait és Einsiedeln földjét ma is messze vidékekre küldik, hogy csókolhassa Mária szentelt rögeit az is, aki nem juthatott el test szerint az ősi kápolna fényességébe.

A roppant templom szentélyében ősi kis kápolna őrzi a több mint ezeréves Mária-szobrot.

Testvérem, angyalok szentelték fel ezt a kápolnát.

Ezer év óta a keresztény világ minden pompáját rápazarolta Szűzanyánknak erre a különösen kedves helyére. A legendák aranyszálai szövik át Einsiedeln történetét, százados zarándoklatok lelket megindító áhítata, ragyogó ünnepségek fejedelmi pompája szentelte meg a kis kápolna ódon falait. A XVIII. században százezrek vonultak fel hódoló menetben az Istenanya csodatévő szobra előtt, mozsarak durrogtak, milliókat érő díszkocsik vittek virágos hátukon allegórikus csoportokat, harsogó zene szólt, tűzijáték szikrái pattogtak, színpadi előadások elevenítették meg a legszentebb élet örökké költői és bájos jeleneteit.

De minden zenét túlharsog, minden fényt túlragyog, minden pompát túlszárnyal az angyalok kápolnaszentelésének gyönyörű legendája.

Az Úrnak 822. esztendejében a Hohenzollern grófi család egyik szépreményű tagja belépett a reichenaui bencések monostorába. Mikor tanulmányait elvégezte, maga is a tanítói nemes hivatást választotta és Rollingenben tanított, a zürichi tó partján. Cellájának kicsiny ablakából gyakorta elnézte a túlsó part komor hegyeinek fenséges magányosságát és szívében ellentállhatatlan vágy támadt a magányos, szemlélődő életre.

Elüljáróinak engedelmével 828-ban átköltözött a túlsó partra és az Etzelbergen kezdett remete-életet, ahol egy jámbor özvegy kezdetleges kis kunyhót és kápolnát épített neki. Hét esztendőt töltött itt a jámbor szerzetes, de csakhamar be kellett látnia, hogy nem találta meg azt a magányosságot, amelyet keresett, mert a környék lakossága egyre sűrűbben kereste fel, hogy ügyes-bajos dolgaiban tanácsát kérje és lelki vezéréül válassza őt. A remete tehát elhatározta, hogy elhagyja ezt a helyet és magányosabb vidéket választ cellájának, ahol egészen egyedül lehet Istennel. Elvándorolt az úgynevezett sötét erdőbe, a Finsterwaldba és ott, ahol ma Einsiedeln roppant kolostora és temploma tornyosul, hatalmas fenyők tövében kis cellát és kápolnát épített.

Itt igazán magának élhetett, nem zavarták a földi gondok és kívánciságok. Ritkán akadt látogatója, de ezek közt a ritka vendégek közt volt egy, akinek neve örökké emlékezetes lesz Einsiedeln történetében: Német Lajos király leánya, Hildegard, a zürichi apácakolostor fejedelemasszonya, aki a 858. év egyik napján kedves ajándékkal lepte meg a magányos remetét. Sokszázesztendős Mária-szobrot hozott neki ajándékba, amelyet a remete a kis kápolnában helyezett el és innen kezdve Mária lett magányosságának hűséges társa: a kis kápolna Mária-szobra előtt végezte mindennapos buzgó ájtatosságát.

Ez a szobor ragyog ma is aranyfelhőkben Einsiedeln angyalos kápolnájának oltárán, a Sötét Erdő bércei között.

Meinradnak hívták a jámbor remetét.

Így élt tehát Mária társaságában a sötét erdő magányosságában és valóban mennyei kincseket gyűjtött remeteségének hosszú évtizedei alatt. Gonosz rablók azonban földi kincseket sejtettek nála s egy zimankós téli napon, 861 január 21-én megtámadták és megölték.

A legenda szerint nyomban hollócsapat telepedett a gyilkosok feje fölé, elkísérte őket, akárhová menekültek, s mikor azt hitték, hogy Zürich városában biztonságban lesznek, íme a hollók oda is nyomon követték

őket és hangos károgásukkal elárulták rejtekhelyüket. A gyilkosokat tehát hamarosan utolérte a mennyei megtorlás: alig néhány napra a kegyetlen gyilkosság után fejüket vették Zürich városában.

A szent remete halála pedig leírhatatlan szomorúságot keltett mindenütt a völgyekben, ahol ismerték istenes életét, felebaráti szeretetét és áldott jóságát. Walter reichenaui apát a barátok kíséretében azonnal felment a remete cellájába, lehozta holttestét és eltemettette a reichenaui monostorban.

Majdnem félszázadig üresen állott Meinrad cellája fenn a sötét erdő zúgó fenyvei alatt. Korhadozott már a cella, a gyenge kis faalkotmány, roskadozott a kápolna, mikor Benno strassburgi kanonok felköltözött a Sötét Erdő hegyére, hogy ott társaival monostort alapítson és a buzgó és szentéletű remete emlékével megszentelt helyen Istennek éljen. Első dolga volt kiirtatni a roppant erdő egy darabját, megművelni a földet, és megkezdeni az építkezést. Közben azonban I. Henrik király metzi püspökké nevezte ki, s mivel ebben a szent hivatalában bátran szemükre lobbantotta az országnagyoknak bűnös életüket, azok azzal álltak rajta bosszút, hogy felbérelt emberekkel kiszúratták szemeit. Ekkor letette püspöki méltóságát és visszavonult a sötét erdő remeteségébe, hogy hátralévő napjait egészen Isten szolgálatának és lelke üdvösségének szentelje. De az építést nem vezethette tovább, ezért Eberhard strassburgi nagyprépostot tette meg az új monostor apátjának, aki csakhamar letette a monostor s a templom alapkövét és szerzetestársaival együtt felvette Szent Benedek szabályzatát.

Tíz évig tartott a monostor és a templom építése. Meinrad cellája helyén büszke palota emelkedett, amely hatalmas templomot ölelt körül. Meinrad egykori kis kápolnáját nem rombolták le, hanem a templomot föléje építették. Így áll ma is Szent Meinrad kápolnája a csodatévő Mária-szoborral a ragyogó templom közepén.

Végre Eberhard apát 948-ban megkérte Konrád konstanzi püspököt, nogy szentelje fel a monostort, a templomot és a kápolnát. Főurak, főpapok, nemesek mellett rengeteg zarándok gyűlt össze a szentelésre a német birodalom minden részéből. A kápolnaszentelés előtti napon az esti imádságok végeztével az egész monostor és a zarándoksereg is nyugalomra tért. Konrád püspök azonban rendes szokása szerint éjfélkor felkelt és a szerzetesekkel együtt bement imádkozni a templom oratóriumába.

És miközben csendesen imádkoztak, egyszerre csak mennyei csodálatos hangok szűrődtek füleikbe.

A templomot csodálatos fényesség öntötte el s ők egyebet nem is láttak, csak angyali szép éneket hallottak, s mikor jobban odafigyeltek, észrevették, hogy az angyalok azt a szertartást éneklik, amelyet a püspökök a templomszentelésnél szoktak végezni. A püspök ekkor igen megriadt és nem tudta mire vélni az éjszakai csodálatos jelenést.

Nem is tért többet nyugovóra, hanem ott maradt helyén és imádkozott, hogy Isten világosítsa meg elméjét és adja értésére a mennyei jelenés értelmét. A főurak és nemesek és zarándokok pedig már mind egybegyülekeztek és csak a püspökre vártak, hogy a kápolnaszentelés szertartását megkezdhessék. De a püspök csak nem jött. Bementek tehát hozzá és kérték, hogy ne várakoztassa tovább áhítatos híveit; azonban Konrád semmi áron nem akarta megkezdeni a szent szertartást, míg meg nem tudja Isten akaratát. Végre mikor valamennyien esedezve kérlelték, felkelt és kiment, hogy megkezdje a szentelést.

De alig mondotta ki a szent szertartás első szavát, íme szózat hallatszott a levegőből:

— Hagyd abba, testvérem, Isten már felszentelte.

Most megértette a püspök az angyalok éjjeli énekét és boldogan hirdette híveinek a nagy tisztességet, amely Szent Meinrad kápolnáját érte, a Boldogságos Szűz érdeméből. A hívők pedig megindultan térdre borultak és szent énekekkel mondottak hálát Istennek és Máriának a páratlan kegyelemért. VIII. Leo pápa pedig külön bullát adott ki, amellyel kimondta, hogy a mennyei szentelés érvényes és megtiltotta minden püspöknek, hogy a szent kápolnát felszenteljék.

Tíz év mulva meghalt Eberhard s innen kezdve egyre nagyobb arányokat ölt a zarándoklás Szent Meinrad csodálatos kápolnájához. Einsiedeln csakhamar hatalmas birtokokat kap, a monostor egyre bővül s a kápolnába özönlenek a világ minden részéből a zarándokok és a fogadalmi ajándékok. Királyok és fejedelmek javakkal és kincsekkel gazdagítják a monostort és a kápolnát, s valahányszor valami csapás éri, mindig újra a régi fényben helyreállítják. A középkor folyamán négyszer is leégett a monostor, csak a csodálatos kápolna maradt épségben.

A legnagyobb csapást a francia forradalom jelentette Einsiedeln monostorára és kápolnájára. A szerzeteseket száműzték, a monostort pedig

szabad prédára adták a megkótyagosodott forradalmároknak, akik a milliókat érő kincseket elrabolták, a szent kápolnát pedig földig lerombolták. Ezer esztendő minden vihara, csapása, veszedelme nem ártott meg neki: a felvilágosodás nevében kellett elpusztulnia!

Az egyik szerzetesnek sikerült a Mária-szobrot megmenteni, úgy, hogy menekülésekor magával vitte. Mikor aztán lecsillapodtak a szenvedélyek s a szerzetesek megint elfoglalhatták ősi monostorukat, a szent szobrot is visszahozták az újonnan felépített kápolnába. S ekkor újra és még nagyobb arányokban megindult a zarándoklás a csodálatos szoborhoz és világszerte megnövekedett a hívek buzgósága a szent kápolna ezeréves lakója: a kegyelmek anyja iránt.

Ez az ujonnan fellángolt buzgóság gyönyörűen nyilvánult meg 1861-ben, Szent Meinrad halálának ezeréves évfordulóján, amikor a templomot és a kápolnát pazar fénnyel megújították és a Sötét Erdő Remetéjének emlékét, a csodatévő Mária-szobrot és az angyalok szentelésének csodáját ujjongó ünnepségekkel idézték a százezernyi zarándoksereg emlékezetébe.

A mai gígászi monostorépület a XVIII. század első felében, a templom pedig a második felében készült el. A zarándoklatok célja a szent kápolna s benne a csodálatos Mária-szobor. A kápolna pontosan azon a helyen épült, ahol valamikor Szent Meinrad cellája állott, s mai alakjában 1817-ben épült fel. Egész külsejét fekete márvány fedi, elől oszlopok és márványdomborművek díszítik, föléje kupola borul s belsejében színes márványlapok burkolják a falakat. Az oltára felett, a fal mélyedésében sugárzó aranyfelhők között áll a drága selymekbe öltöztetett Mária-szobor. Mária és a gyermek Jézus fejét aranykorona ékesíti, köpenyükön szikrázik a rengeteg drágakő. Az oltár fehér karrarai márványán éjjel-nappal vakítón csillog a szobor előtt égő három ezüstlámpa örök fénye. Az oltár alján aranyozott ércdombormű ábrázolja az angyalok kápolnaszentelését, kétoldalt pedig a rengeteg drága fogadalmi ajándék közt kiválik két aranybronz dombormű, amelyek közül egyik Meinrad halálát ábrázolja, a másik pedig azt a jelenetet, mikor Hildegard felhozza a szent remete kis kápolnájába az ősi Mária-szobrot.

Az einsiedelni krónika büszkén sorolja fel a császárokat, királyokat és fejedelmi személyeket, akik a századok folyamán alázatosan térdeltek és imádkoztak a szent remete kápolnájában, s itt hagyták a falakon

aranyaikat, ezüstjeiket és szikrázó drágaköveiket. De van egy könyvekbe nem írt krónika, testvérem, amely minden aranynál és drágakőnél diadalmasabban hirdeti azoknak a százezreknek és milliónak alázatát és tömjénes imádságát, akik századévek óta s ma is itt ontják forró fohászaikat, könyörgéseiket s a kétségbeesett esdeklés és az ujjongó hála könnyeit az ezeréves kápolna arany és márványragyogásában, az ezeréves Szűzanya szobra előtt, és hódolatuk jeléül szívük aranyát, szeretetük ezüstjét és könnyeik drágaköveit rakják lábaihoz szegényes, de mindennél drágább áldozatul és fogadalmi ajándékul.

És az einsiedelni Szűz bőségesen megfizet az aranyakért, ezüstökért és drágakövekért s még bőségesebben a szegények szerény ajándékaiért és forró könnyeiért.

. . . Élt egykor Freiburg városában egy Johann Fontano nevű ember, aki szíve egész szeretetével ragaszkodott a Szűzanyához és gyakorta elzarándokolt Einsiedelnbe, hogy buzgón imádkozzék hozzá az angyalok kápolnájának fényességében, de szeretete tökéletlen volt, mert gyónásaiban mindig elhallgatta egy régen elkövetett nagy bűnét. Így élt, szüntelen imádság és zarándoklás közben, de sohasem volt annyi bátorsága, hogy azt az egykor elhallgatott bűnt töredelmes szívvel meggyónja. És hiába volt minden ájtatossága: sohasem érezte a szív igazi nyugalmát, a lélek drága békéjét. Történt pedig, hogy nehéz betegségbe esett és érezte, hogy halála közeledik. Elhívatta tehát a papot és meggyónt neki, de még most, halála óráján sem volt annyi lelki ereje, hogy megvallja egész életének nagy hazugságát és meggyónja a bűnt, amely egy egész életen át nyomta lelkét s amelynek keserű tudata megmérgezte minden ájtatosságát. Csak Máriához sóhajtozott utolsó perceiben is, és végül gyötrelmes halálküzdelem után élettelenül hanyatlott párnáira. A pap, mikor látta, hogy a beteg meghalt, eltávozott. Kis vártatva utána szaladt a szolgáló és visszahívta, hogy ura mégegyszer meg akar gyónni. A pap azonban azt hitte, hogy tréfát űznek vele, hiszen látta, hogy a betege meghalt: hát nem is ment vissza. Másik papot hívtak s mikor az megjelent, Fontano ült az ágyban, könnyes szemmel magához intette a papot és bűnbánó töredelemmel meggyónta neki azt az egy bűnét, amelyet mindeddig elhallgatott. Mikor pedig megkapta a feloldozást, elbeszélte, hogy halála pillanatában lelke azonnal a mennyei Bíró trónusa elé került és már-már elhangzott feje felett az ítélet, amely poklokra taszította volna, amikor

odalépett hozzá a boldogságos Szűz és kérte a mennyei Atyát, hogy adjon bűnös hívének még egy napra életet, hogy megbánhassa és meggyónhassa bűnét. És a mennyei Atya a Szent Szűz kedvéért megadta még ezt az utolsó kegyelmet és íme, Fontano halott tagjaiba visszaszállt az élet, hogy megbékélhessen Istenével. A jelenlévők térdrehullva áldották a Kegyelmek Anyjának szeretetét és az Úr irgalmasságát. Fontano pedig még élt annak a napnak alkonyatáig s egyre csak azt hangoztatta, hogy buzgón tiszteljék a jóságos Szűzanyát, aki őt is megmentette az örök kárhozattól, mert ha tökéletlenül is, de egész életében áhítatos szeretettel ragaszkodott hozzá. Így jutalmazta az einsiedelni Szűz a bűnös ember hűségét, az Úrnak 1648. esztendejében.

. . . Tizenhat éve senyvedt már egy kórházban bizonyos Anna Uznach nevű leány: meggémberedett nyomorék lábakkal született s nem volt emberi tudomány, amely segíteni tudott volna rajta. Gyakorta látta a búcsúsokat átmenni a falun és hallott sokat beszélni az einsiedelni Mária csodatetteiről. A hosszú kórházi évek alatt rendíthetetlen hitté erősödött benne az a gondolat, hogy ha eljuthatna Einsiedelnbe, a Boldogságos Szűz bizonyosan meggyógyítaná. De könnyes szemmel lemondott erről az ábrándról, hiszen nem tudott lábára állni és a kórházban is csak csúszott-mászott egyik teremből a másikba. Azonban egy vasárnapon, mikor az egész háznép a templomban volt, valami hirtelen elhatározás ébredt benne: ellentállhatatlan erőt érzett, amely mintha húzta volna, hogy induljon Einsiedelnbe. Kivánszorgott hát az utcára és a földön csúszva megindult az országúton Einsiedeln felé. Alig félórai vergődés után utolérte a kórház egyik szolgálója és vissza akarta vinni. De Anna oly szívrehatóan könyörgött, hogy engedje Máriához menni, hogy a leány végre is otthagyta, abban a biztos tudatban, hogy úgy sem jut messzire s estére majd csak hazahozzák. Anna tehát tovább csúszott az úton, majd egy révész átvitte a folyón, amely eléje került, azonban délfelé úgy kimerült, hogy egy lépést sem tudott tovább menni. S amint lepihent a mezőn, hogy összeszedje erejét, egyszerre csak hófehér ruhában tisztes férfiú jelent meg előtte s megkérdezte, hová igyekszik. Anna nem tudta, honnan került elő hirtelen ez a barátságos idegen, de bátran a szemébe nézett, nem félt, hogy kicsúfolja, hanem égő hittel felelte neki:

— Einsiedelnbe megyek, Máriához.

Akkor az idegen kezét nyujtotta neki:

— Jer velem, leányom.

— Nem tudok én menni, uram, de még felállani sem — felelte a leány.

Erre a fehérruhás férfiú balkezével megérintette a leány béna lábait és szólt:

— Az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében.

És Anna nyomban felállt és érezte, amint az élet ereje végiglüktet lábaiban. Zokogva mondott hálát az idegennek és csókolta a ruhája szegélyét. Az pedig megérintette a leány térdcsontját s íme a csont puha lett, mint a hús. Aztán pedig megszólalt:

— Leányom, erről fogják megismerni az emberek, hogy csodálatos módon gyógyultak meg béna lábaid. Hogy pedig tudjad, íme megmondom: az einsiedelni Mária gyógyított meg téged. Most menj az ő kápolnájába és buzgó szívvel mondj hálát neki.

És ezzel eltűnt az agg férfiú.

Anna tehát folytatta zarándokútját és Einsiedelnben forró könnyek között mondott hálát a Szűzanyának és mindenek álmélkodtak a béna leány csodálatos gyógyulásán.

... Hallgasd meg Franciska történetét, testvérem, amelyet az 1850. évből jegyzett fel az einsiedelni krónika. A kis Petitot Franciska tizenkétéves korában megnyomorodott: egy gyalázatos ember reátört az ártatlan gyermekre, ez védekezett s az irtózatos küzdelemben megvédte ugyan gyermeki tisztaságát, de lábai úgy megnyomorodtak, hogy egészen teste alá görbültek és sem tudós orvosok, sem gyógyító fürdők nem tudták többé visszaszerezni elgémberedett tagjainak épségét. Franciska 33 évig szenvedett tehetetlen nyomorúságában és évről évre könyörgéseivel ostromolta szüleit, hogy engedjék el az einsiedelni Máriához, mert biztosan tudja, hogy csak az segíthet rajta. Szülei azonban sem égi, sem földi segítségben nem bíztak már és mindig megtagadták szerencsétlen leányuk kérését. Franciska azonban buzgó tisztelője volt a Szent Szűznek és nem hagyott fel a reménységgel, hogy egyszer mégis csak eljut hozzá. Végre 1850-ben akadt egy szegény asszony, aki vállalkozott rá, hogy szamaras taligáján elviszi a nyomorék leányt Einsiedelnbe. Ezúttal végre szülei is beleegyeztek.

A franciaországi Ponte de Roide-ból hat napig utaztak, míg megérkeztek Einsiedelnbe, május 18-án. Másnap Franciska a kápolnába

vitette magát. Éppen nagymise volt és a szerencsétlen leány zokogva és határtalan bizalommal imádkozott Máriához, hogy segítsen szörnyű nyomorúságán. És íme: egyszerre úgy érezte, hogy testén valami borzongás fut végig, a lábai lassan leválnak és kiegyenesednek, ő pedig hirtelen, minden erőlködés nélkül feláll. De egyúttal abban a pillanatban hangos sikoltással arcra veti magát a Mária-szobor előtt és zokogva mond hálát csodálatos gyógyulásáért. A templomban felzeng a hálaadó ének.

Franciska még két napig maradt Einsiedelnben, mialatt a hivatalos személyek kihallgatták s jegyzőkönyveikben bizonyságot tettek a csodálatos esemény igazságáról. Háromnapos ájtatossága után diadalmenetben tért haza franciaországi falujába.

Íme, testvérem, így száll a kegyelmek harmata a sötét erdő remetéjének kicsiny kápolnájából, így ragyog az einsiedelni csodaszobor az oltár aranyfelhői között, gyertyák lobogásában, himnuszok zengésében, imádságok jóillatú füstjében a száguldó századok és a hívők milliói felett...

KI SZÍVÉT HOZZA MÁRIÁNAK

Hallgasd meg, testvérem, a celli búcsú gyönyörű legendáját.

Megy-mendegél a magányos öreg anyóka a rengeteg erdő sűrűjében: Maria-Zell tornyai irányában, üres kézzel, túláradó szívvel, hogy remegő ajakkal elrebegje halk imádságát szegényes áldozatul a celli Mária előtt.

Az erdőben rablók törnek rá. Itt leselkednek a búcsúsokra, hogy elvegyék tőlük a drága ajándékokat, aranykereszteket s aranyszíveket, amiket hálából visznek a celli Máriának.

Megállítják a szegény asszonyt is és durván ráförmednek:

— Hová ballagsz, te sápadt asszony?

— A celli búcsúra.

— S mit viszel a celli Máriának? Add elő a kincseket!

— Ő nem viszek én semmit néki, csak tiszta szívemet.

A rablók megmotozzák a szegény asszonyt, de bizony annak nincs semmije. Éktelen dühre gerjednek s vad kegyetlenséggel felhasítják a jámbor anyóka mellét, kitépik a szívét és a kötényébe dobják s gúnyosan odakiáltják:

— Most indulj és vidd a szívedet a celli Máriának!

És íme: az asszony nem hull a földre, hanem feláll, fogja a szivét és sápadtan, tántorogva, véresen megindul . . .

Hajnal pírja reszket az égen, amikor Zellbe ér s íme egyszerre diadalmas harangszó veri fel a várost: Zellben magától megszólamlik és zengbong a sok harang . . . A templomban ép az első misén ájtatoskodnak a hívek, de a csodálatos harangszó hallatára a pap miséjét abbahagyja, a hívek fölkelnek, mindenki érzi a csoda lehelletét, égő gyertyákat ragadnak, zászlókat emelnek és mennek-mennek végtelen sorban ki az útra, ki szivét hozza Máriának, a sápadt asszony elé.

Könnyes szemmel fogadják, védik, támogatják, míg a templomba érnek s ott a szegény sápadt anyóka összeomlik a Szent Szűz képe előtt.

A megdöbbenés némasága elnyomja a zengő éneket és ebben a halotti csendben íme: a Szűzanya megmozdul az oltáron, kilép az aranyglóriából és megindul a szegény holt asszony felé. Megáll mellette, lehajol, szelíden felveszi a vérző szívet és visszalép glóriás oltára aranycsillogásába.

Az anyóka vérző teste pedig egyszerre megelevenedik, mozdul a halott, felkel, a mellén nyoma sincs forradásnak s mellében a szív dobog . . .

És újra felzeng a hálaadó ének, ragyogó díszben új pap mond új misét és égig harsog az ujjongás himnusza: „Hozsánna néked Isten Anyja, Áldott Szűz Mária!“

Testvérem, könnyes imádsággal boruljunk le a celli Mária előtt, akinek a vérző-vergődő emberszív a legdrágább áldozat . . .

És a vérző szív csodás himnusza után hallgasd meg, testvérem, a névtelen barát legendáját.

Idestova nyolcszáz esztendeje, hogy a bencés barátok megkezdték tanító és nevelő munkájukat a stájer hegyek között. Az 1157 évben Ottó apát öt szerzetes testvérét küldötte el a hegyek közé, hogy a messzi vidékeken elszórt pásztornépeknek lelki vezéreik legyenek. Volt ezek között egy ifjú barát, Szűz Máriának buzgó tisztelője, aki engedelmesen megindult az apostoli útra és csak annyit kért az apátúrtól, hogy magával vihesse azt a kis Mária-szobrot, amely cellájában állott s amely mindeddig is legájtatosabb imáira ihlette. Az apátúr szívesen megadta az engedelmet és a barát útrakelt.

Heteken át éjjel-nappal ment-mendegélt a drága Mária-szoborral s

mindenütt térítette és oktatta az Isten ismeretében vagy tiszteletében járatlan népeket. Így érkezett egy viharos napon arra a vidékre, ahol ma Mária-Zell tornyai nyúlnak az égre. Hatalmas sziklák állták útját, őserdők zárták el a kilátást és meredek bércfal tornyosult előtte; amúgy is úttalan volt a vidék, most meg már éppen sehogysem tudott tájékozódni. Letette hát Mária szobrát a leszálló alkonyatban és térdre borult előtte: buzgón kérte, mutassa meg neki, hol telepedjék meg, hol építsen kunyhót magának és kápolnát az Istenanyának, honnan igazgassa azt a szétszórt egyházközséget, amelynek lelkében elhintette már az istenfélelem és a buzgóság magvait.

És amint ott imádkozott a meredek sziklafal előtt, íme egyszerre vakító fényesség öntötte el az égbeszökkenő sziklát, amelynek oldala megnyílt és utat tárt előtte a túlsó oldal barátságos zöldben pompázó hegyei és dombjai felé. Keresztülment hát a sziklahasadékon és forró hálával ismerte fel szívében, hogy Mária meghallgatta imádságát és megmutatta neki, hol üsse fel magányos kunyhóját és a szent szobor kápolnáját. És valóban ott is maradt: új hívei segítségével szerény kis kunyhót épített magának és megépítette a kápolnát is hűséges társának és mennyei pártfogójának, Máriának. A környék egyszerű népe hamarosan megszerette a jóságos papot, aki oktatta őt a hit igazságaiban és Mária tiszteletében, s egyre többen látogattak fel a remetelak magányosságába, hogy áhítatosan imádkozzanak a kis kápolnában a Szent Szűz szobra előtt. Csak Mária cellájának (Mariae Zelle) nevezték a hegytető szenthelyét és ez a név ma is él Mária-Zell nevében és milliók hűséges és hálás szívében.

Így élt ott a derék bencés a kápolna mellett, ahol hamarosan néhány állandó lakos is felütötte kunyhóját; innen kezdve folyton gyarapodott a kis telep lakossága és a barát mind kevesebbet járt messzi földekre, hanem most már távoli vidékek lakosai jöttek Mária cellájához, hallgatni a szent igéket és ájtatoskodni a szent szobor előtt. Mikor a névtelen barát meghalt, nemcsak az ő áldott emléke élt az egész környék jámbor hívőinek szívében, hanem a szent szobor csodálatos kegyelmei révén Mária-Zell már ismert és népszerű búcsújáróhely volt.

A magányos barát nevét nem jegyezte fel sem a legenda, sem a történelem, de buzgóságának emléke ott lebeg Mária-Zell felett, amelynek története örökre elválaszthatatlanul összeforrott az önfeláldozó szerzetes apostoli alakjával.

Hetven év sem telt belé és a celli Mária dicsőséges szobrának és csodálatos kegyelmeinek híre beszárnyalta nemcsak a környék, hanem messzi országok határait is. Ekkor már Európa minden részéből tódultak a zarándokok a csodatévő szoborhoz, amelynek hajlékát bizony nagyon megviselte a felette elmúlt hét évtized. De az Úr gondoskodott róla, hogy csakhamar méltó hajlék emelkedjék a pusztuló kápolna helyén és a hívők ezrei illendőbb áhítattal imádkozhassanak a kegyelmek anyjának drága szobra előtt.

Történt, hogy az 1220. év táján Henrik morva őrgróf és felesége Ágnes egyszerre súlyosan megbetegedett. Annyira elhatalmasodott rajtuk a köszvény, hogy a tudós orvosok lemondtak életükről is. Minthogy azonban mind a ketten alázatos tisztelői voltak a Szent Szűznek és Szent Vencelnek, buzgón imádkoztak hozzájuk éjjel és nappal, hogy enyhítsék kimondhatatlan fájdalmaikat. És íme ekkor egy éjszaka mind a ketten álmot láttak: megjelent nekik egy tisztes aggastyán és vígasztaló szavakkal értésükre adta, hogy meggyógyulnak, de hálából hívő lélekkel keressék fel azt a csodatévő Mária-szobrot, amely Stájerországnak egyik még nehezen hozzáférhető helyén kis kápolnában áll a hegytetőn; készüljenek tehát buzgó zarándoklatra és keressék meg a Boldogságos Szűz celláját. Mikor reggel felébredtek, mind a ketten könnyűszerrel felkeltek ágyukból és érezték, hogy kínzó betegségük nyomtalanul elmúlt. Túláradó hálával borultak térdre és megfogadták, hogy nyomban megkeresik a Kegyes Szűz Celláját, s ha megtalálták, hálájuk jeléül drága ajándékokkal halmozzák el.

El is indultak hát fényes kísérettel és kincseket érő ajándékokkal, de mikor kiértek a zord hegyek közé, megálltak tanácstalanul, mert nem is sejtették, hogy a világ mely tája felé vágjanak neki az elhagyatott hegységnek. És ekkor megjelent előttük szent Vencel és vezette őket egy darabon, míg járható útra értek, akkor pedig eltűnt. Szent bizalommal folytatták most már útjukat, de aznap este rettentő vihar szakadt rájuk s a nagy kavarodásban elvesztették egész kíséretüket. Csak ketten maradtak: a gróf és a grófné, és forró imádságban kérték Istent és a Boldogságos Szűzet, hogy mutassa meg nekik az irányt, amelyben Mária Cellájához juthatnak. És íme: angyal jelent meg előttük, kézen fogta őket és elvezette arra a gyalogútra, amelyen messze vidékek zarándokai szoktak Mária Cellájához felmenni.

Phot. Alinari.

SZŰZ MÁRIA HALÁLA.

Caravaggio festménye.

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

Mikor tehát annyi viszontagság után felértek, boldogan adtak hálát Máriának csodálatos gyógyulásukért és ott a szent szobor előtt megfogadták, hogy méltó hajlékot emelnek neki. Henrik gróf csakugyan nyomban nagy összeg pénzt hagyott Zellben, hogy a szent szobornak kőből való díszes templomot emeljenek. És valóban : még ugyanabban az évben felépült az első kőkápolna a szenthelyen. Száznegyvenhárom évig ez a kis kápolna volt tanúja a világ minden részéből Zellbe özönlő zarándokok áhítatának.

De országra-világra szóló hírességet szerzett a celli szenthelynek az a csodálatos kegyelem, amelyben a Cella Szent Asszonya magyarok királyát, Nagy Lajost részesítette az 1363. évben. Ebben az évben még csak hat esztendeje volt annak a fényes jubileumnak, amellyel a celli szenthely keletkezésének kétszázéves fordulóját a zarándokok ezreinek jelenlétében megünnepelték. Az ünnepség mély nyomokat hagyott az egész világ keresztényeinek szívében, s különösen áhítatos érzelmeket keltett a szomszédos országok keresztényeiben. Nem csoda hát, hogy Nagy Lajos királyunk is a celli Máriához fordult, mikor ebben az évben roppant török haddal kellett döntő ütközetet vívnia.

Az ütközet előtti éjszakán sokat gyötrődött sátrában, vajjon merjen-e szembeszállni húszezer emberével a török had nyolcvanezer harcosával, vagy pedig az éj leple alatt vonuljon vissza és legalább jó vitézeinek az életét mentse meg? Tudta, hogy ha visszavonul, a törökök menthetetlenül elözönlik országát és egyúttal a keresztény Nyugatot is. És mégsem mert belebocsátkozni a vakmerő kockázatba. Amint így töprenkedett, elnyomta az álom : álmában ott térdelt a celli Mária előtt és könnyezve könyörgött hozzá, hogy világosítsa meg elméjét, adjon jelet, hogy mit kell tennie, s ha úgy akarja, hogy megütközzék a kereszténység esküdt ellenségével, adja meg fegyvereinek a győzelmet. És megfogadta szent fogadással, hogy ha serege győzelmet arat, hangosan hirdetni fogja, hogy Mária kegyelméből nyerte el a diadalt és elzarándokol Zellbe, hálája pedig nemcsak buzgó imádsággal, hanem fejedelmi ajándékokkal fogja leróni.

És amint így imádkozott, íme a Boldogságos Szűz lehajolt hozzá, fejére tette szent kezét, vígasztalta és bátorította, hogy ne féljen a roppant pogány seregektől, hanem csak bátran szálljon csatába és hittel küzdjön és Isten megáldja fegyvereit.

Boldogan ébredt másnap reggel a király és amint elgondolkodott a csodálatos álomlátáson, íme a mellére esett tekintete: a mellén pedig ott feküdt a celli Mária képe, amelyet az Istenanya maga helyezett oda az éjjeli látomás idején.

Most már nem habozott: megrohanta a roppant ellenséget és a maroknyi sereg pozdorjává verte az óriási török hadat. És a király, aki régóta buzgó tisztelője volt Máriának, nem feledkezett meg ígéreteiről; diadalmas seregével azonnal Mária-Zellbe vonult és ott szent ájtatosságok és fényes ünnepségek közben mondott hálát a csodálatos győzelemért, a kápolnát pedig kincseket érő ajándékokkal halmozta el: aranyozott ezüstkoronát, drágakövekkel kirakott ereklyetartót és kelyhet hozott, és felajánlotta kardját, sarkantyúit, felesége s a maga drága ruháit és azt a Mária-képet, amelyet reggel a keblén talált. Ez a kép ma is drága dísze a celli kincstár főoltárának.

De alázatos hálájának igazán királyi módon adott kifejezést azzal, hogy nyomban elrendelte díszes templom építését: siettette az építést, megnyitotta kincstárát és a templom valóban hihetetlen gyorsasággal felépült. Négy év alatt elkészült a gyönyörű gótikus székesegyház, amely egészen 1644-ig adott a főhajójába beépített ősi kápolnának hajlékot. A zarándokok azonban oly tömegesen özönlöttek Maria-Zellbe, hogy ebben az időben Nagy Lajos remek temploma szűknek bizonyult. III. Ferdinánd kezdeményezésére ekkor hatalmas templom építésébe fogtak, amely csak félszázad mulva készült el. Ez a templom tulajdonképpen kibővítése volt Nagy Lajos templomának és az ősi falakból semmit sem rombolt le. Amit azonban megkímélt az építész kegyelete, azt rombadöntötte az 1827. évi borzalmas tűzvész, amely nemcsak egész Mária-Zellt, hanem a templomot is mindenestül megsemmisítette.

Csak a Boldogságos Szűz ősi szobra maradt épségben a rettentő pusztulásban.

De amily példátlanul nagyarányú volt a pusztulás, oly páratlan méretekben lángolt fel a hívők buzgalma is: alig egy év alatt hatalmas összeg gyűlt egybe, amellyel megkezdhették az újjáépítést. És két év mulva készen állott a pompás templom, amelynek két zömök tornya között csipkésen nyúlik égnek Nagy Lajos templomának gótikus tornya: az egyetlen épületrész, amely a sok elemi csapás és tűzvész után az ősi templomból mind a mai napig megmaradt.

Maria-Zell híre és dicsősége már a régi századokban is besugározta az egész keresztény világot, most pedig, mikor a hatalmas templom felépült, fényében és pompájában szászszorosan meggyarapodott a hívők buzgósága és az egész világ zarándokainak búcsújárása. A krónikák feljegyzik, hogy már 1519-ben 48 hiteles csoda történt a szenthelyen s a templom utolsó leégését megelőző tíz évben egymilliókétszázezer zarándok hozta el hódolatát a celli Máriának.

Nagy Lajos óta királyaink és a királyi ház tagjai mindig különös kegyelettel zarándokoltak Maria-Zellbe, amelynek sugárzó kápolnájában soha ki nem alszik a fény, soha el nem hal a himnuszok zengése, soha nem szűnik a forró imádság. A szegények mellett, akik szívüket viszik Máriának, ott vannak minden időben a gazdagok, a fejedelmek, királyok, császárok, püspökök és bíborosok, akik drága ajándékokkal róják le hálájukat a Boldogságos Szűz végtelen kegyelmeiért. Ferenc József apostoli királyunk és Erzsébet királynénk 1853-ban imádkozik első ízben az Angyalok Királyné Asszonyának ősi glóriában tündöklő szobra előtt.

Kimondhatatlan pompával és fénnyel ülte meg a keresztény világ 1857-ben Maria-Zell hétszázéves jubileumát. Január első öt napján negyvenórás szentségimádással kezdődött a jubileumi év, amelynek folyamán nem múlt el hónap, hogy 5—10,000 zarándok ne látogatta volna a kegyelmek sugárzó oltárát. Egyszerű zarándokok gyanánt megjöttek a királyi ház tagjai is, élükön a királlyal és királynéval és buzgón imádkoztak és áldoztak a kegyelmek ősi szobra előtt. De az egész jubileumi évnek fénypontja a magyarok gyönyörű nemzeti zarándoklata volt, amelyet Scitovszky János hercegprímás vezetett: 31 püspök és 25,000 zarándok vett részt ebben a lelket emelő hódoló felvonulásban, amely fényével és ünnepélyességével elhomályosította Esterházy Pál herceg 1691. évi híres nemzeti zarándoklatát is, amelyben mintegy 12,000 ember vett részt, az ország püspökeinek és főurainak vezetésével. Ez a jubileumi zarándoklat gyönyörű emléket hagyott a celli kincsesházban: ezüstoszlopon álló arany Mária-szobrot, amely előtt Scitovszky hercegprímás térdel és az esztergomi bazilika modelljével kezében felajánlja a Kegyelmek Asszonyának hazánkat. Ezt a páratlan arányú magyar zarándoklatot sem azelőtt, sem azóta nem múlta felül egyetlen celli zarándoklat sem, még a jubileum záróünnepségének zarándoklatai sem, amikor egy-

szerre 1200 pap 2 érsek, 12 püspök és 3 bíboros vett részt teljes egyházi díszben az ájtatosságokon.

A napoleoni háborúk korában kétszer is menekül a szent szobor ősi kápolnájából, de mind a kétszer hamarosan visszakerül, csak úgy, mint az 1827. évi tűzvész után. S minden csapás, minden üldözés nem hogy megsemmisíthette volna, hanem csak fokozta a hívek buzgóságát és Maria-Zellbe vágyakozását. Úgyszólván nem múlt el egyetlen évtized sem, amelyben a celli Mária ne látta volna ott térdelni oltára lépcsőin a királyi ház valamelyik tagját: I. Lipótot, III. Károlyt, Mária Teréziát, és császárok, királyok és főhercegek mindig hoztak drága fogadalmi ajándékokat a kincsesháznak, amely ma is büszkesége a templomnak, aranyháza Máriának, az Aranyháznak!

Jer velem, testvérem, a templom főhajójába, amelynek közepén aranysugárzásban emelkedik a csodálatos szobor kápolnája, a névtelen barát egykori kunyhója, Mária cellája helyén.

Valamikor vert ezüstből volt a két hatalmas angyal, kétoldalt a kápolna bejárata mellett; ma fából készült, aranyozott angyalszobrok kerültek helyükbe, mert az eredetieket beolvasztották a pénzverőben, az 1793. évi francia háborúk idején. Ugyancsak aranyozott ezüstből voltak valamikor azok a szobrok is, amelyek a kápolna homlokzatát díszítik, köztük Szent Benedek szobra; ma faragott fát takar dús aranyozásuk.

De ma is vert ezüstből van az oltár korlátja és maga az oltár, a csodálatos szent szobor trónusa, és ezüstből van a tabernákulum, az Oltáriszentség háza, ezüstből a kétoldalt térdelő angyalok és a liliomos gyertyatartók. Az ezüstoltár rejti azt a csonka fatörzset, amelyen a névtelen barát az ősidőkben a drága Mária-szobrot felállította kis kápolnájában.

És fenn az oltár magasában, az ezüstnek vakító ragyogásában, arannyal hímzett selyemkárpitok titokzatos mélyén trónol arannyal és drágakövekkel ékes palástban az Istenanya a gyermek Jézussal karján, mindkettejük fején kincseket érő drágakövekkel kirakott aranykorona.

A névtelen barát ősi Mária-szobra egy darab hársfából van faragva, s alig félméteres. A Madonna ül s körtét nyujt az isteni gyermeknek, ez pedig almát tart kezében. Gyöngyökkel és drágakövekkel kirakott régi selyemköntösét II. József császár vétette le és el is adatta; később pedig a szobor ezüstből készült ruházata is a pénzverőbe került.

De tombolhattak fölötte a századok, levehették róla arany és ezüst

ékességeit, maga a szent szobor épségben áll az oltár diadalmas ragyogásában: szú nem rágta, korhadás nem emésztette, menekülések, tüzek, dúlások nem ártottak meg neki. A celli Mária sértetlenül áll a századok viharai felett és oltárának ezüstös ragyogásából örök fényességgel sugárzik millió hívének lelkébe.

S ha lelkünk minden könnyes panaszát elzokogtuk, szívünk minden áradó hálaját elrebegtük Mária Cellájában, az ezüstoltáron trónoló drága szobor fényességében, boruljunk le a hatalmas kupola alatt a magas márványoszlopon álló nagy Mária-szobor előtt, amely valamikor kint állt a szabadban a templom előtt s ősidők óta hagyományos helyük a fogadalmi imádságoknak. Ezernyi gyertya csillog előtte s az ezernyi gyertya fényében ezernyi szív forró imádsága és áhítatos fogadalma száll a tömjénfüstben lebegő, aranysugárzással övezett koronás Mária felé.

Fogadjuk meg mi is, testvérem, hogy mind zarándoklatunkon, mind egész földi utunkban hű fiai leszünk az örök Máriának, mint voltak őseink, mint volt Nagy Lajos király, akinek ragaszkodása és fiúi hűsége teremtette meg a katholikus világnak ezt a ragyogó szentélyét, a névtelen barát kicsiny cellájának helyén.

S ha megállunk a kupola alatt, szemben a főoltárral, amelyen a roppant ébenfafeszület tövében ezüst földgömb sugárzik, mint titkos értelmű szent szimbolum, az aranyfelhők és a barokk angyalok gomolygásában, nézzük meg áhítattal a kupola festményeit, amelyek Nagy Lajos királyunk töprengését, látomásos álmát, csodálatos ébredését és győzelmes csatáját ábrázolják. S ha a szent magyar emlékek hangulatában kilépünk a főkapun, két ősi domborművön akad meg szemünk a csipkézett kövek gótikus pompájában: az egyiken a feszület, s alatta a másikon Maria-Zell legendájának két legdicsőségesebb jelenete : Henrik és Ágnes gyógyulása és Nagy Lajos csatája.

A dombormű baloldalán Szent Vencel hatalmas alakja vezeti az őrgrófot és feleségét a celli Máriához; közepén zarándokok csoportja térdel az Istenanya előtt, köztük Nagy Lajos király, amint éppen felajánlja az álmában kapott Mária-képet a Boldogságos Szűznek. Az Istenanya két oldalán egy-egy angyal, mind a kettő feliratos szalagot tart; az egyiken ezt olvassuk: „Benned büszkélkedik az ég s a föld", a másikon: „Őrvendeznek az angyalok karai, a dicsőséges Szűz karai". A dombormű jobboldalán Nagy Lajos diadalmas csatája; a harcosok felett angyal

lebeg kivont karddal és előzi a harcosokat fenyegető ördögöket. Nagy Lajos lábainál Ausztria, Magyarország és az Anjou-ház címerei.

Ez a magyar címer ott a celli Mária előtt minden latin felírásnál buzgóbban és ékesebben zengi fiúi hűségünket a magyarok Nagyasszonya iránt...

A celli szenthely hatszázéves jubileumán, 1775-ben 373,000 zarándok imádkozott az ősi szent szobor előtt, a hétszázéves jubileumon 270,000 ember hódolt Máriának a háromtornyos templom magasztos csarnokában. Úgy-e, testvérem, természetes, hogy a százezrek kegyelettel őrzik és adják szájról-szájra a csodálatos kegyelmek és gyógyulások elbeszéléseit, hogy fiúi bizalmuk édességét mások lelkébe is beleleheljék?

Ezrével jegyezte fel Maria-Zell krónikája a csodálatos gyógyulásokat, kegyelmeket és vígasztalásokat, amelyeket az Istenanya a buzgó celli zarándokokra árasztott. Ezrével hullottak a kegyelem gyöngyszemei a névtelen barát Madonnájának tisztelőire. Gondos vizsgálatok hitelesítették ezeket az elbeszéléseket: igazgyöngyök ezek, testvérem, és jól esik a lelkünknek válogatni a celli Szűzanyának ebben a drága kegyelmekkel tündöklő kincsesházában.

... Az Úrnak 1465. évében halálra ítéltek egy nemes lovagot, mert rablásokban és gyilkosságokban találták bűnösnek. A siralomházban elgondolkodott eddigi életén és feltornyosult emlékében minden gaztette és kegyetlensége. Hirtelen kínzó lelkiismeretfurdalás kezdte gyötörni és az isteni kegyelem világosságánál megismerte eddigi gazságainak útálatosságát és szívből megbánta gyalázatosságait. Sajnos, ez volt az utolsó éjszakája és úgy érezte, hogy elkésett az igaz bűnbánattal. Mégis, felsejlett benne gyermekkorának tiszta áhítata, a multak ködéből felbukkant előtte a Szűzanya képe, s mint a fuldokló a szalmaszálhoz, úgy kapott az Istenanya áldott kegyelméhez és könyörgött, hogy mentse meg a gyalázatos haláltól: megfogadta, hogy megjobbítja életét, elzarándokol Maria-Zellbe és mind haláláig hű tisztelője lesz Máriának. És íme: a Kegyelmek Anyja megjelent a méltatlan bűnös börtönében, levette kezéről a bilincseket és kivezette a siralomházból. A lovagnak pedig első útja Maria-Zellbe vezetett, ahol töredelmesen meggyónt, megáldozott és azontúl haláláig igaz bűnbánatban és vezeklésben élt.

...Ture Ambrus báró vakon született és legforróbb kívánsága az volt, hogy csak annyira nyerje vissza szemevilágát, hogy láthassa a

papot, mikor a szentmise áldozatot bemutatja. Áhítattal imádkozott hát a celli Máriához, aki kegyesen meghallgatta könyörgését és íme: egyszerre csak feltündöklött előtte a szent szobor a gyertyák káprázatos fényességében: az első, amire tekintete esett, a Szent Szűz szobra volt. Hálából aranykelyhet és ezüstlámpát ajándékozott a celli Szűznek. Történt pedig ez hites feljegyzések szerint az Úrnak 1595. esztendejében.

... Kühtreiber liesingi takácsmester leánya, Anna, 1859-ben súlyos betegségbe esett, amelynek következtében megnémult. Bécs város legkiválóbb orvosai tehetetlenek voltak a leány nyomorúságával szemben és kimondották rá, hogy gyógyíthatatlan. Anna azonban áhítatos tisztelője volt a Boldogságos Szűznek és hozzá folyamodott, hogy földöntúli hatalmával eszközölje ki Szent Fiánál gyógyulását. Roppant erőfeszítéssel elzarándokolt a következő évben Maria-Zellbe s mikor a nagymise alatt ott térdelt a kegyelmek szobra előtt, egyszerre csak egész teste reszketni kezdett, a szíve vadul dobogott: hirtelen elájult. Mikor magához tért, a Szűzanya áldott szobra felé tárta karjait és szent elragadtatásban felkiáltott: „Jézus, Mária, Szent József!" A celli Mária kegyelme megjutalmazta hitét és bizakodását: attól a naptól fogva a gyógyíthatatlan néma visszanyerte szavát.

A mária-zelli csodák ódon könyvében olvassuk a következő régi feljegyzéseket.

... Az 1696. évben csodálatos jelenés hozta lázba a piaristák csendes privigyei házának szerzeteseit: több jámbor atyának megjelent álmában a nemrégiben elhunyt Kada István, esztergomi kanonok és erdélyi püspök, aki életében nagy tisztelője volt Máriának, gyakran elzarándokolt Zellbe s misézett a kegyelmek oltárán. A jelenés arra kérte a piarista atyákat, hogy menjenek el Zellbe és mutassanak be a Mária-oltáron szentmisét érette, hogy lelke minél előbb megszabaduljon a tisztítóhely gyötrelmeiből. Tehát a Szent Vencelről nevezett Ferenc atya több társával elzarándokolt Maria-Zellbe, hogy a halott püspök kívánságának eleget tegyen. Az első és második mise alkalmával nem történt semmi nevezetes esemény, azonban a harmadik misén, mint Ferenc atya maga feljegyezte, az Úrfelmutatásnál egyszerre csak elkezdett fényleni a csodálatos Mária-szobor és földöntúli fényességben ragyogott mindaddig, míg Ferenc atya magához nem vette az Úr szent testét. Így adta jelét a Boldogságos Szűz, hogy jámbor tisztelőjének lelke megszabadult a tisztítóhelyről.

... Az 1633. év Szent Bertalan napja előtti napon éppen a dömés atyák tartották körmenetüket Maria-Zellben, midőn egyszerre fényes nappal csillagok jelentek meg a templom felett és megálltak a tetőnek azon a helyén, amely alatt a csodás Mária-szobor volt lenn a templomban, a kápolna oltárán. Úgy ragyogtak ott, mint Mária koronájának csillagjai, amelyekről a Szentírás beszél. És tüzes fénnyel csillogtak mindaddig, míg csak a körmenet tartott.

Feljegyzi a krónika, hogy mikor az 1679. évben a szörnyű pestis Maria-Zellt is elérte és lakosait kegyetlenül megtizedelte, nyilvános könyörgő körmenetet tartottak a csodatévő Mária-szoborral. És ámbár a körmenetben számos pestises beteg is résztvett, attól a naptól fogva nemcsak hogy senki meg nem halt, hanem a járvány is végképpen megszűnt.

Megható szeretet és gyöngédség árad azokból a legendákból, amelyek elmondják, hogy a szobrot nem lehet lerajzolni, vagy lemásolni, és a legnagyobb művészek is hiába próbálkoztak eddig, hogy hű másolatot készítsenek róla. 1707-ben egy híres művész mégis vállalkozott erre a feladatra. Bevezették a kápolnába, levetkőztették a szent szobrot, levették az oltárról és a művész hozzáfogott a munkához. De alig dolgozott néhány pillanatig, rémülten felkelt és kirohant a kápolnából s egyre csak azt hangoztatta, hogy soha többé életében ilyesmire nem fog vállalkozni. Nem mondta meg soha, mi történt vele, de a krónika sejteti, hogy valószínűleg a szent szobor arca megelevenedett és a szemei mozogtak és bizonyára rosszalólag néztek a művészre. A szent szobor szemrehányó tekintetéről ugyanis több tanú tett eskü alatt vallomást más alkalmakkor; elmondták, hogy mikor csupa kíváncsiságból és üres lélekkel a szent szoborhoz mentek és nézegették, egyszerre csak az arca kigyulladt és feddő tekintettel mérte végig őket. Erre magukbaszálltak, töredelmet tartottak, s mikor másnap alázatos imádsággal a szent szobor elé járultak, annak szemei megint megelevenedtek és szerető jósággal és szelídséggel tekintettek rájuk. Idetartozik az a gyöngéd legenda is, hogy a szent szoborra soha egy szem por sem száll, pedig a templomban különösen a nagy zarándoklatok idején valóságos porfellegek kavarognak. Finom törlőkkel próbát is tettek: mindenütt találtak port, az oltárokon, a szobrokon, még a szent szobor ruháin s arany és drágakő ékességein is, csak magán a szobron nem.

A tisztaság szobra, amelyhez mákszemnyi földi szenny sem tapad.

... A régi krónika beszél bizonyos Hayzmann Kristóf nevű bajorországi festőről, aki atyja halála után földi kincsek fejében elkötelezte magát az ördögnek, azzal, hogy kilenc év mulva teste és lelke a gonoszé lesz. Történt ez 1669-ben, mikor is a festő két szerződést írt tulajdon kezével: az egyiket maga vérével, a másikat pedig, amely ma is megvan, tintával. Mikor azonban a kikötött idő a vége felé közeledett, a szerencsétlen embert szörnyű lelkiismeretfurdalások kezdték gyötörni és kétségbeesésében a pottenbrunni paphoz folyamodott, akinek meggyónta bűnét és könyörgött, hogy adjon neki ajánlólevelet a maria-zelli zárdába, hogy ott is elpanaszolhassa végzetes könnyelműségét és a jámbor szerzetesek tanácsával és segítségével megnyerje valamiképpen az Istenanya kegyelmét s közbenjárásával megszabaduljon a bűnös szerződés következményeitől.

Néhány hónapig tartózkodott a pottenbrunni pap vendégszerető házában s ez idő alatt szüntelenül könyörgéseivel ostromolta a Kegyelmek Anyját, hogy mentse meg lelkét az örök kárhozattól, amelyre bűnös könnyelműséggel maga akaratából elkötelezte lelkét. A pap ajánlólevelet adott neki a celli szerzetesekhez, amely ma is megvan a szenthely kincstárában, s ezzel a festő útnak is indult Zellbe, mardosó bűnbánattal szívében.

Ott egy tudós és jámboréletű szerzetes gondjaira bízták, aki szüntelen lelki gyakorlatokban imádkozott vele a Boldogságos Szűz oltára előtt, hogy semmisítse meg az ördög hatalmát e szegény vezeklő lélek felett.

És a celli Mária meghallgatta a töredelmes bűnös esedezését.

Egy téli napon éppen a szent kápolnában ájtatoskodott lelki vezetőjével és számos hívővel együtt, amikor pergamenlap hullott be a kápolna kis ablakán; felemelték, megnézték: a vérrel írt szerződés volt. Az ördög nem merte lábát betenni a szenthelyre, de a bűnös írást valahogy mégis vissza kellett adnia, mert nyilván a Szent Szűz hatalma kényszerítette: hát csak az ablakon át merte bedobni a kápolnába. De a tintával írott szerződés még mindig birtokában volt. Eljött a következő év, amelyben a szerződés lejárt és a szegény festő nagy lelki gyötrelemmel várta, hogy vajjon megmenekül-e az ördög karmaiból. És íme, május kilencedikén, a szentmise alatt, senki sem tudja hogyan és honnan, egyszerre csak az oltár elé hullott a szerződés, négyfelé szakítva. Szívbeli hálaadással borult le a festő a Szűzanya szobra előtt és boldogan magasztalta

végtelen kegyelmét, amellyel a kárhozattól megmentette. Hogy pedig lelke üdvösségét jobban munkálhassa, megszabadulása után nyomban belépett az irgalmasok szerzetébe s mind haláláig istenes életet folytatott és boldog halált ért . . .

Kifogyhatatlan a Csodák Könyve a celli Mária kegyelmeinek felsorolásában. Századok óta olthatatlanul zúg a hálaadás éneke Maria-Zell csodatévő szobra előtt, ahol annyi szenvedő nyerte vissza testi és lelki egészségét. De nincs az a Csodák Könyve, amely fel tudná sorolni a jóságos Szűzanya minden kegyelmét, a titkos kegyelmeket, amelyeket a szívekben művel, a titkos könnyeket, amelyeket letöröl, a titkos bánatokat, amelyeket megvígasztal, a titkos kéréseket, amelyeket meghallgat. A testi betegségek gyógyulását ezernyi hívősereg látja: a szívek gyógyulását csak az tudja, akinek része volt benne, és tudja Mária, a Szív Asszonya.

Vegyük hát szívünket, testvérem, és vigyük el a celli Máriának, mint a legenda szegény asszonya, égő, dobogó, zengő áldozatul . . .

A ZENGŐ BABÉRLIGET

Amerre a kék Adria haragos hulláma zúg, Ancona ősi kikötőjétől nem messzire fenn a dombokon, százados babérerdők közepében csodálatos dóm tornyosul a felhők magasába.

Loreto.

A dóm aranyragyogásában Mária názáreti háza tündöklik a fény és az áhítat százados pompájában.

Körülötte dalolja szárnyaló himnuszát a zengő babérliget.

Fellebben a legendák ezüstfátyola, századok messzeségében angyali ének csendül és a legendák százados dalát áhítattal, fenségesen visszhangozza a zengő babérliget.

Testvérem, legendák tömjénes illatában, százados himnuszok zengésében, áhítatos babérerdők titokzatos zúgásában Mária házába megyünk . . .

Óh, ha itt lehettünk volna azon a csodálatos ünnepen, amikor millió szív dobbant innen égre, hogy a szárnyaló imádság és a glóriás pompa káprázta tó fényességében helyezze trónjára az ősi Mária-szobor mását, amelyet pápák fejedelmi bőkezűsége ajánlott fel Mária loretói oltárára! Ó, ha itt lehettünk volna az egykori szegényes názáreti ház mennyei pompájában, örök életünkre a kegyelmek fényessége áradt volna el lelkünkön! Mert azon a napon a világ háromszázhuszonötmillió katholikusának szíve dobbant fel itt, Mária házában, háromszázhuszonötmillió lélek forró

szeretete csapott egyetlen roppant lángolásban a Názáreti Szűz mennyei trónusa felé . . .

Óh, ha itt lehettünk volna az ujjongás napjaiban, mikor újra régi fényében tündöklött az ősi oltáron a szobor, amelynek eredetijét, a szent ház sokszázados Mária-szobrát, a leggazdagabb kegyelmek áldott forrását, gyilkos lángok emésztették el!

A szent legenda beszéli, hogy Mária názáreti házában már a Szentföldön áhítatos tisztelet tárgya volt a Szent Szűz cédrus-szobra, amelyet még Szent Lukács evangelista faragott a hívek épülésére, akik a Szűz egykori szobájában áhítatosan imádkoztak Jézus Szent Anyjához. Ezt az ősi szobrot, amely már szentföldi hazájában is gyöngéd tisztelet tárgya volt, amely előtt buzgón imádkoztak az apostolok s utánuk a középkor ezer és ezer jámbor zarándoka, az angyalok a szent házzal együtt áthozták Názáretből. Mikor a szent ház Loretóba került, Mária híveinek forró szeretete övezte a kegyelmeknek ezt a csodatévő szobrát új hazájában is, sok századon át. És 1921 február 24-én gyászos hír sebezte véresre Mária hű gyermekeinek szívét: azon az éjszakán tűz ütött ki a szent házban s egyéb drágaságok és kegyeletes emlékek között a lángok martaléka lett a százados Mária-szobor is.

De mint minden nagy veszedelemben, amely jó Anyánk földi szentélyeire lesujt, most is megmozdult az egész katholikus világ és szinte azonnal a tűzvész után hozzáfogtak a szent ház helyreállításához. Maga XV. Benedek pápa járt elől jó példával s nemcsak tekintélyes összeget adott a munkára, hanem elhatározta, hogy elkészítteti az elégett szent szobor művészi másolatát és felállíttatja a szent ház oltárán, emlékezésül az ősi tisztes szoborra és Mária kegyelmeire, amelyeket itt árasztott fiaira.

De a pápát, Mária hű tisztelőjét, magához szólította az Úr, mielőtt még kegyeletes tervét megvalósíthatta volna. Utóda, Szentséges Atyánk, XI. Pius, szent örökségnek tekintette a loretói szobor ügyét és megvalósította Benedek pápa kedves tervét. Mikor a szobor elkészült, maga szentelte fel a Sixtus-kápolnában és fényes ünnepség keretében aranykoronával koszorúzta Máriát s a karján ülő isteni gyermeket.

1922 szeptember hatodikán, a szentelést követő napon, ünnepélyes körmenetben átvitték a szent szobrot Havi Boldogasszony bazilikájába, a Santa Maria Maggiore-ba, ahol az oltárra helyezték. Itt egész napon át

százezrével járultak a koronás szobor elé hódolattal Róma katholikusai és szeretetük s kertjeik legszebb virágait hintették lábaihoz.

Hajnalban pedig végtelennek látszó automobilsor indult Loreto felé, a pápa követével, egyházi főméltóságokkal, Loreto egyházi és világi uraival, akik alázatos lélekkel és imádságos áhítattal vitték Mária szobrát loretói trónusa felé.

Testvérem, Mária diadalmenete volt ez, mennyei fényes felvonulás a modern világ gépei, tülekedése, közömbössége felett, a zengő babérliget örök trónusa felé.

Amerre csak a menet haladt az éjszakában, mindenütt, palotában és kunyhóban fényesség gyúlt, megzendültek a templomok harangjai, megindultak a zászlóerdők és felharsogtak a himnuszok: ünnepi kivilágítás, harangzúgás, himnuszok zengése, zászlók lobogása, virágok esője köszöntötte Máriát, amint diadalmenetben áthaladt a gépek és a hétköznapok között...

Hajnali két órakor vonult be a ragyogó menet Loretóba, ahol 80,000 zarándok várta dobogó szívvel és áhítatos imádsággal a babérliget hazatérő Szent Asszonyát. A szent ház fölé boruló kupolás dóm tündéri fényben úszik, harangok zúgnak, ágyúk dörögnek, és méltóságos menetben, pompás egyházi díszben négy bíboros emeli a szent szobrot és halad fel vele a szent ház oltárának lépcsőjén.

Utána nyomban megkezdődik az ünnepi hálaadó szentmise. A szobor pedig selyem köntösének aranyos pompájában, a gyémánt és arany lángolásában szelíden és áldón mosolyog az oltár fenségében, hófehér virágok és lobogó szívek között, a templom ünnepi hangulatában pedig ezüstösen száll az áhítat himnusza, mint a legendák lenge fátyla odakünn, ahol a dóm aranykupolája ragyog a kivilágítás tündéri fényességében és százados áhítatok örök imáját, örök hódolatát, könnyes szeretetét zengi a szent babérliget...

Ősi szokás, hogy mikor a zarándokok távolról megpillantják a loretói dóm gígászi kupoláját, térdre borulnak és hálaadó imát rebegnek a Szűzhöz, hogy elvezérelte őket szent hajlékához. Mikor pedig felérnek a dómba, újra leborulnak a szent ház előtt és forró imádságban öntik ki túláradó szeretetüket; csak azután lépnek be a százszor szent falak közé. Kövessük az évszázados szokást, testvérem, mondjunk hálát a jóságos

Szűzanyának, hogy zarándokutunkon ide is elvezérelt, a szent hegy zengő babérligetébe, názáreti hajlékának áldott küszöbéhez.

S ha szívbeli áhítattal megjárta lelkünk a mennyei magasságokat, fordítsuk szemünket a föld felé és Loreto édes hangulatában gyönyörködjünk el a szent ház külső márványpompájában és belső szent egyszerűségében.

Régi krónikák és poros fóliánsok öreg betűi bőven beszélnek Loreto történetéről; tudós egyházi és világi férfiak vaskos köteteket összeírtak már arról a kérdésről: vajjon valóban Mária názáreti háza-e ez a kis kápolna, amelyre diadalmasan borul a dóm gígászi kupolája, — azok pedig, akik ellenségei Máriának s a szent legendák bűbájos költészetének, a hideg érvek és az úgynevezett józan ész boncoló kése alá vették Loreto legendáját és fölényes ridegséggel törtek pálcát felette. Egyházunk nem foglal állást ebben a tudományos vitában: tetszésére bízza minden fiának, hogy valóságnak veszi-e a legenda elbeszélését, amely szerint angyalok hozták ide Názáretből Mária lakóházát, vagy pedig a legendák közé sorolja. De mivel látja, hogy a hívek buzgósága századok óta ragaszkodó áhítattal övezi Máriának ezt a szenthelyét, maga is áldását adja azokra, akik itt találják meg a buzgóság és a bűnbánat forrását, és kegyelmeivel elárasztja Loreto zarándokait. És mondjanak a tudósok, amit akarnak, Mária hűséges hívei mindig épülni fognak a legenda bájos költészetén és mindig szent háznak fogják tekinteni a loretói szentélyt, a kegyelmeknek ezt a sokszázados oltárát Loreto zengő babérligetében . . .

Nincs is szükségünk a tudósok könyveire, a krónikák fóliánsaira, a tudós vitatkozások érveire és ellenérveire. Elég, ha ránk borul a zengő liget áhítata, ha elvarázsol a szentház hangulatos csendje, mécseinek lobogása, az oltár kegyelmes szobrának napfényes tündöklése: mert ebben a bűbájos hangulatban fellebben előttünk a multak ezüstfátyla, megszáll az emlékezés és a hallgatag kövek szívet megejtő zsongással suttogják fülünkbe Loreto csodálatos legendáját . . .

Mikor a XV. század második felében megvetették a mostani hatalmas bazilika alapjait, amely a szentház fölé borul, az akkor még szabadon álló kápolna falába Giorgio Tolomei rektor nyolc nyelven márványtáblára vésett feliratokat helyezett el, hogy a zarándokok megismerjék a szentház történetét és ezt a hiteles elbeszélést az egész világon elterjesszék.

Hallgasd meg, testvérem, ennek a régi márványtáblának a szavát:

„Miasszonyunk loretói kápolnája egyik szobája annak a háznak, amelyben született, nevelkedett, az angyali üzenetet vette és Urunkat Jézus Krisztust tizenkétéves koráig nevelte. Halála után az apostolok Mária-kápolnává szentelték a kis szobát és gyakorta bemutatták benne a szentmise áldozatot. Lukács evangelista cédrusfából kifaragta e kis kápolna számára Mária szobrát, amely ma is megvan. Angyalok hozták ezt a házat Názáretből Fiuméba, onnan Recanati mellé az erdőbe, onnan egy közeli hegyre, végül pedig mai helyére. Minthogy pedig senki sem tudta, honnan került ide, a Boldogságos Szűz 1296-ban kinyilatkoztatta a ház történetét egy jámbor férfiúnak. Ekkor Recanatiból tizenhat előkelő úr elutazott Názáretbe s ott megtalálta a szentház alapjait, amelyekre pontosan ráillettek a házikó méretei; Názáretben pedig feliratos tábla hirdette, hogy a ház innen eltűnt. Tíz évvel ezelőtt, 1460 táján, egy jámbor remete Recanatiban látta, amint roppant fényesség szállt le az égből és megállott a szentház felett. Szentül hiszi, hogy ebben a fényességben maga a Názáreti Szűz szállott le egykori házába."

Tolomei felirata idején még megvolt az ősi Mária-szobor, amely csak 1921-ben pusztult el. Természetesen Tolomei felirata ma már csak könyvekben van meg: a szentház faláról az idők okozta változások során lekerült, hiszen Mária szobáját előbb kőből, majd márványból való védőfallal vették körül s az ilyen építkezések nem kímélhették a kápolna külső falának díszeit. Ma is márványburkolat fedi a szentházat és ennek a márványköpenynek keleti oldalán VIII. Kelemen pápa 1595-ben feliratot helyeztetett el, amely részletesen közli a szent ház történetére és legendájára vonatkozó adatokat.

„Keresztény zarándok, — kezdődik a felirat — kit a jámbor áhítat vezérel ide, a loretói szentházat látod itt magad előtt, amelyet az egész földkerekségen magasztossá avattak az isteni titkok és a dicsőséges csodák. Itt született Istennek Szent Anyja, itt köszöntötte őt az angyal, itt lett az Isten örök igéje testté.

„Angyalok hozták ezt a házat Palesztinából először Dalmáciának Tersato nevű városába az üdvösség 1291. esztendejében, IV. Miklós pápa uralkodása alatt. Három évvel később, VIII. Bonifác pápa uralkodásának elején ugyancsak az angyalok átvitték Picenumba, Recanati közelébe s a domb egyik ligetében helyezték el. Ezután egy éven belül háromszor változtatta helyét s Isten rendeléséből végül is itt nyert állandó helyet.

Ennek most háromszáz éve. Azóta a szentház minden népnél nagy tisztelet tárgya, mert ennek a hallatlan és csodálatos eseménynek híre minden népeket bámulatra ragadott, a számtalan csoda pedig a szenthely hírét közelben és távolban elterjesztette.

„Ámbár a háznak nincs alapja, a falak mégis szilárdan és épségben állnak már sok századév óta.

„A szentházat VII. Kelemen pápa 1525-ben köröskörül márványdísszel boríttatta. 1595-ben VIII. Kelemen pápa megparancsolta, hogy a szentház csodálatos átszállításának rövid története itt ezen a falon márványban megörökíttessék. Ennek okából állíttatta ezt a követ Galla Antal a római szentegyház áldozárbíbornoka és Osimo püspöke, a Szent Ház őre.

„Te pedig, ó zarándok, tiszteld itt az angyalok királynéját és a kegyelmek anyját, hogy érdemeiért és szent Fiánál, az élet adójánál való könyörgéséért, bűneidnek bocsánatát, testednek egészségét és az örök életet megnyerjed."

Így hirdeti a márványtábla századokra a történet és a legenda szavát. Megértjük VIII. Kelemen feliratából, hogy a hívek milliói így tudják, így hiszik a szent ház történetét, és megértjük, hogy egy a fontos: bűneinknek bocsánata, lelkünk üdvössége és a testnek, a lélek edényének egészsége. Ha pedig megértettük a márványtábla szavát, boruljunk le a szentház tündöklésében és szálljon a lelkünk messze multakba a szent emlékezés szárnyain . . .

Tehát ebben a házban született a jóságos és fájdalmas Anya és ezek a szent falak hallották a gyermek Jézus első gügyögését, első kacagását. Ez a kis ház volt tanúja mindennapi életüknek, ez látta ifjúvá serdülni a gyermeket, aki itt készült a megváltás nagyszerű munkájára. Innen mentek Jeruzsálembe, innen járt az Üdvözítő a Genezáret partjaira, a szegény halászok közé, innen indult megkezdeni tanító munkáját. Mikor a Golgota tragédiája után a Szent Szűz is Jeruzsálembe költözött, idegenek, bizonyára rokonok vettek lakást a szent falak között, s mikor az apostolok Mária halála után elindultak az Evangélium hirdetésére, előbb itt gyülekeztek és Mária egykori lakóházát örök templommá avatták.

Már az első században áhítattal zarándokoltak ide Kelet keresztényei, akik kegyelettel őrizték a megváltás minden emlékét, és seregesen ájtatoskodtak itt a kis házban, amelyet Szent Péter kápolnává szentelt, Szent Lukács pedig a Szűzanya cédrusfa-szobrával ékesített. És mikor felvirradt

a kereszténység győzelmének napja, Szent Ilona császárné itt is gyönyörű templomot építtetett, mint a Szentföld valamennyi áldott emlékű helyén. Innen kezdve évtizedről évtizedre szaporodtak a zarándokok és csakhamar Nyugat keresztényei is sűrű rajokban keresték fel a Szentföldet és egyikük sem mulasztotta el a názáreti szentház meglátogatását. Az ókori keresztény zarándokkönyvek megindító kegyelettel emlékeznek meg a Szent Szűz egykori házáról és az ősi szobor csodatévő hatalmáról.

De jöttek a gonosz idők: a Szentföld hitetlenek kezére jutott és a keresztények csak nagy áldozatok árán tudták biztosítani szenthelyeiket a szaracénok kapzsisága és pusztító vandalizmusa ellen. Mikor pedig a győzelmes keresztes hadak vezérei megalapították a jeruzsálemi királyságot, Názáretre is elkövetkeztek a virágzás évtizedei. Ebben az időben sohasem sejtett módon meggyarapodott és elmélyült a názáreti zarándoklás. Mikor azonban a szerencsétlen Karn-Hattini ütközet megdöntötte a keresztény királyságot (1187), egyre megnehezült a szenthelyek látogatása, meggyérültek a zarándoklatok. Csak még egyszer ragyog fel a szentház dicsősége az ősi földön: 1252-ben, mikor Szent Lajos francia király megérkezik keresztes vitézeivel. Igaz, hogy a szent király emlékezetes hadi sikereket nem ért el, de názáreti zarándoklatával és ájtatosságával messze időkre tündöklő példát adott Európa keresztény fejedelmeinek. Mert alig hogy messziről megpillantotta a szentház templomát, leszállott lováról és gyalog ment tovább, mikor pedig a templomba érkezett, térdre borult, imádkozott, gyónt és áldozott, kemény bőjtöt tartott, és Mária egykori szobájában ragyogó fénnyel mutattatta be a szentmise áldozatot, hódolata jeléül pedig drága fogadalmi képet ajándékozott a templomnak.

Ezzel Názáret szentföldi dicsőségére alkonyat borult.

Alig tíz év mulva a barbár szaracén csapatok földig rombolták Szent Ilona templomát; a szentházat nem pusztították el, hanem elvették a keresztényektől és a zarándokokat mindenkor csak nagy összeg pénz fejében engedték be ájtatoskodni. Ez a szégyelletes állapot évtizedekig tartott; végre 1291-ben a hódítók elözönlötték az egész Szentföldet, amelynek utolsó bástyáját, Akkát is elfoglalták s ezzel az ország belsejében fekvő Názáret sorsa is meg volt pecsételve. A zarándokok már csak életveszedelmek között juthattak el Názáretbe s ennek következménye volt, hogy a szentház is egyre elhagyatottabbá vált és attól kellett tartani, hogy

a hitetlenek Mária házát is lerombolják, minthogy már semmi hasznot sem hajt nekik.

De az Úr nem akarta, hogy Anyjának szentháza pogányok prédájára jusson.

Az 1291. év május 10-én virradó hajnalra angyalok áthozták a názáreti házat a roppant tengereken s Dalmáciában, Fiume és Tersato közt egy magas dombon tették le. A környék lakosai ámulattal látták, hogy fenn a dombtetőn egy éjszaka alatt épület keletkezett: félig ház, félig kápolna, hegyes tetővel, amelyből kémény és kis torony magasodott ki; a toronyban két kis harang csengett. Sorra szállingóztak fel a dombra, hogy megnézzék a csodálatos házat és akkor látták, hogy benne, a konyhaszekrény és a tűzhely mellett kőoltár áll, előtte fakereszt, az oltáron pedig cédrusfából faragott Mária-szobor a kisded Jézussal. Mindkettejük fején drágakövekkel kirakott korona csillogott, az arcukat bekormozta a kápolna gyertyáinak és mécseinek füstje, de arannyal szőtt ruhájuk csodálatos fényességbe vonta az egész oltárt. A sugárzó Madonna karján ülő gyermek Jézus áldásra emelte kicsiny kezét...

Mint a futótűz, úgy ment híre a csodálatos kápolnának, amelyről azonban senki sem tudta, hogyan és honnan került Tersato dombjára. A Boldogságos Szűz csakhamar gondoskodott róla, hogy hűséges gyermekei megtudják a kis kápolna titkát. Már az egész vidék jámbor népe seregestül tódult a dombtető szenthelyére és számos csodálatos gyógyulásnak járt híre a falvakban, mikor Tersato szentéletű püspöke, Alexander, súlyosan megbetegedett és mivel semmi földi tudomány nem segíthetett rajta, istenfélő megadással készült a halálra.

Töredelmes imádkozása közben hírét vette a tersatói Madonna számos csodatételének és ellentállhatatlan vágyakozás támadt szívében, hogy felzarándokoljon a dombtetőre és ott könyörögjön a Szűzanyához gyógyulásért. Csakhogy teste oly törődött és erőtlen volt már, hogy ilyesmire komolyan nem is gondolhatott. Megnyugodott hát Istennek végzésében és fájó szívvel lemondott a szent zarándoklatról. De a sóvárgás már annyira erőt vett lelkén, hogy nem tudott elaludni, hanem nyugtalanul hánykolódott ágyán késő éjszakáig s végre kimerülten álomba hanyatlott.

És ekkor egyszerre úgy látta, hogy szobája mennyei fényességgel telik meg és szárnyaló angyalsereg kíséretében megjelenik előtte a Boldogságos Szűz, odalép ágyához és szelíden így szól hozzá:

— Ne félj, én vagyok az, akihez könyörögtél s akit meg akartál látogatni fenn a dombtetőn. Gyermeki bizalmadért eljöttem hozzád, hogy meggyógyítsalak és felvilágosítsalak a tersatói kápolna felől. E kápolna az a ház, amelyben születtem, amelyben az angyali üzenetet vettem, amelyben az ige testté lett. E háznak oltárát maga Péter apostol szentelte fel és gyakorta misézett rajta; szobromat pedig Szent Lukács evangelista faragta és az apostolok állították fel házamban. Mostan pedig, mikor szent hitünket Palesztinában végső veszedelem fenyegeti, mennyei Atyám jóvoltából angyalaimmal áthoztam ide, hogy mindörökre hű gyermekeim ájtatosságának szenthelye legyen. Szavaimnak hiteléül pedig íme visszaadom testi egészségedet.

És ezzel eltűnt a jelenés, kihunyt a fényesség, csak mennyei jó illatok felhője szállongott nyomán a püspök kicsiny szobájában. És mikor a szent püspök felébredt, könnyűszerrel felkelt maga erejéből, és makkegészségesnek érezte magát. Nyomban felsietett a dombra és a szentházban összegyülekezett híveinek elmondta a mennyei jelenést és csodálatos gyógyulását. Azok pedig a csoda láttára hittek a püspök szavainak s most, hogy tudták: honnan és hogyan került ide a kápolna, százszoros buzgósággal sereglettek Mária lábai elé, a názáreti szentház oltárához.

Frangipani Miklós volt ebben az időben Dalmácia helytartója és Tersato ura, bölcs és jámbor férfiú, aki nyomban megértette, mily nagy kincset nyert a keresztény világ a Szűzanyának ebben az ajándékában, és ezért minden kétséget el akart oszlatni a látomás kijelentéseinek igazsága tekintetében. Elküldött tehát négy tudós férfiút Názáretbe, hogy vizsgálják meg, vajjon csakugyan eltűnt-e onnan a szentház és ha igen: miképpen? A tudós férfiak azzal a hírrel tértek vissza, hogy valóban: május 9-én éjjel ismeretlen módon eltűnt a szentház és csak az alapjai maradtak ottan. Megmérték hát az alapokat és hazatérvén, látták, hogy a szentház méretei pontosan egyeznek a názáreti alapfalak méreteivel. És ekkor háládatos szívvel Te Deumot tartott az ujjongó hívősereg, Alexander püspök pedig szentbeszédben magasztalta Mária házának csodáját.

Azonban Tersato népe nem tudta megbecsülni az Istenanyának kiváltságos ajándékát: túlságosan büszkélkedett a mennyei kitüntetéssel és az ezernyi zarándokkal mindig gőgösen éreztettte, hogy ő a Szűzanyának választott népe. Nyilván ennek az oktalan gőgnek büntetése volt az

a szomorú esemény, amely 1294 december 10.-én gyászba borította a tersatói híveket: ezen az éjjelen eltűnt a szentház a tersatói dombtetőről.

Ugyanezen az éjjelen Recanati városka tőszomszédságában a virrasztó pásztorok csodálatos fényességre lettek figyelmesek: fenn a magasban ragyogó felhők tündöklésében kis ház lebegett és a fényességgel együtt lassan leereszkedett egy erdőben, körülbelül egy mérföldnyire a tengerparttól. A fényesség azonban nem oszlott el akkor sem, mikor már a kis ház eltűnt szemük elől, hanem tovább is ott lebegett az erdő felett, amelynek roppant fái hódolattal hajladoztak a mennyekből szállott kápolna előtt. A pásztorok oda siettek, ahol a fényesség ragyogott és álmélkodva látták, hogy a tündöklő felhőkben kis kápolna szállott le az erdő sűrűjébe. Alig hogy buzgó imádságukat elvégezték a kápolna sugárzó oltáránál, lesiettek a völgybe és hírül vitték a városiaknak a csodálatos eseményt. Recanati lakosai seregesen jöttek fel a hegyre s mikor a Szűzanya szobrát megpillantották, forró áhítattal borultak előtte térdre. És mindjárt az első napokban számtalan csodálatos gyógyulás esett az ősi Mária-szobor előtt. Recanati lakosai megértették, hogy az isteni kegyelem Mária csodatévő szenthelyével ajándékozta meg őket és hálájuk jeléül dús adományokkal halmozták el a szobrot és a kápolnát.

De a rengeteg erdőben zsiványok tanyáztak, akik csakhamar figyelmesekké lettek a csapatosan idesereglő zarándokokra és szemet vetettek a kápolna drága kincseire. Éppen azon az éjszakán, amelyre a kápolna kirablását tervezték, a Szűzanya gondoskodott szenthelyének megmentéséről, hogy továbbra is az áhítat és a kegyelem kincseinek erős vára maradhasson: ezen az éjszakán a szentház eltűnt Recanati erdejéből és másnap reggel a hívek ott találták egy másik kis dombon, körülbelül ezer lépésnyire régi helyétől, olyan környéken, ahová a rablók nem merészkedtek lejönni.

Ennek a dombnak bizonyos Rinaldi testvérek voltak a tulajdonosai, akik azonban nem voltak jobbak az erdei rablóknál. Mert színre ugyan úgy mutatták, hogy buzgó tisztelői a Szent Szűznek, azonban az egyik éjszakán szentségtörő kézzel hozzányúltak a kápolna kincseihez és osztozkodni kezdtek a drága fogadalmi ajándékokon. A Szűzanya azonban nem tűrte a szentségtörést: a két gonosz testvért villám sujtotta, a kápolna pedig azonnal eltűnt a dombról s reggelre a meglepett hívek ott találták

az egyik szomszédos domb tetején, egészen az országút mellett, azon a helyen, ahol ma a dóm hatalmas kupolája borul fölé.

Babérfák borították akkor ezt a dombtetőt: babérerdő, olaszul Loreto volt a helynek a neve s ezt a nevet viseli ma is a szentház dombja s a körülötte épült város, amely minden évben a jámbor zarándokok százezreit látja alázatosan térdelni a názáreti ház fényességében.

Itt is csodálatos gyógyulásokkal jutalmazta a názáreti Szűz híveinek bizalmát és forró szeretetét, de a loretói liget ájtatos zarándokai nem is sejtették, hogy a különös kegyelmeknek ez a kis kápolnája a názáreti szentház. A csodatévő kápolna híre messze földre eljutott és csakhamar Dalmáciából is érkeztek zarándokok, hogy a loretói Mária előtt imádkozzanak. Kimondhatatlan csodálkozással és fájdalommal látták, hogy a szent kápolna azonos azzal, amely kevéssel ezelőtt Tersatóból eltűnt. El is mondották ezt loretói testvéreiknek, de azok bizony nem adtak hitelt szavaiknak.

Hallotta ezt a csodálatos elbeszélést egy jámbor remete is, Urso, aki lejött magányos hegyeiből, hogy a csodatévő Mária előtt ájtatoskodjék. Repesett a szíve arra a gondolatra, hogy a szent kápolna a Boldogságos Szűz áldott háza, de kétségek gyötörték és forrón esedezett Máriához, hogy adjon neki bizonyságot a tersatói zarándokok hírei felől. És amint álmatlanul hánykolódott fahéncsből font lócáján, íme nagy fényesség öntötte el a remetekunyhót és angyalok énekében megjelent előtte Szűz Mária.

— Édes fiam, — szólott hozzá — ez valóban az én názáreti házam és mostantól fogva azt akarom, hogy itt álljon az idők végezetéig s minden testi és lelki bajotokban égi kegyelmeket árasszon reátok. Neked pedig parancsolom, hogy menj és hirdessed az egész környék lakosainak üzenetemet.

És Urso mindenfelé megvitte a mennyei kinyilatkoztatás boldog hírét, Recanati városa pedig nyomban tizenhat bölcs férfiút küldött Názáretbe és Tersatóba, hogy bizonyságot szerezzenek a szentház azonossága felől. Két évig tartott ez a vizsgálat, amelynek során már nemcsak a méreteket, hanem még a téglákat és a vakolatot is összehasonlították a názáreti ház tégláival és vakolatával és végül teljes meggyőződéssel kimondták, hogy a babérerdő szent kápolnája valóban a názáreti szentház, amely csodálatos úton jutott messzi hazájából olasz földre.

Most már százezrével jöttek a világ minden részéből a zarándokok, hamarosan egymásután épültek a zarándokházak a roppant tömegek elszállásolására és ezek a zarándokházak vetették meg Loreto város alapjait. Egyúttal nemcsak a zarándokok útleírásai, nemcsak a hívők elbeszélései, hanem a pápai okmányok is mind sűrűbben emlegetik azokat a páratlan csodákat, amelyek a Boldogságos Szűz kegyelméből Loreto szent kápolnájában történtek. Ezek között kiemelkednek azok az eskü alatt tett vallomások, amelyek a szentház csodálatos ragyogásáról tesznek bizonyságot.

Élt Loreto erdejében egy Sylva Pál nevű jámbor remete, aki alázatos és buzgó tisztelője volt a szentháznak és a loretói Szűznek. Pál remete esküvel vallotta, hogy minden év szeptember nyolcadikán csodálatos fényesség száll alá az égből, elözönli a szentházat és sokáig ott lebeg fölötte. Az egyik évben látomása volt, amelyben a Boldogságos Szűz közölte vele azt az akaratát, hogy születésének ünnepét minden évben ezen a napon tartsák meg. A loretói Csodák Könyve számos ilyen mennyei fényözönről emlékszik meg. 1549-ben kapucinus atyák tanúsítják, hogy a kápolnát lángoló fényesség ölelte körül; 1665-ben és 1667-ben egy jezsuita atya prédikációja közben lángok szállottak alá az égből, körülölelték a hívőket, ott lebegtek a szentház felett s aztán eltűntek a felhők között.

A legendás kinyilatkoztatások, jelenések és csodás gyógyulások híre oly tömegekben vonzotta a zarándokokat már a XV. század vége felé, hogy szükségessé vált egy nagyarányú templom építése, mert a szűk kis kápolnában a zarándokoknak csak elenyésző töredéke vehetett részt a szentmiséken s az ájtatosságokon. Miklós, Recanati püspöke elhatározta, hogy az új templomot a szentház fölé építteti, hogy Mária szobája ép úgy templomban álljon, mint egykor Názáretben. Az egész világ kegyes adományaiból meg is kezdődött az építkezés 1468-ban és bár a falak, a tető és a kupola már VII. Kelemen alatt készen voltak (1525), az építkezés mégis csak 1587-ben, V. Sixtus pápa alatt fejeződött be. Közben II. Gyula pápa bástyákkal és falakkal megerősítette a templomot, védelmül az Adrián garázdálkodó török kalózok ellen. A dómot ma is lőréses párkányzat koszorúzza, oldalkápolnái pedig bástyák módjára sorakoznak a hatalmas építmény körül.

Mennyekbe ragadó fenség emeli a lelkünket, testvérem, ha belépünk a roppant bazilikába, amely az egykori szerény názáreti ház felett tornyo-

sodik. Tizenkét gyönyörű oszlop tartja a három hajó mennyezetét, az apsis és a kereszthajó kilenc kápolnája a freskók színözönének és az oszlopok aranyának tündéri fényességében fürdik. A huszonegy kápolna mindegyikében mozaikok, festmények, arany és ezüst-lámpák, csillogó márványdíszek nyűgözik le a lelket és szemet. Nyolc gígászi pillér tartja a roppant kupolát, amely védelmezőn borul a márványban pompázó szentház fölé.

A szentély freskói a szentföldi harcokat, Bouillon Gottfriedet, Jeruzsálem ostromát, Tankréd megsebesülését idézik emlékünkbe, a főoltár mellett pedig két freskó a szentház legendájának két gyönyörű epizódját ábrázolja: az egyik Frangipani grófot, amint templomot építtet azon a helyen, ahonnan a szentház Tersatóból eltűnt, a másik Alexander püspök látomását és csodálatos gyógyulását. Szinte érezzük a jámbor legenda ízének édességét és a szentházzal szálló angyalok mennyei himnuszának halk hangjai szűrődnek fülünkbe a fenséges templom földöntúli fényességében . . .

Régi írások bizonyítják, hogy a szentház a XVI. század végén még nagyjából ősi állapotában volt. Az öt méter magas, kilenc és félméter hosszú és négy méter széles épületnek egy ajtaja és egy ablaka volt, az ajtó mellett szekrény, az ablakkal szemben kémény, az egyik keskeny falnál a csodatévő ősi Mária-szobor oltára; a mennyezet fából volt s kék alapon aranycsillagok díszítették. A fatetőt a tűzveszély miatt VII. Kelemen pápa boltozatos mennyezettel cseréltette ki, mikor a szentház köré a pompás márványburkolatot építtette.

Mikor még a kápolna fölött nem emelkedett a mostani hatalmas bazilika, Recanati lakosai vastag téglafallal vették körül, mert attól tartottak, hogy az időjárás viszontagságai megártanak a gyenge épületnek, amelynek még alapfalai sem voltak. Egy idő mulva észrevették, hogy az új védőfal elvált a szentház falától s a kettő közt olyan széles rés támadt, hogy egy gyermek kényelmesen elmehetett benne. Így mutatta meg a Boldogságos Szűz, hogy csodálatos házának falai nem szorulnak emberek védelmére. VII. Kelemen pápa azonban nem védelmi célból, hanem a szentház fényének emelésére díszes külsőt akart adni az ódon kápolnának s ezért lebontatta a tégla védőfalat és márványburkolatot tervezett helyette. Ennek a terveit azonban csak II. Gyula pápa készíttette el, még pedig a nagy Bramanteval, a Szent Péter templom tervezőjével. VII. Kelemen

pápa vágatta az addigi egy ajtó helyett a három új ajtót, a zarándokok kényelmére és a tolongás megakadályozására.

A legenda ezekkel az átalakításokkal kapcsolatban egy csodás esemény emlékét őrizte meg. Az építkezéseket Nerucci építész vezette, aki nagy művésze volt a mesterségének, de a Boldogságos Szűz iránt hideg közömbösséggel viseltetett. Mikor tehát a munkát megkezdték és Nerucci a kalapácsával az első ütést mérte a szent falakra, egyszerre csak kihullott kezéből a szerszám, a keze elszáradt, ő maga pedig reszketve és holtraváltan összeesett.

Elvitték hát a kápolnából és gyógyították, s mikor magához tért, felszólították, hogy menjen vissza és folytassa a munkát; azonban a világ minden kincséért sem volt hajlandó mégegyszer betenni a lábát a szentházba, úgy megrettent a Szent Szűz haragjától. Ekkor egy fiatal pap jelentkezett, hogy ő vállalkozik a fal áttörésére: Ventura Borino.

A fiatal pap előbb három napig keményen böjtölt és ájtatosan imádkozott, azután pedig bement a szentházba, felvette a kalapácsot, térdre hullott és buzgó imádságban kérte előre is a Szűzanya bocsánatát, és hangoztatta, hogy nem ő méri a szent falra azt a kalapácsütést, hanem Krisztus helytartója, Kelemen, s az is csak azért, hogy díszesebbé tegye a szent hajlékot. Imádsága végeztével munkához látott, és íme, minden baj nélkül sikerült a falat áttörnie.

A Bramante tervei szerint készült márványburkolat építését csak III. Pál pápa uralkodása alatt fejezték be, a XVI. század közepén. Az évtizedek folyamán annak a kornak legnagyobb szobrászművészei dolgoztak a pompás márványfalakon, amelyeket tizenhat remek korinthusi oszlop tagol mezőkre. A nagy mezőkben márványdomborművek ábrázolják a Szent Szűz életének jeleneteit, az oszlopok között pedig próféták és szibillák alakjai állnak a félköralakú fülkékben. A lábazat és az oromzat remek díszei rávallanak a nagy mesterek: Sansovino, Montelupo, Sangallo művészetére. A márványburkolat négy ajtónyílására (amelyek közül egy vakajtó) V. Szent Pius pápa öntetett pazar bronzajtószárnyakat.

Nem volna a világnak még egy olyan kincsesháza, mint Loreto, ha a századok viharaiban nem tűnt volna el javarésze annak a mérhetetlen kincsnek, ami itt fel volt halmozva. A festményekkel gazdagon díszített, aranyban fürdő sekrestye tizenhét óriási szekrényében még kétszáz évvel ezelőtt roppant kincsek káprázták a zarándokok szemeit; száz évvel

ezelőtt már hatvanhét szekrény pompázott az ezüst és arany fogadalmi ajándékok ragyogásában. Rengeteg aranykorona, lámpa és gyertyatartó mellett a szentház legnagyobb kincsei közé tartoztak azok az arany gyermekszobrok, amelyeket hálás szülők ajánlottak fel, akiknek házasságát loretói ájtatosságuk után gyermekkel áldotta Isten. Ezek között volt egy ezüstpárnán nyugvó arany gyermekszobor, amelyet óriási ezüstangyal tartott; ezt a kincses szobrot XIII. Lajos ajánlotta fel fiának, a későbbi XIV. Lajosnak születésekor. Negyven aranykorona, huszonhét aranylámpa, hetvenegy ezüstlámpa tartozott még a szentház kincsei közé. Művészi értékével kivált a többi tárgyak közül az az aranykönyv, amelyet V. Vilmos bajor herceg hozott fogadalmi ajándékul. A könyv aranyfedele gyémántokkal, drágakövekkel és gyöngyökkel volt kirakva, három aranylapján pedig Jézus, Mária és Szent Jeromos drágakövekkel övezett zománcképei ragyogtak.

A kincstár drágaságai megsemmisültek: a legértékesebb fogadalmi ajándékokat elvitette és beolvasztatta vagy elárverezte a francia forradalom felszámoló bizottsága; a kegyelmes Mária-szobor is az egyik párisi múzeumba került és csak 1802-ben sikerült VII. Pius pápának visszaszereznie és ősi szenthelyén felállíttatnia.

A földi kincseket hiába keresed ma itten, testvérem. De örök ékesség gyanánt ragyognak Loreto szentélyében azok a mennyei kincsek, amelyeket a jóságos Szűzanya itten osztogatott hűséges híveinek, és örök fényességei maradnak a szentháznak azok az imádságok, amelyek itt szentek ajkairól szálltak a Szentek Királynéjának mennyei trónusához. Itt misézett Xaveri Szent Ferenc, itt imádkozott Kosztka Szent Szaniszló és Gonzaga Szent Alajos, ide zarándokolt Borromei Szent Károly és itt magasztalta elragadtatással „az örökkévaló Király szépséges jegyesét" Salesi Szent Ferenc. És a szentek imádságának tömjénillatában mint távoli orgonaszó zúg Torquato Tasso Loretóban írt, Máriát és szentházát dicsőítő felséges ódájának (1587) szárnyaló zengése.

A szentek kincsét, Loreto igazi kincsét, testvérem, nem rabolhatja el soha semmi forradalom!

És nem rabolja el soha semmi és senki azokat a gazdag kegyelmeket, amelyekkel a loretói Mária áldja a hívő zarándokok seregét. A pápák századokon át a teljes búcsúk bőségével halmozták el Loretót s életükben és okmányaikban fiúi hódolattal adóztak a Kegyelmek Asszonyának. Itt

gyógyult ki II. Pius pápa a pestisből (1471) s itt jelentette ki neki a Szent Szűz egy látomásban, hogy pápává fogják választani. Az ifjú Mastai-Ferretti János gróf itt gyógyult meg epilepsiájából: a loretói Szűz kegyelme juttatta ahhoz, hogy eleget tegyen szíve legforróbb vágyának és beléphessen a papi rendbe. Élete végéig forró hálával viseltetett a loretói Mária iránt és alig hogy a pápai trónra jutott, fogadalmi ajándékul Loretóba küldte püspökbotját, pásztorgyűrűjét s 1857-ben bíborosok, püspökök, hercegek és katonai főméltóságok kíséretében elzarándokolt Loretóba, ahol a szentházban ünnepélyes szentmisét mondott és a templomnak remek aranylámpát és brilliánsokkal kirakott roppant értékű kelyhet ajándékozott.

És nem törli ki soha a katholikus világ szívéből Loreto tiszteletét semmi földi hatalom. Hiszen több mint kilencven Loreto-kápolna van a világ minden részének katholikus templomaiban és a világ minden katholikus templomában milliók imádkozzák áhítatos sóvárgással a loretói litánia gyönyörű magasztalásait.

Ennél a négyszázéves litániánál nincs szebb gyöngye a keresztény költészetnek. Benne remeg Mária híveinek minden gyöngédsége, minden hite, minden forró szeretete.

Testvérem, ha Loreto szentházát járod, a csodák földjét taposod. Könyvek kellenének hozzá, hogy felét is elmondjuk azoknak a csodálatos gyógyulásoknak és kegyelmeknek, amelyek Loreto szentházához és ősi Mária-szobrához fűződnek. De vegyünk ki csak néhány szemet a csodák gyöngyfűzéréből: minden gyöngycsepp drága kincs s mindegyikben benne van mind a többinek fénye, melege, sugárzása. Vedd őket testvérem, szeretettel.

Régi legendák beszélik, hogy Korkut nevű török basa az 1552. évben halálos betegségbe esett; gennyes daganat támadt a mellén és az orvosok nem tudtak segíteni rajta. Mikor már egész háza népe a halálát várta, az utolsó pillanatokban elébe járult egyik keresztény rabszolgája és lelkére beszélt, hogy könyörögjön utolsó óráján a Szűzanyához, és ha bizakodó szívvel fordul hozzá, biztosan meg fog gyógyulni. A basa a haláltusa rettentő kínjaiban hajlott a rabszolga szavára és utána mondta az imádságot: „Loretói Szűzanyám, könyörülj rajtam". És íme, mikor harmadszor szent bizalommal elmondta az egyszerű fohászt, érezte, hogy megkönnyebbült, és másnapra minden baja elmúlt. A basa boldogan adta

vissza rabszolgájának a szabadságot és azonnal fejedelmi ajándékokkal Loretóba küldte, majd maga is útnak eredt fényes kísérettel és kincseket érő fogadalmi ajándékokkal és a loretói Szűz oltára előtt az igaz hitre tért.

Élt Ancona városában egy zsidó, akinek keresztény ismerősei sokat beszéltek a szent vallás igazságáról és szépségéről s a loretói Szűz különös kegyelmeiről, és mivel derék ember volt, szüntelenül biztatták, hogy győzze le makacsságát és térjen meg Krisztus igaz hitére. Azonban a zsidó semmi áron nem akarta elhagyni ősei hitét, bár eszével és szívével érezte a keresztény vallás igazságát. Történt egyszer, hogy a törökök fogságába esett. A keserves rabságban eszébe jutottak barátainak tanításai és buzgó imádságban fordult a keresztények Istenéhez segítségért. És íme a következő éjjelen megjelent előtte Jézus a loretói Szent Szűzzel, más szent szűzek kíséretében, leoldotta bilincseit és kivezette a börtönből. Akkor az egész jelenés eltűnt és csak Mária maradt mellette, aki elkísérte a legközelebbi kikötőig; ott pedig már várakozott egy bárka. Mária megállott vele és szólt:

— Most szállj ebbe a bárkába. Lelked meg van mentve, de soha többé ne feledkezzél meg rólam.

— Ki vagy te, szent asszony — kérdezte a zsidó megrettenve.

— Én a loretói Mária vagyok — felelte a Szűzanya és eltűnt.

A bárka pedig hihetetlen gyorsasággal repült vele és három nap mulva partot ért Ancona városában, ahol már ezernyi sokaság várakozott a kikötőben. Mikor pedig kiszállott, mind közrefogták és kérték, hogy városukban vegye fel a szent keresztséget. De ő megemlékezett a Szűzanyának tett ígéretéről: nyomban Loretóba zarándokolt, ott megkeresztelkedett, és mind holta napjáig hű tisztelője maradt a loretói Máriának. Történt pedig ez a csodálatos megtérés az Úrnak 1560. esztendejében.

Húsz évvel később történt, hogy Jakab badeni őrgrófot Köln városában egy lázadás alkalmával golyó sebesítette meg a karján. A seb elmérgesedett és az őrgróf már a végét járta. Ekkor fogadalmat tett, hogy ha meggyógyul, szent vezeklésül elzarándokol Loretóba a segítő Máriához. És íme, a seb azon nyomban beforrott, csak a karja maradt béna a lövéstől. Ekkor az őrgróf szent bizalommal elindult a zarándokútra, mikor pedig megérkezett, három napot és három éjet szüntelen imádkozásban töltött a Boldogságos Szűz szentházában. És íme a harmadik éjszaka megjelent neki álmában a Szent Szűz, rámosolygott és szelíden megérintette béna karját. És amint felébredt, a béna kar teljesen meggyógyult.

És végül hallgasd meg, testvérem, a legszentebb csodát, a legszebb legendát, amely titkos szépségek glóriájával fonja körül a loretói Szent Szűz mennyei alakját.

Élt valamikor Dalmáciában egy jámbor pap, aki hűséges tisztelője volt a loretói Máriának. Az eretnekek pedig, akik ott hatalmon voltak, szüntelen rábeszélésekkel és fenyegetésekkel igyekeztek arra bírni a szentéletű papot, hogy tagadja meg hitét. De ő felháborodással utasította el a csábításokat és keményen ellentállt a fenyegetéseknek, mikor pedig bántalmazták, folyton ezeket a szavakat suttogta: „Jézus, Mária!"

Kérdezték is akkor a kínzói, hogy mért suttogja folyton ezeket a neveket, különösen pedig a loretói Mária nevét.

— Azért, — felelte a pap — mert ezek mélyen a szívembe vannak vésve.

— Ha pedig nyomban nem káromlod ezeket az üres neveket, akkor kitépjük a szívedet, — fenyegették a dühös eretnekek — hadd lássuk, vajjon csakugyan benne vannak-e azok a nevek.

— A szívemet ugyan kitéphetitek, — mondta nyugodtan a pap — de Jézust és a loretói Máriát abból ki nem törölhetitek.

És buzgó imádsággal fordult a loretói Szent Szűzhöz és megfogadta, hogy ha megmenti életét, s továbbra is Isten szolgálatának és szent térítő munkájának élhet, elzarándokol Loretóba.

Akkor vad és felbőszült ellenségei felvágták mellét és valóban kitépték a szívét. Sápadtan állt ott a szegény pap és halkan még akkor is Mária szent nevét suttogták ajkai. A gyilkosok pedig gúnyos hahotával kezébe adták a vérző szívet:

— Most hát mehetsz Loretóba, — kiáltoztak — és elviheted Máriának a szívedet!

És íme csodák csodája: a meggyötört pap véresen, sápadtan felkel a földről, kezébe veszi a szívét és megindul Loreto felé.

Szent remegéssel borul le az ezernyi zarándok, mikor meglátják a sápadt alakot, amint végigmegy a templomon és vérző szívét áldozatul teszi Mária oltárára. Ott fekszik a szív, élő áldozatul Máriának, a pap pedig buzgó imádságban borul le a kegyelmek anyjának csodatévő szobra előtt. Amint pedig imádságát elvégzi, magához veszi az Oltáriszentséget és üdvözült mosollyal holtan omlik össze a szentház fényességében.

A legenda hős papja egyetlen vértanúja a loretói Máriának.

A fogadalma megfogant: a szívét hozta Máriának s jutalmul a vértanúk koronáját nyerte s az örök életet.

Testvérem, így dobog Loreto oltárán szent áldozatként a világ katholikus millióinak hűséges szíve.

Loreto az örök szeretet, az örök költészet, az örök szív örökké zengő babérligete . . .

JASNA GORA FEKETE MADONNÁJA

Lengyel mezők felett haragos fellegekbe nyúlik Jasna-Gora ormán a súdár torony. Alatta az oszlopos bazilika roppant gótikus boltívei védőn borulnak a Fekete Madonna fölé.

Ott ragyog a dús oltáron, aranylámpák fényességében, ezer gyertya lobogó lángjában: körülötte kincseket érő drágaságok, aranykeresztek, aranyláncok, aranypénzek, aranykarok, aranylábak és aranyszívek . . .

Csak az arca s a keze látszik ki drágakövekkel rakott köntösének, gyöngyös-rubintos koronájának szikrázó glóriájából.

Balkarján a kis Jézus, gyémántos bársonyruhában, koronásan.

Mindkettejük koronáját angyalok emelik.

Mindkettejük arca fekete.

És az arany sápadt ragyogásában, a vörös és kék bársonypalástok drágaköves csillámlásában mennyei fényességben tündöklik a Fekete Madonna.

Az oltár felett óriási keresztes királyi aranykorona.

És a megdicsőült fekete arcon durva kardvágás örök, eltüntethetetlen nyoma. Előtte a hívők ezrei imádkoznak olthatatlan sóvárgással, és forró könnyeket ontanak a sebzett szívű Anya sebzett arca előtt.

Czensztochova Madonnája kegyetlenül megszenvedett a századok viharaiban, durva harcosok kezeiben, csaták zivataraiban, míg mennyei fényes arca feketére vált.

Az arca gyászol, a kard sebe szeretetért kiált, s mint a sebből a vér, úgy patakzik szívéből a kifogyhatatlan kegyelem, az örök anyai jóság.

Fenn Jasna-Gora komor tetőjén, az égbeszökkenő torony alatt, ezer gyertya lángolásában, az arany, a gyémánt és az áhítat tüzében hódolat-

tal borulunk le szent kegyelmeid helyén, Szenvedések Fekete Madonnája, ki örök fényességben trónolsz a zengő lengyel mezők s a dicsőségedet harsogó századok felett . . .

Mikor mennyei jelenés hírül adta Máriának, hogy elközelgetett földi vándorlásának vége s rövid napok múltán mennyekbe viszi magához isteni Fia, köréje sereglettek az apostolok, fájdalmas és boldog búcsúzásra. Megjött messze földekről Szent Pál apostol is és vele Krisztus íródeákja, az ezermester Szent Lukács, aki ép oly ügyesen forgatta a vésőt és az ecsetet, amily mestere volt az írásnak és az orvosi tudománynak.

Az apostoloknak szíve vágya volt megörökíteni a Boldogságos Szűz földi arcát, hogy magányosságuk napjaiban majdan legalább a kép vígasztalja őket és emlékeztesse a legszentebb asszonyra, a fájdalmak anyjára. A szent legenda beszéli, hogy megkérték Szent Lukácsot: fesse meg a Szűzanya képét. Rövid volt az idő, nem sokat készülődhetett a művész, hanem azonnal munkához látott.

A Szűzanya szerény házában, amelyet megosztott Szent János apostollal, a tanítvánnyal, akit az Úr szeretett, volt egy régi asztal, amelyet még a kis család feje, Szent József remekelt ciprusfából. Szent Lukács tehát elővette festékeit és ecsetjét és erre az asztallapra festette le a legszentebb arcot.

Nem sok idővel a Boldogságos Szűz mennybemenetele után, mikor már a tanítvány is elköltözött Zebedeus házából, hogy Pathmos szigetén éljen mennyei elragadtatásainak, római légiók vasléptei döngöttek végig az Úr szent földjén: porba omlott Salamon ragyogó temploma és Jeruzsálemben nem maradt kő kövön. De csodák csodája: megmaradt az a szószék, amelyről Jakab apostol hirdette az Úr igéjét és épségben megmaradt Szent János és Mária háza, Zebedeus egykori háza a Sion hegyén.

Testvérem, az Úr különös kegyelme nyugodott ezen a házon: ez volt az a ház, amelyben Jézus az utolsó vacsorát ette tanítványaival, itt szállott az apostolokra a Szentlélek az első Pünkösdön tüzes nyelvek alakjában, itt jelent meg a feltámadt Üdvözítő tanítványainak, itt bocsátotta kezének sebeibe Szent Tamás az ujjait és itt halt meg Mária.

Az Úr tehát megóvta a kegyelmek szent házát az enyészettől.

És így maradt meg a Boldogságos Szűz képe is ebben a szent házban.

Testvérem, a tudomány gondosan megvizsgálja ezeket az ősi Mária-

képeket, amelyeket a szent hagyomány Lukács evangelistának tulajdonít, a színeikből, a vonalaikból, a technikájukból megállapítja, hogy bizánci munkák, és meglehet, hogy a tudománynak igaza van. De jól esik hinnünk, hogy a legendának van igaza, hogy csakugyan szent emlékek fűződnek ezekhez az ősi szent képekhez és szobrokhoz, jól esik éreznünk, hogy látható kapocs is van köztünk és szent vallásunk hőskora és hősei között. Mária igaz hívei sohasem tudják hideg szemmel nézni azokat a művészi alkotásokat, amelyekhez a legszentebb kegyelmek emlékei fűződnek, hiszen ha egyéb nem, hát a századok forró kegyelete szentekké avatja azokat szemükben. Az is lehet, hogy a Fekete Madonnák arca csak a régiségtől és a százezernyi zarándokok gyertyáinak kormától feketedett meg, s mégis oly szívhez szóló a legendák hagyománya, amely a világ romlottságán s az emberek bűnein érzett szomorúság borúját látja a Fekete Madonna-képek arcán. Ez így szebb, így költőibb, így szól igazán s szívhez: így akarjuk tudni, testvérem, mi is, mikor Jasna-Gora ormán imádkozunk a sebzett arcú Fekete Madonnához a súdár torony alatt, az áhítat tömjénfüstjében, az arany ragyogásában és a drágakövek vakító szikrázásában . . .

Mikor aztán 326-ban eljött a Szentföld Anyja, Szent Ilona császárné és forró buzgósággal felkutatta az üdvösség helyeit és emlékeit, nem sok idővel a Szent Kereszt megtalálása után rábukkant a Sion-hegyi házban erre a szent Mária-képre. S mivel életének egyetlen gondja volt, hogy fiát, Nagy Constantinust, aki már amúgy is jó szívvel volt a keresztényekhez, megnyerje az igaz vallás hívének, elküldötte neki a képet Konstantinápolyba, hogy a szent emlékkel egészen meghódítsa őt Máriának és isteni Fiának. A császár pedig pompás templomot építtetett a szent Mária-képnek, amely azóta is századokon át áhítatos tisztelet tárgya volt a világ akkori fővárosában, s mint a krónikák feljegyzik, Arcadius császár idején meg is mentette a várost az ariánusok pusztításától.

És most hallgasd meg, testvérem, mily csodálatosak az Úr útjai!

Nagy Károly császár éppen a Keleten járt, ahol az oroszokkal baráti szövetségben győzelmes háborút folytatott a kereszténység elkeseredett ellenségei, a szaracénok ellen. Hazafelé menet Konstantinápolyon át vette útját és meglátogatta Nikephoros görög császárt is. Mikor a város felé közeledett, a császár igen megrémült, mert csak nemrégiben taszította el ártatlan feleségét és most attól tartott, hogy az erkölcsös és szigorú Nagy

Károly keményen meg fogja büntetni. Nagy pompával fogadta tehát a német-római császárt és áradozó szívességgel vendégelte. Egyik nap bevezette a csodálatos Mária-kép elé is, ahol Nagy Károly buzgón ájtatoskodott, majd megkérte Nikephorost, hogy írassa le a szent ereklye történetét. A görög császár látta, hogy Nagy Károly különös szeretettel csüng a képen, hát hogy esetleges haragját kiengesztelje, felajánlotta neki Szent Lukács festményét. Nagy Károly boldog örömmel fogadta a drága ajándékot és diadalmenetben vitte magával német hazájába.

De mielőtt hazaért volna, útközben megtámadták a tatárok és orvtámadásukkal végveszedelembe döntötték volna seregét, ha Leo ruthén fejedelem hírét nem veszi a császár szorongattatásának és segítségére nem siet. Mikor tehát egyesült erővel leverték a pogány tatárokat, Nagy Károly tetszésére bízta, hogy kívánjon jutalmul, amit akar.

Leo fejedelem pedig a szentséges Mária-képet kívánta.

A császárt meghatotta a fejedelem buzgósága, és minthogy amúgy is rengeteg drága ereklyét hozott magával a Szentföldről, szívesen odaajándékozta neki. Leo pedig boldogan vitte haza Szent Lukács képét, és pedig egyenesen ősi kastélyába, Belzbe, ahol a kápolnában helyezte el és szolgálatára papokat rendelt melléje. A szent hagyomány tartja, hogy a csodálatos Mária-kép véghezvitte azt, amiben Leo fejedelem már évek óta hiába fáradozott: az egész ruthén nép megtérését.

A legenda tovább is tudja a szent kép történetét. Nagy Kázmér lengyel király meghódította a ruthének országát és csak öt erős várat nem tudott kezére keríteni; ezek között volt Belz is. Halála után azonban Nagy Lajos magyar királynak, aki Lengyelország királya is volt, sikerült ezeket a várakat is bevennie. A háború befejeztével az ország kormányzását rokonára, László oppelni hercegre bízta. Azonban alig hogy a nagy magyar király hazatért, az új fejedelem ellen lázadás tört ki s ő kénytelen volt az erős Belz várába menekülni.

Alig tartózkodott néhány napig a várban, a kincsesházban megtalálta a drága Mária-képet és azonnal visszavitette a kápolnába. Most már szentül bizonyos volt benne, hogy ellenségei nem vehetnek erőt rajta, s mivel nagy hadseregét úgysem tudta volna fenntartani a szorongatott kis várban, elbocsátotta és csak kis csapatot tartott meg személyes védelmére.

De a tatárokkal szövetkezett vakmerő lázadók ostrom alá fogták a várat, amelyet a fejedelem kétségbeesetten védett maroknyi csapatával.

Phot. Alinari.

MÁRIA MENNYBEMENETELE.

Tiziano festménye.

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

Egyik napon, mikor különösen forró volt a küzdelem s már-már úgy látszott, hogy az ellenség betör, a fejedelem sírva leborult a kápolna Mária-képe előtt s buzgón könyörgött a Szent Szűzhöz, hogy mentse meg a biztos halál torkából. Ebben a pillanatban ellenséges nyíl süvöltött be a kápolna ablakán és a Szűzanya szentséges nyakába fúródott.

A szentségtörés láttára László szent haraggal pattant fel és rimánkodva esedezett a Szent Szűzhöz:

— Mária, büntesd meg ellenségeinket ezért a szentségtörésért!

És íme, ebben a pillanatban vad rémület fogta el az egész ostromló sereget, irtózatos fejetlenség támadt soraikban és hanyatthomlok menekültek.

A maroknyi várnép forró hálát mondott a Szűzanyának, a fejedelem pedig megjelentette a csodálatos eseményt Nagy Lajos királynak, aki kérésére megengedte, hogy a szent képet elvihesse Oppelnbe, ősi fészkébe. Fel is tették a pompás díszkocsira, de hiába volt minden erőlködésük, a kocsit semmi emberi erő nem tudta megindítani.

Akkor a fejedelem látta, hogy Máriának más az akarata s ezért visszavitette a képet a kápolnába és egész napon át buzgón imádkozott előtte és kérte, hogy adja értésére akaratát. És íme: álmában megjelent neki a Boldogságos Szűz és megparancsolta, hogy képét vigye Czensztochovába. Másnap tehát újra kocsira tették a drága ereklyét és íme, a kocsi könnyen megindult s a lovak meg sem álltak, míg fel nem értek a Czensztochova mellett égbenyúló Jasna-Gora nevű hegyre.

1382 augusztus huszonnyolcadika volt.

Hamarosan templom és kolostor épült a hegyen, s a fejedelem pálosbarátokat hozatott Magyarországból, hogy az istentiszteletről s a hívők és az egyre szaporodó zarándokok lelki vezetéséről gondoskodjanak. Jagello Ulászló király már tíz év mulva hatalmas birtokokkal ajándékozza meg a pálosokat és Európa minden részéből megindulnak a zarándoklatok a csodatévő Mária-képhez. A zarándokok pedig nem jönnek üres kézzel Máriához: szívük kincsein kívül földi kincsekkel is bőven megrakodva érkeznek és hamarosan garmadára gyűlik a sok drága arany, ezüst és drágakő a csodatévő kép körül.

A XV. század eleje a rablólovagok virágkora volt. Lengyelországot is bekalandozták ezek a martalócok és 1430 körül elértek Czensztochova alá is, azzal a szándékkal, hogy a kincsekben dús szenthelyet kirabolják.

Osztrogszki orosz herceg és a máglyán kivégzett Husz János egyik híve, Ziska, szövetkezett erre a gaz betörésre, s miután útjukban mindent kiraboltak, elpusztítottak és felégettek, éppen husvét napján sikerült betörniök a kolostorba is.

De előttük járt a rémület. A jámbor barátok tudták, mi vár rájuk és a templom kincseire, ha megvárják a fosztogatókat, s ezért még idejekorán magukhoz vették a legértékesebb kincseket és biztos helyre menekültek. A rabló hordák alig találtak valamit, bár tűvé tették a kolostor s a templom minden zugát. Elkeseredésükben feldúlták a kolostort, lerángatták az oltárról a drága képet s feldobták az egyik kocsira a többi zsákmány közé, aztán dühös szitkozódások közben megindultak.

Alig mentek azonban ezer lépésnyire, egyszerre csak a kocsi megállt és hiába nógatták a lovakat, hiába segítettek maguk is tolni, csak nem mozdult. A rablók észbekaptak és érezték, hogy földöntúli hatalommal akadt dolguk; javarészük előre sietett, néhány elkeseredett fickó azonban ki akart fogni az égiek akaratán: elhatározták, hogy leveszik a képet a kocsiról s úgy viszik tovább; s ha akkor is makacskodik, legalább a kocsit viszik magukkal. Meg is ragadták a képet, de bizony hiába volt minden erőlködés, meg sem tudták mozdítani.

Ekkor az egyik elvetemedett huszita éktelen dühre gerjedt, kirántotta kardját és a Szent Szűz arcára sujtott. A szent arcot nyomban elöntötte a vér, a szentségtörő pedig abban a pillanatban holtan bukott a földre!

A kardvágás most is ott van a Szent Szűz arcán, mint örök mementója az emberi gonoszságnak és a szelid Istenanya szenvedéseinek.

Azóta fekete a czensztochovai Mária szent arca.

És hiába próbálták művészek újrafesteni a fekete arcot: a sebhelyet nem tudta eltüntetni semmi művészet és a fekete arcon nem fogott a festékek sugárzó színe; minden festék lepattogott a képről, mert Mária úgy akarja, hogy czensztochovai szent arca az örök szenvedés szimboluma, az örök fájdalom mementója maradjon az idők végezetéig.

A rabló horda a csodálatos események láttára eszeveszetten menekült, mert attól tartott, hogy a környék jámbor népe kaszával-kapával siet forrón szeretett Máriája védelmére, mihelyt a gyalázatosságokról hírt vesz. Irmagja sem maradt az egész bandának, mire a barátok tenger nép élén, szent zászlókkal és szent zsolozsmákkal megérkeztek. Azonban akkorára már a szent kép is eltűnt a kocsival együtt.

Roppant mocsarak terülnek el azon a vidéken, és a pálosok perjele mindjárt tudta, hogy a kocsi szent terhével együtt elsüllyedt a mocsárban. Térdre borult hát és buzgó imádságban kérte védőszentjét, Szent Borbálát, hogy mutassa meg neki, hol süllyedt el a Szűzanya képe. És íme, az alkonyatban egyszerre csak apró lángokat pillantott meg a mocsár szélén: odasietett s meg is találta nyomban a drága képet, amelynek egyik sarka kilátszott a fekete iszapból. Nagy gonddal kiemelték onnan és íme a helyén egyszerre tisztavizű forrás fakadt a bűzös mocsár szélén. Megmosták a kristályos vízben a képet s aztán ünnepélyes körmenetben visszavitték a templomba.

A forrás hűs vize pedig csodálatos erővel bír: ezer és ezer béna, sánta, nyomorék meggyógyult már benne a czensztochovai Szűz kegyelmes közbenjárására. Kupolás kápolna tornyosodik felette: falain a csodálatos legenda jelenetei. A kút kápolnája mellett a XVII. században tornyos templomot építettek Szent Borbála tiszteletére.

A buzgó katholikus lengyel királyok mind hű tisztelői voltak a czensztochovai Máriának s nemcsak sűrűn zarándokoltak hozzá és folyamodtak kegyelmes segítségéért a háborúk viharaiban, hanem minden erejükkel gondozták és díszítették a szenthelyet. IV. Kázmér, I. Zsigmond fejedelmi adományokkal halmozták el a kolostort, III. Zsigmond pedig hatalmas bástyákkal vette körül, védelmül a szüntelen támadások ellen; egyúttal megnagyobbította a kolostort és a templomot. A királyokkal versenyeztek buzgóságban a pápák; nemcsak szent ereklyékkel látták el a templomot, hanem a teljes búcsúk bő kegyelmeivel is elhalmozták.

Jámbor tisztelője volt a drága képnek IV. Ulászló király, aki a czensztochovai Mária kegyelméből kigyógyult súlyos betegségéből, amelyen a világ semmi orvosa nem tudott már segíteni. Hálából gyémántokkal kirakott miseruhát ajándékozott a templomnak, gazdag alapítványokat tett s újjáépíttette a Mária-kápolnát és egész fejedelmi családjával áhítatosan elzarándokolt a szenthelyre. Pompás ünnepségek közt ment végbe az új kápolna felavatása 1644 március 25-én, amikor újra itt helyezték el a csodatevő képet, amely egy ideig a főoltáron volt.

A kápolna főoltárát János Kázmér király és kancellárja, Ossolinski gróf Szent Antal és Szent Pál ezüstoszlopon álló óriási ezüstszobraival díszíttette. Sajnos, ezeket a mérhetetlen drágaságokat felemésztette 1812-ben a háború; helyettük ma dús keretben két roppant tükör függ az oltár

két oldalán. A kancellár s a pálos-rend milliós összegek árán építtette a remek főoltárt, amelynek felavatásán, 1650-ben a feljegyzések szerint 400,000 zarándok vett részt.

És ezzel már el is hallgat a legenda és megkezdődik a jasna-gorai szenthely története.

Harcok és csapások története ez, testvérem. Talán nincs a Boldogságos Szűznek egy olyan szenthelye sem, amely körül annyi vihar, annyi dúló csata tombolt volna, mint Jasna-Gora szent hegye körül.

Az első nagy veszedelem 1655-ben zúdult a szenthelyre. János Kázmér király háborúba keveredett Károly Gusztáv svéd királlyal, akinek hamarosan sikerült Lengyelország nagyobb részét hatalmába kerítenie. Ekkor győzelmes csapataival Czensztochova ostromára indult. A közelgő veszedelem hírére Bronovski, a pálosok főnöke, a királyhoz sietett és segítséget kért tőle a kolostornak és a szenthelynek. De a király bizony maga is kénytelen volt menekülni és semmi segítséget nem adhatott. Ekkor a derék pálos összeszedte a templom és a kolostor kincseit s mindent elrejtett, részben az erdőben, részben a folyóban, sőt még sírokban is, a szent Mária-képet pedig Cellari gróf sziléziai várában helyezte biztonságba. Másnap már körülzárták Müller tábornok hadai a kolostort, amelyet Kordecki perjel vezetésével 160 katona, 50 nemes és 68 pálos barát védett.

Kíméletlenül folyt az ostrom. Müller tábornoknak az volt a terve, hogy hatalmas tüzet gyújt a falak körül és kipörköli a barátokat. De azok résen voltak és meghiúsították a kegyetlen tervet. Közben az ostromló katonák halásztak a folyóban és megtalálták a kincsnek odarejtett részét. A tábornok megüzente a perjelnek, hogy visszaadja a kincset, ha a kolostor megadja magát. Kordecki azonban elutasította az ajánlatot: Szűz Mária katonái nem vetemedhetnek gyávaságra!

Erre a tábornok megkezdte a falak aláaknázását, de a fáradhatatlan védők ezt a tervét is meghiúsították. A svédek éppen általános rohamra készültek, mikor leszállt a karácsonyeste és legnagyobb csodálkozásukra a kolostorban minden elcsendesedett. Csak egy-két őrszem virrasztott a bástyákon, a többi várvédőt mintha a föld nyelte volna el. Az ostromló sereg ezt a csüggedés jelének vette és most már vakon bízott benne, hogy a kimerült várnép hamarosan megadja magát, vagy megtörik a támadás alatt.

De alig hogy felragyogtak a hideg decemberi éjszakában az első sápadt csillagok, egyszerre csak zúgó ének ütötte meg a lázasan dolgozó svédek fülét. Felpillantottak és íme: a templom fényességben úszott s a harangok zengése közben égre szárnyalt a várvédő kis sereg forró karácsonyi dala. Szállt-szállt a szent melódia, diadalmasan és egyúttal fájdalmasan, hiszen nem volt ott aranyos trónusán a szent kápolna pompájában Lengyelország védőasszonya, a czensztochovai Mária . . .

De láthatatlanul is ott volt azokkal, akik szerették s akiket szeretett . . .

Testvérem, ki tudja megmondani, mi mozgatja a történelmet, mi indítja meg királyok és hadvezérek elhatározásait? Csődöt mond itt a logika és a haditudomány, s minden tudománynál ékesebben és biztosabban megszólal a hit . . .

Ki tudja, mi történt a csendes karácsonyi éjszakán a hadvezér lelkében, akit már csak egy lépés választott el a győzelemtől? Ki tudja, mit zúgtak lelkébe a karácsonyi harangok s a tündöklő templomban felharsogó forró himnuszok?

Mária járt a karácsonyi éjszakában Czensztochova alatt . . .

Másnap hűlt helye volt a svéd seregnek.

A hazafelé vonuló svéd táborban szent borzongással beszéltek a csodálatos karácsonyi éjszakáról.

És szájról szájra járt a hír, hogy a karácsonyi himnuszok zengése közben egyszerre csak megjelent a falakon egy fehérruhás, kékfátylas súdár nőalak, méltóságosan végigment a bástyák ormain s kitárta karjait a süvítő svéd golyók elé. A katonák látták, hogy a golyóik, amint a fal magasságába értek, sorra erőtlenül visszahullottak.

Mária járt a karácsonyi éjszakában Czensztochova falain . . .

És ezzel megkezdődött Czensztochova fénykora.

Közeledett a háromszázéves jubileum. XI. Ince pápa teljes búcsút engedélyezett, a pálosok a királyt is meghívták, és szeptember hetedikén püspökök, érsekek, 700 pap és 140.000 zarándok jelenlétében hatlovas pompás fogaton vitték Szent Honorata és Candidus vértanúk ereklyéit a templom főoltárára. Kincseket érő ajándékok halmozódtak ezen a napon a szentkép kápolnájában és este tündéri fényben úszott a kivilágított templom és kolostor.

Mint azon a karácsony éjszakán, mikor Mária járt a czensztochovai falakon.

A jubileumon a király is elzarándokolt Máriához és fogadalmi ajándékul drágaművű kardját tette le a szent kép oltárára.

Még alig hunytak ki a jubileum lángjai, alig múlt nyolc év a világraszóló ünnepségek után, mikor 1690 július 17-én tűz ütött ki a kolostorban, amely a templommal együtt pillanatok alatt lángban állt. Ezer meg ezer ember rohant oltani, de hiába volt minden az elemek hatalmával szemben. Csak éppen a kolostor és a kápolna kincseit sikerült megmenteni, és egyik pálos szerzetes hősiessége révén a drága Mária-képet, amelyet Szent Borbála templomában helyeztek biztonságba. Leégett az egész templom, de csodálatosképpen a Mária-kápolnának csak a teteje és az ablakai pusztultak el. Az egész világ katholikusainak adományából hamarosan rendbehozták a kápolnát és visszavitték százados helyére Mária drága képét, míg a templom újjáépítésével csak öt év mulva lettek készen.

És ez a csapás nem járt egyedül. Hamarosan fellángolt a svéd háború és Czensztochova alatt újból vadul tombolt a csaták zaja. Hatalmas svéd seregek ostromolták a kolostort, és csodálatos: Mária háza dacosan állta a fergeteges viharokat! 1702-től 1704-ig háromszor kellett megszégyenülten elvonulni három svéd seregnek: nem bírták megvetni lábukat Mária várában. A kolostor kiállta a negyedik nagy ostromot is, és bár megszenvedett az ágyúzásokban és a tüzekben, mégis mindig visszaverte az ellenséget.

A kékfátyolos fehér Asszony járt az ostromok viharában Czensztochova falain . . .

A véres harcok zivatarai után mennyei dicsőség aranynapjai virradtak Jasna-Gora Madonnájára: 1717-ben megtörtént a drága kép ünnepélyes megkoronázása. II. Ágost lengyel király gyémántokkal kirakott aranykoronát küldött, XI. Kelemen pápa két koronát, egyik pálos testvér, aki mestere volt az ötvösművészetnek, három, drágakövekkel, gyöngyökkel és gyémántokkal vert bársonyköntöst remekelt Mária ünnepére. Este gyönyörűen kivilágították a várost és a kolostort s a püspök ünnepélyes körmenetben, a loretói litánia hangjai mellett vitte fel a szenthely templomába a drága aranykoronákat. Másnap zenekarok harsogásában és ujjongó énekek zúgásában megkoronázta a szent képet,

pápai áldást osztott és utána fényes menetben körülhordozták a drága képet. Százötvenezer zarándok kísérte szent áhítattal Mária diadalmenetét.

Azóta is sok viharos esztendőt átélt a czensztochovai szenthely: poroszok és oroszok nem egyszer elfoglalták, de nem tettek kárt Mária várában. Csak egy hiányzik ma már Czensztochova régi dicsőségéből: a pálos barátok serege: 1864-ben elvették tőlük a plébániát és világi papoknak adták át.

Mária dicsősége azonban soha meg nem fogyatkozott.

Ma is töretlen fényben sugárzik a világra Jasna-Gora felleges ormairól.

Kincsek zuhataga özönli körül, fekete arcán a kegyetlen kardvágás nyoma, áldott szívéből a kegyelmek zuhataga buzog.

Így ragyog ősi szentségének tündéri fényességében Jasna-Gora viharvert ormain.

És most is ott jár, szelíd méltósággal, kék fátyolban, fehér palástban, hallgató lengyel mezők felett, a hegyen épített város ledönthetetlen bástyafokain.

Ha lapozol a Csodák könyvében, testvérem, lépten-nyomon felcsillannak előtted a holt betűkben Mária kegyelmei.

... Történt az Úrnak 1392. esztendejében, hogy Wanszyk Jakab, a király udvari festője elvesztette szemevilágát. Nem esett kétségbe, mikor az orvosok sajnálkozva tudtára adták, hogy gyógyíthatatlanul megvakult. Áhítatos tisztelője volt a czensztochovai Máriának, hát végzetes nyomorúságában elzarándokolt hozzá és kegyelmes segítségét kérte. És íme, ott, imádkozás közben lehullott a vakság hályoga szeméről.

Megfogadta akkor Máriának, hogy szent képét megfesti és a sokali templomnak ajándékozza, hogy a czensztochovai drága ereklyét legalább másolatban az ottani hívek is tisztelhessék. Le is rajzolta ott a kápolnában és hazavitte, de hiába próbálkozottt a vásznon, a vonalak és a színek sehogysem akartak engedelmeskedni ecsetjének. Mégegyszer visszament a kápolnába és most már ott akarta megfesteni a képet, de végtelen csüggedéssel vette észre, hogy minden igyekezete hiábavaló. Harmadszorra is elzarándokolt Czensztochovába és most már alázatos vezekléssel és bűnbánattal könyörgött Máriához, hogy segítse meg jámbor szándéka megvalósításában. Bizalommal tért haza műtermébe és amint az ajtót ki-

nyitotta: íme, ott állt az eddig oly tökéletlen kép az állványon és nemcsak hűséges, hanem gyönyörű mása volt eredetijének. A kép, amelyet Mária segített megalkotni, ma is szent büszkesége a sokali templomnak.

... Százötven évvel később borzalmas esemény történt az egyik kis sziléziai városkában: egy hentesnek a kis fia apja késével játék közben megölte egyik kis pajtását. Mikor az apa észrevette a szörnyű esetet, felháborodott felesége ellen, hogy mért nem vigyázott jobban a gyermekekre, és a szegény asszonyt egyetlen csapással megölte. De alig hogy a rettentő gyilkosságot elkövette s körülnézett, hol a fia: megtalálta a kemence odvában. A gyerek ijedtében odabújt s a füst megölte.

Az apát ebben a pillanatban megrázta a mardosó bűntudat; térdre hullott és igaz megbánással imádkozott szörnyű bűnének bocsánatáért. Az imádság után kocsira tette a három halottat és szent bizalommal megindult Jasna-Gora szenthelyére, a Kegyelmek Szent Asszonyához. Ott lefektette a drága halottakat az oltár előtt s maga is odaborult és zokogó töredelemmel imádkozott. És íme: még el sem hangzottak a Magnificat magasztos dallamai, mikor a három halott egyszerre fölkelt és az ujjongó hívek kórusával együtt dicsőítette a czensztochovai Mária csodálatos kegyelmét,

... Pruzsinski Mihály kievi kanonok 1720-ban meghalt. Teljes papi díszben koporsóba fektették és felravatalozták. Már második napja feküdt ravatalán, mikor éjjel megjelent koporsójánál Remete Szent Pál és értésére adta, hogy a czensztochovai Mária kegyelméből visszanyeri életét, hívei és az egyház javára, s meghagyta neki, hogy hálából zarándokoljon el a jasna-gorai szent kápolnába. Pruzsinski tehát fölkelt s azon mód, papi díszben felvette a zarándokbotot és ujjongó testvérei kíséretében gyalog elzarándokolt Czensztochovába és alázatos hálával köszönte meg a Szűzanyának páratlan kegyelmét.

... A krakói királyi főpohárnokmester tizenhétéves leánya, Borewska Anna, kezére lábára béna volt, sőt jobbkeze egészen összeaszott és hátrafelé facsarodott. 1806 május 29-én, éppen az egyik nagy zarándoklat napján, szülei ágyban elvitték Czensztochovába és a szent kápolnában misét mondattak érte, miközben az ezernyi zarándoksereggel együtt áhítatosan imádkoztak leányuk gyógyulásáért. S íme: miközben a dicsőítő ének dallamai fenségesen végighullámzottak a templom boltívei alatt, a leány felkelt ágyából, felállt, imára kulcsolta kezeit s az

ájtatos tömeg megrendülve látta, hogy az előbb még tehetetlen teremtésnek minden tagja ép. Mária kegyelme visszaadta fiatal életének a szépséget, az egészséget és az örömet. Könnyes szemmel borult le szüleivel együtt az oltár lépcsőjére, a templomban pedig diadalmasan felzengett a Kegyelmek Anyjának ujjongó himnusza.

A Csodák Könyve kifogyhatatlan bőségben sorolja fel a czensztochovai Mária drága kegyelmeit. Adjunk hálát zarándokutunk mennyei vezérének, testvérem, hogy ide is elhozott bennünket, a Szent Szűz tiszteletének felleges ormaira, a Fekete Madonna örökké fehér lelkének aranyban és gyémántban szikrázó trónusához. Boldogok, akik nem látnak és hisznek, mondotta az Úr; mi csak lélekben láttuk a Fekete Madonna csodáit, de lelkünkben gyöngéd szeretettel áldjuk irgalmas szívét, és törhetetlenül hisszük, hogy ha nehéz órák szakadnak ránk, áldó kegyelme reánk is csodákat sugároz. Mert a lelkekben történt csodákat nem jegyzik fel a krónikák.

Krónikák ódon lapjai helyett a szívek titkos kamráiban vannak feljegyezve a lélek csodái: a megtérések, a töredelmek, a vígasztalások, a lelki gyógyulások. És ezek a csodák minden áldott nap százával történnek Mária jóságából.

Ez a jóság mint örök csoda lebeg fehér palástban, kék fátyolban a világ bűneinek süppedős mocsarai s a hallgatag lengyel mezők felett, Jasna-Gora ormain, a hit és a szeretet ledönthetetlen bástyafokain...

SZOMORÚAK VIGASZTALÓJA

Lengő zászlókkal, zengő énekekkel ezrek hullámzanak az ősi Köln gótcsipkés dómja körül. Százezer gyertya fénye lobog, százezer hű szív hangosan dobog: szárnyal a püspöki áldás, indul a zarándoksereg.

Kevelaerba készülnek Mária gyermekei.

— Menjünk mi is, fiam, — mondja az anya szenvedő fiának, aki már hetek óta se él, se hal, mióta a kis Gretchent, drága jegyesét, koporsóba tették. Azóta csak zokog, sorvadozik, emészti magát. Anyja szeretettel dédelgeti, körülhízelgi jóságával, vígasztalja meleg szavakkal: minden hiába. A szív betegségére nincs földi orvosság.

De mikor hallja a búcsúsok zengő énekét, látja a lobogó zászlókat és a csillogó gyertyák ezreit, annyi idő mulva először reménység lobban szívében. Igen, menjünk Máriához, ő tud orvosságot a szívek sebeire is.

A jó anya sebtiben elővesz egy viaszgyertyát, szívet formál belőle és fia kezébe adja, hogy vigye a kevelaeri Máriának fogadalmi ajándékul. Aztán mind a ketten veszik az imakönyvüket, olvasójukat és égő gyertyával kezükben beállnak a hullámzó menetbe.

Így mennek Máriához boldog reménykedéssel.

És ott a szentélyben, az aranyban sugárzó kicsiny Mária-kép előtt leborul a sebzett szívű ifjú és zokogva imádkozik:

— Áldott szűzanya, mennyek királyné asszonya, hallgasd meg szenvedésemet. Kölnben lakom én anyámmal, a száz templom és száz kápolna városában és téged mindig szívemből szerettelek. És szerettem Gretchent, fehér jegyesemet. És Gretchen halott és a szívem beteg, és hoztam neked forró imádságot és viasz szívet és könyörgök hozzád, szeretet égi Asszonya, gyógyítsd meg beteg szívemet és tedd velem azt, ami testemnek, lelkemnek üdvössége lesz.

És íme, a buzgó ima után a háborgó szív elcsendesedett s a fiú anyjával együtt hazatért szállására és lepihent. Az éjszaka csendességében pedig egyszerre megderengett a kicsiny szoba s mennyei fehérségben halkan belépett a Kegyelmek Asszonya.

Odahajolt a szenvedő fölé és szelíden szívére nyugtatta áldó kezét: aztán jóságos mosollyal ajkán eltűnt.

De az anyának nyugtalan éjszakája volt; félálmában észrevette a szoba halvány derengését, látta az égi jelenést, s mikor kihunyt a fényesség és csak a hideg hold sápadt fénye tűzött be a kicsiny ablakon, felkelt, odament beteg fiához és akkor látta, hogy halott.

Mária felvitte őt jegyeséhez . . .

Az anya pedig imára kulcsolta kezeit, leborult a fehér halottas ágy előtt s míg megeredtek a könnyei, ajka halkan rebegte a forró hálaadást: „Áldott légy, Mária!"

Mit tudjuk mi, testvérem, mi a beteg szíveknek igazi orvossága? Mária tudja, mi válik javára testünknek, lelkünknek.

A kölni ifjú halála Mária legszentebb, legmélységesebb értelmű csodája: az örök élet, a halál utáni boldog egyesülés könnyes himnusza.

Ezt a gyönyörű, költői gondolatot s egyúttal szent hitünknek ezt a fenséges igazságát idézi emlékünkbe a kevelaeri Mária: a Szomorúak Vígasztalója.

Ha megállunk a kevelaeri kegyelmek kápolnájának hatalmas fák üde zöldjében pompázó terén, a nagy zarándoklatok idején, amikor messze földekről százezrével tódulnak a hívők seregei a csodatévő Máriakép elé, felséges és lelket emelő látvány nyűgözi le tekintetünket. Végeláthatatlan menetben kígyóznak a zarándokok a kápolna körül. Hosszú rudakon keresztalakban vagy M betű alakjában elrendezett égő fáklyákat visznek némely nemzetek csapatai, a vöröstaláros zászlótartók arannyal, virágokkal dúsan díszített selyemlobogókat emelnek, vörösruhás ifjak a kis Jézus képét viszik, s lépten-nyomon feltűnik egy-egy fehérruhás leánycsapat, amelynek közepében Mária szobra vagy képe hullámzik aranysugárzásban a tömeg feje felett, szárnyaló himnuszok tömjénfelhőjében. Másik csapatban hatalmas szál kapucinus atya lépked az élen, ezüstös bottal kezében, hímzett zászlók lobogásában. Nyomában lépkednek a komoly férfiak, a nyakukban Mária-érem, utánuk az asszonyok, mind feketében. Aranytrónuson hozzák a Szent Család képét, mellette kétoldalt húsz-húsz ifjú lépked ezüstlámpákkal kezükben. A trónus után óriási zászló tövében kékruhás leányok hozzák a Szűzanya szobrát, kéktaláros, pirossapkás fiúk a kis Jézust. Fehér ruhában roppant gyereksereg következik, a kezükben aranyos-liliomos virágkoszorúk. És ezüstcsengettyűk csilingelése kíséri a hívek zengő kórusát.

És mindegyiknek valami bánat nyomja lelkét, valami fájdalom vérezi a szívét és lengő zászlókkal, zengő énekkel viszik bánatukat és fájdalmukat és sebeiket a lelkek orvosához, a Szomorúak Vígasztalójához.

Mert ez a kevelaeri Mária neve.

Mária kevelaeri szenthelyének eredete nem vész az ősidők homályába. Még nincs háromszáz éve, hogy a mai Kevelaer ismeretlen kis falucska volt a porosz határszélen. Jámbor flamand lakosai tiszta és egyszerű életet éltek, de még templomuk sem volt: a szomszéd faluba jártak ájtatoskodni. 1635-ben azonban sorsdöntő esemény történt a kis faluban: a gelderni helyőrség fegyelmezetlen katonái portyázásaik során eljutottak Kevelaerba is és feldúlták s kirabolták a falut. A lakosság

ekkor elsáncolta magát, hogy ha már mindene odaveszett, legalább a puszta életét megmenthesse. Azonban egy horvát zsoldos század rajtaütött és a falunak mind a száz férfiát lemészárolta, az asszonyokat és gyermekeket pedig kegyetlenül megkínozta.

A rémület napjainak elmúltával a lakosság kőkeresztet emelt a szörnyű tragédia helyén.

És ez az egyszerű kőkereszt, amelynél templom hiányában annyit s oly buzgón ájtatoskodtak Kevelaer jámbor lakosai: ez lett a világraszóló kevelaeri szenthely alapköve.

Hallgasd meg, testvérem, hogyan jutalmazta meg Mária az ő sokat szenvedett kevelaeri híveit.

Történt az Úrnak 1641. esztendejében, hogy egy Buschmann Henrik nevű házaló kereskedő éppen úton volt a portékájával Kevelaer határában. Vásárról-vásárra, házról-házra járt, s míg ő az utakat rótta, derék felesége, Mechel Scholt, otthon folytatta férje mesterségét és kis házukban árulta a mindenféle portékát. Ilyen nagy fáradsággal tudtak csak annyit keresni, hogy tisztességgel megéltek.

Mikor tehát Buschmann Weezeből jövet Geldern felé bandukolt az országúton, Kevelaer mellett rövid imádságra megállította a szent kereszt. Levette sapkáját, letette batyuját, letérdelt és buzgó imádságba merült, mint máskor is mindig, mikor erre vitte útja. És miközben az égiekkel társalkodott, egyszerre csak hangot hallott a kereszt felől:

— Itt építs nekem kápolnát.

Körülnézett, de senkit sem látott. Azt gondolta, hogy csak az érzékei játszottak vele. Elvégezte imádságát, felvette batyuját és tovább ment. Egy hétig nem is gondolt a titokzatos hanggal. Hogyan is gondolhatott volna arra, hogy mennyei hang s éppen tőle kér kápolnát, holott szegényes keresményéből megélni is alig tudott, nemhogy fölöslege maradt volna.

Egy hét mulva azonban, mikor Geldernben elvégezte dolgát, megint csak a kereszt előtt vitte el útja. Szokásához híven megint letérdelt előtte és imába merült. És íme, a hang megint megszólalt:

— Itt építs nekem kápolnát!

Most már gondolkodóba esett a jámbor Buschmann, s bár nem igen volt reménye, hogy valaha is megtakaríthat annyi pénzt, amiből kápolnát

építhet, mégsem akarta hallatlanra venni a titokzatos hang parancsát, mert hátha Isten szólott hozzá a kőkereszt magányosságában. Mikor tehát hazaért, meghagyta feleségének, hogy ezentúl naponta tegyen félre három garast, mindaddig, míg ez a pénz száz forintra nem szaporodik, s ha majd együtt lesz a száz forint, kápolnát fognak építeni rajta.

A jó asszony pedig megfogadta ura szavát, és ha lassan, ha nehezen, de gyűlt a pénz.

Egy idő mulva megint Geldernbe vitte útja Buschmannt és miközben most is ott imádkozott a keresztnél, íme harmadszor is megszólalt a titokzatos hang:

— Itt építs nekem kápolnát!

A jámbor kereskedő józan ember volt és nem szerette volna, ha valaki gonosz tréfát űz vele és bolonddá teszi. Ezért gondosan megvizsgált minden bokrot, minden követ: vajjon nem bújt-e el valaki a kereszt közelében s nem az járatja-e vele a bolondját. De bizony nem volt az egész környéken egy teremtett lélek sem. És akkor könnyes meghatottsággal felismerte a mennyei hatalmak szavát a titokzatos hangban és még buzgóbban gyűjtötte a garasokat, hogy felépíthesse a kápolnát.

Ebben az időben történt, hogy két gelderni katona vetődött be Buschmannék portájára és két kis Mária-képet kínált az asszonynak. A képecskék Mária csodatévő luxemburgi képének másolatai voltak. Az asszonyka éppen egyedül volt otthon s ezért nem merte megadni azt az árat, amit a katonák kértek. Három garast kellett volna adnia egy kis képért, ennyit pedig nem nélkülözhetett, hiszen ennyit kellett naponta félretennie a kápolnára. Már szinte el is felejtette a katonákat és a képeket, mikor egy éjjelen látomása volt.

Álmában nagy fényességet látott, a fényességben pedig kis kápolnát, amelynek oltárán Mária-kép sugárzott. Ráismert a képre: a luxemburgi Mária-kép volt, amelyet a katonák felkínáltak neki. Szent rémülettel ébredt s álmát azonnal közölte férjével. Buschmann kételkedve fogadta felesége elbeszélését, de éppen ebben a pillanatban egyszerre négy szomszédja is bejött hozzá s megkérdezték, hogy mi volt ma éjjel az a nagy fényesség a házában. Erre Buschmann lelkében is kigyúlt a világosság és megismerte, hogy Mária az ő alázatos szegénységüket választotta arra, hogy a kegyelmek eszközei legyenek. Lehajtotta fejét és könnyes szemmel mondott hálát a Szűzanyának a nagy kegyelemért.

Feleségét pedig azonnal elküldte Geldernbe, hogy vegye meg a katonáktól az egyik képet. Csakhogy a katonák már akkor eladták mind a kettőt egy tisztnek, aki időközben börtönbe került. Így az asszony nem beszélhetett vele és dolgavégezetlenül volt kénytelen hazatérni. Hetek mulva újra elment a tiszthez és megkérte, hogy adja neki az egyik kis Mária-képet. De a tiszt semmi áron sem akart megválni a képtől, mert csodatévő híre volt és csak akkor adta át az egyiket Buschmannénak, mikor ez elmondta neki éjjeli látomását és értésére adta, hogy bizonyára a Szűzanya kívánja, hogy ez a képe ott függjön újonnan építendő kápolnájában. Erre a tiszt megindultan ajándékozta az asszonynak az egyik képet, Buschmanné pedig boldogan sietett haza, ahol már nagy meglepetés várta.

A férje időközben felkereste a papot és elmondta neki az eddig vele történt csodálatos eseményeket s egyúttal segítségét kérte a kápolna felépítéséhez. A pap mindenben kezére járt a jámbor kereskedőnek s a kis kápolna csakhamar tető alá került. Mikor tehát Mechel asszony hazaérkezett, odaadták a képet egy festőnek, hogy foglalja méltó és díszes keretbe. A kép elkészült és 1642 június elsején nagy ünnepséggel elhelyezték a kis kápolnában.

Már ekkor messze vidékeken híre ment a kevelaeri csodálatos jeleneseknek és a kápolnaszentelésre rengeteg hívő sereglett össze a kis faluban. Buschmannék örömkönnyeket sírtak, mikor látták, hogy mindjárt a felszenteléskor milyen buzgó áitatosság háza lett a kis kápolna és különösen mikor látták, hogy mindjárt aznap számos csoda történt a szent Mária-kép előtt.

Innen kezdve özönével jönnek a zarándokok Kevelaerba, hogy Máriának elpanaszolják bánataikat és fájdalmaikat. A szent kép felirata Máriát a szomorúak vígasztalójának nevezi, és valóban: mintha a kevelaeri Mária különösképpen a szívek és bánatok, nem pedig a testi betegségek orvosa volna. Igaz: rengeteg testi gyógyulás is történt Kevelaerban, de a régi feljegyzések még több lelki csodáról, drága vígasztalásról és beteg szívek gyógyulásáról beszélnek. És ha meggondoljuk, hogy a lelki betegek a szívükben hordják a sebet és a gyógyulásuk nem oly feltűnő, mint a testi betegeké, igazat adunk annak a régi szent hagyománynak, amely Kevelaert a lelki fájdalmak gyógyító forrásának, a kevelaeri Máriát a szomorúak vígasztalójának tartja és tiszteli.

Csakhamar új és nagy házak épülnek a faluban, hogy a rengeteg zarándokot elszállásolhassák és a kápolna is szűknek bizonyul, hiszen alig fért el benne néhány ember és a hívők ezrei be sem juthattak a nagy zarándoklatok idején. Már három év mulva város áll a régi Kevelaer helyén és a kis kápolna mellett tágasabb kápolna, amelynek építését már az egyházi hatóságok sürgették és végezték. Egy év mulva oratoriánus atyák veszik át a szenthely és a hívők lelki gondozását.

Kevelaer egy csapásra a csodák városa lett. Messze földön egyébről sem beszéltek, csak a kevelaeri Mária csodálatos kegyelmeiről. És az egyházi hatóság szükségesnek látta már 1647-ben zsinaton megvizsgálni a csodás elbeszélések valódiságát. Kihallgatták Buschmannékat, kihallgatták azokat, akik csodálatos módon megszabadultak Kevelaerban testi és lelki szenvedéseiktől. A zsinat a rengeteg eset közül ötvenet ítélt csodálatosnak, de lelkiismeretes rostálás után csak nyolc, egészen kétségtelen gyógyulásra mondta ki, hogy valóban az emberi értelmet és tudományt meghaladó csoda. Húsz évvel később a roermondi püspökség még huszonkilenc gyógyulást nyilvánított csodának.

A kevelaeri zarándoklás olyan arányokat öltött, hogy az oratoriánus atyák hamarosan kénytelenek voltak újabb kápolnát építeni, amelybe belefoglalták a Buschmann házaspár kis kápolnáját. Az új, hatszögletű kápolnában oltárt is állítottak és a Buschmannék kápolnája az oltár mögé került. A kegyelmek képét ráccsal zárták el és csak a rácson át volt látható az oltáron keresztül. Mária képét aranyozott ezüstkeretbe foglalták és mögé aranydíszes ezüstlapot helyeztek háttér gyanánt. 1649-ben óriási zarándokseregjelenlétében nagy ünnepélyességgel felavatták az új kápolnát.

Kevelaer krónikája nemcsak az egyszerű zarándokok százezreit, hanem a püspöki zarándokok százait is emlegeti, akik alázatos hódolattal járultak a Szomorúak Vígasztalójához. Így Allamont püspökről feljegyzik a régi írások, hogy törődött öreg ember létére gyalog zarándokolt Kevelaerba, hogy lelki sebének gyógyulását megnyerje a kegyelmes Szűztől. És valóban: részesült a vígasztalásban, amelyért oly forrón könyörgött. Hálája jeléül ezüst szentségtartót ajándékozott a kápolnának és hazafelé is gyalog tette meg a fáradságos utat, felfrissült testtel és ujjongó lélekkel.

Kevelaer dicsősége már fényesen ragyogott, mikor történetének egyik legnevezetesebb eseményét megérte: 1714-ben meglátogatta a szenthelyet

I. Frigyes Vilmos porosz király, mély hódolattal hajolt meg a kegyelmek oltára előtt, hatalmas viaszgyertyát ajánlott fel a Boldogságos Szűznek és biztosította az oratoriánus atyákat s a szenthelyet legmagasabb pártfogásáról. 1728-ban elhelyeztette címerét a kápolnában és ötvenfontos gyertyát adományozott. Tíz évvel később megint ellátogatott Kevelaerba a király és protestáns létére újból biztosította a szenthelyet legnagyobb jóindulatáról. Ugyanekkor rózsafűzéreket is vitt magával katholikus katonái számára emlékül.

Utána a fejedelmi személyek egész sora látogatta Kevelaert és halmozta el kincseket érő ajándékokkal, és a zarándokok száma is egyre nőtt, bár a legrégibb idők óta egészen szokatlanul nagy számban tódultak messze földekről a zarándokok Kevelaerba, úgy hogy legnagyobb részük napokig kénytelen volt várakozni és a téren ájtatoskodni, míg bejuthatott a kápolnába. Már 1667-ben volt nap, amikor egyszerre húszezer zarándok volt a városkában, s még ez a roppant szám is felfokozódik, szinte hihetetlen módon, az 1742. évben tartott százéves jubileumon. Hiteles adatokból tudjuk, hogy ebben az évben volt nap, amelyen egyszerre negyvenezer zarándok ájtatoskodott Kevelaerban. Ma évente négyszáz búcsúscsapat érkezik a vígasztaló Máriához, mintegy ötszázezer zarándokkal.

És mi lenne, testvérem, ha mindenki elmehetne a jóságos kevelaeri Vígasztalóhoz, mindenki, akinek szomorúság és fájdalom emészti a lelkét?

Ha mindenki ott sóhajthatná el a márványba foglalt régi kis kápolna csodatévő képe előtt: „Gyógyítsd meg beteg szivemet?"

Testvérem, a világ minden temploma nem volna elegendő, hogy befogadja a szenvedőket és megszomorodottakat.

Milyen jó tudni, hogy a szívedben is őrizheted csodatévő képét, ha figyelmezel a szóra, amely a bánat magányosságában hangzik feléd: „Itt építs nekem kápolnát!" . . .

Csodálatos fénnyel és pompával ünnepelte Kevelaer és az odasereglett keresztény zarándokok százezre a százéves jubileumot. A kápolnákat pazarul feldíszítették, a házakat lombokkal és feliratokkal ékesítették, az utcákon diadalívek tornyosodtak, zenekarok harsogtak és ujjongó énekek szálltak a ragyogó körmenetben, amelyben a szent Mária-képet a városon körülhordozták. És a Szűzanya különös kegyelméből ugyanilyen

fénnyel ülte meg Kevelaer a százötvenéves jubileumot is, pedig ekkor már (1792) mindenfelé a háború lángjai lobogtak. Kevelaer is megszenvedett: megszállták, meggyötörték, megsarcolták, sőt 1802-ben Napoleon rendeletére mind a két kápolnát bezárták és lepecsételték és állami tulajdonnak nyilvánították. Az állam el is akarta árverezni, de árverező hiányában bérbeadta. Kevelaer néhány jámbor polgára bérelte ki a két kápolnát, hogy az ájtatosságok tovább is zavartalanul folyhassanak. Ennek a megszégyenítő állapotnak Napoleon ujabb rendelete vetett véget, amellyel visszaadta a kápolnákat a kevelaeri egyházközségnek.

Azonban a francia háborúk jóvátehetetlen veszteséget okoztak a kevelaeri szenthelynek. A francia csapatok közeledtének hírére az oratoriánus atyák összeszedték a szenthely kincseit és előbb münsteri, majd Nordstrand-szigeti rendházukba vitték. Ez a rendház pedig 1807-ben porig égett s a tűzvészben Kevelaer aranykincse örökre odaveszett.

De mennyei kincsei csak annál jobban meggyarapodtak. Míg a XIX. században 150,000 körül járt a zarándokok évi száma, amely csak az 1842. évi jubileumkor emelkedett 200,000-re, 1863-ban pedig 300-000-re, addig 1910-ben volt nap, hogy 30,000 zarándok megfordult Kevelaerban s az egész évi zarándokok száma 600,000-re emelkedett.

Testvérem, ezek a számok a mennyei kincsek, a kevelaeri vígasztalások ragyogó bizonyságai.

És újra meg újra felvillanó ragyogó bizonyságok azok a fényes ünnepségek, amelyekről egy-egy jubileum alkalmával beszélnek a kevelaeri krónikák. Soha nem látott még Kevelaer zarándokserege olyan fényt és pompát, amilyennel a kétszázéves jubileumot Mária szeretett városkája megünnepelte. Tizenegy diadalív pompázott az utcákon, a házak lomb- és zászlódíszt öltöttek, napokon át szinte szakadatlanul zúgtak a harangok, zengett a zene, szárnyaltak a Mária-énekek. A jubileum napján ünnepélyes körmenetben vitték végig a városon a drága képet, püspökök, papok, főurak, nemesek díszruhái csillogtak a ragyogó napfényben; a hímzett zászlók selyme, a kincses fogadalmi ajándékok aranya és ezüstje, a szent Mária-kép baldachinjának szikrázó fényessége tündéri pompát árasztott. Az esti kivilágítás káprázatos fényében milliók áhítatos szeretetének forró tüze lángolt a csillagos ég sátora felé.

A jubileumon a zarándokok olyan áradata vett részt, hogy immár elodázhatatlan szükségességgé vált megfelelő Mária-templom építése.

Csodálatos, hogy erre előbb nem került sor, hiszen Kevelaer kicsiny kápolnái nem százezreket, de százakat sem tudtak befogadni, már jó két század óta. Csodálatos, hogy Mária tisztelői századokon át állták az időjárás minden viszontagságát: hideget, fagyot, vihart, esőt, forró napsütést és boldogan imádkoztak kinn, a kápolna terén és oly hosszú ideig nem gondoltak arra, hogy méltó templomot emeljenek a Vígasztaló Szűzanya tiszteletére. Talán annak is része volt ebben, hogy a két kápolna mellett külön tágas gyónó kápolna is volt s így a hívők legfontosabb lelki gyakorlatukat mindig rendjén elvégezhették.

A tündöklő jubileum azonban lángra lobbantotta a lelkeket. Amit századokon át elmulasztottak, azt alig két évtized alatt pótolták: 1864-ben fejedelmi ünnepségekkel felszentelték a téglából és nyerskőből épült háromhajós hatalmas templomot, amelynek égbenyúló gyönyörű súdár tornya 1884 óta áll, mint a kevelaeri Vígasztaló kegyelmeinek lángoló fárosza.

Még egyszer sötét felhők tornyosultak Kevelaer ragyogó egén, a mult század hetvenes éveinek katholikus-ellenes harcai és erőszakosságai idején; a templomot és a kápolnákat lefoglalták s már-már az a veszedelem fenyegette a drága szenthelyet, hogy egyszersmindenkorra eltiltják a zarándoklatokat. Szerencsére ez a legnagyobb veszedelem is elmúlt és azóta Kevelaer újra régi szent fényében ragyog.

És mégegyszer feltündöklött Mária városában a régi jubileumok pompája: 1892-ben, mikor a 250 éves jubileumra a világ minden részéből százezrek hozták el hódolatukat a kevelaeri jóságos Anyának. Érsekek és püspökök vezették az ünnepi körmenetet és végezték a pazar szertartásokat, papok légiói osztották a kegyelmeket, amelyekkel a pápák, elsősorban IX. Pius és XIII. Leo Kevelaer ájtatos zarándokait elhalmozták. Ennek a csodálatos ünnepnek fénye és melege ma is töretlen erőben sugárzik a kevelaeri Mária híveinek lelkében.

Mert a hívei megszámlálhatatlanok. Akik megfáradtak az élet harcában, akiknek szívét sebesre marták a szenvedések, akiket megvéreztek tövises utak: mind ide sereglenek hozzá, ha csak lélekben is, odaborulnak sugárzó képe elé és szent bizalommal rebegik a könnyes imádságot:

— Mária, gyógyítsd meg beteg szívemet!

És a Vígasztaló Mária szent mosollyal szívükre teszi áldó kezét...

...Fölötted a márványbazilika hófehér ragyogása,
előtted az erdőkoszorúzta roppant hegyek,
alattad a Gave zúgó hullámai:

lelkedbe fehérséget sugároz a márványragyogás,
szemedben örökzöld füzérré fonódik a fák koszorúja,
füledben mennyei orgonabúgássá magasztosul a hullámok fenséges moraja:
és te itt állsz és alázatos hódolattal suttogod:
— Üdvözlégy Mária, áldott vagy te az asszonyok között...

...A világban, amelynek erre a napra hátat fordítottál, zihálva prüszkölnek a gőzmozdonyok, roppant szörnyetegek, millió drótszálon idegesen remegnek végig öt világrész messzeségein a politika, a pénz, a fájdalom és az ujjongás üzenetei, berregő motorok nyelik a kilométerek ezreit a modern élet lázas embereivel, egy gombnyomásra százezer gyertyafénnyel felérő vakító ragyogás gyullad, ezermázsás gépmadarak szárnyalnak a levegőben, ezüstösen mint könnyű sirályok, át hegyeken és Óceánokon, —
a tudomány évezredes sírokat bontogat, évmilliók titkait feszegeti, átömleszti a véredet, lefilmezi a szíved dobogását, visszaadja fiatalságodat, óriási távcsöveinek sasszemével belenéz a Napba, elemeire bontja távoli világok sugarait, s műszereivel, számaival és fantáziájával a végtelenség csillagmiriádjai között lebeg titáni szárnyain, —

és te itt állsz,
fölötted Lourdes márványbazilikájának hófehér ragyogása,
előtted az erdőkoszorúzta roppant hegyek,
alattad a Gave zúgó hullámai:

lelkedbe fehérséget sugároz a márványragyogás,
szemedben örökzöld füzérré fonódik a fák koszorúja,

füledben mennyei orgonabúgássá magasztosul a hullámok fenséges moraja, —

itt állsz, háttal a világ minden modern csodájának, és alázatos hódolattal suttogod:

— Üdvözlégy Mária, áldott vagy te az asszonyok között...

...A barlangban ezer gyertya lángja reszket, mohos sziklafalán ezer mankó mint ezernyi diadalmi jel, a villepinte-i betegszállító vonat ezrével ontja a nyomorékokat, ezrek ajkán ezer nyelven zeng éjjel-nappal a zokogó könyörgés, az ujjongó hálaadás himnusza, a bazilikában ötezer aranyszív lángol, szemed láttára eldobják a sánták mankóikat, felkelnek a bénák, látnak a vakok, hallanak a süketek és szólnak a némák, —

s amint magával ragad a szent rémület, a reszkető révület és a riadó rajongás, megsímogat a mennyei irgalom lágy lehellete, ledobban rád a rettentő fenség szédítő forgataga, —

Mária ott áll a sötét barlang szádjában, fölötte friss lombok zöld koszorúja, lábainál kúszó vadrózsa virágai, alatta a csodálatos forrás kiapadhatatlan élő vize:

ott áll, imára kulcsolt kézzel, ajkán üdvözült mosoly, feje körül a Szeplőtelen Fogantatás glóriája, hófehér palástban, földöntúli fenségben:

és te itt állsz,
fölötted a márványbazilika hófehér ragyogása,
előtted az erdőkoszorúzta roppant hegyek,
alattad a Gave zúgó hullámai:

lelkedbe fehérséget sugároz a márványragyogás,
szemedben örökzöld füzérré fonódik a fák koszorúja,
füledben mennyei orgonabúgássá magasztosul a hullámok fenséges moraja, —

itt állsz és alázatos hódolattal suttogod:

— Üdözlégy Mária, áldott vagy te az asszonyok között...

Ezer gyertya, ezer mankó és tízezer csoda.

Tízezer csoda: nem messzi századok tétova ködében, hanem az automobil, a repülőgép, a szikratávíró korában, nagyapáink, apáink és

a magunk életében, — tízezer csoda: nem a hívők rajongó fantáziája, hanem komoly és elfogulatlan, gyakran hitetlen vagy másvallású orvosok tudós megállapításai és bizonyságai szerint, — tízezer csoda: amit a materializmus és ateizmus kaján kritikusai sem letagadni, sem megmagyarázni, sem megcáfolni nem tudnak, —

testvérem, ez a tízezer csoda Lourdes örök dicsősége!

És amilyen kézzelfogható valóság az ezer gyertya, az ezer mankó és az ötezer aranyszív, ép oly kézzelfogható valóság a tízezer csoda, ép oly hiteles bizonyosság Bernadette Soubirous és a barlang csodálatos története.

Itt vannak az egykorú feljegyzések, hivatalos okmányok és iratok, lapok és folyóiratok, előadások, viták, könyvek: csupa adat, csupa tény, csupa bizonyosság. És itt van ma is a lourdesi orvosi iroda, amely 1883 óta működik és egyesegyedül a lourdesi gyógyulások vizsgálásával és ellenőrzésével foglalkozik. Egy negyedszázad alatt hétezer orvos látogatta meg ezt az intézményt, köztük a világ leghíresebb orvostanárai, és megcsodálták pontos és lelkiismeretes munkáját, szigorú módszereit és kimerítő statisztikáit. Az orvosi iroda hideg tárgyilagossággal ellenőrzi a sok tízezer csodálatosnak mondott gyógyulást és csak azokat veszi fel jegyzőkönyveibe, amelyekben nyilván természetfeletti hatalmak beavatkozásával van dolgunk. A gyógyulási statisztika napról-napra változik, de jellemző megállapítása az orvosi irodának, hogy a gyógyultaknak csak elenyésző kis százalékát teszik az olyan betegek, akiknek betegsége ideges alapokon nyugodott; ezekre t. i. azt szokták mondani Lourdes ellenségei, hogy a szuggesztió gyógyította meg őket. Az idegesek hét százalékával szemben áll az egyéb betegek 93 százaléka: legtöbb a gyógyultak közt a tuberkulótikus, a béna, a nyomorék, vak, süket, néma, szívbajos, rákbeteg. Ezeket bizony a szuggesztió sohasem gyógyította volna meg!

Évente mintegy ötszáz orvos fordul meg az orvosi irodában, és valamennyi kénytelen elismerni, hogy az iroda kiválóan tárgyilagos és pontos munkát végez. Évente körülbelül 150 olyan eset szerepel az iroda jegyzőkönyveiben, amelyben hiteles orvosi tanúság szerint a beteg a tudomány eszközeivel nem volt megmenthető vagy gyógyítható. Ezeket az eseteket igazolják a világ legnevesebb orvosai és orvostanárai, akik közül Dr. Vincent lyoni orvosprofesszor körkérdésére a világ minden részéből 346-an küldték be nyilatkozatukat, amely így hangzik: „Alulírottak

kötelességüknek tartják nyiltan és hangosan kimondani és elismerni, hogy Lourdes-ban nagy számban fordulnak elő váratlan gyógyulások, valami egészen különös behatás következtében, amelynek titka és lényege a tudomány előtt még ismeretlen; ezt a behatást a tudomány pusztán természeti erőkkel nem tudja észszerűen megmagyarázni."

Testvérem, Lourdes-nak nincs legendája: Lourdes-nak története van! Vaskos kötetek sorolják fel a csodás gyógyulásokat, amelyek a lourdes-i Mária barlangjában történtek; meghatottan olvassuk bennük a reménytelennek hitt esetek százaiban is a hívők forró reménykedéseinek csodás teljesüléseit. Elég, ha az ezernyi eset közül csak Marie Moreau csodálatos gyógyulására emlékezünk: ez a tizenhatéves kislány a lourdes-i vízzel borogatta szemét, amelyre az orvosok hivatalosan kimondták, hogy menthetetlen, és kilencnapi buzgó ájtatosság után egy reggel tisztán látott. És elég, ha Gabriel Gargam esetére gondolunk, amely annak idején (1904) az egész világon méltó feltűnést keltett.

Gargam a francia mozgóposta hivatalnoka volt s egyik szolgálati útján vasúti szerencsétlenség áldozata lett. Oly rettentő erejű volt az összeütközés, hogy Gargamot tizennyolc méternyire kivetette a hóba, ahol összetört tagokkal és súlyos belső sérülésekkel feküdt segítség nélkül másnap reggelig. Mikor végre felszedték, már alig volt benne élet; a kórházban megállapították, hogy a csonttöréseken kívül szörnyű belső roncsolásokat szenvedett. Nagy fáradsággal megmentették az életnek, de bizony alsó teste béna maradt és érzéketlen, csak csővön keresztül lehetett táplálni és nemsokára a gerincsorvadás jelei mutatkoztak rajta. Állapota nemcsak nyomorult és reménytelen volt, hanem még hozzá napról-napra rosszabbodott.

Családja, különösen anyja mindenképpen rá akarta venni, hogy zarándokoljon el Lourdes-ba. De Gargam kijelentette, hogy nem engedi odavitetni magát: nem hitt Lourdes csodáiban. Azonban amint állapota rosszabbodott, anyjának végre is sikerült rávennie, hogy csatlakozzék a nagy francia nemzeti zarándoklathoz, sőt arra is, hogy meggyónjon és megáldozzon. Augusztus 19-én tehát hordágyra tették és a zarándokvonaton megindultak vele Lourdes felé.

Gargam élettelen mozdulatlanságban feküdt a hordágyon, sápadtan, soványan: szánalom volt rátekinteni. Augusztus huszadikán ilyen állapotban vitték a barlanghoz, ahol nyomban megáldozott; áldozás

után szokatlan izgalom vett erőt rajta: mindenáron imádkozni akart, de csak tagolatlan sóhajok jöttek ki ajkán. Délután bemerítették a szent forrásba és ekkor megoldódott nyelve és szívetrázó hangon felkiáltott:

— Anyám, könyörülj rajtam! Lourdes-i Boldogasszony, gyógyíts meg! Betegségben sínylődők orvossága: könyörögj érettünk!

Délután négy órakor, mikor a szentségkörmenet megindult, amely alatt mindig a legcsodálatosabb gyógyulások szoktak történni, Gargam sápadtan és mozdulatlanul feküdt hordágyán, majd hamarosan elvesztette eszméletét, az arca kékre vált, a teste kihűlt. Már, már el akarták vinni, mikor a beteg egyszerre csak kinyitotta szemét, s mikor a zarándokok hangos imádkozásából és sóhajtásaiból megtudta, hogy az Oltáriszentség közeledik, hirtelen fel akart kelni, de visszaroskadt ágyára. Újra próbálkozott s kérte a szomszédait, segítsenek felkelnie. És a többiek támogatásával felkelt, aztán sápadtan, soványan, támolyogva, mezítláb megindult az Oltáriszentség nyomában. Nagynehezen visszafektették a hordágyra, de most már ezrek és ezrek ujjongása riadt körülötte: mindenki érezte a csodát és diadallal vitték Gargamot az orvosi irodába. Száz és száz tanú s a kezelő orvosok bizonyítvánnyal igazolják, hogy Gargam menthetetlen beteg volt, az orvosi irodában pedig Dr. Boissarie főorvos vezetésével 60 orvos vizsgálja az esetet és egyhangúan megállapítják a csodálatos gyógyulást és a gyógyulás természetfeletti jellegét.

Gargam, akit már hosszú idő óta csak mesterségesen tudtak táplálni, aznap már fennjárt, látogatókat fogadott, kitűnően vacsorázott, utána pompásan aludt s három hét alatt tíz kilót gyarapodott.

A szánalmas emberroncs életre támadt a Szűzanya jóvoltából.

Gargam nem is feledkezett meg a lourdes-i jóságos Anyáról: innen kezdve buzgó és hű tisztelője lett Máriának és minden évben a nagy nemzeti zarándoklat idején ingyenes szolgálatot teljesít a betegek ellátása és szolgálata körül a barlangban.

A szentségkörmenet... Ezer és ezer nyomorék és beteg lesi a harangok zengésében közeledő Legméltóságosabb Oltáriszentséget. Megrendítő látvány ez a szörnyű emberi nyomorúság... Hordágyakon, mankókon, mások karjaiban bénák, sánták, nyomorékok, torzalakok, más betegek a szenvedés pokoli gyötrelmével arcukon, a fájdalom nyögése, sóhajtása, nyöszörgése, jajgatása, kétségbeesett sikoltozása, olvasók

pergése, csendes és zokogó imák halk vagy hangos, de mindig eget ostromló bensőséges hangjai: testvérem, nincs a világnak még egy ilyen lesujtó és egyúttal felemelő látványa!

És aranypalástban közeledik a pap: kezében a gyertyák lobogásában, tömjén füstjében csillogó szentségtartó. Lassan lépked, megáll minden beteg előtt és mindegyikre külön áldást ad. Az izgalom fojtott pillanatai ezek. És ha felhangzik valahol a kiáltás: „Meggyógyultam!" — magával ragad a fenség forgataga, lángoló ujjongás hullámzik végig a tömegen és harsogva száll égre a hálaadás forró himnusza . . .

Mi hozza ide, a zordon Pyreneusok messzi hegyeibe a rideg gépvilág lihegő embereit?

Mi adja ajkukra a szívetrázó könyörgéseket, a hálaadás harsogó himnuszait, mi ojtja lelkükbe a remény örök költészetét?

Gépek dübörgő zakatolásában, harcok gyűlölködő tülekedésében, szenvedések pokoli kínjaiban mi csendesíti egyszerre halk magábaszállásra, áhítatos imádságra a fásult emberszíveket?

Testvérem, Mária jár a gépek, a harcok, a szenvedések kavargásában a boldogtalan világ felett . . .

És elhozza Lourdes-ba az emberek millióit, a szent barlangba, a forrás élő vizéhez, ahol a világ minden nyomorúsága, minden szenvedése, minden kétségbeesése és minden reménysége roppant Óceánban hullámzik a felséges márványbazilika lábainál . . .

Elhozza őket a szent barlangba, Massabielle szikláihoz, ahol hetven évvel ezelőtt először látta hófehér alakját egy szegény és együgyű kisleány: Bernadette Soubirous.

Hallgasd meg, testvérem, Bernadette történetét.

1858 február 11-én déltájban Soubirous Ferenc molnár felesége, Castérot Lujza, kiküldötte tizennégyéves kisleányát, Bernadette-et a Gave partjára, hogy száraz gallyat szedjen, mert bizony a kis család meglehetős szegénységben élt és aznap éppen tüzelője sem volt a jó Lujza asszonynak, hogy egyszerű ebédjüket megfőzze.

Bernadette el is indult tizenegyéves húgával és egyik kis barátnőjével, a Massabielle nevű szikla felé. Kiértek a Gave partjára s a másik

két kislány már át is gázolt a folyón, amely ebben az időben éppen nagyon sekély volt. Bernadette is utánuk indult, amikor egyszerre valami furcsa zúgást hallott, mintha viharos szél csapott volna el a szikla előtt. Felnézett a súdár jegenyékre, de bizony azoknak egy levélkéje sem rezzent: szélcsend volt. Riadtan találgatta, mi lehetett ez a furcsa hang, mikor másodszor is hallotta a zúgást.

Felnézett a Massabielle sziklája felé, amelyben egymás felett két barlang sötét, mély odva tátongott. És akkor egyszerre csak megremegett, szent borzongással térdre hullott, elővette az olvasóját és keresztet akart vetni, de úgy reszketett, hogy kis keze felmondta a szolgálatot.

A felső barlang ovális nyílásában csodálatos jelenés állott: kékszemű, mennyei szép súdár nőalak, földig érő hófehér ruhában, a derekán kék öv, fején leomló fehér fátyol, kezében aranyláncon fehérgyöngyös rózsafűzér, mindegyik lábán aranyrózsa. Így állt ott imára kulcsolt kézzel és szelíden, jóságosan tekintett le a remegő kislányra. S mikor látta annak izgatott erőlködését, hogy nem tud keresztet vetni, szelíden felemelte kezét és keresztet vetett. Bernadette követte példáját s most már könnyűszerrel sikerült a keresztvetés.

A jelenés tündöklő sugárzásban állott a barlangnyílásban, s mikor Bernadette magához tért és buzgón elkezdte imádkozni a rózsafűzért, mégegyszer rámosolygott és hirtelen eltűnt.

Bernadette felkelt, odament a másik két leánykához és megkérdezte őket: láttak-e valamit. Azok bizony semmit sem láttak. De a húga észrevette, hogy Bernadette valami titkot rejteget, hát hazamenet addig faggatta, míg a leányka reszketve elmondta neki a csodálatos jelenést. Mária pedig az egészet közölte szüleivel; az anyja azt hitte, hogy gyerekes képzelődés az egész, féltette a leányait holmi kalandtól és megtiltotta, hogy máskor a barlanghoz menjenek.

Azonban Bernadette addig könyörgött anyjának, míg ez visszavonta a tilalmat és a kisleányok megint kimehettek Massabielle sziklájához. A csodálatos jelenés ezen a napon is feltűnt a barlang nyílásában, egy darabig ott állt és szelíd mosollyal nézte az imádkozó Bernadette-et, aztán eltűnt. Csak ezen a napon még fényesebben sugárzott, mint három nappal ezelőtt, mikor először megjelent.

Most már néhány szomszéd is tudomást szerzett a jelenésről s ezeknek a kérésére Soubirousné megengedte, hogy leányai kimenjenek máskor

is a barlanghoz. Február 18.-án tehát Bernadette több asszonnyal csakugyan ki is ment és a jelenés csakhamar feltűnt a barlangban. A kislány ezúttal erőt vett izgalmán és megkérdezte a sugárzó hölgyet, hogy maradhatnak-e a többiek is itt, akik vele jöttek. A jelenés tisztán és érthető hangon válaszolta:

— Maradhatnak.

Bernadette ezen a napon már tintát és papirost is hozott magával és megkérte a hölgyet, hogy írja fel, ha valami kívánsága vagy parancsa van. Erre a jelenés hangosan és érthetően ezt felelte:

— Nincs semmi írnivalóm, csak azt akarom mondani neked, hogy két héten át jőjj ki hozzám mindennap. És én jutalmul boldoggá teszlek, nem itt a földön, hanem a mennyekben.

— Ezek az asszonyok is kijöhetnek velem? — kérdezte félénken Bernadette.

— Kijöhetnek ezek is és mások is, mert én sok embert kívánok itt látni.

Az asszonyok nem láttak egyebet, csak azt, hogy Bernadette ajkai mozognak és arcán mennyei boldogság elragadtatása ömlik el. A jelenés pedig, alighogy utolsó szavai elhangzottak, eltűnt.

A következő napon már százak, három nap mulva pedig ezrek kísérték a kislányt a barlanghoz és látták arcának csodálatos átszellemülését a jelenés ideje alatt. Ott volt a tömegben Dr. Dozous lourdes-i orvos is, aki megfigyelte Bernadette-et, majd később megvizsgálta és megállapította, hogy Bernadette-ben nincs semmi rendellenesség, testileg és szellemileg teljesen ép és egészséges.

Mikor pedig megindultak a százezrek a barlang felé, hiszen a környéken is hamarosan híre ment a csodálatos jelenésnek és Lourdes-ba csak úgy özönlöttek a vidékiek, a rendőrség elérkezettnek látta az időt, hogy véget vessen a lázas népvándorlásnak és meggátolja esetleges szédelgések kivirágzását. Jacomet rendőrkapitány beidézte Bernadette-et és tüzetesen kihallgatta; a kislány értelmesen és határozottan elmondta az eddigi jelenések történetét és semmiféle keresztkérdéssel nem lehetett zavarba hozni, vagy csak annyit is elérni, hogy egy szót is változtasson vallomásán. Orvos is megvizsgálta, aki bizonytalan véleményt adott és azt mondta, hogy Bernadette-nek ez a látomás esetleg a rögeszméje. De semmivel sem tudta megokolni a véleményét.

Jacomet látta, hogy a kislánnyal nem boldogul, tehát az apát idéztette magához és megparancsolta neki, hogy szigorú büntetés terhe mellett tiltsa meg a leányának, hogy mégegyszer kimenjen a barlanghoz. A szegény Soubirous nagyon megijedt a kapitány haragos arcától és fenyegetéseitől és megígérte, hogy leányát vissza fogja tartani a Massabielle sziklájától.

De néhány nap mulva maga is belátta, hogy lehetetlenségre vállalkozott. A kislány megígérte a mennyei jelenésnek, hogy két héten át mindennap ki fog menni hozzá és most szüntelenül úgy érezte, hogy ellentállhatatlan erő húzza ki a barlanghoz. Hiába akart engedelmeskedni apjának és az apácáknak, akik az iskolában ugyancsak megígértették vele, hogy nem megy ki többet, — ki kellett mennie.

Február 23.-án repeső szívvel sietett ki a barlanghoz és íme, alig hogy odaért, azonnal megjelent a mennyei hölgy, nevén szólította Bernadette-et és így szólt hozzá:

— Menj, kislányom, és mondd meg a plébánosnak, hogy építtessen itt nekem kápolnát, mert azt akarom, hogy körmenetekben zarándokoljanak ide hozzám az emberek.

Dobogó szívvel lépett be a kis Bernadette Peyramale lourdes-i esperes-hez, aki szentéletű, szigorú és bölcs férfiú volt. Nem hitt vaktában a kislány elbeszélésének, hanem bizonyosságot akart, mielőtt az egyház tekintélyével fedezné a jelenések igazságát. Ezt mondta Bernadette-nek:

— Kislányom, mondd meg a hölgynek, hogy ha valóban mennyei asszony, a vadrózsa ott a barlang szájánál most, tél közepén kiviruljon.

Peyramale abbé csodát akart. A szabadgondolkodók ujjongtak és maguk is kíváncsian vegyültek az óriási embertömegbe, amely a következő napon a barlangnál gyülekezett, hogy tanúja legyen a csodának.

A csoda elmaradt.

De a mennyei asszony, mikor Bernadette közölte vele a plébános üzenetét, szeliden elmosolyodott és csak ennyit mondott:

— Bűnbánatot, bűnbánatot, bűnbánatot!

Valóban, a bűnösök megtérése nagyobb mennyei kegyelem minden anyagi csodánál — gondolta magában Peyramale abbé, mikor Bernadette megvitte neki a jelenés válaszát. A szabadgondolkodók ellenben kaján kárörömmel állapították meg, hogy a rajongó kislány csakugyan rögeszmék és hallucinációk rabja.

Azonban február 21.-én mégis csak csoda történt, Lourdes legnagyobb csodája.

Miután ezen a napon a jelenés egy személyes titkot közölt a kislánnyal, már a harmadikat az első jelenés óta, így szólt hozzá:

— Most pedig mosakodjál meg ebben a forrásban és igyál belőle.

Bernadette nem látott semmiféle forrást, tehát felkelt és megindult a Gave folyó felé. De a jelenés visszaszólította:

— Nem azt mondtam, hogy a folyóból igyál; meríts itt ebből a forrásból!

És odamutatott a barlang száraz földjére. Bernadette odacsúszott térdein, kezeivel kaparni kezdte a földet s egyszerre csak kis nyílás tárult fel előtte, amelyből cseppenkint szivárgott a víz. Bernadette-nek a legnagyobb erőlködésébe került, hogy az iszapos, zavaros folyadékból igyék, de megtette és meg is mosdott benne.

A víz pedig vékonyka érben szivárgott a nyílásból, majd egyre bővebben buzgott és napok mulva már szinte zuhogott. Ma naponta 122.000 liter vizet ad a kegyelmek forrása, évente 80.000 fürdőt vesznek benne a betegek és a világ minden részébe körülbelül 60.000 liter vizet küldenek szét.

Március negyedikén már húszezer ember tolongott Bernadette körül: ez volt az utolsó napja a mennyei jelenéstől megszabott két hétnek. A sugárzó hölgy ezen a napon is megjelent, megint meghagyta Bernadettenek, hogy igyék a vízből és mosdjék meg benne, azután pedig újra lelkére kötötte, hogy menjen el a plébánoshoz s mondja meg neki, hogy építsenek kápolnát ezen a helyen és induljanak meg hozzá a búcsújárások.

Már az első napokban, hogy a forrás a barlangban fakadt, számos csodálatos gyógyulás történt: egy Bourriette nevű munkásnak összeroncsolt arca és szeme pillanatok alatt meggyógyult a forrás vizétől, egy napszámosnak, Jean Bouhohorts-nak pedig kétéves nyomorék, béna és haldokló gyermeke tökéletesen meggyógyult s visszanyerte meggémberedett tagjainak épségét, miután a forrás vizében megfürösztötték.

Ezek az események meggyőzték Peyramale abbét, hogy itt az égi hatalmak megnyilatkozásával van dolga és ezért, bár még mindig tartózkodón viselkedett, meghagyta Bernadette-nek, hogy a legközelebbi alkalommal kérdezze meg a jelenéstől a nevét. Március 25.-én tehát Bernadette

kisietett a barlanghoz és valóban: a mennyei hölgy megint megjelent neki, s ekkor a pap utasításához híven megkérdezte:

— Mondd meg, kedves hölgy, ki vagy és mi a neved?

De a jelenés nem felelt.

Bernadette még kétszer ismételte kérdését, oly szívhez szólón, oly könyörgőn, oly bensőségesen, hogy a jelenés végül szelid mosollyal rátekintett, karjait ég felé tárta s miközben a fényesség százszorosan megtündöklött körülötte, átszellemült tekintetét a kéklő mennybolt felé emelte és úgy felelt:

— Én vagyok a Szeplőtelen Fogantatás.

És ezzel Lourdes dicsősége örökre beteljesedett...

A Boldogságos Szűz Massabielle sziklabarlangját választotta felséges templomául a gépek, a harcok, a szenvedések boldogtalan világa felett.

Azóta még kétszer látta Mária választott leánya a csodálatos jelenést: április 5.-én és július 16.-án. Az utolsó alkalommal mennyei mosollyal függesztette szemét a kislányra, bólintott felé a fejével: így vett tőle búcsút a boldog viszontlátásig a fellegek felett.

A kis Bernadette eddig még nem járult a szent áldozáshoz: most oktatást kapott a hit igazságaiban, s miután alázatos lélekkel gyónt és magához vette a legszentebb eledelt, még kilenc évig élt Lourdes-ban, mindig buzgó ájtatosságban, szerényen és szegényen. Soha sem ő, sem szülei nem fogadtak el egy fillérnyi ajándékot vagy adományt senkitől. A Soubirous-család a zarándokok százezreinek áradatában, a diadalmas búcsújárások fényében, Lourdes dicsőségében továbbra is ép úgy küzködött a mindennapi kenyérért, mint azelőtt.

És ez az egyik legnagyobb bizonyság Bernadette igazsága mellett.

Bernadette Soubirous 1866-ban, huszonhároméves korában Neversben felvette a fátyolt. Ott élt a kolostorban, szerényen, visszavonultan és soha többé nem hagyta el annak szent falait. Az imádság és a felebaráti szeretet töltötte be innen kezdve az életét, s miközben Lourdes-ban égre tornyosult a márványbazilika és milliók himnusza zengett a barlang körül, Bernadette, Maria-Bernarda nővér, a nevers-i zárda magányosságában élte Máriának szentelt életét.

Bernadette sohasem látta a márványbazilikát.

A rendőrség azonban nem nézte tétlenül a hatalmas arányokat öltött tömegmozgalmat. 1858 június 8.-án a városi tanáccsal rendeletet adatott ki, amely megtiltja a barlang látogatását és a víz használatát. A megokolás az volt, hogy a terület a város tulajdona, a város pedig nem engedi meg a veszedelmes tolongásokat és felvonulásokat, továbbá a forrás vizét még nem vizsgálták meg tudományosan s így közegészségügyi szempontból nem engedhető meg a használata.

A fogadalmi ajándékokat eltávolították, a barlangot kifosztották, korlátokkal elzárták és szigorúan ügyeltek, hogy senki se férhessen közelébe. Bernadette-et le akarták tartóztatni és egyszersmindenkorra erélyesen véget akartak vetni az egész mozgalomnak. Már folyt a bírói vizsgálat Mária kedves leánykája ellen, mikor III. Napoleon császárt a francia katholikusok legelőkelőbbjei kérvényekkel halmozták el, hogy vonassa vissza a sérelmes tilalmi rendeletet. III. Napoleon senkitől sem kért tanácsot vagy jelentést, hanem egy szűkszavú táviratban utasította a tarbes-i prefektust, hogy a tilalmat azonnal vonja vissza.

Október 5.-én a barlang újra szabad volt. Nemsokára néhány vagyonos hívő megvette a Massabielle melletti telket a várostól s azóta a barlang és környéke a lourdes-i katholikus egyházközség tulajdona.

Aprólékos alapossággal és nagy körültekintéssel folyt közben az egyházi vizsgálat, amelynek eredménye a tarbes-i püspöknek 1862 január 18.-án kelt történelmi fontosságú pásztorlevele. Ez a nevezetes okmány így kezdődik:

„A szeplőtelenül fogantatott Szűz, Isten Anyja, Mária, 1858 február 11.-én és a következő napokon tizennyolc különböző alkalommal valóban megjelent a gyermek Bernadette Soubirous-nak a Lourdes városa melletti Massabielle barlangban; ezek a jelenések mindenben kiállják az igazság próbáját s ezért a híveknek joguk van hinni bennük."

„Mindazonáltal véleményünket alávetjük Krisztus helytartója ítéletének, akinek feladata Isten Egyházának kormányzása."

Lourdes-ot azóta Krisztus Helytartói a teljes búcsúk és egyéb egyházi áldások minden kegyelmével elhalmozták.

És azóta Lourdes a diadal gyönyörű napjait élte meg. 1864-ben felállították a Szeplőtelen Fogantatás remek márványszobrát a barlangban. Fabish lyoni szobrászművész mintázta a pompás szobrot, abban a felséges tartásban, amint Bernadette-nek megjelent a mennyei „hölgy":

és ott áll a mohos kősziklák között, lábainál a vadrózsabokor, a kegyelmek forrásának élő vize, körülötte ezer mankó, ezernyi diadalmi zászló a sziklafalon.

A barlangban 1908 óta arannyal és zománccal ékes oltár áll, amelynek művészi oltárképe Bernadette mennyei jelenését ábrázolja. Csodálatos hely: egyetlen és mégis oly ismerős! Hiszen a világnak alig van ma katholikus temploma, amelyben a lourdes-i barlang mása ne volna felállítva, kegyeletes oltárul azoknak, akik csak lélekben tudnak elzarándokolni Massabielle Szent Asszonyához.

És nincs messze az idő, mikor Mária választott leányát is a szentek sorában tisztelhetik a hívők milliói. Már 1908-ban kérvényt nyújtottak be a francia püspökök a Szentszéknél, hogy indítsa meg Bernadette boldoggá avatásának perét. A Szentatya szívesen fogadta a kérést, mire megalakították a nevers-i egyházmegyében az erre a célra kiküldött törvényszéket, amely azonnal megindította a vizsgálatot Bernadette életére vonatkozólag. Ez az egyházi törvényszék a szabályok értelmében felnyittatta Bernadette koporsóját, amely a nevers-i irgalmas nővérek kriptájában pihen. Az egyházi bizottság megállapította, hogy a holttest teljes épségben megmaradt.

Bernadette, azaz Mária-Bernarda nővér 1879 április 16.-án halt meg, tehát akkor már harminc éve nyugodott a koporsóban. A bizottság jegyzőkönyve hitelesen leírja, hogy arca, kezei, karjai hófehérek voltak, szája kissé nyitva, szemei lehunyva, teste pedig oly merev, hogy a nővérek könnyedén át tudták emelni az új koporsóba. Miután a jegyzőkönyvet aláírták, a koporsót és a sírt hivatalosan lepecsételték s a bizottság rengeteg iratát Rómába küldték, ahol az egész okmánycsomó tíz évig felbontatlanul nyugodott. 1921-ben a szabályok értelmében megindulhatott a boldoggáavatási eljárás. XI. Pius pápa a szentévben boldoggá avatta a lourdi Szent Szűz kiválasztott kedves gyermekét.

A világ millióinak adományából már 1862-ben megkezdődött a pompás templom építése a barlang felett. A templom, amelyet IX. Pius pápa a „bazilika" kitüntető elnevezéssel díszített fel, háromhajós gót építmény, karcsú toronnyal, 15 oldalkápolnával, ragyogó fehér márványból. A főoltáron Mária hófehér márványszobra, körülötte harminc aranycsillár ontja a pazar fényt az Istenanya felséges alakjára, amely felett ezüstangyalok aranypálmákat tartanak. A díszes altemplomban öt kis

oldalkápolna van, a főoltár pedig éppen a Szeplőtelen Fogantatás barlangjának sziklatetején nyugszik.

Ámbár a roppant méretű oszlopos bazilika a zarándokok tízezreit könnyűszerrel befogadhatja, mégis vannak Lourdes-nak olyan ünnepei, mikor még ez a hatalmas templom sem elegendő a világ minden részéből összesereglett hívek befogadására. Ezért a bazilika előtt szétrobbantották a mintegy 30 méter magas sziklát és a bazilika homlokzata alatt pompás kupolás templomot építettek, amelynek felszentelése 1901-ben ment végbe ragyogó egyházi ünnepségek keretében.

Ez a Szent Rózsafűzér temploma. Tizenöt kis kápolna övezi koszorúalakban, a szent olvasó egyes titkainak emlékére, falait pedig fel a kupoláig a drága fogadalmi ajándékok milliói borítják. Kétoldalt hatalmas oszlopokon nyugvó feljáró vezet félköralakban a Rózsafűzér-templom körül fel a bazilikába.

A Rózsafűzér-templom, a bazilika s a barlang, így együtt összesímulva, az arany és a márvány ragyogásában a Szeplőtelen Fogantatás mennyekbe fénylő felséges fárosza . . .

Lasserre, Lourdes kiváló történetírója, vaskos könyvben foglalta össze a jelenések és a csodák, az üldözések és a diadal kimagasló eseményeit. Könyvéből az áhítat fénye sugárzik és hangja szinte átszellemül, mikor Lourdes dicsőségéről megemlékezik.

Lourdes dicsőségének pedig két legfényesebb napja volt 1876 július második és harmadika, a bazilika felszentelésének és Mária megkoronázásának ujjongó örömünnepe. Bár a zarándokok száma Mária szent városában némely évben megüti az egymilliókétszázezret, s volt már hónap, hogy 132 különvonat hozta a betegeket, ebben az évben olyasmit ért meg Lourdes, amit még soha: ezen a két napon százezer zarándok ájtatoskodott egyszerre a városban. Két pápai követ, 35 püspök és érsek és 5000 pap vezette az ájtatosságokat és végezte a gyóntatást és a szertartásokat. Guibert bíboros, az egyik pápai követ, négy püspök segédletével szentelte a főoltárt és egyidejűleg 15 püspök a bazilika többi 15 oltárát. Éjféltől másnap délig a város minden oltárán és 30 tábori oltáron szentmiséket mondtak, másnap pedig Meglia párisi pápai nuncius drágakövekkel kirakott aranykoronával ünnepélyesen megkoronázta a Szentatya nevében a bazilika és a Rózsafűzér-templom Mária-szobrát. Július 3.-án fényben fürdött a város: pompásan kivilágítottak minden házat s a

Phot. Alinari.

CONSTANTINUS LÁTOMÁSA.

Giulio Romano festménye.

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

bazilika tündéri sugárzásban hirdette fenn az ormon Mária örök dicsőségét. A zarándokok gyertyával kezükben, tízezres csoportokban hullámzottak a barlang és a bazilika körül, zászlók lobogásában, imádságok tömjénfüstjében, himnuszok zengésében.

Ez már nem is volt imádság, nem is volt zengés: ez a szívek hatalmas felujjongása volt, a szeretet zúgó áradása a Szeplőtelen Szűz felé.

Csodálatos fénnyel ünnepli meg Lourdes mindenkor a jubileumi éveket. Valamennyi közt kimagaslik ragyogásával és áhítatos fenségével a massabielle-i jelenés ötvenéves jubileuma, 1908-ban. Ünnepi díszbe öltözötten fogadta a város és a bazilika a 70,000 zarándokot, a pápa követét és a püspököket. Február 11.-én ünnepélyes nagymise volt a Rózsafűzértemplomban, délben pedig, a jelenés órájában, a rengeteg embertömeg ott hullámzott a barlang körül és hallgatta szent áhítattal a tarbes-i püspök könnyekre indító, bensőséges, lelkes szentbeszédét.

A pápák kezdettől fogva a legnagyobb kegyelmekkel halmozták el Lourdes zarándokait, sőt XIII. Leo minden február 11.-ére külön ünnepet, officiumot és szentmisét engedélyezett a lourdes-i Szeplőtelen Fogantatás jelenésének örök emlékezetére.

Azóta nemcsak a Vatikáni Kertekben áll a lourdes-i barlang és a Jelenés hű másolata, hanem a világ majdnem minden katholikus templomában, emlékezésül Massabielle fehér Asszonyának csodálatos kegyelmeire. Azóta a lourdes-i Máriát a világ katholikus millióinak gyöngéd szeretete, imádságos hálája és hűséges hódolata övezi a márványbazilika tündöklő glóriájában.

Testvérem, ha a Kegyelmek Anyja idevezérelt bennünket zarándokutunkon s ha lelkedben végigélted Lourdes dicsőséges történetét, szálljon alázatos imádságod a Szeplőtelen Fogantatás aranyrózsás lábai elé, függeszd gyöngeséged mankóját a barlang mohos sziklafalára, merülj meg az élet kiapadhatatlan élő forrásvizében és felfrissülten, új erővel és harcos izmokkal indulj, Mária hű fia, új csaták és új diadalok elé.

És amíg búcsúzol a Fényességek Barlangjától, állj meg a szikla alatt, amelyre a húnyó Nap szórja királyi aranyporát, és ihlesse meg lelkedet örökre feledhetetlenül a Szeplőtelen Fogantatás messzesugárzó felséges Fárosza . . .

... Fölötted a márványbazilika hófehér ragyogása,
előtted az erdőkoszorúzta roppant hegyek,
alattad a Gave zúgó hullámai:

lelkedbe fehérséget sugároz a márványragyogás,
szemedben örökzöld füzérré fonódik a fák koszorúja,
füledben mennyei orgonabúgássá magasztosul a hullámok fenséges moraja:
és te itt állsz és alázatos hódolattal suttogod:
— Üdvözlégy Mária, áldott vagy te az asszonyok között...

